

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Disertační práce

**Návrh metodiky stanovení výše dotací pro zemědělské
podniky v podmínkách Evropské unie**

**Proposal for Methodology to Determine the Amount of
Subsidies for Agricultural Enterprises under the European
Union**

Autor Ing. Bohumila Svitáková
Obor 6202V010 Finance
Školitel prof. Ing. Miroslav Nejezchleba, CSc.

Duben 2011

Ráda bych poděkovala mému školiteli prof. Ing. Miroslavu Nejezchlebovi, CSc. za cenné rady a připomínky, ale též za slova povzbuzení a neutuchající optimismus, který mně dodával novou sílu, abych vždy s novým nadšením pokračovala dál v práci.

Dále bych ráda poděkovala Bc. Janě Brázdilové, Dis., ředitelce Okresní agrární komory ve Zlíně za výbornou spolupráci.

Poděkování patří i Fakultě managementu a ekonomiky, zvláště kolegům a přátelům z Ústavu financí a účetnictví.

V neposlední řadě děkuji mému manželovi a rodině za podporu a zázemí při zpracovávání disertační práce.

ABSTRAKT

Disertační práce s názvem „Návrh metodiky stanovení výše dotací pro zemědělské podniky v podmínkách Evropské unie“ se zabývá komparací dotačních politik a ekonomických výsledků zemědělských podniků ve čtyřech post-komunistických zemích Evropské unie a analýzou vlivů dotací na ekonomické výsledky zemědělských podniků v České republice. Jejím hlavním cílem je navrhnout metodiku pro stanovení minimální výše dotací pro zemědělské podniky v České republice v podmínkách Evropské unie. Minimální výše dotací bude stanovena pro určení bodu zvratu zemědělských podniků. Dále bude využita pro efektivnější zacílení dotace SAPS na příkladu České republiky.

ABSTRACT

The Doctoral thesis entitled “Proposal for Methodology to Determine the Amount of Subsidies for Agricultural Enterprises under the European Union” deals with the comparison of subsidy policies and the economic performance of agricultural enterprises in the four post-communist countries of the European Union and the analysis of the impact of subsidies on the economic results of agricultural enterprises in the Czech Republic. The main aim of the thesis is to propose a methodology for determining the minimal amount of subsidies for agricultural enterprises in the Czech Republic in terms of the European Union. The minimal amount of subsidies will be established to determine the critical point of agricultural enterprises. In addition, it will be used for more efficient targeting of SAPS subsidy in the Czech Republic as an example.”

OBSAH

SEZNAM OBRÁZKŮ	8
SEZNAM TABULEK	11
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	13
ÚVOD	15
1 CÍLE A HYPOTÉZY DISERTAČNÍ PRÁCE	16
1.1 Cíle disertační práce	16
1.2 Hypotézy disertační práce	17
2 POSTUP A METODY ZPRACOVÁNÍ	18
2.1 Postup řešení disertační práce	18
2.2 Zvolené metody zpracování	20
3 SOUČASNÝ STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY	22
3.1 Agrární sektor	22
3.2 Agrární politika	28
3.2.1 Oprávněnost podpor v zemědělství	29
3.2.2 Dotační politika	31
3.3 Analýza bodu zvratu	35
3.4 Společná zemědělská politika EU	37
3.4.1 Vznik a historie Společné zemědělské politiky	37
3.4.2 Financování SZP	40
3.4.3 Rozhodující reformy SZP	42
3.5 Dotační politika do zemědělství v České republice	46
3.5.1 Výchozí podmínky dotační politiky do zemědělství	46
3.5.2 Systém dotací do zemědělství před vstupem ČR do EU	47
3.5.3 Systém dotací do zemědělství po vstupu ČR do EU - programovací období 2004-2006	47

3.5.4	<i>Systém dotací do zemědělství po vstupu ČR do EU - programovací období 2007-2013</i>	52
4	HLAVNÍ VÝSLEDKY DISERTAČNÍ PRÁCE	59
4.1	Komparativní analýza dotačních politik ve vybraných zemích střední Evropy	59
4.1.1	<i>Česká republika</i>	59
4.1.2	<i>Polsko</i>	63
4.1.3	<i>Maďarsko</i>	70
4.1.4	<i>Slovensko</i>	73
4.1.5	<i>Srovnání</i>	77
4.2	Komparativní analýza ekonomických výsledků zemědělských podniků ve vybraných zemích střední Evropy	81
4.3	Dopady dotací na ekonomické výsledky zemědělských podniků v České republice dle FADN	86
4.4	Analýza vybraných zemědělských podniků	91
4.4.1	<i>Představení zkoumaných podniků</i>	92
4.4.2	<i>Analýza hospodaření zkoumaných podniků</i>	95
4.4.3	<i>Analýza využívání dotací zkoumanými podniky</i>	98
4.5	Dopady dotací na ekonomické výsledky zkoumaných zemědělských podniků	107
5	NÁVRH METODIKY PRO STANOVENÍ MINIMÁLNÍ VÝŠE DOTACÍ PRO URČENÍ BODU ZVRATU ZEMĚDĚLSKÝCH PODNIKŮ	114
5.1	Návrh metodiky pro stanovení minimální výše dotací	114
5.1.1	<i>Úpravy ukazatele minimální výše dotací</i>	118
5.2	Návrh metodiky pro stanovení srovnávacích údajů k ukazateli minimální výše dotací	120
5.3	Verifikace navržených metodik	126
5.3.1	<i>Aplikace metodik na zkoumané podniky</i>	127
5.3.2	<i>Případová studie</i>	130
6	MODIFIKACE NÁVRHU METODIKY PRO STANOVENÍ MINIMÁLNÍ VÝŠE DOTACÍ K EFEKTIVNĚJŠÍMU ZACÍLENÍ DOTACE SAPS NA PŘÍKLADU ČESKÉ REPUBLIKY	140
6.1	Definice pojmu „zacílení“	140
6.2	Charakteristika dotace SAPS	141

6.3	Modifikace návrhu metodiky pro stanovení minimální výše dotací pro efektivnější zacílení dotace SAPS	142
6.4	Verifikace modifikovaného návrhu metodiky	145
7	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ DISERTAČNÍ PRÁCE	148
7.1	Ověření hypotéz	148
7.2	Přínos práce pro vědu a praxi	150
7.2.1	<i>Přínos práce pro teoretické poznání</i>	150
7.2.2	<i>Přínos práce pro pedagogiku</i>	151
7.2.3	<i>Přínos práce pro praktické poznání</i>	152
	ZÁVĚR	154
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	156
	SEZNAM PUBLIKACÍ AUTORA	168
	CURRICULUM VITAE	170
	PŘÍLOHY	172

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1	Mimoprodukční funkce zemědělství	22
Obr. 2	Postavení agrárního sektoru	24
Obr. 3	Tradiční nabídkově-orientovaný přístup	25
Obr. 4	Poptávkově-orientovaný přístup	25
Obr. 5	Tržní struktura v agro-businessse	26
Obr. 6	Výrobní řetězec šunky	27
Obr. 7	Vazby agrární politiky a agrárního sektoru	29
Obr. 8	Klasifikace dotací	31
Obr. 9	Analýza bodu zvratu	35
Obr. 10	Systém podpory cen v SZP	39
Obr. 11	Systém podpory cen v SZP – trh	39
Obr. 12	Výdaje na SZP 1980-2013	41
Obr. 13	Struktura výdajů SZP 1980-2008	42
Obr. 14	Dopady reformy SZP na strukturu a výši dotací v EU	45
Obr. 15	Schéma dotací do zemědělství (2004 – 2006)	48
Obr. 16	Schéma dotací do zemědělství (2007 – 2013)	52
Obr. 17	Program rozvoje venkova České republiky (2007-2013)	55
Obr. 18	Schéma dotací do zemědělství po vstupu ČR do EU	57
Obr. 19	Rozdělení dotací dle vyplacené výše finančních v roce 2009	61
Obr. 20	Analýza přímých plateb v letech 2008 a 2009	62
Obr. 21	Výše dotací os Programu rozvoje venkova v letech 2007-2009	63
Obr. 22	Rozložení velikostní struktury farem v Polsku	65
Obr. 23	Podíl velikostní struktury farem na zemědělské půdě (Polsko)	65
Obr. 24	Struktura dotací v Polsku	66
Obr. 25	Dorovnání přímých plateb Polsko	67
Obr. 26	Podíly jednotlivých druhů podpor v Maďarsku 2008	71
Obr. 27	Struktura dotací Slovensko	74
Obr. 28	Poměr alokovaných částek jednotlivých kategorií dotací	78

Obr. 29 Vývoj sazby SAPS v letech 2007-2009	79
Obr. 30 Průměrné přímé platby v roce 2013 (EUR/ha).....	80
Obr. 31 Srovnání alokovaných částek PRV 2007-2013 (mil EUR).....	81
Obr. 32 Odvození ukazatelů ekonom. výsledků podle metodiky FADN EU.....	82
Obr. 33 Srovnání ekonomických ukazatelů pro rok 2007 (EUR/ha)	85
Obr. 34 Ziskovost zemědělských podniků bez dotací v roce 2008 (v tis Kč)	87
Obr. 35 Ziskovost zemědělských podniků bez dotací v roce 2008 v jednotlivých krajích (v Kč/ha)	90
Obr. 36 Rozmístění zkoumaných zemědělských podniků.....	92
Obr. 37 Struktura obdělávané půdy u zkoumaných podniků (ha).....	96
Obr. 38 Struktura živočišné výroby u zkoumaných subjektů (ks).....	97
Obr. 39 Analýza výnosů a nákladů u PO v roce 2008 (v tis. Kč)	97
Obr. 40 Analýza příjmů a výdajů u FO v roce 2008 (v tis. Kč)	98
Obr. 41 Vývoj přímých plateb u PO v letech 2004-2009 (v tis.Kč).....	99
Obr. 42 Vývoj přímých plateb u FO v letech 2004-2009 (v tis.Kč).....	100
Obr. 43 Vývoj dotací z HRDP a PRV u PO v letech 2004-2009 (v tis.Kč)	100
Obr. 44 Vývoj dotací z HRDP a PRV u FO v letech 2004-2009 (v tis.Kč)	101
Obr. 45 Vývoj národních podpor u PO v letech 2004-2009 (v tis.Kč)	102
Obr. 46 Struktura přímých plateb u zkoumaných PO v roce 2008 (v tis.Kč)	103
Obr. 47 Struktura přímých plateb u zkoumaných FO v roce 2008 (v tis.Kč)	104
Obr. 48 Struktura dotací z PRV u zkoumaných PO v roce 2008 (v tis.Kč)	104
Obr. 49 Struktura dotací z PRV u zkoumaných FO v roce 2008 (v tis.Kč)	105
Obr. 50 Struktura národních podpor PO v roce 2008 (v tis.Kč).....	106
Obr. 51 Procentuální struktura dotací u PO a FO v roce 2008.....	106
Obr. 52 Srovnání ekonomických výsledků a dotací u PO v roce 2008.....	108
Obr. 53 Srovnání ekonomických výsledků a dotací u zemědělských družstev v roce 2008.....	109
Obr. 54 Srovnání ekonomických výsledků u FO a dotací v roce 2008.....	110
Obr. 55 Závislost VH zkoumaných podniků na výši provozních dotací.....	111
Obr. 56 Ziskovost zemědělských podniků bez dotací v roce 2008 (v tis Kč)	113

Obr. 57 Výchozí schéma pro tvorbu ukazatele.....	115
Obr. 58 Možné varianty ukazatele.....	115
Obr. 59 Schematické znázornění ukazatele.....	116
Obr. 60 Schéma přiřazení investičních dotací k výnosům.....	117
Obr. 61 Schéma úplného vyřazení investičních dotací.....	118
Obr. 62 Schematické znázornění ukazatele MVPD bez LFA	119
Obr. 63 Schéma základních vlivů na výši dotací dle podmínek jejich získání	121
Obr. 64 Schéma agregovaných vlivů na výši dotací	122
Obr. 65 Schéma rozdělení podniků dle vybraných kritérií.....	124
Obr. 66 Rozdělení rostlinné produkce v roce 2008.....	131
Obr. 67 Vývoj nákladů a výnosů v čase (v tis. Kč).....	132
Obr. 68 Struktura dotací v roce 2008	133
Obr. 69 Vývoj dotací SAPS v letech 2005-2008.....	133
Obr. 70 Srovnání ekonomických ukazatelů s dotacemi (v tis. Kč)	134
Obr. 71 Vývoj nákladů a výnosů v čase (bez dotací) (v tis. Kč).....	135
Obr. 72 Srovnání ekonomických ukazatelů s dotacemi (v tis. Kč)	136
Obr. 73 Hranice pro udělení dotace SAPS.....	142
Obr. 74 Výchozí schéma pro tvorbu ukazatele s dotací SAPS.....	143

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Nákladové charakteristiky typů dotací	33
Tab. 2 Dorovnávání přímých plateb	49
Tab. 3 Výše vyplacených dotací v České republice v letech 2007-2009	61
Tab. 4 Celkové výdaje Programu rozvoje venkova Polska 2007-2013.....	68
Tab. 5 Hlavní priority Programu rozvoje venkova Polska 2007-2013.....	69
Tab.6 Celkové výdaje Nového programu rozvoje venkova Maďarska 2007-2013 ..	72
Tab. 7 Hlavní priority jednotlivých os NHRDP pro rok 2008	73
Tab. 8 Celkové výdaje Programu rozvoje venkova Slovenska 2007-2013.....	76
Tab. 9 Směnné kurzy ČNB k 1.10 příslušných let	78
Tab. 10 Základní ekonomické ukazatele zemědělských farem pro rok 2007 (EUR).....	83
Tab. 11 Základní ekonomické ukazatele zemědělských farem pro rok 2007(EUR/ha).....	83
Tab. 12 Ekonomické ukazatele zemědělských farem pro rok 2007(EUR/ha)	84
Tab. 13 Ekonomické výsledky FO a PO v databázi FADN v roce 2008	87
Tab. 14 Ziskovost zemědělských podniků v letech 2003-2008.....	88
Tab. 15 Ziskovost právnických osob v letech 2003-2008.....	88
Tab. 16 Ziskovost fyzických osob v letech 2003-2008.....	88
Při podrobnějším členění na FO a PO (.....	88
Tab. 17 Ziskovost zemědělských podniků hospodařících mimo LFA v letech 2003-2008	89
Tab. 18 Ziskovost zemědělských podniků hospodařících v LFA v letech 2003- 2008	89
Tab. 19 Míry variability.....	91
Tab. 20 Shrnutí základních údajů zkoumaných podniků	95
Tab. 21 Dopady dotací na ekonomické výsledky PO v roce 2008.....	107
Tab. 22 Dopady dotací na ekonomické výsledky zemědělských družstev v roce 2008	109
Tab. 23 Dopady dotací na ekonomické výsledky FO v roce 2008.....	110

Tab. 24 Ziskovost zemědělských podniků bez dotací v roce 2008 (v tis Kč)	112
Tab. 25 Ekonomická velikost podniku	123
Tab. 26 Rozdělení dle výrobního zaměření.....	123
Tab. 27 Srovnatelné hodnoty ukazatele MVPD	125
Tab. 28 Výsledek hospodaření s dotacemi v roce 2008	125
Tab. 29 Srovnatelné hodnoty ukazatele MVPD bez LFA v roce 2008	126
Tab. 30 Aplikace vybraných ukazatelů na zkoumané podniky v roce 2008	127
Tab. 31 Počet EVJ a zatřídění dle velikosti u zkoumaných podniků	128
Tab. 32 Zařazení zkoumaných podniků do typů výrobních zaměření.....	129
Tab. 33 Porovnání MVPD a MVPD bez LFA se srovnatelnými hodnotami	130
Tab. 35 Ukazatel MVPD a MVPD bez LFA v letech 2005-2008.....	137
Tab. 36 Příspěvky na úhradu jednotlivých činností podniku C za rok 2008.....	138
Tab. 37 Porovnání ukazatelů MVPD a MVPD bez se srovnatelnými hodnotami ..	138
Tab. 38 Kritéria rozdělení příjemců dotace SAPS	143
Tab. 39 Ukazatel MVPD SAPS ₅ průměr z let 2005-2009.....	145
Tab. 40 Ukazatel MVPD SAPS ₄ průměr z let 2006-2009.....	146
Tab. 41 Ukazatel MVPD SAPS _{5, 2010} průměr z let 2005-2009	146
Tab. 42 Ukazatel MVPD SAPS _{4, 2010} průměr z let 2006-2009	147

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

AEO	Agro-environmentální opatření
ARMA	Agentura pro restrukturalizaci a modernizaci zemědělství (Polsko)
ASZ	Asociace soukromého zemědělství
ČNB	Česká národní banka
ČPH	Čistá přidaná hodnota
EAFRD	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EAGF	Evropský zemědělský garanční fond
EP	Platba pro pěstování energetických plodin
EU 27	27 států Evropské unie
EVJ	Ekonomická velikostní jednotka
FADN	Zemědělská účetní datová síť
FIFG	Finanční nástroj pro podporu rybolovu
FO	Fyzická osoba
GAEC	Podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu
HA	Hektar
HDP	Hrubý domácí produkt
HPH	Hrubá přidaná hodnota
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova
HUF	Maďarský forint
JUT	Jatečně upravené tělo zvířete
KBTPM	Krávy bez tržní produkce mléka
LFA	Méně příznivé oblasti (Less Favoured Areas)
LFA - H	Méně příznivé oblasti horské
LFA - O	Méně příznivé oblasti ostatní
LFA - S	Méně příznivé oblasti specifické
L-PIS	Evidence půdy
MVD	Minimální výše dotací
MVH	The Agricultural and Rural Development Agency (Maďarsko)

MVPD	Minimální výše provozní dotací
NHRDP	Nový program rozvoje venkova Maďarska 2007-2013
NSPRV	Národní strategický rámec rozvoje venkova České republiky
PGRLF	Podpůrný garanční rolnický a lesnický fond
PLN	Polský zlotý
PO	Právnícká osoba
PPA	Zemědělská platební agentura (Slovensko)
PRV	Program rozvoje venkova České republiky 2007-2013
SAPS	Jednotná platba na plochu
SGM	Standardní příspěvek na úhradu
SOT	Společní organizace trhu
SPS	Jednotná platba na farmu
SSP	Oddělená platba za cukr
STP	Oddělená platba za rajčata
StPÚ	Podnikový standardní příspěvek na úhradu
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond (Česká republika)
SZP	Společná zemědělská politika Evropské unie
TOP UP	Národní doplňkové přímé platby
TP	Travnaté porosty
V4	Státy Visegrádské čtverky (Polsko, Slovensko, Maďarsko, Česká republika)
VDJ	Velká dobytčí jednotka
VH	Výsledek hospodaření
WTO	Světová obchodní organizace

ÚVOD

Zemědělský sektor je velmi specifická oblast národního hospodářství. Jsou zde značné bariéry vstupu do odvětví, jež jsou dány potřebou vysokého vstupního kapitálu či sezónnost, která mimo jiné způsobuje nepravidelný a nárazový příjem peněžních prostředků. Přesto díky své prvořadě funkci - produkci potravin, zaujímá strategické postavení mezi ostatními odvětvími národního hospodářství.

Zemědělství v České republice prošlo v posledních desetiletích velmi významnými změnami. V období socialistického režimu hrálo klíčovou roli v soudobém ekonomickém systému. Od revoluce v roce 1989 však zaujímá vedle sektoru průmyslu a služeb jen okrajovou pozici. Stejně tomu je i v ostatních západoevropských zemích.

V současné době je zemědělství stále více spojováno s údržbou krajiny, rozvojem venkova a ochranou životního prostředí. Toto propojení má nejen vliv na zlepšení životní úrovně venkovského obyvatelstva a zmírnění dopadů urbanizace, ale též podporuje cestovní ruch. Také proto dotace v zemědělském sektoru získávají stále více na důležitosti. Dotace v zemědělství jsou navíc pro farmáře významným zdrojem příjmů, zvláště pokud hospodaří v méně příznivých oblastech. Přímo ovlivňují chod hospodářství a tím i jeho konkurenceschopnost.

Podnětem pro zpracování disertační práce byly rozhovory se zemědělskými podnikateli o jejich současných ekonomických problémech. Zemědělské podniky v České republice jsou v současném globalizovaném světě ohroženy silným tlakem konkurence. Lepší technologie, výrobní postupy či přírodní podmínky umožňují konkurenčním podnikům produkovat efektivněji a levněji. Podniky v České republice se musí těmto trendům přizpůsobovat a jakýkoliv výkyv v příjmech může ohrozit jejich ziskovost. Z tohoto důvodu je práce zaměřena na zkoumání vlivu dotační politiky na ekonomické výsledky zemědělských podniků a následně navržení metodiky pro stanovení minimální výše dotací pro zemědělské podniky v podmínkách Evropské unie.

1 CÍLE A HYPOTÉZY DISERTAČNÍ PRÁCE

Nejprve jsou představeny cíle disertační práce, konkrétně hlavní cíl disertační práce, který je dále rozpracován na jednotlivé dílčí cíle. Na ně navazuje stanovení hypotéz.

1.1 Cíle disertační práce

Hlavní cíl disertační práce je

navrhnout metodiku pro stanovení minimální výše dotací pro zemědělské podniky v České republice v podmínkách Evropské unie.

Navržení metodiky pro stanovení minimální výše dotací je pojímáno ze dvou pohledů. Pohledu zemědělských podniků jako příjemců dotací a pohledu státu či Evropské unie jako poskytovatele dotací. Podrobněji jsou oba pohledy, jejich dopady na tvorbu metodiky a její možné přínosy přiblíženy v pátém dílčím cíli této práce.

K naplnění hlavního cíle práce je nutné uskutečnit následující dílčí cíle:

1. Zmapovat dotační politiku v zemědělství v České republice a Evropské unii.

Pro naplnění prvního dílčího cíle je nutné provést literární rešerši z oblasti Společné zemědělské politiky Evropské unie a dotační politiky do zemědělství v České republice.

2. Provést komparativní analýzu dotačních politik v zemědělství v České republice a vybraných státech Evropské unie.

Komparativní analýza dotačních politik bude provedena na základě informací ministerstev zemědělství jednotlivých zemí a jejich platebních agentur a informací Evropské komise.

3. Provést komparativní analýzu ekonomických výsledků zemědělských podniků v České republice a vybraných státech Evropské unie.

Komparativní analýza ekonomických výsledků bude provedena s využitím databáze FADN EU, která soustřeďuje primární data zemědělských podniků z celé Evropské unie.

4. Posoudit dopady dotací na ekonomické výsledky zemědělských podniků.

Dopady dotací na ekonomické výsledky zemědělských podniků jsou primárně zkoumány pro Českou republiku. Bude využita databáze FADN pro Českou republiku a výstupy strukturovaných rozhovorů se statutárními zástupci vybraných zemědělských podniků.

5. Navrhnout a verifikovat metodiku pro stanovení minimální výše dotací pro určení bodu zvratu zemědělských podniků a aplikovat její modifikovanou verzi na efektivnější zacílení dotace SAPS na příkladu České republiky.

Tento dílčí cíl je úzce navázán na hlavní cíl disertační práce. Rozděluje jej na dvě hlavní oblasti: pohled zemědělských podniků jako příjemců dotací a pohled státu či Evropské unie jako poskytovatele dotací. Pro zemědělské podniky bude metodika pro stanovení minimální výše dotací tvořena k určení bodu zvratu zemědělského podniku. Zemědělskému podniku může stanovení minimální výše dotací pro určení bodu zvratu pomoci ke zjištění závislosti jeho výsledku hospodaření na dotacích, tzn. do jaké míry může změna výše dotací ohrozit jeho ziskovost. Pro poskytovatele dotací je modifikovaná verze metodiky aplikována na efektivnější zacílení dotace SAPS na příkladu České republiky.

1.2 Hypotézy disertační práce

Na základě dosavadních znalostí a získaných poznatků byly stanoveny následující hypotézy disertační práce:

H1: Konkurenceschopnost zemědělských podniků České republiky určená základními ekonomickými ukazateli databáze FADN je na obdobné úrovni jako konkurenceschopnost zemědělských podniků ve vybraných post-komunistických státech Evropské unie.

H2: Většina vybraných zemědělských podniků by bez dotací nedosahovala v daném roce zisku.

H3: Lze stanovit minimální výši dotací pro určení bodu zvratu zemědělských podniků.

H4: Lze efektivněji zacílit dotaci SAPS v České republice v podmínkách Evropské unie.

Uvedené hypotézy budou v práci potvrzeny či vyvráceny. Hypotézy svou podstatou souvisí s vytyčenými dílčími cíli práce.

2 POSTUP A METODY ZPRACOVÁNÍ

Tato část práce popisuje jednotlivé kroky postupu řešení disertační práce a stručně charakterizuje zvolené metody použité při naplňování cílů a verifikaci hypotéz.

2.1 Postup řešení disertační práce

Postup zpracování disertační práce vychází z následujícího metodologického postupu:

1. Literární rešerše problematiky dotační politiky v zemědělství v České republice a v Evropské unii.

V úvodu výzkumné práce je důležité prostudovat dostupnou literaturu a informační zdroje k získání přehledu ve zkoumané problematice a zjištění míry vědecké probádanosti dané oblasti. Tato literární rešerše je zaměřena na dotační politiku v zemědělství, jelikož dotační politika v zemědělství je stěžejním prvkem celé disertační práce. Zabývá se zvláště historií, vývojem a aktuálními problémy zemědělských dotací v České republice a Společné zemědělské politiky Evropské unie. Výsledkem kritické literární rešerše bude naplnění prvního dílčího cíle disertační práce tj. zmapování dotační politiky v zemědělství v České republice a ve vybraných státech Evropské unie.

2. Komparativní analýza dotačních politik v České republice a ve vybraných státech Evropské unie; komparativní analýza ekonomických výsledků zemědělských podniků v České republice a ve vybraných státech Evropské unie.

Provedením komparativní analýzy dotačních politik v zemědělství bude splněn druhý dílčí cíl disertační práce. Dále bude zpracována analýza ekonomických výsledků zemědělských podniků v České republice a ve vybraných post-komunistických státech Evropské unie a jejich následné srovnání. Důraz bude kladen zvláště na ekonomické ukazatele vztahující se k dotacím a konečným výstupům zemědělských podniků (celková produkce, čistá přidaná hodnota, důchod ze zemědělské činnosti atd.). Výstupy analýz potvrdí či vyvrátí první stanovenou hypotézu, jejímž předpokladem je obdobná úroveň konkurenceschopnosti zemědělských podniků v České republice a vybraných post-komunistických státech EU.

3. Analýza využití dotací a vlivů dotací na ekonomické výsledky zemědělských podniků

V této části bude vhodné použít výsledky Interního grantu¹ zaměřeného na analýzu dopadů dotací na ekonomické výsledky vybraných zemědělských podniků. Hlavním cílem tohoto projektu bylo vypracování dvou případových studií zaměřených na dopady dvou hlavních dotací – přímých plateb (v České republice tzv. dotací SAPS a TOP-UP) a dotací LFA (poskytovaných z důvodu kompenzace zvýšených nákladů při hospodaření v méně příznivých oblastech) na ekonomické výsledky zemědělských podniků v České republice. Projekt bude v této práci rozšířen o další vybrané subvence. Dopady dotací na ekonomické výsledky zemědělských podniků budou analyzovány jak ve vybraných zemědělských podnicích v rámci řešeného projektu tak v rámci databáze FADN. Výstupem těchto analýz bude potvrzení či vyvrácení hypotézy vztahující se k ziskovosti zemědělských podniků bez dotací.

4. Návrh metodiky pro stanovení minimální výše dotací do zemědělství pro určení bodu zvratu zemědělských podniků v České republice a její verifikace

Stěžejní částí posledního dílčího cíle disertační práce je návrh metodiky pro stanovení minimální výše dotací do zemědělství pro určení bodu zvratu zemědělských podniků v České republice. Zemědělské podniky by měly znát minimální výši dotací pro stanovení bodu zvratu, aby zjistily svou závislost na subvencích. Pokud je jejich závislost na subvencích příliš velká, pak jakákoli změna výše dotací může ohrozit ziskovost nebo dokonce vlastní chod podniku. Proto bude potřeba vytvořit metodiku pro stanovení minimální výše dotací do zemědělství, určené pomocí nového ukazatele, tak, aby si zemědělský podnik mohl jednoduchou formou určit svou závislost na dotacích. Tento ukazatel by měl vyhovovat jak FO tak PO a měl by vycházet z údajů, které tyto osoby používají, aby získání údajů pro jeho výpočet nebylo příliš obtížné. Dále bude vytvořena metodika pro stanovení srovnávacích údajů k ukazateli minimální výše dotací, bez kterých nelze objektivně posoudit závislost na zemědělských subvencích. Na závěr bude verifikována navržená metodika dvojím způsobem. Nejprve jejich aplikací na vybrané podniky a dále případovou studií na náhodně

¹ *Interní grant FaME s názvem: „Dopady vybraných dotací na ekonomické výsledky zemědělských podniků v České republice“ řešený v roce 2009 navrhovatelkou Ing. Bohumilou Žižkovou*

vybraném podniku. Tímto krokem bude potvrzena či vyvrácena třetí z hypotéz: „Lze stanovit minimální výši dotací pro určení bodu zvratu zemědělských podniků.“.

5. Modifikace návrhu metodiky pro stanovení minimální výše dotací do zemědělství a její využití k efektivnějšímu zacílení dotace SAPS na příkladu České republiky

V poslední části disertační práce bude upravena vytvořená metodika tak, aby mohla být využita k efektivnějšímu zacílení dotace SAPS na příkladu České republiky. Postup zacílení bude vycházet z metodiky OECD určené pro dotace do zemědělství. Efektivnější zacílení dotace SAPS přispěje k spravedlivějšímu rozdělení této dotace a k vyšší hospodárnosti při nakládání s veřejnými prostředky. Na závěr bude modifikovaná metodika opět verifikována.

2.2 Zvolené metody zpracování

Za základ každé vědecké práce je považován kromě volby cíle a postupu zpracování také vhodný výběr metod, skrze které lze dosáhnout zvoleného cíle a potvrdit či vyvrátit navržené hypotézy. Obecná definice metody je vhodně formulována v knize pana Molnára s názvem: Úvod do základů vědecké práce:

„Metoda je způsob, jak dosáhnout nějakého teoretického i praktického cíle (např. metody vyučování, výrobní metoda, metoda experimentování, inovační metoda apod.) Je to způsob, postup, jak pomoci určitých principů dosáhnout pravdivého poznání.“

Metody vědecké práce jsou nejčastěji členěny do vzájemně propojených dvojic, které spolu logicky souvisí. V disertační práci budou nejvíce využity metody analýzy, komparace a syntézy. Metoda analýzy bude použita u druhého a třetího dílčího cíle a metoda syntézy pak u čtvrtého dílčího cíle.

Analýza – syntéza

Analýza je myšlenkové rozdělení celku na části, nebo myšlenkové odlišení jeho jednotlivých vlastností. Při hledání principů řešení je třeba nejprve zjistit ústřední článek úlohy, který určuje základní úkony nutné pro její řešení. Úloha do značné míry závisí právě na správném stanovení tohoto článku. Účinnost tohoto procesu je dána subjektivními vlastnostmi řešitele. Značný význam má i zkušenost. Minulá zkušenost však může řešení úkolů i ztěžovat, a to tehdy, je-li jednostranná a stereotypní. Na rozdíl od analýzy je syntéza myšlenkové sloučení částí předmětu nebo jevů, myšlenkové spojení jejich znaků, vlastností nebo stránek. Syntézou můžeme spojit nejrůznější poznatky lidské činnosti a využít je k řešení nové úlohy. Analýza a syntéza jsou, ačkoli jsou to operace vzájemně protikladné, nerozlučně spjaté.

Kromě klasické analýzy a syntézy bude v práci použita také **komparativní analýza**. Zde se jedná o propojení dvou metod a to komparace a analýzy. Komparace je definována jako srovnání či přirovnání. Komparativní metoda pak zjišťuje podobnosti a rozdíly mezi určitými jevy, vzorky nebo soubory dat. Komparativní analýza bude nejvíce využita při naplnění druhého dílčího cíle.

Dále budou v práci využity následující metody:

Abstrakce – konkretizace

V rámci abstrakce se pozornost zaměřuje na podstatné charakteristiky, přičemž nepodstatné charakteristiky se neuvažují. Jak uvádí Molnár (2006): právě abstrakce vytváří model objektu obsahující jen ty charakteristiky či znaky, jenž nám umožní získat odpovědi na kladené otázky. V disertační práci bude nejvíce využita při tvorbě metodiky. Naopak konkretizace je proces opačný, kdy vyhledáváme konkrétní výskyt určitého objektu z určité třídy objektů.

Zpětná vazba

Tato metoda je velmi důležitá při kontrole dosažených výsledků a plnění cílů. Pomocí ní lze nalézt odchýlení od předem stanoveného postupu, nedodržení naplánovaných metod či odklon od zkoumaného problému. Tyto pochybení jsou tak důležité, že bez zpětné vazby prakticky nelze dosáhnout stanoveného cíle.

Holistický přístup

Zde se jedná o komplexní pohled na zkoumanou problematiku včetně vazeb k jiným oblastem v daném oboru či dokonce jiným vědním oborům. Pro správné pochopení zkoumané problematiky a tvorbu v praxi využitelných výsledků je tento přístup nepostradatelný.

V disertační práci budou využity také **metody statistické** a to metody popisné statistiky se zaměřením na míry variability a korelační analýza .

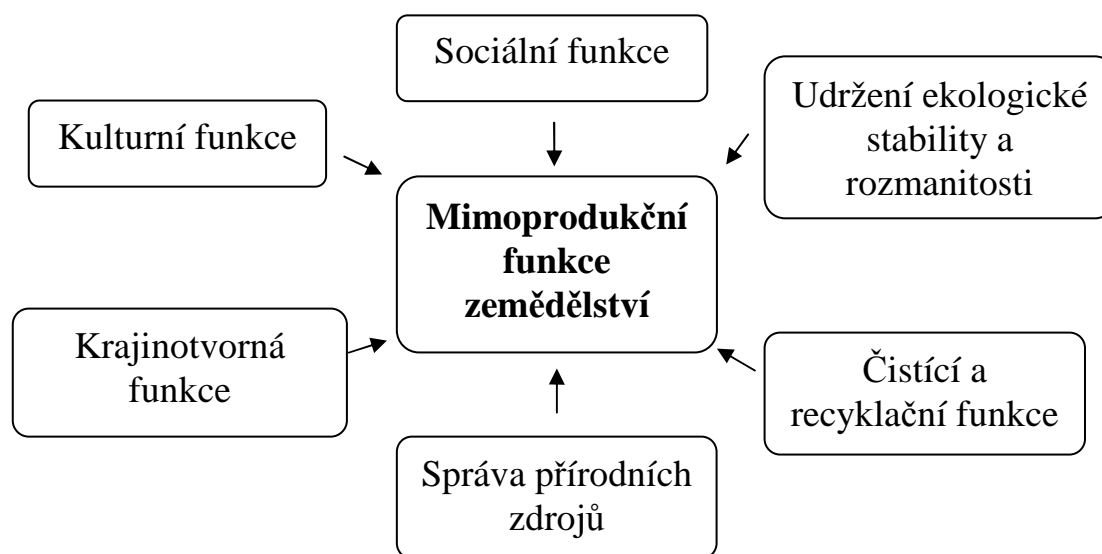
Všechny výše uvedené metody zpracování mají v práci své opodstatnění a bude využít jejich vzájemný synergický efekt.

3 SOUČASNÝ STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

V této části práce bude nejprve přiblížen agrární sektor, jeho specifika a vazby k ostatním sektorům ekonomiky. Následovat bude rozbor agrární politiky se zaměřením na teorii dotační politiky a oprávněnost podpor v zemědělství. Dále bude řešena problematika analýzy bodu zvratu. Na závěr bude popsána Společná zemědělská politika Evropské unie a dotační politika do zemědělství v České republice.

3.1 Agrární sektor

Zemědělství zaujímá nezastupitelné místo v hospodářství každého státu a to skrze své funkce: produkční a mimoprodukční. Produkční funkce zajišťuje základní komodity z hlediska výživy obyvatelstva tj. potraviny, a to nejen v dostatečném množství a struktuře, ale i kvalitě a dostupnosti. Součástí této funkce je i nepotravinářská zemědělská produkce, jež zahrnuje výrobu technických tuků a olejů, surovin pro textilní, kožedělní a farmaceutický průmysl, alternativních zdrojů energie atd. Složky mimoprodukční funkce zemědělství jsou uvedeny na následujícím schématu.

Obr. 1 Mimoprodukční funkce zemědělství

Zdroj: Svatoš (1999, 2007)

Sociální funkce zahrnuje tvorbu zaměstnanosti zvláště ve venkovských oblastech a zabraňování jejich vylidňování. Kulturní funkce znamená účast zemědělství na tvorbě „venkovského stylu života“. Zemědělství přispívá také k údržbě a tvorbě krajiny, což v sobě zahrnuje krajnotvorná funkce. Na ni navazuje udržení ekologické stability a rozmanitosti, bez které by mnoho druhů živočichů a rostlin vymizelo a budoucí generace by byly o jejich krásu ochuzeny. Dále zde nalezneme čistící a recyklační funkci a správu přírodních

zdrojů. Obě tyto funkce mají velký dopad na životní prostředí a úroveň kvality života lidí Svatoš (1999, 2007) .

V současné době se stále více do popředí dostávají právě mimoprodukční funkce zemědělství a propojování zemědělství s rozvojem venkova. Tyto trendy zvláště ovlivňují formování dotačních politik v zemědělství (více v kapitole 3.5). Důvodem jsou mimoprodukční funkce zemědělství, které jsou nezbytné pro společnost a přitom je nelze nahradit jinými sektory ekonomiky.

Zemědělství je úzce spjato s pojmem agrární sektor. Svatoš (1999) definuje agrární sektor jako komplex zemědělství, lesnictví a rybolovu.

Agrární sektor je oproti ostatním hospodářským sektorům značně specifický. Tato specifičnost je dána (Svatoš 1999, 2007):

- *biologickým charakterem výroby* – jelikož zemědělství pracuje s živými organismy a na potraviny jako produkt zemědělství jsou kladeny jiné nároky než na ostatní produkty průmyslu (potravinová bezpečnost),
- *sezónností* – která ovlivňuje nejen produkci, ale též např. nájem pracovní síly a nesoulad tvorby nákladů a výnosů a výrobního procesu s trhem,
- *závislostí na přírodních podmínkách* – což přináší velkou rizikovost pro zemědělské podnikatele, jelikož při nepřízní počasí jsou při stejných nákladech jako při jeho přízní minimální či nulové zisky,
- *existencí meziprojektu* – zvláště v podnicích kombinujících rostlinnou a živočišnou výrobu,
- *značné bariéry vstupu do odvětví* – díky vysokým pořizovacím nákladům a to např. u zemědělské techniky, budov, živočišné i rostlinné výroby, aj.
- *specifika půdy jako primárního výrobního faktoru*, atd.

Díky těmto specifickým je třeba k agrárnímu sektoru přistupovat odlišně než k jiným ekonomickým sektorům. Na druhou stranu jej však nelze brát jako uzavřený úsek ekonomického systému bez vazeb na ostatní ekonomické sektory. Ekonomika je vzájemně propojený komplex různých podsystémů a vazeb mezi nimi. Postavení agrárního sektoru (zemědělství) v rámci národní a světové ekonomiky je uveden na následujícím schématu. Jsou zde též vyznačeny hlavní vlivy působící na zemědělství, a to jak v národní ekonomice, tak i v ekonomice světové.

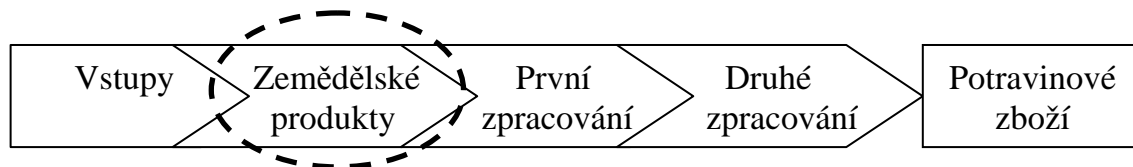
Obr. 2 Postavení agrárního sektoru

Zdroj: Svatoš, M. (1999, 2007)

V rámci národní ekonomiky jsou hlavními faktory, kromě agrární politiky státu, která bude podrobně rozebrána později, finanční sféra, zastoupena bankovním sektorem, a dodavatelské a odběratelské odvětví. Při rozšíření pojmu agrární sektor získáme pojmy (Svatoš, 1999):

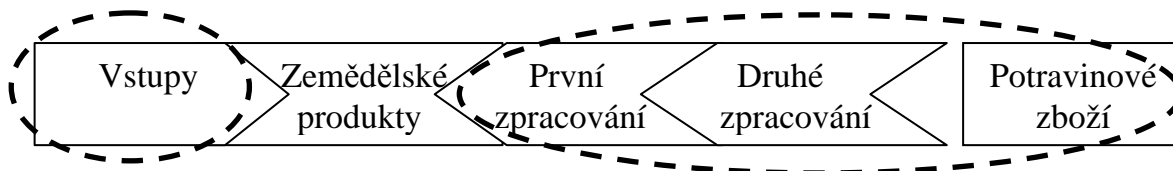
- agrárně-potravinářský komplex – zemědělství, lesnictví, rybolov, potravinářský průmysl
- agrárně-průmyslový komplex – zemědělství, lesnictví, rybolov, všechna dodavatelská a odběratelská odvětví kromě obchodu a veřejného stravování
- agro-business – zemědělství a všechna dodavatelská a odběratelská odvětví

Nejčastěji z uvedených pojmů je v odborné literatuře používán pojem agro-business a to díky svému širokému zaměření a možnosti sledování vazeb mezi jeho jednotlivými prvky. Cramer (2000) definuje agro-business jako „součet všech výrobních a distribučních činností dodavatelů pro zemědělce, výrobních činností zemědělců a uskladnění, zpracování a distribuce zemědělských komodit a výrobků z nich“. Již zmíněné vazby podrobně zpracovává Bečvářová. Rozlišuje dva základní přístupy v agro-business: tradiční, nabídkově-orientovaný přístup, a poptávkově-orientovaný přístup. Oba tyto přístupy jsou uvedeny na následujících obrázcích.

Obr. 3 Tradiční nabídkově-orientovaný přístup

Zdroj: Bečvářová (2006)

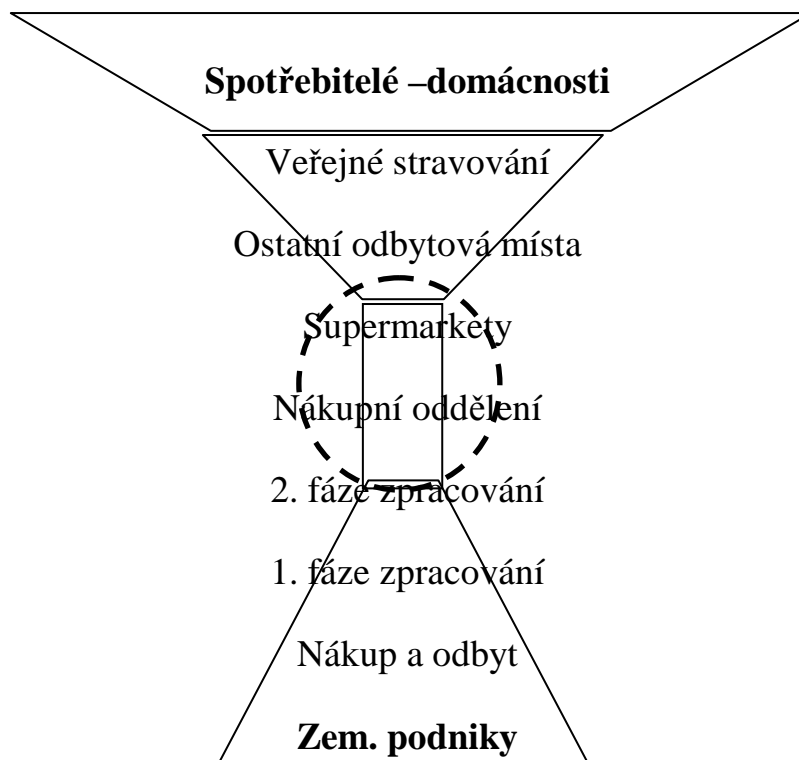

Obr. 4 Poptávkově-orientovaný přístup

Zdroj: Bečvářová²

Dle Bečvářové (2006) byl dříve typický nabídkový řetězec, kdy produkce formovala nabídku a rozhodující byla kvalita půdy a výroba. Základem v tomto řetězci byla zemědělská produkce, od níž se odvíjel konečný produkt (potravinový) pro spotřebitele. V současné době však převládá poptávkový řetězec, ve kterém poptávka motivuje výrobu. V tomto řetězci jsou důležitými prvky informace o poptávce, analýzy situace, koordinace a dohody týkající se využití celkových zdrojů. Při aplikaci tohoto přístupu se musí zemědělská produkce přizpůsobit ostatním prvkům řetězce, které jsou dominantnější. Nastává tak tlak na zemědělské podnikatele, který při zvažování specifik zemědělské výroby a značné rizikovosti, je bez zásahu státu nezávládnutelný. Avšak ani ostatní prvky řetězce nejsou na stejné úrovni. První a druhá fáze zpracování mají svá specifika a vzájemné odlišnosti, která značně ovlivňují jak zemědělství, tak celý agro-business. První fáze zpracování je spíše podobná specifikům zemědělské výroby, zatímco druhá fáze více ovlivňuje konečný produkt a jeho cenu. Ke komplexnějšímu pochopení vazeb mezi jednotlivými prvky řetězců je třeba znát celou tržní strukturu v agro-businessu. Ta je uvedena v následujícím schématu.

² BEČVÁŘOVÁ, V. *Lidské zdroje v agrárním výzkumu* [online]. 16. 10. 2009 [cit. 2011-04-21]. Agrární ekonomika a politika 1 - prezentace. Dostupné z WWW: <<http://www.vuchs.cz/OPVpK/dokumenty/Becvarova-AEaP-4-prezentace.pdf>>.

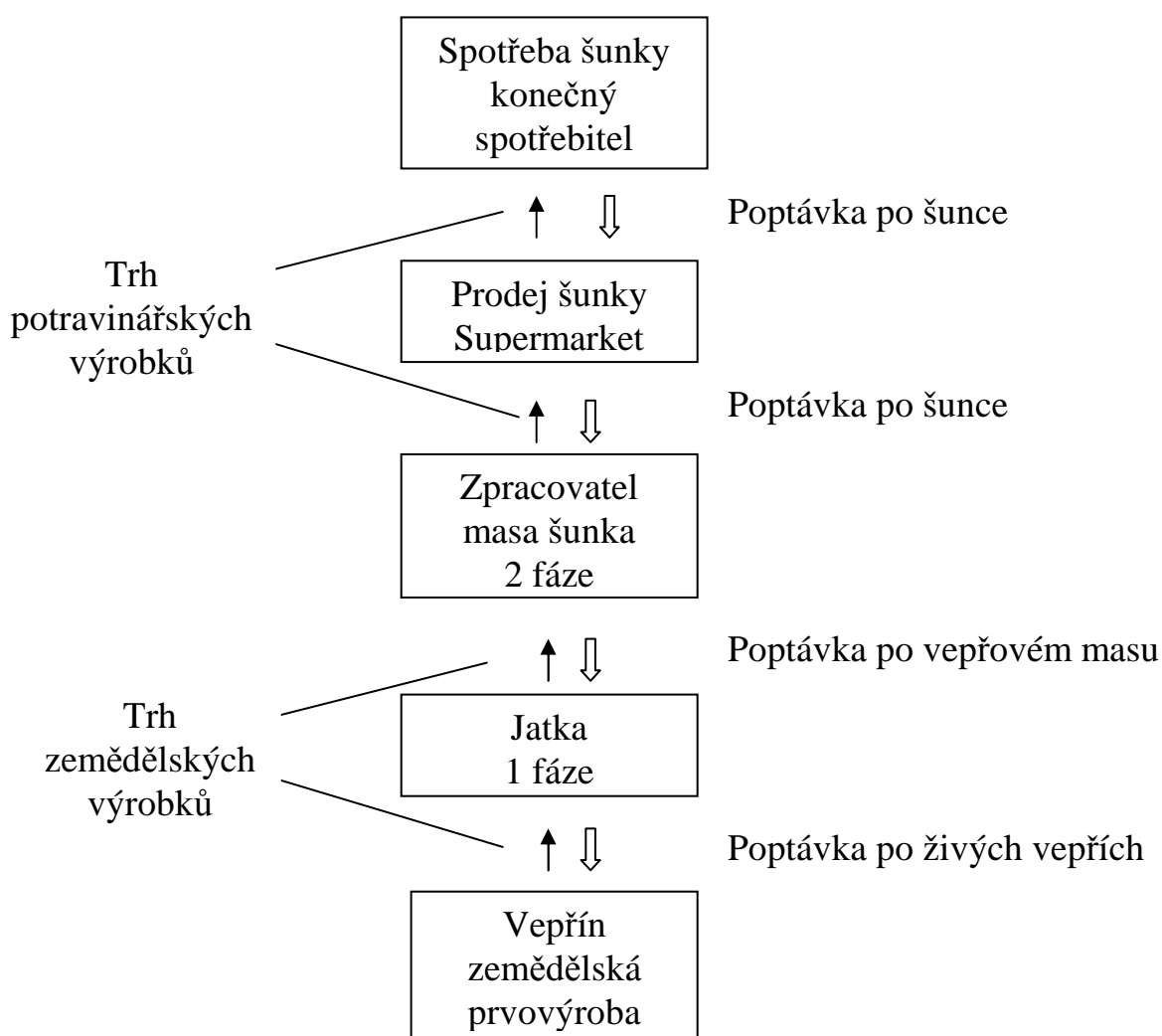
Obr. 5 Tržní struktura v agro-businesse

Zdroj: Bečvářová³

Obr. 5 názorně ukazuje všechny složky postupu zemědělského produktu (potravinu) od výrobce až po konečného spotřebitele. Zvláště je zde vyznačeno nejužší místo tohoto procesu, ve kterém se nacházejí supermarkety, nákupní oddělení a 2. fáze zpracování. Tito jsou tvůrci ceny a vyvíjejí velký tlak na zemědělské podnikatele na snižování ceny. Mimo jiné proto vykazují nejvyšší zisky na úkor prvovýrobců, jejichž výroba tak bývá často na hranici přežití či ztrátová. Jak tento řetězec vypadá zjednodušeně v praxi, je uvedeno na následujícím schématu. Na jednom okraji stojí zemědělská prvovýroba v tomto případě vepřín. Cena za kg živé hmotnosti byla k 20.6. 2010 cca 30 Kč/kg živé hmotnosti. Dále přechází toto maso do jatek, kde nastává první fáze zpracování. Cena jatečných prasat třídy S-T byla k 20.6. 2010 cca 38,50 Kč/kg JUT (jatečně upravených těl). Zde opouštíme trh zemědělských výrobků a přecházíme ke zpracovatelům masa (2. Fáze zpracování), kteří vyrobí vepřovou šunku. Zde se mi údaje o ceně vepřové šunky od 2. zpracovatele nepodařilo zjistit. Už se

³ BEČVÁŘOVÁ, V. *Lidské zdroje v agrárním výzkumu* [online]. 13. 11. 2009 [cit. 2011-04-21]. Agrární ekonomika a politika 2 - prezentace. Dostupné z WWW: <<http://www.vuchs.cz/OPVpK/dokumenty/Becvarova-AEaP-4-prezentace.pdf>>.

nacházíme na trhu potravinářských výrobků, kde tyto výrobky přecházejí do chladíren, k velkoodběratelům, překupníkům atd. Z důvodu zjednodušení jsem tyto prvky řetězce do schématu neuváděla. Dostáváme se k prodeji šunky konečnému spotřebiteli v masně, supermarketu či jiném obchodě. Cenu jsem přebrala z náhodně vybrané masny KMOTR Kroměříž z výrobku vepřová šunka standardní k 20.6. 2010 a to cca 140 Kč/kg (včetně DPH). V malé masně může být cena ještě o něco vyšší. Pokud se zaměříme na faktory ovlivňující výrobu pak poptávka po živých vepřích je odvozena od poptávky po vepřovém masu a ta je mimo jiné odvozena od poptávky po vepřové šunce (v tomto konkrétním případě).

Obr. 6 Výrobní řetězec šunky

Zdroj: vlastní zpracování

Zemědělství však není ovlivňováno jen národní ekonomikou ale i světovými vlivy. Tlak těchto vlivů v dnešním globalizovaném světě stále roste. Pan Čuba, Trnka a Hurta v knize České zemědělství - jeho stav a možnosti rozvoje uvádí: „Po revoluci jsme se plně otevřeli světu a tento okolní svět nezná hranic. Vyrábí

se tam, kde je to výhodnější, kde je to levnější a prodává se všude, na celém světě.... V zemědělství to platí také. Stále jsme zdůrazňovali zvláštnosti zemědělství a zapomněli jsme – a zapomínáme - že vedle zvláštností, které se projevují ve výrobním procesu, je zemědělství začleněno do obecné globální ekonomiky, do obecných tržních vztahů. A tak i my dnes jíme zahraniční potraviny, kupujeme zahraniční zemědělské výrobky...“. S tímto názorem lze zcela souhlasit. Bečvářová (2005) za hlavní dopady globalizace v agrárním sektoru považuje následující:

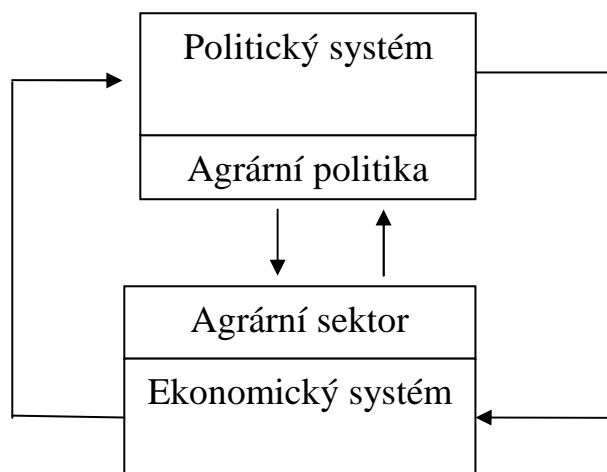
- zvýšení konkurence na trhu – efekty v alokaci výrobních faktorů a jejich produktivitě
- diferenciaci výrobců – specializace, přesuny výrobních kapacit, využití úspor z rozsahu
- efekty výzkumu a inovací – přístupnost, využitelnost pro všechny členské země.

Velmi často je zastáván zjednodušený pohled na vztah zemědělství a zahraničního obchodu a to: pokud nevyrobíme, můžeme dovést. Tento pohled díky své jednoduchosti je dosti zkreslený. Zde bych odkázala na článek pana Hurty ve sborníku České a Slovenské zemědělství na přelomu tisíciletí (1997) s názvem Zemědělství ČR – potenciál a jeho využití, kde je provedena analýza využití potenciálu českého zemědělství. Ta důkladněji rozpracovává situaci kdy je výhodnější potraviny dovést a kdy je výhodnější ještě vyrábět.

Tato subkapitola je zakončena definicí nejobecnějšího pojmu, a tím je zemědělská ekonomika. Pan Cramer ji v knize *Agricultural Economics and Agribusiness* (2000) definuje jako „*aplikovanou společenskou vědu pojednávající o tom jak lidé rozhodují o použití technických znalostí a vzácných zdrojů jako je práce, půda, kapitál a management k produkci potravin a vláken a jejich distribuci pro spotřebu různými členy společnosti v čase*“.

3.2 Agrární politika

Dle Bečvářové (2001) je agrární politikou nazýván „*soubor činností spočívajících ve stanovení cílů agrární politiky, vymezení konstrukci, a fungování nástrojů k realizaci těchto cílů a institucionální uspořádání objektů a subjektů agrární politiky včetně organizačních a řídicích forem. Je segmentem hospodářské politiky státu*“. Mezi agrární politikou a agrárním sektorem jsou velmi úzké vzájemné vztahy. Svatoš (1999) vymezuje agrární politiku jako součást politického systému a agrární sektor jako součást ekonomického systému. Vzájemné vazby mezi nimi jsou znázorněny na obr. 2.

Obr. 7 Vazby agrární politiky a agrárního sektoru

Zdroj: Svatoš 1999

Jak lze z obrázku vidět, stejně jako politický systém vychází z ekonomického systému a následně jej zpět svými zásahy ovlivňuje, tak i agrární politika vychází z agrárního sektoru a zpět jej ovlivňuje. Agrární politika by měla řešit základní problémy agrárního sektoru. Zvláště by se měla zaměřit na (Bečvářová, 2007):

- důchod v zemědělství, zachování podniků a pracovních míst
- produkci, přebytky, agrární trhy a nároky na rozpočet
- zájmy spotřebitelů, daňových poplatníků a zásobování
- odvětví vstupů a výstupů včetně obchodu a tržní sílu v řetězci
- venkovský prostor, životní prostředí a šetrnost k přírodě
- světové agrární trhy, světovou výživu a mezinárodní obchod.

3.2.1 Oprávněnost podpor v zemědělství

U agrární politiky, stejně jako u ostatních zásahů státu do ekonomiky existují spory, zdali jsou trhu prospěšné či trhu spíše škodí. Oprávněnost státních zásahů do agrárního sektoru zdůvodňuje Bečvářová (2007) následovně:

- selhání trhu - základním kamenem je nedokonalá konkurence, která vede k situaci, že ceny na trhu neodrážejí skutečné mezní náklady zemědělských podnikatelů
- vliv externalit – které mají opět za následek zkreslení cen na trhu
- existence veřejného zboží, které není měřitelné trhem a je charakteristické neexistencí vlastnických práv

- nezbytnost ochrany dlouhodobých zájmů rozvoje společnosti.

Tyto důvody jsou hodně obecné a vychází z obecné teorie zastánců zásahů státu do ekonomiky. Další důvody oprávněnosti zásahů do agrárního sektoru lze nalézt při analýze vlivů souvisejících s redistribucí důchodů vytvořených v dané ekonomice (Bečvářová, 2007):

Struktura a rozmístění podnikatelských subjektů v rámci zemědělského sektoru, který je charakteristický velkým počtem samostatných výrobců, převážně vázaných na půdu. Tento stav minimalizuje vliv zemědělských výrobců na tvorbu ceny (z hlediska trhu), dále omezuje možnost využití špičkových technologií a technik spojených s koncentrací výrobních faktorů, zvyšuje nároky na kapitálové vybavení podnikatelských subjektů a nároky sladění dodávek zemědělských surovin pro další zpracování.

Přírodní podmínky a sezónní výkyvy počasí způsobují vysokou rizikovost výroby, jež ovlivňuje strukturu výroby, kvalitu a kvantitu nabídky, produkční účinnost půdy, náklady na ochranu rostlin a zvířat před napadením chorobami a škůdci, erozí atd.

Nízká cenová pružnost poptávky po potravinách, způsobuje, zvláště při vysoké nasycenosti trhu potravinami, že každá dodatečná jednotka množství spotřeby vede k relativně většímu poklesu mezního užítku. Cena spotřeby pak klesá rychleji, než roste její množství a to se promítá do poptávky po zemědělských surovinách. To z dlouhodobého hlediska vede k poklesu cen zemědělských produktů.

Biologický charakter výroby způsobuje nízkou pružnost nabídky zemědělských produktů, jelikož omezuje možnost bezprostřední reakce výrobců na změnu v poptávce (délkou vegetačního období u produktů rostlinné výroby a cyklem reprodukce u produktů živočišné výroby – cca min. 1 rok). Dále podporuje tendenci ke konzervativní volbě struktury výroby a dlouhodoběji váže kapitál a tím zvyšuje riziko možnosti jeho zhodnocení.

Snižující se podíl výdajů spotřebitelů na potraviny při současném růstu příjmů má za následek klesající podíl zemědělství na tvorbě národního důchodu a zmenšení vlivu zemědělství na hospodářskou politiku státu.

Malá mobilita práce v zemědělství, která podporuje klasický způsob hospodaření a snižuje přizpůsobivost zemědělských podnikatelů novým podmínkám a možnostem.

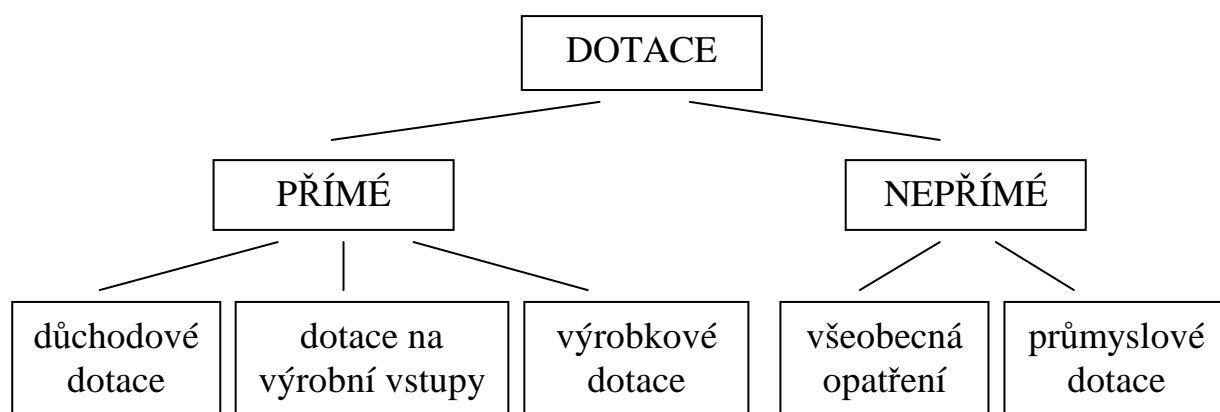
Z bodů 3, 4 a 5 lze vyvodit následující situaci na trhu. Poptávka po zemědělských produktech je téměř statická a podíl v ceně potravin klesá. Na rozdíl od toho nabídka zemědělských produktů směřuje k růstu. Přebytek

nabídky a pokles cen meziročně kolísá. Statická poptávka, dlouhodobé tendence k růstu nabídky a variabilita v krátkém období mají za následek pokles cen produkce, a tím i pokles příjmů zemědělců. K udržení odpovídající životní úrovně zemědělských podnikatelů je třeba, aby stát korigoval neviditelnou ruku trhu a vhodným způsobem podporoval zemědělství.

3.2.2 Dotační politika

Součástí Agrární politiky je i dotační politika. Dotace jsou Svatošem (1999) charakterizovány jako ocenění veřejného sektoru (zemědělství), které ovlivňuje ceny výrobků a služeb a ceny výrobních faktorů. Bečvářová (2008) definuje dotace jako transfery odrážející změny v rozdělování důchodu, které nejsou spojeny s tokem zboží a služeb. Grega (2004) je vymezuje jako zásah do alokačních sil cenového mechanismu. Definic a ponímání dotací je mnoho stejně jako existuje mnoho názorů na to, zda dotovat zemědělství či ne. Odpůrci dotací se snaží zrušit dotace do zemědělství úplně nebo je eliminovat na minimum. Za důvod považují to, že po ekonomické reformě jsou zemědělské podniky soukromé a problémy s ekonomickou situací jsou dány špatným managementem, a dále že dotace do agrárního sektoru jsou velmi vysoké z pohledu daňového poplatníka. Zastánci dotací zase zdůrazňují specifickou agrárního sektoru a vznik sociálních, environmentálních, spotřebitelských a jiných negativních dopadů při zániku většího počtu zemědělských podniků. Tyto dvě vyhraněné skupiny zastánců a odpůrců dotací do zemědělství se nachází jak na poli národní ekonomiky, tak ovlivňují formování Společné zemědělské politiky Evropské unie.

Dotace lze členit dle mnoha kritérií. Jedno ze základních členění je uvedeno v následujícím schématu.

Obr. 8 Klasifikace dotací

Zdroj: vlastní zpracování dle Svatoš (1999, 2007)

Jak lze z Obr. 8 vidět, dotace se dělí do dvou základních kategorií na přímé a nepřímé. Přímé dotace získává přímo zemědělský podnikatel. Dělíme je dále na

důchodové, výrokové a dotace na výrobní vstupy. U důchodových neboli příjmových dotací zemědělský podnik dostává v rámci dotační politiky přímo peníze a to nejčastěji na počet ha obdělávané půdy (vychází se ze vztahu sazba na hektar krát počet hektarů). Nejznámějším typem této dotace je SAPS (jednotná platba na plochu). Mezi další subvence patří dotace na vstupy, kdy je dotován určitý vstup nezbytný pro zemědělskou produkci a tím jsou snižovány náklady této produkce. Jedná se např. o tzv. zelenou naftu, kdy je dotována část spotřební daně u nafty použité na zemědělské účely. Poslední přímou dotací jsou výrokové dotace, jejichž funkcí je podpora určitého výrobku. Do této kategorie patří všechny intervenční ceny a exportní subvence. V minulosti byly intervenční ceny a exportní subvence nejběžnější formy podpory, avšak v současné době je tlak na omezení tohoto druhu podpor. Nepřímé dotace neposkytují podpory zemědělským podnikatelům přímo, ale působí na jiný sektor, který významně ovlivňuje zemědělské podnikatele. Dělíme je na všeobecná opatření, mezi která patří fiskální politika státu, a průmyslové dotace, kdy např. firma Zetor prodává zemědělcům traktory za méně než za tržní cenu.

Další členění dotací podle formy a míry deformujících účinků na trhu uvádí Bečvářová (2001) a Grega (2004):

- Cílené transfery celkové částky (přímé dotace do důchodu – přímé platby)
- Proporcionální dotace primárních faktorů
- Dotace výstupu nebo dotace spojené s použitím vstupů
- Podpora tržních cen + nástroje omezující zvyšování produkce (kvóty, set aside)

Dotace nepřinášejí jen podporu zemědělským podnikatelům, ale i náklady. Náklady na dotace lze členit dle metodiky OECD (The Implementation Cost of Agricultural Policies, 2007) jejíž členění nákladů vychází z Furbotn a Richter (1998) a ze zprávy OECD (2003a). Jedná se o:

- institucionální (politické) transakční náklady – náklady zavedení, udržení a změn institucionálního rámce politiky a náklady implementace politiky
- administrační transakční náklady – náklady zavedení, udržení, změn chodu organizací
- tržní transakční náklady – náklady na informace a jejich vyhledávání, náklady na vyjednávání a rozhodnutí, náklady způsobené tržními transakcemi na dohled a výkon politiky.

Bečvářová (2001) člení ekonomické náklady dotace na přímé náklady deformace a přímé a nepřímé náklady transakce. Toto členění vychází z členění

Munk (1989). Přímé náklady deformace charakterizuje jako náklady vyvolané deformujícím účinkem použitého nástroje tzn. náklady vyvolané vlivem dotace na zkreslení signálů trhu. Přímé a nepřímé náklady transakce pak charakterizuje jako transakční náklady spojené se zavedením a uplatňováním nástroje (včetně salda příjmů a výdajů tohoto transferu), tzn. nároky na stání rozpočet. Nákladové charakteristiky základních typů dotací jsou uvedeny v následující Tab. 1

Tab. 1 Nákladové charakteristiky typů dotací

Zdroj: Bečvářová (2001)

Nástroj	Přímé náklady		Nepřímé náklady transakce
	deformace	transakce	
Přímé dotace důchodu	0	velmi vysoké	velmi vysoké
Proporcionální dotace primárních faktorů	nízké	vysoké	vysoké
Dotace výstupu/vstupu	vysoké	nízké	vysoké
Podpora tržních cen - vývozce	velmi vysoké	nízké	nízké
- dovozce	velmi vysoké	velmi nízké	záporné

Přímé dotace důchodu jsou formou intervence do zemědělství za účelem modifikace distribuce příjmu těchto subjektů, přičemž se tato forma intervence netýká podpory zemědělských produktů, ani vstupů do zemědělské výroby, představuje tedy určitou formu redistribuce majetku (Grega, 2004). Přímé dotace důchodu, do kterých patří např. SAPS, mají nulové náklady deformace, jelikož svou podstatou nedeformují signály trhu, ale mají velmi vysoké transakční náklady, a to jak přímé tak i nepřímé. Rozpočtové náklady mohou být mimořádně vysoké, a to z důvodu plošné adresace těchto podpor i těm farmářům, kteří hospodaří neefektivně a nepřinášejí užitek společnosti.

Proporcionální dotace primárních faktorů jsou dotace podporující primární faktory využívané pouze pro účely zemědělství, proto vyžadují informace k rozlišení faktorů, které se používají pro zemědělství. To způsobuje vysoké transakční náklady. Dotace primárních faktorů zkreslují nabídku práce domácností, ale jsou-li použity proporcionálně, nezakreslují rozhodnutí o výrobě v zemědělském sektoru.

Subvence spojené s použitím vstupů mohou být obecně rozděleny do dvou základních kategorií. Subvence na vstupy ohodnocené tržní cenou (např.

hnojiva, osiva, strojní zařízení atd.) a na vstupy do výroby, které jsou buď charakteristické pro jednotlivé regiony, nebo se s nimi těžko obchoduje prostřednictvím tradičních obchodních kanálů. Tyto vstupy mají charakter všeobecných služeb pro zemědělství. Patří sem například vzdělání, výzkum nebo infrastruktura (Grega, 2004). Subvence spojené s použitím vstupů (např. v ČR dotace PGRLF) znamenají vysoké deformační účinky, a tím i vysoké náklady deformace. V případě dotací výstupu jsou náklady s ohledem na obdobné deformační účinky srovnatelné s dotacemi vstupů. Do této skupiny dotací je možné zařadit například dotace k cenám pracovní síly (např. dotace sociálního zabezpečení zemědělců), obecné dotace k zemědělské půdě.

Podpora tržních cen byla jedním z nejrozšířenějších opatření na podporu zemědělství v Evropské unii. Přímá opatření na stabilizaci tržních cen zemědělských výrobků jsou obecně využívána jako ochrana proti velkým cenovým fluktuacím, které mohou mít velmi nepříznivý vliv na hospodářskou situaci zemědělských výrobců (Grega, 2004). Náklady deformujících účinků jsou nejvyšší ze všech čtyř typů podpory, protože jsou zkreslena jak tržní rozhodnutí o výrobě, tak rozhodnutí o spotřebě. Avšak podpora tržních cen v případě, že se jedná o dovozce, má nejnižší transakční náklady. Význam tohoto druhu subvencí díky tlaku světové obchodní organizace postupně klesá.

Výši podpor směřovaných do zemědělství lze také měřit. Používají se čtyři základní ukazatele měření souhrnné podpory zemědělství. Jsou to dle Svatoše (1999):

- absolutní hodnoty
- podíl na vytvořeném HDP
- podíl na výdajích státního rozpočtu
- standardní ukazatele dle metodiky OECD

add 1 Absolutní hodnoty mají omezenou vypovídající schopnost při srovnávání s různými zeměmi, jelikož jsou ovlivněny velikostí země, velikostí zemědělského sektoru atd. Na druhou stranu jsou pro svou názornost často uváděny v periodikách, internetových zprávách atd..

add 2 Tento ukazatel hodnotí míru podpor na HDP. Má vyšší vypovídací schopnost než absolutní hodnota podpor, avšak při srovnání v čase stejný růst HDP s růstem výše podpor nám dá stejnou hodnotu ukazatele, přičemž ukazatel vypovídá o naprosto jiné situaci.

add 3 Ukazatel podílu podpor na výdajích státního rozpočtu lze aplikovat jen na část podpor plynoucích ze státního rozpočtu, jelikož při započtení podpor plynoucích z rozpočtu Evropské unie je tento ukazatel zkreslený.

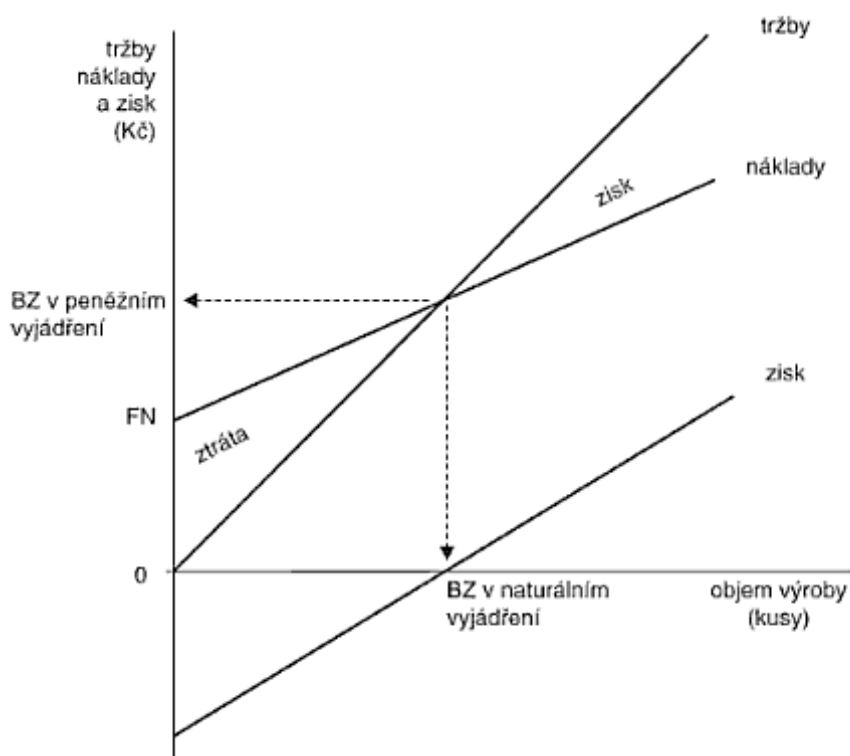
add 4 V současné době nejčastěji používané ukazatele na měření podpor směřujících do zemědělství jsou standardní ukazatele OECD. Jedná se o:

- odhad produkčních podpor
- odhad spotřebitelských hodnot
- odhad podpory obecných služeb
- odhad celkových podpor

3.3 Analýza bodu zvratu

Poslední kapitola teoretické části práce je zaměřena na analýzu bodu zvratu, která je zde pojímána jako jedno ze základních východisek při tvorbě metodiky v závěru práce. Jedná se jen o stručný exkurz do této jinak obsáhlé problematiky.

Analýza bodu zvratu je všeobecně známá pod anglickým názvem Break Even Point. Jde o zkoumání rovnováhy mezi náklady a výnosy. Za bod zvratu se považuje bod, ve kterém se celkové náklady firmy rovnají tržbám a zisk je nulový, viz. Obr. 9.

Obr. 9 Analýza bodu zvratu

Zdroj: Synek, 2003

Tento graf (Obr. 9) zkoumá vztah tržeb, nákladů a zisku k objemu výroby. Se zvyšujícím se objemem výroby se zvyšují tržby (viz funkce s názvem tržby), ale i celkové náklady (viz funkce s názvem náklady). V bodě průniku těchto dvou funkcí se nachází bod zvratu, jenž je zároveň na ose znázorňující objem výroby bodem, ve kterém funkce zisku protíná tuto osu, tzn. při tomto objemu výroby je zisk nulový. Toto znázornění od Synka je pouze schematické, jelikož v praxi se neseťkáme se současným lineárním vývojem funkcí tržeb, nákladů i zisku. Přesto tento graf velmi názorně naznačuje základní princip bodu zvratu.

Analýza bodu zvratu je velmi oblíbená při posuzování ziskovosti podniku či konkrétního produktu, jelikož poskytuje informace pro lepší rozhodování a jednoduchou formou umožňuje zhodnocení více alternativních řešení. Lambden v knize *Hospodaření malého podniku* (2005) uvádí, že tato analýza poměrně jasně ukazuje, zda-li je podnikání ziskové, ztrátové nebo někde na hraně. Nelze z ní vyvozovat, zda bude podnikání úspěšné, avšak dává jasný signál při situaci, kdy vede podnikání ke krachu. Bod zvratu považuje za „*minimální úroveň prodejců, která nevede ke ztrátě, a proto je často východiskem zkoumání ziskovosti produktu nebo firmy*“ (Lammden, 2005).

Při výpočtu bodu zvratu Synek (2003) vychází z rovnosti tržeb a nákladů. Tržby jsou zde dány součinem ceny za jednotku a počtem kusů objemu výroby. Náklady jsou členěny na fixní a variabilní. Celkové náklady jsou dány součtem fixní a variabilní části nákladů. Bod zvratu je určen vztahy:

$$q(BZ) = \frac{FN}{p - b} \quad (1)$$

$$p = \frac{FN}{q} + b \quad (2)$$

Kde:

FN jsou fixní náklady,

BZ je bod zvratu,

p je cena výrobku,

q je počet výrobků (v naturálních jednotkách),

b je variabilní náklady na jeden výrobek.

Zdroj: Synek (2003)

Obě vyjádření vycházejí z výše uvedeného grafu tzn. nepočítají s minimálním ziskem, ale považují zisk za nulový.

3.4 Společná zemědělská politika EU

Společná zemědělská politika EU je jedna z nejdůležitějších a nejstarších politik Evropské unie. Její začátky spadají do roku 1962 a po celou dobu byla nejdůležitější politikou Společenství.

3.4.1 Vznik a historie Společné zemědělské politiky

K nalezení prvotních kořenů Společné zemědělské politiky EU se musíme vrátit do poválečné Evropy, ve které nedostatek potravin a zavedení přidělových systémů na potraviny vedl k vytváření agrárních politik s cílem zajištění soběstačnosti ve výrobě zemědělských výrobků a potravin a zlepšení nízké úrovně příjmů zemědělců. Již od vzniku Evropského hospodářského společenství (EHS) měla být společná zemědělská politika základním pilířem evropské integrace. V roce 1957 byla podepsána Římská smlouva o založení EHS, v níž jsou obsaženy obecné cíle Společné zemědělské politiky a také nastíněny nástroje, pomocí kterých má být daných cílů dosaženo. Ve Smlouvě o založení Evropského společenství (2008) je uvedeno:

„Článek 39

Cílem Společné zemědělské politiky je:

zvýšit produktivitu zemědělství podporou technického pokroku a zajišťováním racionálního rozvoje zemědělské výroby a optimálního využití výrobních činitelů, zejména pracovní síly;

zajistit tak odpovídající životní úroveň zemědělského obyvatelstva, a to zejména zvýšením individuálních příjmů osob zaměstnaných v zemědělství;

stabilizovat trhy;

zajistit plynulé zásobování;

zajistit spotřebitelům dodávky za rozumné ceny....

Článek 40

...K dosažení cílů vymezených v článku 39 bude zřízena společná organizace zemědělských trhů ...

... Aby společná organizace trhů podle odstavce 2 mohla dosáhnout svých cílů, může být vytvořen jeden nebo více zemědělských orientačních a záručních fondů. ... “ .

Z cílů Společné zemědělské politiky uvedených v Římských smlouvách byly odvozeny její tři základní principy (Kysliková, 2004):

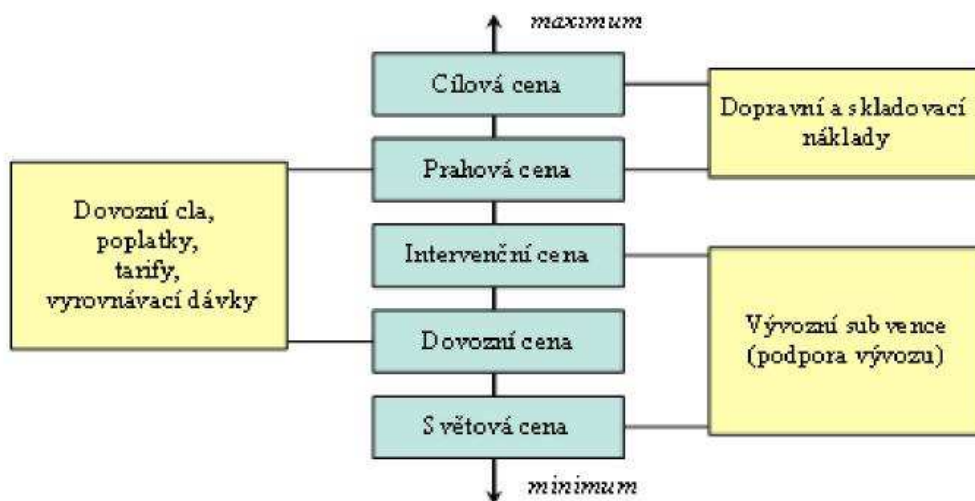
- **Princip jednotného trhu** – představuje volný pohyb zemědělských produktů mezi jednotlivými členskými státy. Pod volným pohybem zemědělských produktů si můžeme představit oběh zboží bez cel, obchodních omezení, bez národních pomoci. Aby tento jednotný trh mohl fungovat, bylo nutné zavést pravidla pro tvorbu jednotné ceny, jednotné předpisy a jednotná pravidla obchodu mezi členskými státy.
- **Princip preference společenství** – s sebou přináší ochranu před dovozem z třetích zemí s nižšími cenami. Jde o prosazování zásad, které poskytují přednost odbytu produktům vyrobených v členských zemích. Tento princip chrání trh před levnými dovozy a před nadměrným kolísáním světového trhu pomocí nástroje – společného celního sazebníku.

Princip finanční solidarity – náklady na fungování Společné zemědělské politiky musí být hrazeny společně. Zároveň byl vytvořen Evropský zemědělský orientační a záruční fond, který je součástí rozpočtu Společenství.

V roce 1960 předložila Evropská komise připravený návrh na vytvoření SZP, která se začala uskutečňovat od roku 1962 s cílem zvýšit produktivitu zemědělství, zajistit soběstačnost a udržet cenovou stabilitu zemědělských výrobků. Zároveň měla tato politika zabránit odlivu obyvatel z venkovských oblastí do měst. V tomto období byla SZP postavena na nástrojích podpory tržních cen a fungovala prostřednictvím cenových systémů, které zabezpečovaly jednotnou cenovou hladinu komodit jak na vnitřním trhu EU, tak vůči světovému trhu. Celkem se rozlišovaly tři základní typy cen (Cyvínová, 2002):

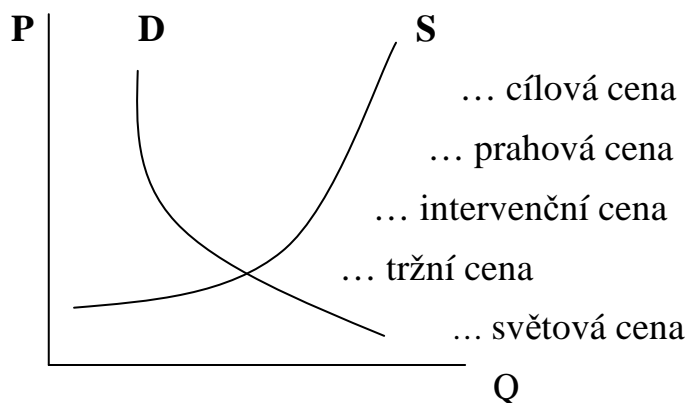
- **Intervenční ceny** – využívají se v důsledku výkyvů nabídky a poptávky. Slouží pro případy, kdy tržní cena je nižší než cena indikativní. Pak má zemědělec záruku odbytu v podobě tzv. intervenčních, neboli minimálních garantovaných cen.
- **Indikativní (cílové) ceny** – jsou považovány jako nejdůležitější, protože vyjadřují částku, kterou musí producent při výkupu dostat. Jsou stanovovány Radou Evropské unie na začátku každého hospodářského roku jako výrobní ceny a týkají se zhruba 90% položek. Indikativní cena bere ohled na situaci na trhu příslušného zemědělského produktu. Podle této ceny výrobce (zemědělec) plánuje produkci.

- **Mezní (prahové) ceny** – zajišťují zvýhodnění zemědělců z EU před konkurencí z ostatních nečlenských států, tím že stanovují, na jaké cenové úrovni mohou zemědělské výrobky ze třetích zemí vstupovat na území Společenství. Napomáhají tak k ochraně domácí produkce vůči dovozu.

Obr. 10 Systém podpory cen v SZP

Zdroj: Bečvářová 2001

Obr. 11 Systém podpory cen v SZP – trh

Zdroj: vlastní zpracování dle Svatoš (1999, 2007)

Z Obr. 10 a Obr. 11 je zřejmé, že nejnižší z uvedených cen je světová cena, která se nachází pod tržní cenou. Bez zásahu státu by se prodávalo za tuto světovou cenu, produkce by byla dovezena a místní zemědělství podnikatelé by odcházeli z trhu. Na Obr. 11 je znázorněna situace, kdy tržní cena se nachází pod intervenční cenou. Tato situace nastává např. v případě nadprodukce určité

komodity. Zemědělství podnikatelé neprodávají za tržní cenu, ale za intervenční tzn. minimální garantovanou cenu. Nad intervenční cenou se nachází prahová cena, která stanovuje na jaké cenové úrovni mohou zemědělské výrobky ze třetích zemí vstupovat na území Společenství. Rozdíl mezi dovozní cenou a prahovou cenou (dovozní cena se většinou nachází mezi světovou cenou a intervenční cenou) tvoří dovozní cla, poplatky atd., rozdíl mezi intervenční cenou a světovou cenou pak vývozní subvence. Oba tyto prvky jsou součástí tzv. protekcionismu (viz kap. 1.1. Agrární trh). Nejvýše postavenou z cen je cílová cena, která vyjadřuje částku, kterou musí producent při výkupu dostat. Od této ceny se odvíjí ostatní ceny. V současné době je tlak na omezování systému podpor cen a to především světovou obchodní organizací.

3.4.2 Financování SZP

Financování opatření SZP bylo zajišťováno prostřednictvím *Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (EAGGF)*. EAGGF vznikl v roce 1962. Tento fond byl složen ze dvou sekcí. První sekce byla orientační a patřila mezi strukturální fondy, druhá záruční (90 % celkového fondu) sloužila především k financování SZP to nejvíce prostřednictvím Společných organizací trhu. Dále existoval Finanční nástroj pro podporu rybolovu (FIFG), který byl založen v roce 1993. Zaměřoval se na podporu rybolovu a modernizaci rybářského průmyslu (chov a lov ryb, hygiena, obalová technika, distribuce rybích výrobků apod.).

Nařízení Rady (ES) č. 1290/2005⁴ stanovilo právní rámec pro financování SZP. Tímto byly nově zřízeny dva evropské zemědělské fondy, které jsou platné od 1. 1. 2007:

- Evropský zemědělský garanční fond (EAGF)
- Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD)

EAGF byl zřízen pro financování tržních a dalších opatření. Z EAGF jsou financovány výdaje jako přímé platby zemědělcům stanovené v rámci Společné zemědělské politiky; náhrady při vývozu zemědělských produktů do třetích

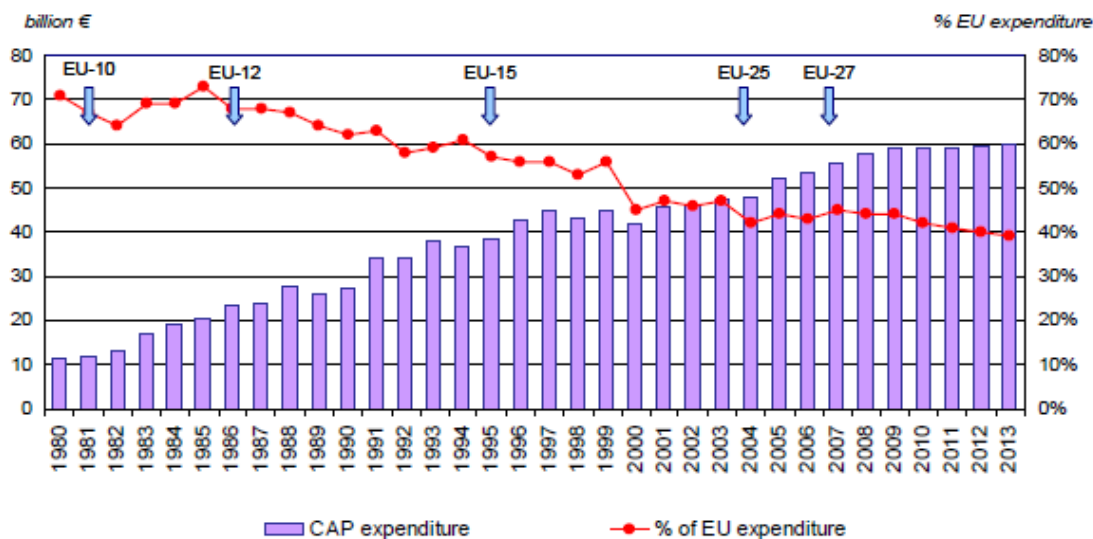
⁴ *Nařízení Rady 1290/2005* [on line] [cit. 2006-01-27]. Dostupný na URL:

<http://eurex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2005/l_209/l_20920050811cs00010025.pdf

>

zemí; intervenční opatření zaměřená na regulaci zemědělských trhů; atd. Z EAFRD jsou financovány především příspěvky na programy rozvoje venkova.

V roce 2006 vznikl Evropský rybářský fond dle nařízení Rady (ES) č. 1198/2006 ze dne 27. července 2006 o Evropském rybářském fondu. Evropský rybářský fond se zaměřuje na podporu rybářství a zpracování ryb stejně jako dříve FIG. Výše a struktura výdajů na SZP je uvedena v následujících grafech.

Obr. 12 Výdaje na SZP 1980-2013⁵

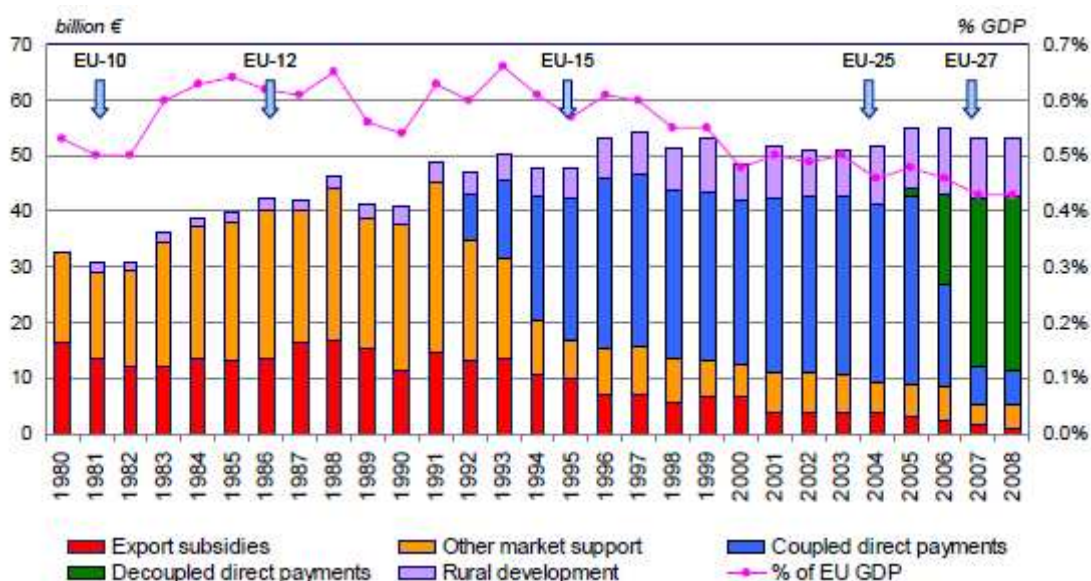
Zdroj: European Commission

Z Obr. 12 je patrný rostoucí trend výdajů na Společnou zemědělskou politiku Evropské unie od roku 1980 do roku 2009, kdy výdaje na SZP dosahují necelých 60% celkových výdajů EU. Od roku 2009 výhledově do roku 2013 se tyto výdaje pohybují kolem 60%. Opačný trend lze zaznamenat u celkových výdajů Evropské unie, jejichž trend je v průběhu sledovaných let klesající a výhledově v roce 2013 dosahuje 40 miliard Eur.

V přehledu struktury výdajů SZP EU od roku 1980 po rok 2008 (Obr. 13) je zřejmý odklon od ostatních tržních podpor a dotací podporující export, které byly jedinými dotacemi v roce 1980, k přímým platbám nejprve napojeným na produkci tzv. „coupled“ a od roku 2005 odpojenými od produkce tzv. „decoupled“. Tyto „decouplované“ přímé platby tvořily v roce 2008 největší podíl dotací do zemědělství v EU. Z obrázku je též patrný růst podpor rozvoje

⁵ CAP expenditure – výdaje na SZP; % of EU expenditure - % z výdajů EU

venkova. Procentuální podíl dotací SZP EU na HDP Evropské unie se v průběhu sledovaných let snížil až na něco málo přes 0,4% HDP EU.

Obr. 13 Struktura výdajů SZP 1980-2008⁶

Zdroj: European Commission

3.4.3 Rozhodující reformy SZP⁷

Snahy o zlepšení Společné zemědělské politiky a zkvalitnění jejích cílů probíhaly již od samého začátku. První pokus o reformu je z konce šedesátých let dvacátého století. Jednalo se o tzv. *Mansholtův plán*. Cílem plánu bylo snížit množství používané zemědělské plochy a finanční podporou přimět starší

⁶ *Export subsidies* – dotace pro export; *decoupled direct payments* – „decoupané“ přímé platby; *other market support* – ostatní tržní podpory; *rural development* – podpory rozvoje venkova, *coupled direct payments* – „napojené“ přímé platby; *% of EU GDP* - % na HDP Evropské Unie

⁷ *BusinessInfo.cz* : oficiální portál pro podnikání a export [online]. 22.5.2009 [cit. 2009-12-02]. Společná zemědělská politika Evropské unie. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/spolecna-zemedelska-politika-evropske/1000521/4234/>>.

zemědělce odejít do důchodu. Tím by se zemědělství modernizovalo a došlo by k snížení intervenčních a indikativních cen. Tento plán ale neuspěl z několika důvodů, mezi než patřil odpor zájmových organizací farmářů a nebyl členským státům nařízen, ale pouze navrhnut.

Koncem 70 let se začaly projevovat problémy s nadvýrobou a nedostatkem odbytu zemědělské produkce. Tato situace vyústila v reformu z roku 1992 s názvem *Mac Sharryho* reforma (dle tehdejšího komisaře pro zemědělství). Principy MacSharryho reformy byly následující:

- snížení intervenčních cen, což by odstranilo dosud velký rozdíl mezi vnitřní a světovou cenou zemědělské produkce a tím by se zemědělská produkce EU měla stát konkurenceschopnou na světových trzích;
- poskytování přímých (kompenzačních) plateb na základě velikosti obdělávané půdy, kusů dobytka apod., což by mělo kompenzovat snížení intervenčních cen;
- vyplácení některých forem kompenzací pouze na základě snižování objemu produkce (tj. ponechání ladem určitého procenta půdy);
- využívání zemědělské půdy pro jiné účely, jako je zalesňování, agroturistika apod.;
- podpora odchodu starších zemědělců (nad 55 let) do důchodu.

Tato reforma se zaměřila na snížení intervenčních cen u obilovin, hovězího masa a mléka. Do určité míry přetvořila původní záměr podpory zemědělské výroby jako základního příjmu obyvatel na venkově a již zde nalezneme snahy o podporu životního prostředí a diverzifikace činností na venkově. Zásadní změnou byl přesun finanční podpory od cen k příjmům výrobců (přímé platby). Tato reforma byla určitým kompromisem mezi ekonomickým uvažováním a ekonomickými zájmy početné skupiny zemědělců. Ačkoliv výsledky reformy lze považovat za významné, výdaje na SZP nedoznaly významného poklesu a bylo nutné provést další reformu SZP.

Další reforma je součástí *Agendy 2000*. Navrhnuta byla již v roce 1997 a definitivně byla schválena na berlínském summitu Evropské rady v březnu roku 1999. Tato reforma navazovala na reformu z roku 1992 pokračováním ve snižování intervenčních cen (u obilí, mléka a hovězího masa), podporovala venkovský rozvoj a kladla důraz na ochranu životního prostředí. V této reformě bylo již počítáno s rozšířením EU o dalších 10 států, včetně ČR. Nejdůležitějšími body reformy SZP, která je součástí Agendy 2000 byly:

- snížení cenových podpor, což by mělo opět podpořit konkurenceschopnost zemědělských produktů EU;

- větší přímé platby, které by vedly ke slušné životní úrovni zemědělců;
- větší důraz na kvalitu potravin a životní prostředí;
- podpora udržitelného zemědělského vývoje;
- zjednodušení zemědělské legislativy a její implementaci;
- stabilizace výdajů na zemědělství.

V červenci 2002 předložila Komise Evropské radě zprávu nazývanou Mid-Term Review, kde bylo zhodnocení a návrhy dalšího postupu. Na základě této zprávy byla navržena tehdeším komisařem pro zemědělství, Franzem Fischlerem reforma z roku 2003. Přijaté změny v rámci *Reformy 2003* představovaly největší proměnu Společné zemědělské politiky. Tato reforma zahrnovala dvě základní opatření: horizontální oblast a oblast tržních opatření.

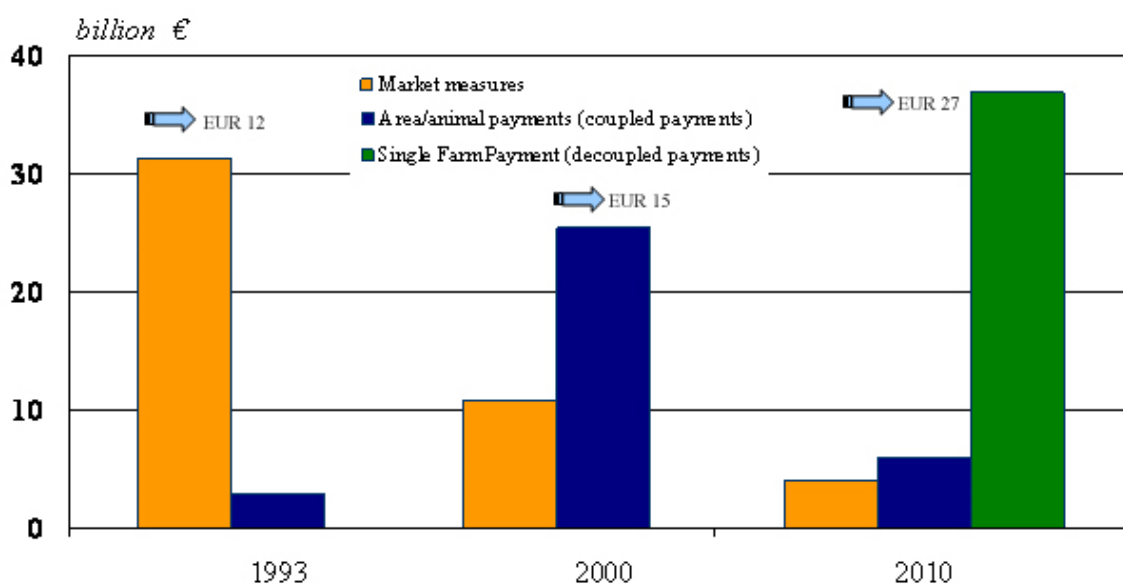
Tržní opatření se vztahovala na tzv. společné organizace trhu (SOT). SOT se dá zjednodušeně popsat jako soubor administrativních cen a podpor vytvořených tak, aby zemědělci mohli počítat s tím, že pokud se jim nepodaří prodat produkci na běžném trhu, bude vykoupena za intervenční cenu stanovenou u jednotlivých komodit, která je ale nižší než cena na trhu. Na každou komoditu byla vytvořena zvlášť legislativní norma.

Mezi hlavní cíle **horizontální oblasti** patřilo:

- zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství;
- decoupling tzn. zvýšení míry oddělení přímých podpor od produkce např. zavedení jednotné platby na farmu SPS či jednotné platby na plochu SAPS místo podpory produkce jednotlivých komodit
- cross – compliance („křížové shody“) existence vazby mezi přijatou podporou v rámci SZP a dodržováním určitých standardů na farmě týkajících se životního prostředí, bezpečnosti potravin, welfare zvířat, atd.
- posílení rozvoje venkova převedením prostředků z pilíře I SZP (z podpory cen a příjmů) do strukturálních podpor (do pilíře II SZP). Konkrétně se jednalo o zrušení orientační sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu a vznik Evropského zemědělského garančního fondu a Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD). Tímto krokem došlo k vyčlenění problematiky rozvoje venkova ze strukturálních fondů a její implementace do SZP EU.
- zřízení sítě kontrolorů pro plnění nových pravidel;

- zlepšení bezpečnosti a kvality potravin, pohody zvířat a vztahu zemědělství k životnímu prostředí.

Novodobé směry SZP vychází ze sdělení Komise o zjednodušení a zlepšení právní úpravy Společné zemědělské politiky a tzv. „kontroly stavu“, plánu Evropské komise pro zefektivnění a další modernizaci Společné zemědělské politiky Evropské unie. Cílem zjednodušení je zvýšení transparentnosti a srozumitelnosti nařízení, zmírnění jejich náročnosti a snížení nákladů pro podniky. Hlavním úkolem „kontroly stavu“ SZP tzv. „health check“ je důkladnější přezkum nařízení a podpor v rámci SZP a přizpůsobení ji novým úkolům a příležitostem v EU sestávající se z 27 členských států.

Obr. 14 Dopady reformy SZP na strukturu a výši dotací v EU

Zdroj: Evropská komise⁸

Z Obr. 14 je patrný odklon SZP od tržních opatření a postupný přesun těchto prostředků k jednotné platbě na farmu. Tento vývoj je dán především tlakem WTO na oddělení plateb od produkce. V současné době probíhá diskuze a jednání nad tématem Společná zemědělská politika po roce 2013. Základní změny by měly vycházet z dokumentu: EVROPA 2020 Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění. Doporučení a návrhy

⁸ Žlutá barva – tržní opatření; modrá barva – platby na plochu či zvířata (coupled); zelená barva – jednotná platba na farmu (decoupled)

Zemědělského svazu ČR k „Budoucnosti SZP po roce 2013“ je uveden v příloze č. I.

3.5 Dotační politika do zemědělství v České republice

Dotační politiku do zemědělství v České republice lze rozdělit na tři oddíly. Prvním milníkem je rok 2004 či přesněji vstup ČR do Evropské unie. Druhým milníkem je přechod z programovacího období 2004-2006 na programovací období 2007-2013. Dotační politiku tak lze dělit na období před vstupem ČR do EU tzn. od roku 1989 do roku 2004, dotační politiku po vstupu ČR do EU – programovací období od roku 2004 do roku 2006 a dotační politiku po vstupu ČR do EU – programovací období od roku 2007 do 2013. Nejprve však stručně přiblížím historický kontext zemědělství a dotační politiky v České republice, jelikož významně ovlivnila následující vývoj.

3.5.1 Výchozí podmínky dotační politiky do zemědělství

Dle Zítkové (2004) a Droběnové (2009) byla Česká republika před druhou světovou válkou jednou z nejrozvinutějších zemí v Evropě, ale zemědělství hrálo v ekonomice jen okrajovou roli. Zakládalo se na rodinných farmách a soukromém podnikání. Již v 30-letech bylo české zemědělství velmi rozvinuté a jeho výnosy a produktivita byla srovnatelná se západoevropskými zeměmi. V období socialismu došlo ke kolektivizaci zemědělství a to podléhalo, stejně jako celá ekonomika, centrálnímu plánování. V tomto období vznikala velká družstva a státní podniky, které významně ovlivnily další vývoj zemědělství v ČR. Přelomovým bodem byl rok 1989, kdy skončilo centrálně plánované hospodářství. V letech 1990 – 1994 se zemědělská politika soustředovala na provedení transformace zemědělských družstev, privatizaci státních statků a potravinářských podniků a vypořádání restitučních nároků. Po roce 1994 je snaha spíše o stabilizaci a postupný rozvoj sektoru. V těchto letech se zemědělská politika zaměřuje především na produktivitu a konkurenceschopnost, ale od roku 1996 je kladen též značný důraz na mimoprodukční funkce zemědělství. Významnějším datem s pohledu dotační politiky je rok 1997, kdy byl poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR přijat zákon č. 252/1997 Sb. o zemědělství. Na základě tohoto zákona vláda svým nařízením stanovuje podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství a udržování krajiny a programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí.

Ekonomická situace farmářů se před vstupem do EU nevyvíjela příznivě. Téměř 50% farem nebylo dlouhodobě ziskových a navíc byla zřejmá značná zadluženost a nízká finanční likvidita farem. To mělo za následek, že před rokem 2004 se kolem 70% farem nacházelo ve vážné finanční situaci. Příčiny lze spatřovat ve stagnaci nebo jen velmi nízkém nárůstu příjmů ze zemědělské

výroby a současně vysokém nárůstu cen vstupů, zaostávání technologie a investic, omezenou regulací trhu se zemědělskými výrobky atd. Značnou zásluhu měly i nekorektní obchodní praktiky zpracovatelů, kteří pro docílení svých stále výrazněji rostoucích zisků usilovaly o pokles cen zemědělských surovin. (Zítková, 2004)

3.5.2 Systém dotací do zemědělství před vstupem ČR do EU

Česká republika mohla před vstupem žádat o dotace ze dvou zdrojů. Jednalo se o národní podpory a předvstupní programy EU.

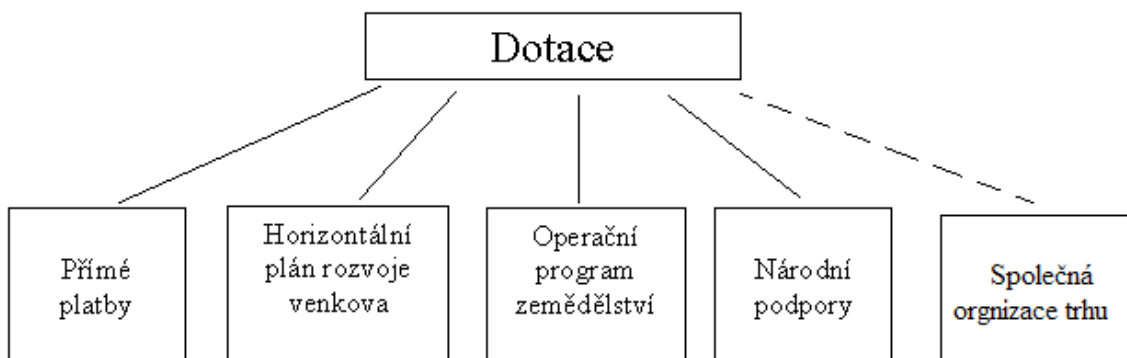
Dotace do zemědělství z **národních podpor** pro toto období stojí na třech základních pilířích. Jsou to programy Ministerstva zemědělství, především přímé platby např. platby na krávy bez tržní produkci mléka, set aside a platby na údržbu krajiny dle nařízení vlády č. 505/2000 Sb. a následné novelizace tohoto nařízení, dále tzv. „zásady“ a podpory z PGRLF. Vše zastřešoval zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon lze považovat za základ pro tvorbu dotační politiky do zemědělství, jelikož upravoval rámec pro poskytování podpor do zemědělství a vymezoval podpory mimoprodukčních funkcí a pomoc méně příznivým oblastem. Dle tohoto zákona (č. 252/1997 Sb.) se pod pojmem mimoprodukční skrývá takový způsob hospodaření, který není zaměřen pouze na produkci potravin, ale také na ochranu životní prostředí atd. Podstata tohoto zákona mimo jiné spočívala ve vytvoření institucionálních podmínek a sblížování stávajících nástrojů dotační politiky pro resort zemědělství s cílem zajistit plynulý přechod ke společné zemědělské politice uplatňované v EU.

Předvstupní programy EU se dělily na dvě kategorie a to na program SAPARD a PHARE. Cílem programu SAPARD bylo přispět k zavádění práva EU v oblasti Společné zemědělské politiky a řešit prioritní a specifické problémy spojené s trvale udržitelnými změnami v sektoru zemědělství a ve venkovských oblastech kandidátských zemí pro přístup do EU. Podpora v rámci programu SAPARD v ČR byla určena zvláště těm zemědělcům, kteří přijali zemědělsko-ekologický (agro-environmentální) závazek na nejméně roční, pokud možno pětileté období přičemž by tito zemědělci po vstupu ČR do EU pokračovali v rámci agro-environmentálního opatření HRDP. Program SAPARD se totiž po začlenění ČR do EU stává pro ČR nedosažitelný.

3.5.3 Systém dotací do zemědělství po vstupu ČR do EU - programovací období 2004-2006

Dotace do zemědělství v EU jsou odvozeny od cílů Společné zemědělské politiky a proto je i pro systém dotací v ČR po jejím začlenění do EU tato politika stěžejní. Prvotní změnu zaznamenala legislativa. Byl přijat zákon č.

128/2003 Sb., kterým se změnil zákon č. 256/1997 Sb. o Státním zemědělském intervenčním fondu a zákon č. 252/1997 Sb. o zemědělství. Podle novely jsou poskytovány dotace ze dvou oblastí a to z národních zdrojů (od Ministerstva zemědělství) a z evropských zdrojů (z Evropských společenství). Z Evropských zdrojů je platba prováděná prostřednictvím Státního zemědělského intervenčního fondu, který se stal platební agenturou. Systém podpor po vstupu do EU lze znázornit následujícím schématem:

Obr. 15 Schéma dotací do zemědělství (2004 – 2006)

Zdroj: vlastní zpracování

Ze zdrojů EU v rámci SZP byly zemědělcům vypláceny **přímé platby**⁹, které byly dále navyšovány doplňkovými platbami ze zdrojů ČR. Česká republika využívá zjednodušený systém přímých plateb nazývaný „režim jednotné platby na plochu“ (single area payment scheme – SAPS). Žadatelem je FO nebo PO obhospodařující zemědělskou půdu, která je na ni vedena v Evidenci půdy (LPIS) s minimální výměrou 1 ha zemědělské půdy. Zemědělská půda musí být ohospodářována v souladu s podmínkami dobrého zemědělského a environmentálního stavu (GAEC). Jednotná platba na plochu znamená, že zemědělec dostává jednu platbu místo plateb několika (např. na trvalé travní porosty, vinice, sady, atd.) jak tomu bylo v dosavadním systému podpor v Evropské unii. Z pohledu státu je podstatou zmíněného systému rozdělení celkového finančního balíku přímých plateb EU na každý hektar oprávněné výměry zemědělské půdy, tedy na ornou půdu, trvalé travní porosty, sady, chmelnice, vinice a zahrady. Zemědělec bude moci sám rozhodovat o zaměření

⁹ Podpora zemědělství v rozšířené Evropě. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2003. ISBN 80-7084-293-8.

své zemědělské výroby (při respektování daných standardů, jež jsou podmínkou získání SAPS) a tak pružněji reagovat na požadavky trhu a vyrábět ty produkty, které vyžaduje spotřebitel. Taková byla základní vize při tvorbě koncepce SAPS. K Jednotné platbě na plochu (SAPS) se úzce vážou doplňkové přímé platby. Jak již bylo uvedeno SAPS je zjednodušený systém přímých plateb a každé zjednodušení přináší přerozdělení peněz, neboť platby jdou i na plodiny, které by nebyly jinak přímými platbami podporovány (např. sady, vinice, konzumní brambory, cukrovka, mák, hořčice či zelenina). Snahou ministerstva zemědělství je minimalizovat tyto nepříznivé dopady u některých komodit, a proto řeší tuto skutečnost v rámci dorovnávání přímých plateb tzv. národní doplňkovou přímou platbou – top-up. Podporovány jsou v daném roce ty komodity, které se jeví jako nejvíce ohrožené. Pro rok 2004 to byly chmelnice, osivo píce a lnu, orná půda, bahnice a kozy, krávy bez tržní produkce mléka (masná plemena) a skot. Již zmíněnou provázanost SAPS a top-up dokazuje i skutečnost, že žádost na doplňkové přímé platby lze podat jen při současném podání žádosti na SAPS.

Česká republika po vstupu do EU nedostala plnou výši přímých plateb, jakou získávali zemědělci v EU 15. V Kodani byly dojednány přímé platby z prostředků EU ve výši 25 % podpor v prvním roce vstupu (tj. 2004) s každoročním 5-ti % navýšením v letech 2005 až 2007. Od roku 2008 budou přímé platby navyšovány o 10 %, úrovně 100 % by tak za použití zdrojů jen z EU mělo být dosaženo v roce 2013, viz následující tabulka:

Tab. 2 Dorovnávání přímých plateb

Zdroj: Podpora zemědělství v rozšířené Evropě (2003)

Zdroj	Rok									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU	25	30	35	40	50	60	70	80	90	100
ČR	0-30	0-30	0-30	0-30	0-30	0-30	0-30	0-20	0-10	0
Celkem	25-55	30-60	35-65	40-70	50-80	60-90	70-100	80-100	90-100	100

Z Tab. 2 vyplývá, že v roce 2004 mohli zemědělci v ČR získat až 55 % přímých plateb vyplácených v EU 15. Ve skutečnosti však bylo v roce 2004 ze státního rozpočtu ČR skutečně vynaloženo na doplňkové přímé platby 5,2 mld. Kč tzn. v roce 2004 obdrželi zemědělci celkem 45 % úrovně přímých plateb v EU.

Od 1 června 2006 byla k přímým platbám přidána oddělená platba za cukr dle nařízení ES č. 319/2006 a to v částce 19,13 mil EUR pro rok 2006.

Cílem **Horizontálního plánu rozvoje venkova**¹⁰ bylo podporovat mimoprodukční funkce zemědělství, zvláště zmírnit rozdíly v rentabilitě podniků v méně příznivých oblastech, zlepšit věkovou strukturu zemědělců, zlepšit kvalitu zemědělské půdy, zachovat a rozvíjet biodiverzitu a udržet vzhled kulturní krajiny na celém zemědělském půdním fondu ČR. Tyto mimoprodukční funkce zemědělství podporovalo ministerstvo zemědělství již před vstupem ČR do EU a to skrze nařízení vlády č. 505/2000 Sb. a předvstupní program EU SAPARD. Jedna z hlavních podpor HRDP byla podpora hospodaření v méně příznivých oblastech (LFA). V ČR mezi méně příznivé oblasti (LFA – less favoured areas) patří hlavně horské a podhorské oblasti s vyšší nadmořskou výškou, svažitostí půdy, s nižší průměrnou roční teplotou a oblastí s málo bonitní půdou. Podporování těchto oblastí pomáhá zajistit odpovídající příjmy zemědělským podnikům hospodařícím ve ztížených podmínkách a zvýšit jejich konkurenceschopnost. Nárok na podporu pro podnikatele v těchto oblastech vzniká jednoduše tím, že v těchto přírodních podmínkách hospodaří. Pro LFA je stanovena základní průměrná výše vyrovnávacího příspěvku poskytovaného na hektar travního porostu pro každou méně příznivou oblast, který je však dle daných oblastí dále diferencován. Další významnou podporou byla Agro-environmentální opatření (AEO). Tato opatření podporovala především aktivity směřující k ochraně životního prostředí, zvýšení biodiversity, genetického potenciálu k údržbě krajiny, apod. Účelem je změna přístupu zemědělců ke složkám životního prostředí a změna navyklého způsobu hospodaření na zemědělsky využívané půdě. Z posledních uváděných opatření bylo předčasné ukončení zemědělské živnosti. Toto opatření umožňuje starším zemědělcům po dosažení věku 55 let ukončit aktivní zemědělskou činnost a poskytovanými podporami jim zabezpečuje důstojné životní podmínky. Vytváří tak prostor pro nástup mladých zemědělců schopných zlepšit ekonomickou životaschopnost zemědělských podniků, což může přispět k posílení ekonomické a sociální dimenze trvalé udržitelnosti zemědělství a života na venkově.

¹⁰ *Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro období 2004-2006* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství ČR, 2004 [cit. 25.1.2006]. Dostupné z WWW: <<http://www.mze.cz/default.asp?ids=649&ch=74&typ=2&val=649>>.

Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“¹¹ podporoval zlepšování kvality a produktivity práce při zpracování zemědělských produktů s velkým důrazem kladeným na zvýšení kvality zemědělských produktů, které jsou uváděny na trh. Hlavní váha operačního programu byla proto kladena na investice do zemědělství, včetně podpory mladých zemědělců a dále na zpracování produktů zemědělské výroby. Operační program navazoval na již fungující program SAPARD a stejně jako u něj bylo třeba k získání finančních prostředků předložit životaschopný projekt. Ten pak byl z unijních prostředků spolufinancován většinou z 50% u projektů přinášejících zisk a ze 100% u neziskových projektů.

Mezi **národní podpory** patřily podpůrné programy ministerstva zemědělství a podpory z Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu. Podpůrné programy jsou účelové programy, které sloužily k podpoře restrukturalizace a zvýšení konkurenceschopnosti českého agrárního sektoru již před vstupem ČR do EU pod zkráceným názvem Zásady. Některé z nich byly zrušeny dnem vstupu do Evropské unie, ostatní, které jsou kompatibilní s legislativou Unie jsou zachovány pod názvem Podpůrné programy. Hlavní činností Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF) je poskytování podpor ve formě dotací a částí úroků z úvěrů a garancí části jistiny úvěru na ekonomicky návratné podnikatelské záměry subjektů z resortu zemědělství. Podpory tímto fondem pokračují i po našem vstupu do EU, výjimkou je program na podporu provozních úvěrů, protože tento typ podpory unijní legislativa neumožňuje.

Společná organizace trhu¹² naplňuje jednu z hlavních zásad SZP EU a to vytváření trhu pro zemědělské produkty při společných cenách a zvýhodnění produkce v zemích EU oproti vnější konkurenci. Hlavními opatřeními spadajícími do SOT byly:

- Kvótní systémy (pro mléko, cukr, bramborový škrob atd.) jsou jistá omezení nadprodukce. Zároveň v rámci stanovených kvót poskytují výrobcům garantovaný odbyt a finanční jistoty jako finanční podpory.

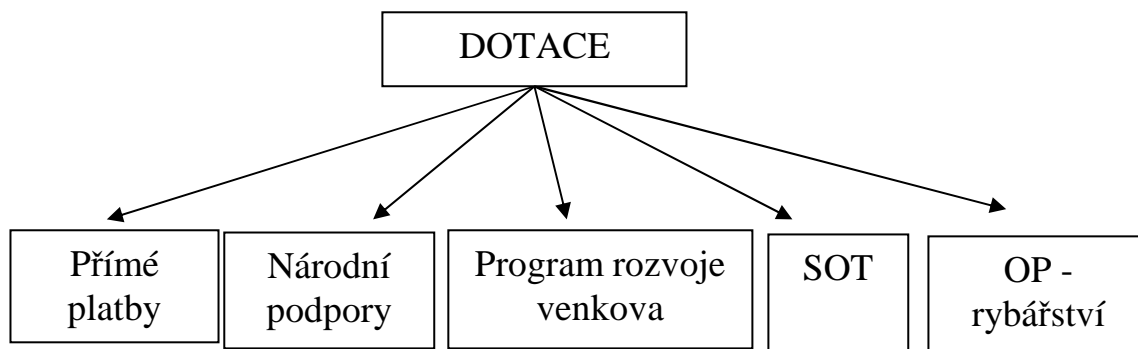
¹¹ *Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství, Březen 2004 [cit. 2007-01-08]. Dostupné z WWW: <http://www.strukturalni-fondy.cz/uploads/documents/Programy_2004_2006/OPRVMZ/Programovy_dokument_OP_Rozvoj_venkova_a_multifunkcni_zemedelstvi_2004_2006.doc>.

¹² *Podpora zemědělství v rozšířené Evropě*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2003. ISBN 80-7084-293-8.

- Intervenční nákupy a podpora soukromého skladování (pro obiloviny, mléčné výrobky, maso, víno, ovoce a zeleninu) znamenají poskytnutí producentům určité finanční jistoty v případě nerovnováhy na trhu. Novým trendem je vytváření jisté bezpečnostní sítě (safety net), kdy se intervenční mechanismus spouští při dramatickém vývoji na zemědělském trhu např. poklesu poptávky po hovězím mase při BSE.
- Vývozní subvence, dovozní a vývozní licence na zemědělské výrobky a potraviny. Vývozní subvence umožňují jistou konkurenceschopnost zemědělských produktů z EU na světových trzích, protože světové ceny bývají často nižší, než jsou ceny v EU. Vývozní subvence bývají často spojovány s vývozní licencí, což znamená nejen právo, ale také povinnost zboží ve stanovené době, kvalitě a množství skutečně vyvést.

3.5.4 Systém dotací do zemědělství po vstupu ČR do EU - programovací období 2007-2013

Programovací období 2007-2013 přineslo mnoho změn. Mezi nejvýznamnější patřilo zrušení orientační sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu a vznik Evropského zemědělského garančního fondu a Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD), který má za úkol financovat Programy rozvoje venkova. Oba tyto fondy spadají pod Společnou zemědělskou politiku Evropské unie. Struktura dotací do zemědělství v České republice po výše uvedených změnách ve SZP je uvedena na Obr. 16.

Obr. 16 Schéma dotací do zemědělství (2007 – 2013)

Zdroj: vlastní zpracování

Z Obr. 16 je patrné, že dotace do zemědělství jsou rozděleny do 5 základních kategorií. Jedná se o přímé platby, národní podpory, podpory z programu rozvoje venkova, společné organizace trhu a operační program rybářství. Jednotlivé kategorie jsou následně stručně charakterizovány s důrazem na změny vyplývající ze srovnání s programovacím obdobím 2004-2006

Přímé platby¹³ se v tomto období skládají z Jednotné platby na plochu SAPS, Oddělené platby na cukr (SSP), Platby pro pěstování energetických plodin (EP), Platby za rajčata (STP) a Národních doplňkových přímých plateb (TOP-UP), které se skládají z 8 oblastí:

- Platba na pěstování lnu na vlákno
- Platba na pěstování chmele
- Platba na chmel
- Platba na přežvýkavce
- Platba na chov ovcí, popřípadě chov koz
- Platba na chov krav bez tržní produkce mléka
- Platba na zemědělskou půdu
- Platba na brambory pro výrobu škrobu

Dle příručky pro žadatele 2010¹⁴ od roku 2010 byl počet oblastí TOP-UP snižen na 6. Vypuštěna byla oblast Platba na pěstování lnu na vlákno a platba na pěstování chmele. Tyto dotace se žádají skrze jednotnou žádost spolu s platbami LFA a NATURA 2000, Agronevironmentálním opatřením a od roku 2010 platbami na krávy chované v systému tržní produkce mléka. Harmonogram podání a administrace jednotlivých částí jednotné žádosti včetně jiných žádostí o zemědělské dotace je uveden v příloze.

Národní podpory byly stejně jako v předcházejícím programovacím období 2004-2006 vypláceny skrze podpůrné programy ministerstva zemědělství a podpory z Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF). Podpůrné programy ministerstva zemědělství jsou dále členěny na dotace v zemědělství a potravinářství dle Zásad, dotace ve vodním hospodářství a

¹³ *Příručka pro žadatele 2009* [online]. Praha : Státní zemědělský intervenční fond, 2009 [cit. 2009-07-10]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/eagri/file/1009/Prirucka_jednotna_zadost_2009.pdf>.

¹⁴ *Příručka pro žadatele 2010* [online]. Praha : Státní zemědělský intervenční fond, 2009 [cit. 2010-06-13]. Dostupné z WWW: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fsaps%2F03%2F1207727195562.pdf>.

dotace v lesním hospodářství. Nejdůležitější z nich jsou dotace v zemědělství a potravinářství dle Zásad¹⁵, do kterých lze pro rok 2009 např. zařadit:

- Podpora včelařství
- Podpora restrukturalizace ovocných sadů
- Udržování a zlepšování genetického potenciálu vyjmenovaných hospodářských zvířat
- Podpora ozdravování polních a speciálních plodin
- Nákazový fond
- Poradenství a vzdělávání
- Podpora evropské integrace nevládních organizací
- Podpora České technologické platformy pro potraviny
- Podpora zpracování zemědělských produktů a zvyšování konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu

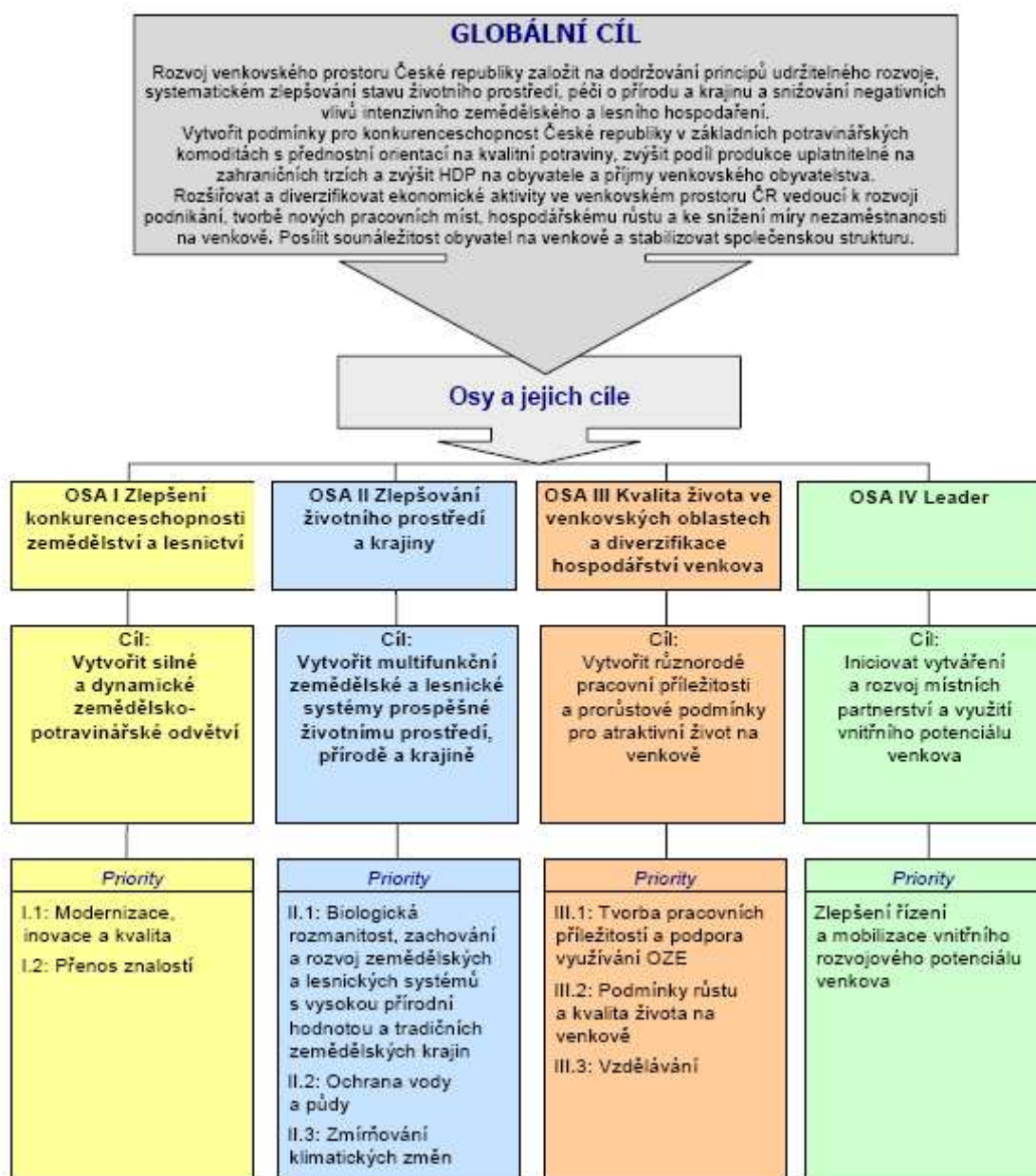
Podpory z PGRLF¹⁶ jsou v roce 2009 zastoupeny např. následujícími programy:

- Podpora nákupu půdy
- Zemědělec
- Podpora pojištění
- Podpora krátkodobého financování
- Podpora obcím

Program rozvoje venkova České republiky¹⁷ je rozdělen do 4 základních os. Jejich podrobný popis je uveden na následujícím schématu.

¹⁵ *Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2009 na základě § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky, 2009 [cit. 2009-07-19]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/eagri/dotace/narodni-dotace/zasady-zemedelstvi-potravinarstvi/zasady-pro-rok-2009/>>.

¹⁶ *PGRLF: Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s.* [online]. 2006 [cit. 2010-01-10]. Přehled programů. Dostupné z WWW: <http://www.pgrlf.cz/pgrlf/menu_programy.php>.

Obr. 17 Program rozvoje venkova České republiky (2007-2013)

Zdroj: PRV¹⁷

Jak lze z Obr. 17 vidět, celý program rozvoje venkova představuje propracovaný komplex jednotlivých os a priorit směřující ke globálnímu cíli.

¹⁷ Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013 [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství ČR, Květen 2007 [cit. 29.5.2007]. Dostupné z WWW: <http://www.mze.cz/UserFiles/File/EAFRD/PRV_oficiln_schvlen.pdf>.

První osa je zaměřena na zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví, osa 2 na zlepšování životního prostředí a krajiny, osa 3 na podporu kvality života ve venkovských oblastech a diverzifikaci hospodářství venkova a čtvrtá osa na program Leader. Dále zde nalezneme poslední část, technickou pomoc, jejíž úkolem je zajištění financování koordinace všech předchozích částí, monitoringu, kontroly a ostatních organizačních činností. Program rozvoje venkova vychází z Národního strategického rámce rozvoje venkova České republiky, který je vytvořen na základě strategických priorit EU pro období 2007–2013. NSPRV zajišťuje vazby mezi obecnými cíli rozvoje evropského venkova a cíli rozvoje venkova v České republice. Základem jsou tři strategické rozvojové osy a to ochrana životního prostředí a krajiny, diverzifikace venkovského života a konkurenceschopnost. PRV 32007-2013 byl schválen 23. května 2007 Výborem pro rozvoj venkova Evropské Komise a již v květnu toho roku byl zahájen příjem žádostí o dotaci pro některá opatření osy II následovaný příjmem žádostí v červenci pro vybraná opatření osy I a III.

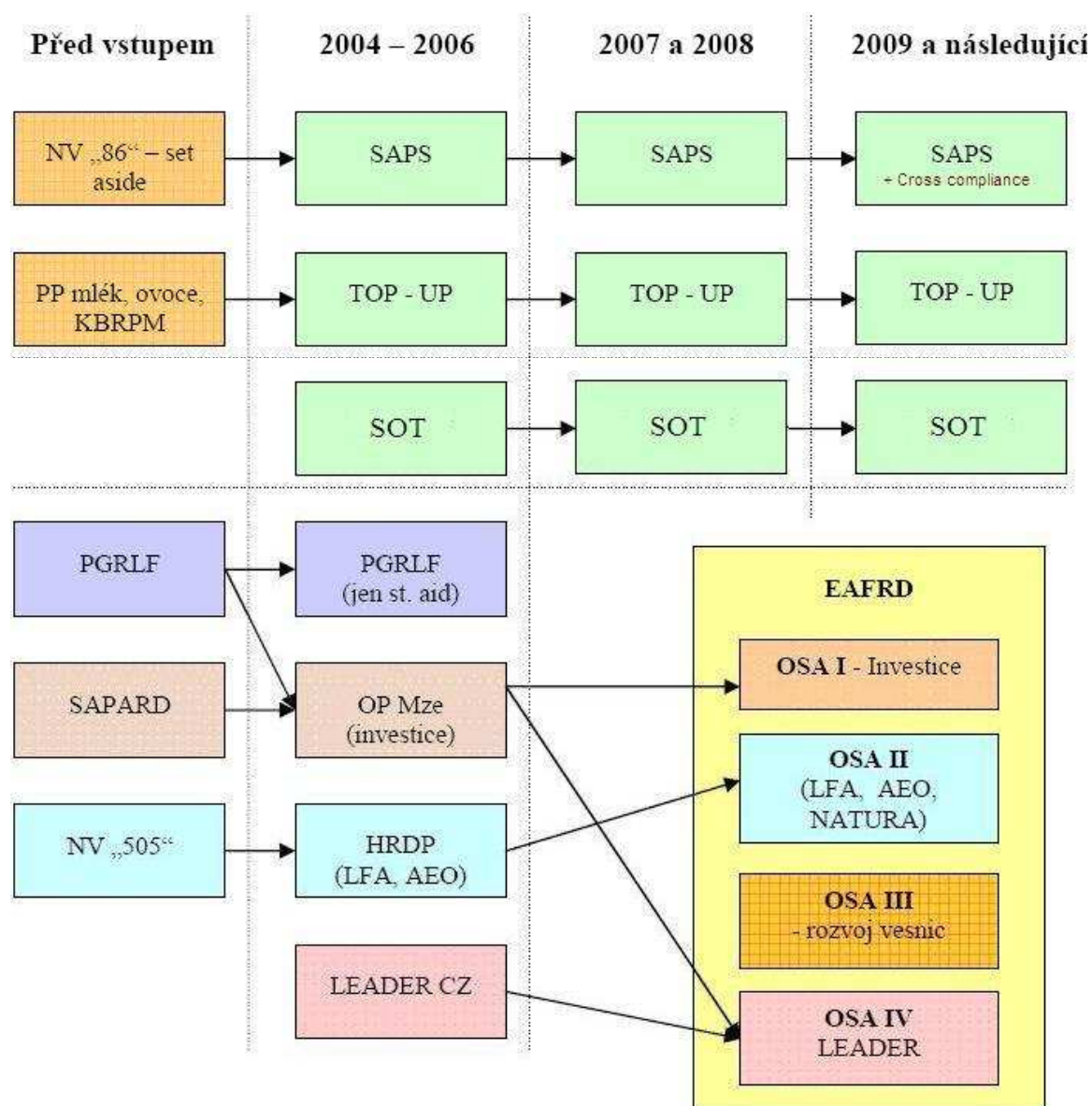
Cílem **společné organizace trhu** je regulovat ceny jednotlivých zemědělských produktů na evropských trzích, poskytovat pomoc producentům v daném sektoru, řídit produkci a organizovat obchod s nečlenskými zeměmi. K hlavním nástrojům regulace trhu patří:

- intervenční nákupy,
- produkční kvóty,
- soukromé skladování,
- vývozní subvence
- záruky.

Prostřednictvím **Operačního programu Rybářství**¹⁸ jsou v období 2007 až 2013 čerpány finanční prostředky z Evropského rybářského fondu. Hlavním cílem programu je posílení konkurenceschopnosti, udržení stávající produkce ryb a zachování současné úrovně zaměstnanosti v odvětví rybářství. Řídícím orgánem programu je Ministerstvo zemědělství. Příjem žádostí o dotaci z Operačního programu Rybářství byl zahájen až v červnu roku 2008.

¹⁸ *Operační program Rybářství : Česká republika* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství České republiky, listopad 2007 [cit. 2009-03-14]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/eagri/file/430/OP_R_191_11_07_msc_CZ.pdf>.

Na závěr této kapitoly je srovnán vývoj změn v oblasti dotační politiky do zemědělství v České republice po roce 2000. Nástin vazeb mezi jednotlivými dotačními programy je znázorněn na následujícím schématu (Obr. 18).

Obr. 18 Schéma dotací do zemědělství po vstupu ČR do EU
Zdroj: vlastní zpracování dle Bečvářová¹⁹

¹⁹ BEČVÁŘOVÁ, V. *Lidské zdroje v agrárním výzkumu* [online]. 23. 4. 2010 [cit. 2011-04-21]. Agrární ekonomika a politika 4 - prezentace. Dostupné z WWW: <<http://www.vuchs.cz/OPVpK/dokumenty/Becvarova-AEaP-4-prezentace.pdf>>.

Z Obr. 18 je patrný vývoj jednotlivých druhů dotací v průběhu všech zkoumaných etap. Na předvstupní dotaci Nařízení vlády č. 86 set aside navazují přímé platby ve formě SAPS k nimž přibudou podmínky Cross compliance jež jsou zmíněny v kapitole rozhodující reformy SZP. Přímé platby na vybrané druhy komodit vyplácené před vstupem ČR do EU byly nahrazeny doplňkovými přímými platbami Top-Up. Společné organizace trhu byly zavedeny se vstupem ČR do EU a zůstaly zachovány v pozměněné formě i v programovacím období 2007-2013. Programy z Podpůrného garančního rolnického a lesnického fondu a předvstupní podpory Sapard byly nahrazeny po vstupu podporami z PGRLF (ve formě národních podpor) a Operačním programem Zemědělství, který byl v novém programovacím období začleněn pod Osu I. Programu rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013 (dále jen Program rozvoje venkova). Program rozvoje venkova je strategickým dokumentem umožňujícím České republice čerpat dotace z EAFRD. Podpory z Nařízení vlády č. 505 byly do jisté míry nahrazeny dotacemi Horizontálního plánu rozvoje venkova, jenž byl převeden a zároveň rozšířen v programovacím období 2007 - 2013 v podobě Osy II Programu rozvoje venkova. Poslední podpora znázorněná na obrázku Leader CZ vznikla až po vstupu ČR do EU a byla taktéž začleněna do Programu rozvoje venkova jako Osa IV. Osu III zmiňují jen na okraj, jelikož se týká jen rozvoje venkova a ne zemědělství. Tato osa byla začleněna do zemědělských dotací až po propojení zemědělství a rozvoje venkova v programovacím období 2007 – 2013.

4 HLAVNÍ VÝSLEDKY DISERTAČNÍ PRÁCE

Na základě zvolených dílčích cílů a jednotlivých kroků postupu řešení práce je nejprve provedena komparativní analýza dotačních politik ve vybraných zemích střední Evropy. Na ni navazuje komparativní analýza ekonomických výsledků zemědělských podniků ve vybraných zemích střední Evropy a analýza vlivů dotací a ekonomické výsledky zemědělských podniků v České republice. Pro řešení analýz jsou použity informace zvláště z ministerstev zemědělství zkoumaných zemí a databáze FADN. Na závěr jsou provedeny analýzy vybraných zemědělských podniků na základě strukturovaných rozhovorů se statutárními zástupci těchto podniků se zaměřením na dotace.

4.1 Komparativní analýza dotačních politik ve vybraných zemích střední Evropy

Tato část nejprve přibližuje základní charakteristiky zemědělství a dotačních politik ve vybraných zemích střední Evropy a to konkrétně v zemích Visegrádské čtyřky (V4) - České republice, Polsku, Maďarsku a Slovensku. Dále zde budou srovnány základní druhy a výše zemědělských dotací.

4.1.1 Česká republika

Česká republika je středoevropským státem o celkové rozloze 78 867 km² a s 10,5 mil. obyvateli. Na východě a severovýchodě sousedí se Slovenskou a Polskou republikou, na jihu s Rakouskem a nejdlejší hranici má na severozápadě až jihozápadě se Spolkovou republikou Německo. Hustotu zalidnění má 131 obyvatel na 1 km².²⁰ Z celkové rozlohy půdy představuje necelých 54% tzn. něco přes 4244 tis. ha zemědělská půda. Z ní nejvíce 72% zaujímá orná půda, dále louky, pastviny, zahrady, sady, vinice a chmelnice. Nejvíce orné půdy je oseto obilninami 54,9% a píce 25,4%.²¹ Na jednoho obyvatele připadá 0,42 ha zemědělské půdy, z toho 0,30 ha půdy orné, což je přibližně evropský průměr. Důležité je také umístění zemědělské půdy. Asi jedna polovina se

²⁰ *Agricultural Policy Perspectives Member States factsheets – May 2010 : CZECH REPUBLIC* [online]. Evropská unie : Evropská komise, 2010 [cit. 2010-08-12]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/perspec/background/index_en.htm#SMT>.

²¹ *Zemědělství 2008* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství, 2009 [cit. 2010-07-07]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/eagri/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/publikace-zemedelstvi/>>. ISBN 978-80-7084-847-0.

nachází v oblastech s méně příznivými podmínkami a přibližně jedna osmina zemědělské půdy je umístěna v chráněných oblastech. Z celkové plochy území pak leží 39 % v nadmořské výšce pod 400 m n. m., a proto v evropských poměrech má charakter horské až podhorské oblasti. Více než třetinu půdního fondu ČR tvoří lesní pozemky.²² V současné době pracuje v zemědělství 3,45 % populace z celkového počtu pracovníků v národním hospodářství. Asi 98 % půdy je obhospodařováno privátními subjekty a to obchodními společnostmi (40%), družstvy (34%) a soukromými farmáři (24%) a zbývající 2% je v rukou státních podniků. Přidaná hodnota v běžných cenách ze zemědělství, lesnictví a rybolovu činila v roce 2006 na celkovém hrubém domácím produktu 2,6 % a zemědělská produkce při srovnání s průměrem EU 27 se nachází v horší polovině (19 místo z 27).²³ Velikostní struktura podniků se výrazně liší od struktury podniků v EU-25. Podniky s více než 50 ha zemědělské půdy zaujímají 92,2 % z celkové výměry obhospodařované zemědělské půdy.²⁴ Průměrná velikost zemědělských hospodářství je cca 71 ha. Pozoruhodný je podíl jednotlivých velikostních kategorií farem na celkové zemědělské půdě. Bečvářová (1999) uvádí, že 15 % všech farem v České republice obhospodařuje cca 95% půdy a zbylých 5% zemědělské půdy obhospodařuje 85 % zemědělských podniků. Z tohoto tvrzení vyplývá, že existuje velký počet drobných zemědělských podnikatelů a poměrně málo velkých zemědělských podniků obhospodařujících však značné množství zemědělské půdy a významně ovlivňující zemědělský sektor v České republice. Z dalšího textu bude zřejmé, že obdobný stav je v Polsku a Slovenské republice.

Dotační politika do zemědělství se skládá z 5 kategorií – přímé platby, národní podpory, program rozvoje venkova, SOT a OP Rybářství (viz Obr. 16). Podrobný popis jednotlivých dotačních programů a titulů je uveden v kapitole 1.4. Výše vyplacených dotací v jednotlivých kategoriích je uvedena v následující tabulce.

²² *Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství ČR, Květen 2007 [cit. 29.5.2007]. Dostupné z WWW: <http://www.mze.cz/UserFiles/File/EAFRD/PRV_oficiln_schvlen.pdf>.

²³ *České zemědělství v mezinárodním kontextu* [online]. Praha : Český statistický úřad, únor 2009 [cit. 2010-08-12]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/620038145C/\\$File/2131087.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/620038145C/$File/2131087.pdf)>.

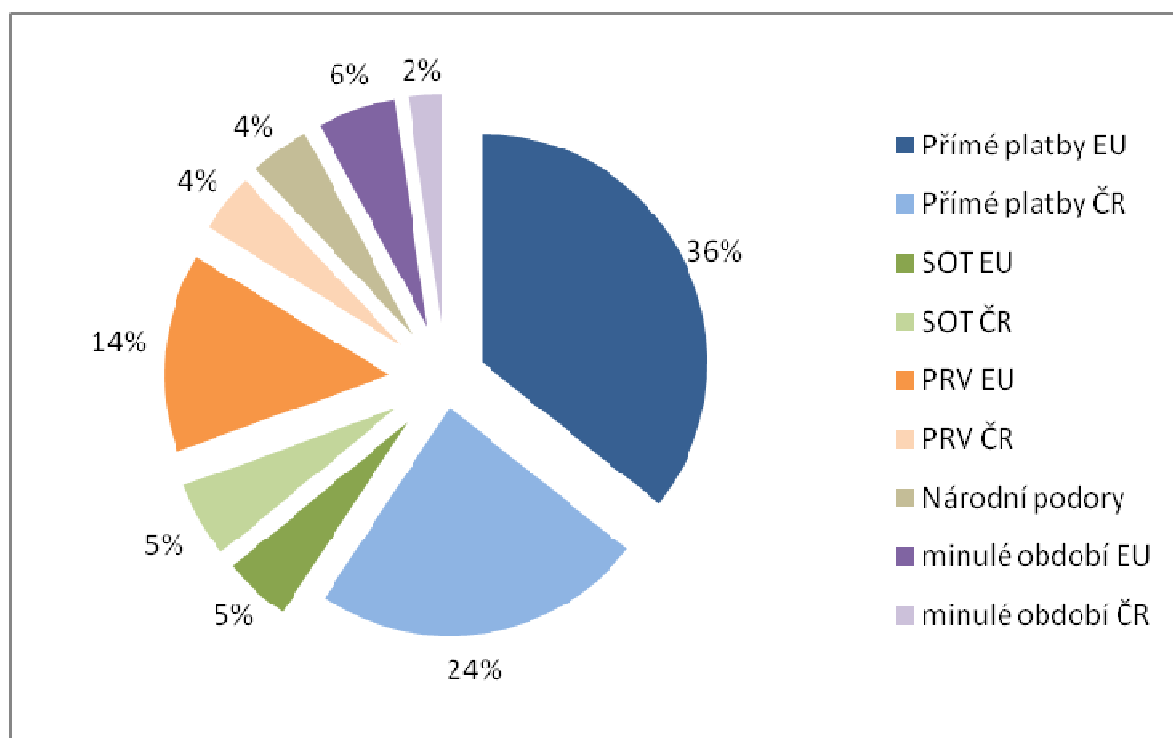
²⁴ *Ministerstvo zemědělství* [online]. 2009-2010 [cit. 2010-08-12]. Zemědělská výroba. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/eagri/zemedelstvi/>>.

Tab. 3 Výše vyplacených dotací v České republice v letech 2007-2009

Zdroj: vlastní zpracování dle MZE

mil Kč	2007	2008	2009
Přímé platby	13242	16713	25055
SOT	977	3737	4292
PRV	2828	5195	7718
Národní podpory	1426	1739	1797
Minulé programovací období	87	3106	3339
Celkem	18560	30490	42201

Nejvyšší podíl na dotacích mají přímé platby, nejmenší pak národní podpory. Řádek minulé programovací období zahrnuje platby vyplácené v rámci dotačních titulů zařazených v programovacím období 2004-2006, jejichž čerpání stále trvá. Jedná se zvláště o Horizontální plán rozvoje venkova. Z tabulky je též zřejmé, že všechny kategorie dotací zaznamenaly nárůst a to v roce 2009 oproti roku 2008 v souhrnu činící 38 % a oproti roku 2007 v souhrnu činící 127%. Na dalším grafu jsou znázorněny podíly jednotlivých druhů dotací, včetně zdrojů jejich čerpání za rok 2009.

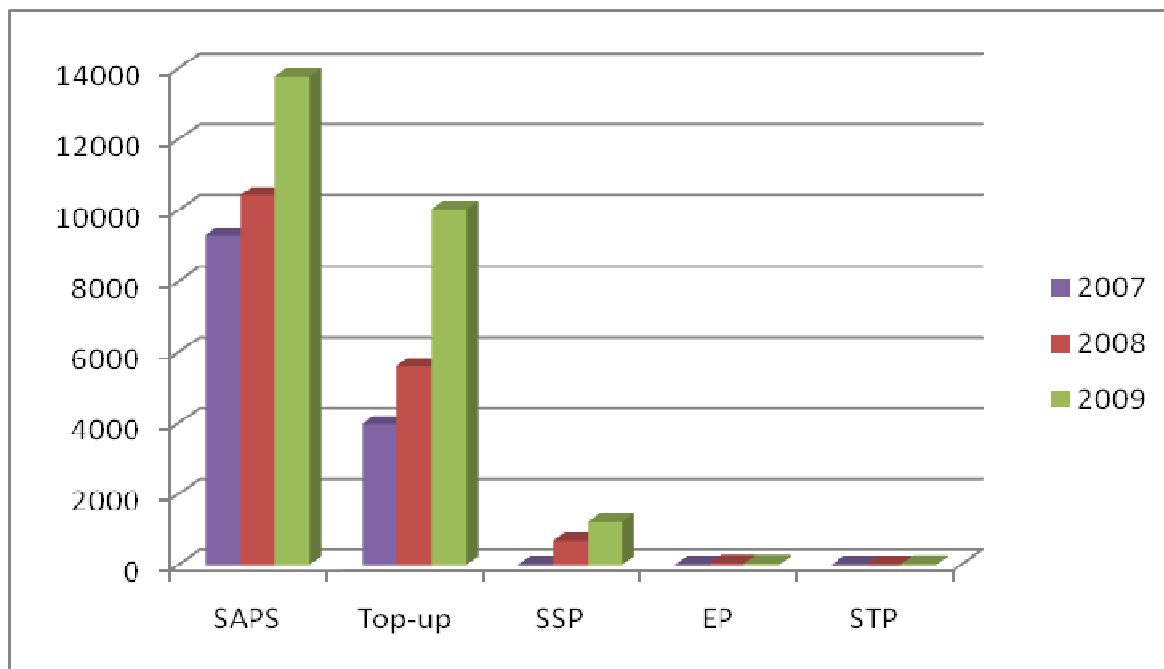

Obr. 19 Rozdělení dotací dle vyplacené výše finančních v roce 2009

Zdroj: vlastní zpracování dle SZIF

Každá kategorie dotací na Obr. 19 je uvedena jednou barvou a zdroje čerpání jsou rozlišeny odstíny této barvy. Čerpání z rozpočtu EU je označeno tmavým

odstínem barvy zatímco čerpání z rozpočtu ČR světlejším odstínem. Z grafu je opět zřejmý největší podíl přímých plateb, jež tvoří 60 % všech dotací. Na druhé místo lze zařadit dotace z Programu rozvoje venkova z 18% a dále SOT z 10%. Celkem jde z rozpočtu EU 61% všech dotací a z rozpočtu ČR zbylých 39%. V následujícím grafu se zaměřím na čerpání největší části dotací a to přímých plateb.

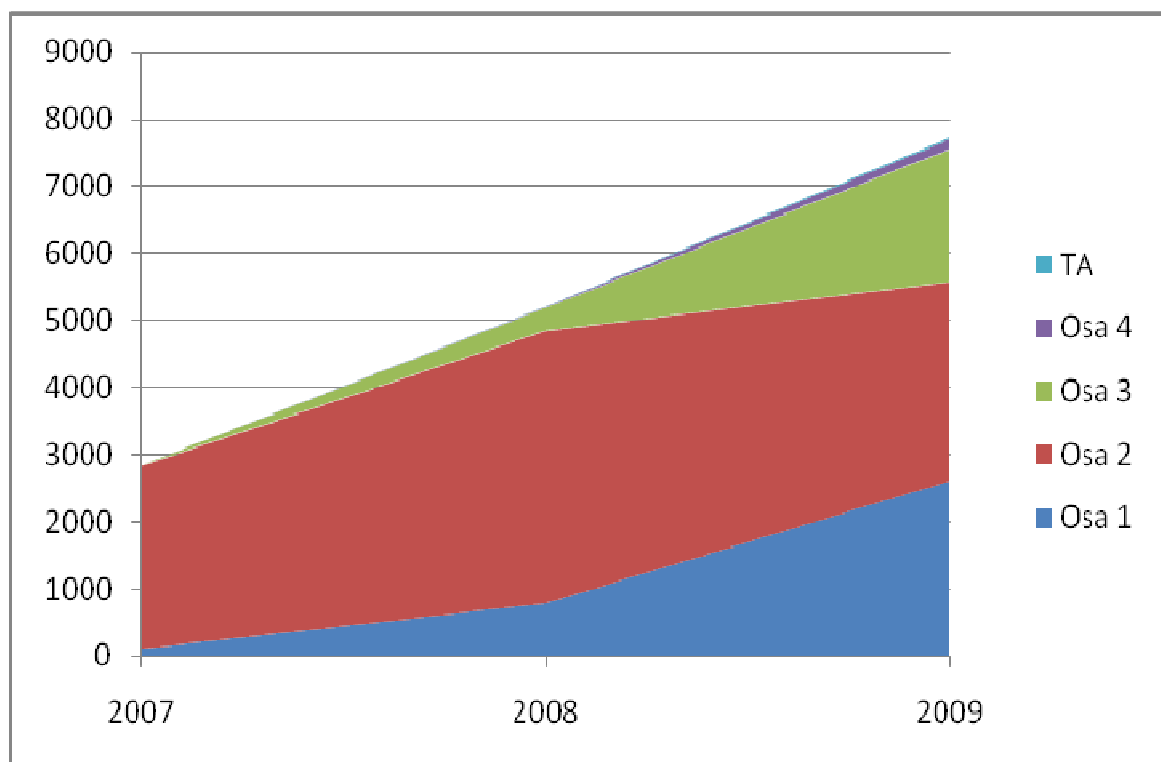

Obr. 20 Analýza přímých plateb v letech 2008 a 2009

Zdroj: vlastní zpracování dle SZIF

Z grafu (Obr. 20) je patrné, že největší podíl na přímých platbách má platba SAPS a doplňková národní platba TOP-UP. Opět je zde zřejmý nárůst téměř všech přímých plateb v roce 2009 oproti roku 2008 kromě Plateb pro pěstování energetických plodin (EP). Z grafu není dostatečně patrná výše Plateb pro pěstování energetických plodin (EP) jež byla vyplácena až od roku 2008 a činila v roce 2008 37 mil Kč a v roce 2009 32 mil Kč. Oddělená platba za rajčata (STP) byla vyplácena pouze v roce 2009 a činila 14 mil Kč.

Na dalším grafu (Obr. 21) je zobrazen vývoj výše dotací jednotlivých os Programu rozvoje venkova v letech 2007-2009. Významný nárůst dotací v letech 2008 a 2009 je dán implementací Programu rozvoje venkova do zemědělských dotací České republiky až v roce 2007 přičemž v roce 2007 byly vypláceny jen neprojektové dotace z osy 2. Postupný nárůst osy 1 a osy 2 je dán vyhlášením jednotlivých výzev těchto os, jelikož tyto osy jsou tvořeny projektovými dotacemi. Osa 4 Leader a Technická asistence je zastoupena jen nepatrným měřítkem.

Obr. 21 Výše dotací os Programu rozvoje venkova v letech 2007-2009

Zdroj: vlastní zpracování dle PRV

Poslední zkoumanou oblastí jsou národní podpory, jejichž vývoj v letech 2005-2009 byl kolísavý. V letech 2005 a 2006 se výše podpor pohybovala kolem 2 000 mil Kč. V roce 2007 byl zaznamenán významný pokles těchto podpor a v letech 2008 a 2009 jejich postupný nárůst. Avšak ani v roce 2008 ani v roce 2009 nedosahovaly národní podpory výše z let 2005 a 2006.

4.1.2 Polsko

Polsko je středoevropským státem rozkládajícím se na rozloze 312,7 tis. km² a žije v něm kolem 38,17 milionu obyvatel. Hustota zalidnění v Polsku činí 123,1 obyv. /km².²⁵ Z celkové rozlohy půdy tvoří 47% orná půda, 29% lesy, 13% pastviny a 11% ostatní půda. 75% rozlohy půdy je situováno pod 200 m. n. m. a 3% nad 500 m. n. m. Národní parky zabírají rozlohu 314,5 tis. ha a národní

²⁵ *Agricultural Policy Perspectives Member States factsheets – May 2010 : POLAND* [online]. Evropská unie : Evropská komise, 2010 [cit. 2010-08-12]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/perspec/background/index_en.htm#SMT>.

rezervace 173 tis. ha.²⁶ V Polsku tvoří méně příznivé oblasti 51,2 % z celkové výměry zemědělské půdy. Do horských oblastí spadá 1,2% půdy a do jiných než horských 50% (z toho do ostatních LFA 41,8% a do LFA se specifickými omezeními 1,9%).²⁷ Úroveň jednotlivých regionů v Polsku je značně rozdílná. Tato rozdílnost je dána úrodností půdy, velikostí hospodářství či infrastrukturou. Z celkového počtu obyvatel žije 23,3 milionu ve městech a 14,8 milionu na venkově. V zemědělství je zaměstnáno 17,4 % obyvatel a zemědělství se podílí na tvorbě HDP 4,7%.²⁸ Rostlinná výroba je zaměřena především na pšenici, oves, ječmen, žito, kukuřici, brambory, cukrovou řepu, zeleninu, ovoce, tabák, len a konopí, živočišná výroba pak na chov skotu, ovcí, koní, prasat a drůbeže. Soukromý sektor obhospodařuje 96,7 % zemědělské půdy.²⁹ Průměrná velikost farmy je 10,15 ha.

Na následujících grafech (Obr. 22 a Obr. 23) je uvedeno rozložení velikostní struktury farem v Polsku a podíl velikostní struktury farem na celkové zemědělské půdě (Polsko). Z obrázků lze vidět, že více než polovina zemědělských podnikatelů v Polsku hospodaří na méně než 5 ha zemědělské půdy. Tyto podniky obhospodařují jen 28% z celkové zemědělské půdy. Naopak zemědělských podnikatelů s více jak 15 ha je 11% avšak obhospodařují 47% celkové zemědělské půdy v Polsku. Velký počet malých farem je dán historickým kontextem. V období kolektivizace v rámci komunistického režimu většina pozemků v Polsku zůstala v soukromých rukou na rozdíl od ostatních okolních států. Díky tomu po pádu komunismu zůstalo velké množství malých

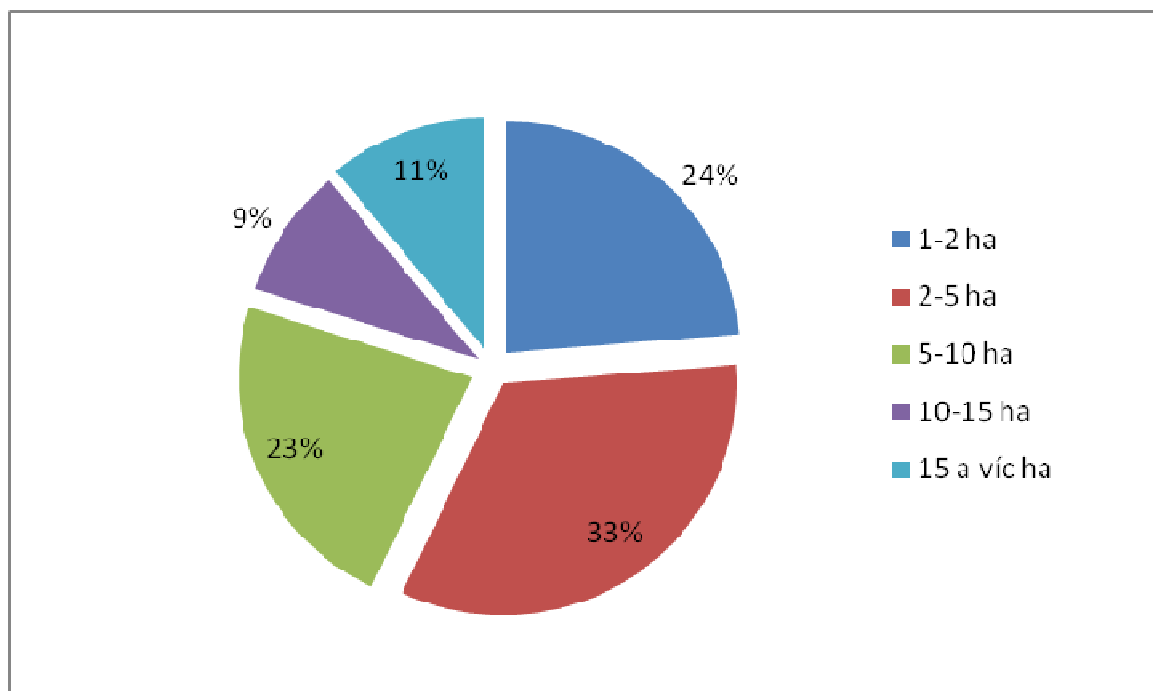
²⁶ JABŁOŃSKA-URBANIAK, T. *Agriculture and food economy in Poland* [online]. Warsaw : Ministry of Agriculture and Rural Development, 2009 [cit. 2010-05-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.minrol.gov.pl/index.php?/eng/content/view/full/18560>>.

²⁷ *Rural development programme for 2007-2013* [online]. Warsaw : Ministry of Agriculture and Rural Development, July 2007 [cit. 2010-03-21]. Dostupné z WWW: <http://www.minrol.gov.pl/index.php?/eng/content/view/full/18575>

²⁸ *National strategic plan for 2007-2013 rural development* [online]. Warsaw : Ministry of Agriculture and Rural Development, July 2007 [cit. 2010-03-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.minrol.gov.pl/index.php?/eng/content/view/full/18575>>.

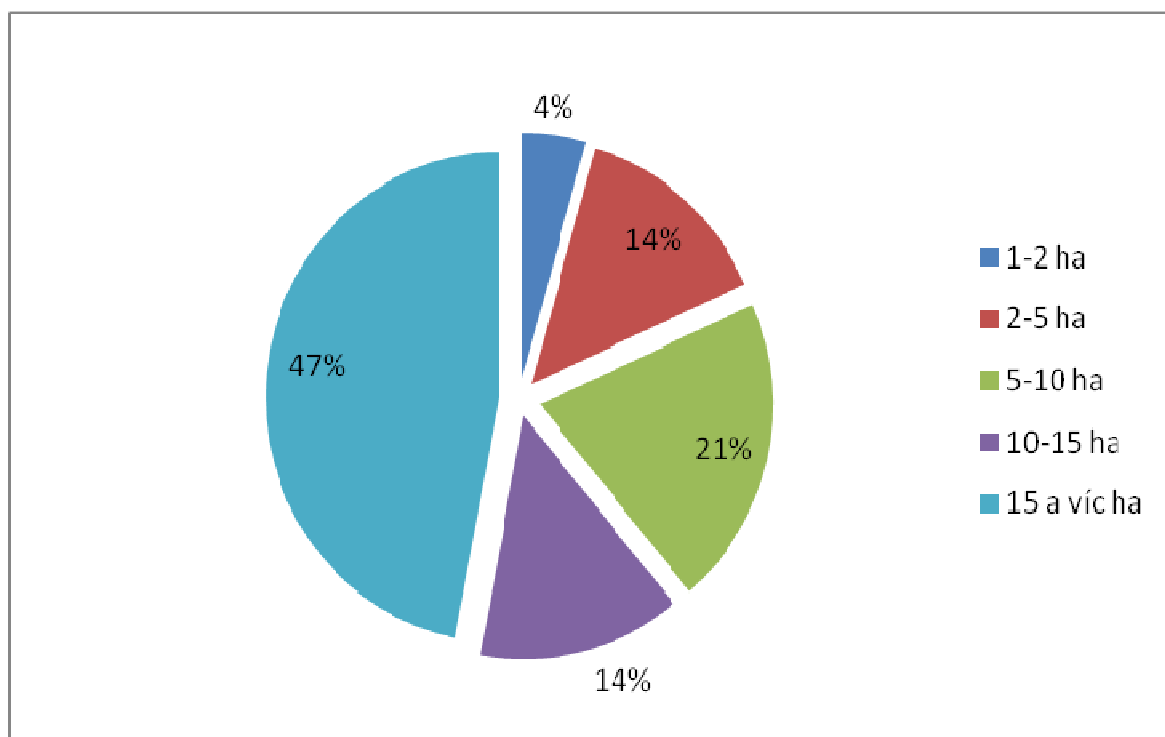
²⁹ JUST, M. *Agriculture and food economy in Poland* [online]. Warsaw : Ministry of agriculture and rural development, 2007 [cit. 2010-02-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.minrol.gov.pl/index.php?/eng/content/view/full/18560>>.

farem, které přetrvaly do dnes. To však značně snižuje produktivitu zemědělství v Polsku a často rodinně založené farmy mají velmi nízké příjmy.

Obr. 22 Rozložení velikostní struktury farem v Polsku

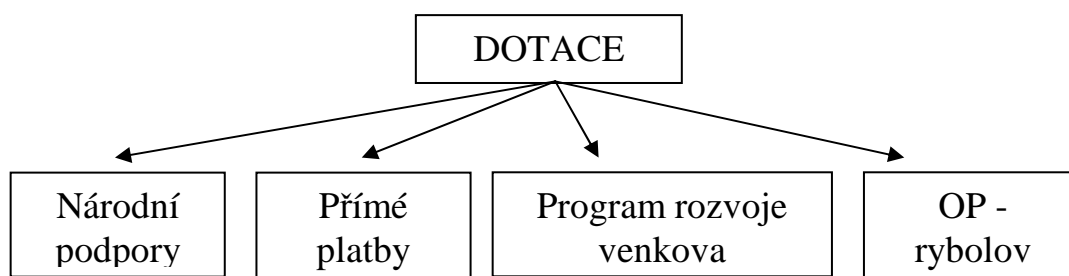
Zdroj: vlastní zpracování dle JABŁOŃSKA-URBANIĄK (2009)

Obr. 23 Podíl velikostní struktury farem na zemědělské půdě (Polsko)

Zdroj: vlastní zpracování dle JABŁOŃSKA-URBANIĄK (2009)

Dotační politiku do zemědělství v Polsku lze rozdělit do 4 základních kategorií. Struktura dotací do zemědělství v Polsku je uvedena na následujícím schématu.

Obr. 24 Struktura dotací v Polsku

Zdroj: vlastní zpracování

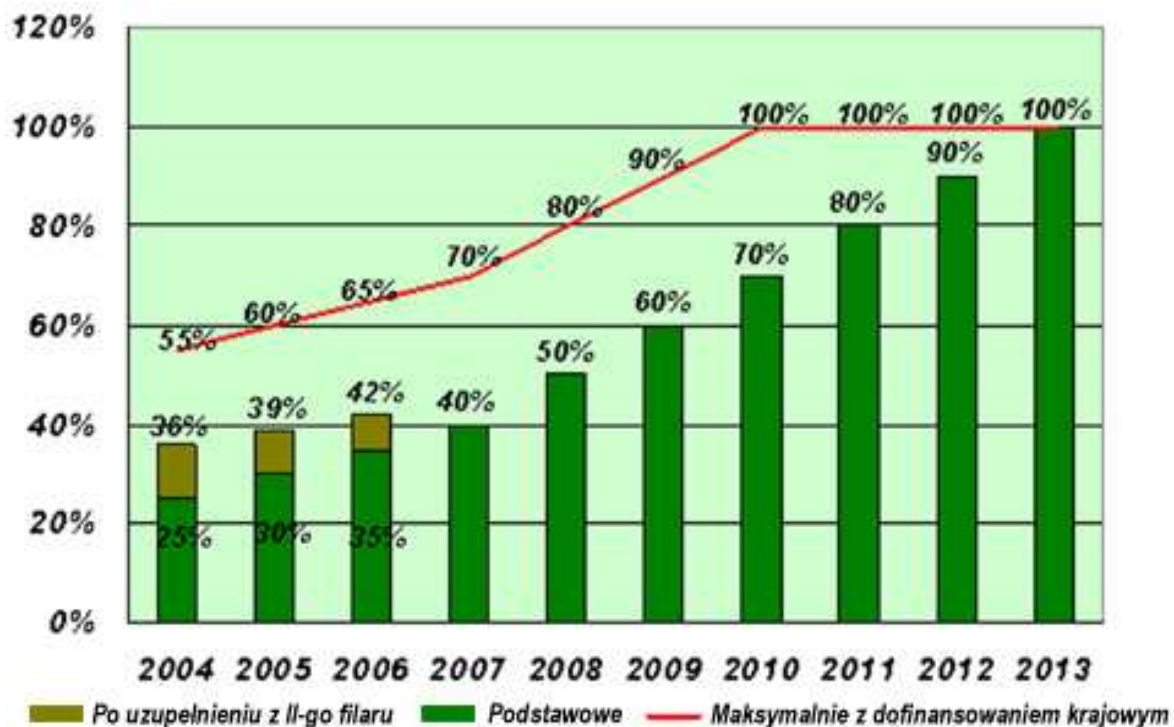
První kategorií tvoří **národní podpory**. Ty se skládají z dotací na pojištění a z garancí a dotací na úroky investičních půjček a půjček na „přírodní katastrofy“ Agentury pro restrukturalizaci a modernizaci zemědělství (ARMA). ARMA přispívá na úroky půjček pro mladé farmáře, skupiny výrobců a odvětví, dále na nákup půdy, nové technologie, investice, majetková práva nebo na ochranu proti přírodním katastrofám. Dále ručí za studentské půjčky pro studenty z venkovských oblastí. V roce 2008 dotace na úroky činily přes 14 milionů PLN na půjčky v hodnotě necelé 2,3 miliardy PLN (14,5 miliardy Kč³⁰). Systém dotací na pojištění rostlinné a živočišné výroby je v Polsku zaveden od roku 2005. Pojištění je zaměřeno proti hurikánům, povodním, přívalovým dešťům, krupobití, úderu blesku, sesuvu půdy, lavinám, suchu, negativním efektům přezimování a jarních mrazů rostlin a nucené porážce zvířat. Toto pojištění v roce 2009 činilo 50% částky na 1 ha půdy oseté danou plodinou a 50% částky na 1 ks vybraného druhu zvířete.³¹

Další částí jsou **přímé platby**, které zahrnují z rozpočtu EU jednotnou platbu na plochu SAPS, přímou platbu na cukr, přímou platbu pro pěstování energetických plodin, přímou platbu za rajčata, přímou platbu za měkké ovoce a doplňkové národní přímé platby. Stejně jako v České republice existuje dorovnávání přímých plateb evropské úrovni a to ve výši 50% průměrné

³⁰ při kurzu 6,3 Kč/PLN z 4.8.2010

³¹ The Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture (ARMA) [online]. 2010 [cit. 2010-08-12]. Pomoc krajowa. Dostupné z WWW: <<http://www.arimr.gov.pl/pomoc-krajowa.html>>.

evropské úrovni pro rok 2008 s možností 30% navýšení z národního rozpočtu skrze doplňkové národní přímé platby. Vývoj přímých plateb je uveden v následujícím grafu.

Obr. 25 Dorovnání přímých plateb Polsko³²

Zdroj:ARMA (2010)

Celková částka přímých plateb pro rok 2008 činila 9,3 mil. PLN z toho 5,4 mil z rozpočtu EU (4,8 mil PLN na SAPS) a 3,9 mil PLN z národního rozpočtu na doplňkové národní přímé platby. Doplňkové národní přímé platby se skládají z těchto plateb:

- základní platba na osetou plochu,
- platba na chmel,
- platba na bramborový škrob,
- platba na tabák,
- platba na zvířata.

³² zelená barva – přímé platby; červená – možné dorovnání národními doplňkovými platbami

Program rozvoje venkova (RDP 2007- 2013)³³ je další kategorií dotací do zemědělství. Navazuje na program rozvoje venkova 2004-2006 a je financován jak z Evropského zemědělského fondu rozvoje venkova, tak z národních rozpočtů. Skládá se ze čtyř os a to:

- Osa 1: Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví
- Osa 2: Zlepšování životního prostředí a venkovských oblastí
- Osa 3: Zlepšení kvality života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova
- Osa 4: LEADER

Celkové výdaje připadající na jednotlivé osy jsou uvedeny v následující tabulce.

*Tab. 4 Celkové výdaje Programu rozvoje venkova
Polska 2007-2013*

Zdroj: RDP 2007-2013³³

Osy	mil EUR
Osa 1	7 187,50
Osa 2	5 546,00
Osa 3	3 430,20
Osa 4	787,5
Technická asistence	266,6
Celkem	17 217,80

Z tabulky je zřejmé, že nejvíce výdajů jde na osy 1, 2 a 3. Na osu 1 připadá 42% výdajů, na osu 2 připadá 32% výdajů a na osu 3 cca 20% celkových výdajů alokovaných do Programu rozvoje venkova Polska. Základní priority jednotlivých os včetně částek vyplacených v roce 2008 jsou uvedeny v následujících tabulkách.

³³ *Rural development programme for 2007-2013* [online]. Warsaw: Ministry of Agriculture and Rural Development, July 2007 [cit. 2010-03-21]. Dostupné z WWW: <http://www.minrol.gov.pl/index.php?/eng/content/view/full/18575>

Tab. 5 Hlavní priority Programu rozvoje venkova Polska 2007-2013

Zdroj: JABŁOŃSKA-URBANIAK (2009)

PRIORITA	mil. PLN
O1 - Podpora mladých zemědělců	191,0
O1 - Předčasný odchod do důchodu	1907,3
O1 - Modernizace zemědělských podniků	588,8
O1 - Zvyšování přidané hodnoty zemědělské a lesnické produkce	2637,3
O1 - Zlepšení a rozvoj infrastruktury týkající se zemědělství a lesnictví	360,7
O2 - Méně příznivé oblasti (LFA)	2702,6
O2 - Agro-environmentální program	1513,5
O3 - Tvorba a rozvoj mikro-podniků	829,4
O3 - Základní služby pro venkovské obyvatelstvo	3268,0
O3 - Obnova vesnic	1103,1
O4 - Místní akční skupiny	84,7

Celkem bylo v období od roku 2007 do června 2009 vyplaceno více než 8 miliard PLN u více než 1 milion žádostí (včetně realizovaných částek). Nejvíce plateb bylo vyplaceno na LFA (cca 33%), předčasný odchod do důchodu (cca 22%) a Agro-environmentální opatření (cca 19%).

Operační program Rybolov 2007-2013 navazuje na odvětvový operační program Rybolov a zpracování ryb 2004-2006 a je financován z Evropského rybářského fondu. Program se skládá ze 4 priorit a byla do něj alokována částka v celkové výši 870 mil. EUR (pro období 2007-2013). Jedná se o priority:

- Opatření k přizpůsobení rybářského loďstva
- Akvakultura a vnitrozemský rybolov
- Společná opatření

4.1.3 Maďarsko

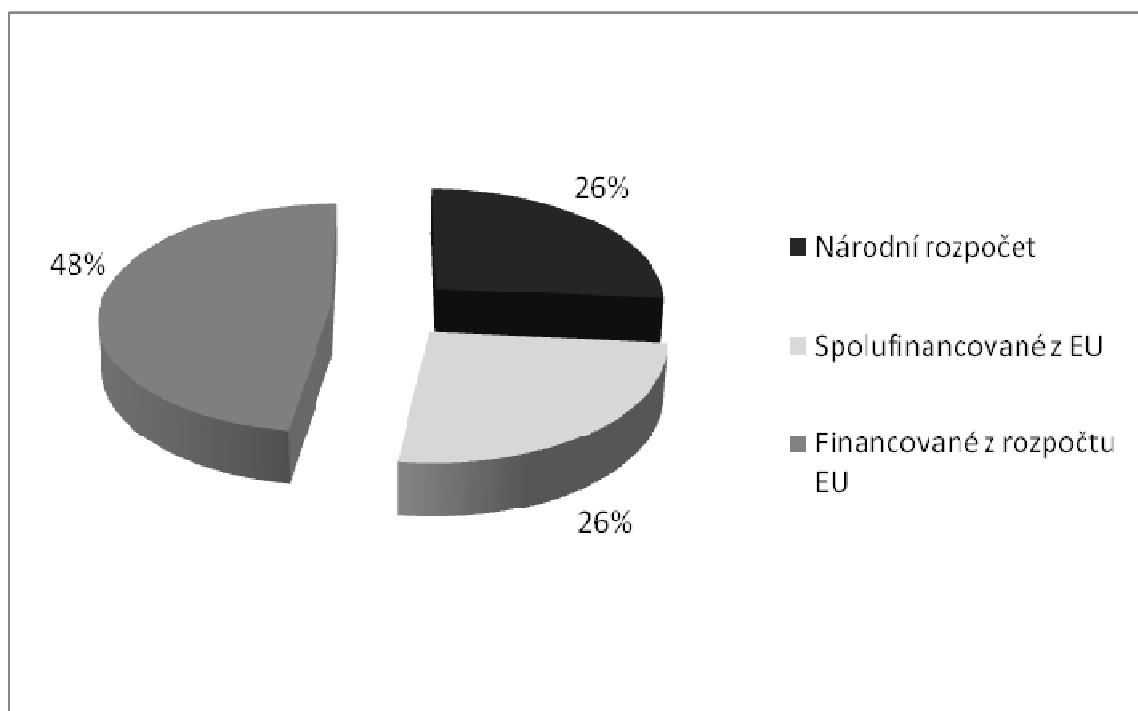
Maďarsko se rozprostírá na rozloze 93 030 km² a žije zde 9,9 mil. obyvatel. Hustota osídlení je 106,5 obyv./ km². V zemědělství pracuje 5% obyvatel a zemědělství se podílí 3,4% na tvorbě HDP.³⁴ V Maďarsku tvoří méně příznivé oblasti 14% z celkové výměry zemědělské půdy tzn. 884 tis. ha. Horské oblasti se v této zemi nevyskytují, do jiných oblastí než horských spadá 14% zemědělské půdy (z toho do ostatních LFA 6,3% a do LFA se specifickými omezeními 7,7%).³⁵ Rostlinná výroba je zaměřena na pěstování pšenice, ovsa, ječmene, žita, kukuřice, rýže, brambor, cukrové řepy, slunečnice, vinné révy, zeleniny, ovoce, vlašských ořechů, rajčat, tabáku, lnu a konopí. Živočišná výroba se zaměřuje na chov skotu, ovcí, koní, prasat a drůbeže. Z celkové rozlohy zaujímá 51 % orná půda, 12 % pastviny, 19 % lesy a 18 % ostatní půda. Z orné půdy bylo osázeno v roce 2008 64% obilovinami. Z celkového počtu 1 287 tis zemědělských producentů je cca 1% společností (něco málo přes 14 tis.), 49% soukromých zemědělských podnikatelů, z nichž je necelá polovina na částečný úvazek při zaměstnání a 50% všech zemědělských podnikatelů má zemědělství a zahradnictví jako koníčka. Při srovnání s množstvím obdělávané půdy zemědělské společnosti (s.r.o., družstva, a.s.) obdělávají 45% zemědělské půdy, soukromí zemědělské podnikatelé 35% a zbylých 20% tvoří půda u nichž nelze identifikovat obdělávajícího. V maďarském zemědělství převažují velmi malé a malé subjekty: 96 procent podniků zaměstnává méně než 20 lidí, zatímco podíl organizací s více než 250 zaměstnanci nepřevyšuje jedno procento.

Dotace do zemědělství jsou rozděleny dle zdroje financování na podpory financované z národního rozpočtu, podpory spolufinancované Evropskou Unií a podpory zcela financované EU. Podíly jednotlivých druhů podpor pro rok 2008 jsou uvedeny v následujícím grafu.

³⁴ *Agricultural Policy Perspectives Member States factsheets – May 2010 : HUNGARY* [online]. Evropská unie : Evropská komise, 2010 [cit. 2010-08-12]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/perspec/background/index_en.htm#SMT>.

³⁵ *New Hungary Rural Development Strategic Plan (2007-2013)* [online]. Budapest : Ministry of Agriculture and Rural Development, 2007 [cit. 2010-08-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.fvm.gov.hu/do>

<upload/200701/nhrdsp_2007_01_12_os.pdf>.

Obr. 26 Podíly jednotlivých druhů podpor v Maďarsku 2008

Zdroj: Hungarian agriculture and food industry in figures (2009)

Největší podíl tj. více jak 90% **dotací z národního rozpočtu** tvoří skupina dotací s názvem: Podpora provozních nákladů a výnosů, do které lze zařadit dotace jako: Národní doplňkové přímé platby (top-up), Platby na welfare zvířat, Společné zemědělské marketingové programy, Minimální platby (de minimis) průmyslovým producentům jablek, Podpora profesionálního lesního hospodaření, či Podpora úrokových sazeb zemědělcům. Mezi další podpory z národního rozpočtu lze zařadit Krytí kurzových rizik a výdajů (4,8%), Dotace na rozvojové účely (1%), Kompenzace škod na rostlinách a zvířectvu (1%).³⁶

Do **programů spolufinancovaných rozpočtem EU** zejména patří Národní plán rozvoje venkova (2004-2006) a Nový národní plán rozvoje venkova (2007-2013), Operační program zemědělství a rozvoj venkova, Národní včelařský program a Podpora vymezených organizací. Poslední dva programy jsou proti předcházejícím třem zanedbatelné, jelikož dohromady tvoří 0,7% rozpočtu této části dotací. Největší část rozpočtu této části dotací tvoří Nový národní plán

³⁶ Hungarian agriculture and food industry in figures 2009 [online]. Budapest : Ministry of Agriculture and Rural Development, 2010 [cit. 2010-07-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.vm.gov.hu/main.php?folderID=1862>>.

rozvoje venkova a to 77%. Nový národní plán rozvoje venkova je strategický dokument pro tvorbu Nového programu rozvoje venkova Maďarska³⁷, který se skládá ze 4 os a to:

- Osa 1: Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství, potravinářství a lesnictví
- Osa 2: Zlepšení životního prostředí a krajiny
- Osa 3: Zlepšení kvality života ve venkovských oblastech a diverzifikace ekonomických činností venkova
- Osa 4: Leader

Celkové výdaje pro období 2007-2013 jsou uvedeny v tabulce.

Tab.6 Celkové výdaje Nového programu rozvoje venkova Maďarska 2007-2013

Zdroj:NHRDP (2009)

Osy	EUR
Osa 1	2,366,378,274
Osa 2	1,626,706,126
Osa 3	690,690,802
Osa 4	272,355,669
Technická asistence	202,978,313
Celkem	5,159,109,184

Jak lze z tabulky vyčíst, největší výdaje cca 45% tvoří výdaje na Osu 1. Druhé nejvyšší výdaje jsou na osu dva 33%. Pod pojmem technická asistence jsou skryty výdaje na zajištění organizace Nového programu rozvoje venkova Maďarska. Velikost výdajů pro rok 2008 připadající na nejdůležitější priority jednotlivých os je uvedena v následující tabulce.

³⁷ *New Hungary Rural Development Programme* [online]. Version 5. Budapest : Ministry of Agriculture and Rural Development, December, 2009 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <http://www.mvh.gov.hu/portal/MVHPortal_en/default/mainmenu/UMVP_en>.

Tab. 7 Hlavní priority jednotlivých os NHRDP pro rok 2008

Zdroj: Hungarian agriculture and food industry in figures 2009

Priorita	mil. HUF
O1 - Odborné vzdělávání a poskytování informací	1339,4
O1 – Podpora mladých zemědělců	11152,1
O1 – Využívání poradenských služeb	593,5
O1 - Modernizace zemědělských podniků	18992,6
O1 – Seskupení producentů	3233,1
O2 – Podpora LFA	2491,8
O2 - Agro-environmentální management	31233
O2 - První zalesnění zemědělské půdy	4095,8
O3 – Získávání a zlepšování dovedností	1570,2
Celkem za celý program	85719,5

Nejvíce podporovanou oblastí je tedy Modernizace zemědělských podniků a Podpora mladých zemědělců. Osa 4 Leader v tabulce chybí, jelikož údaje za rok 2008 nebyly doposud dostupné.

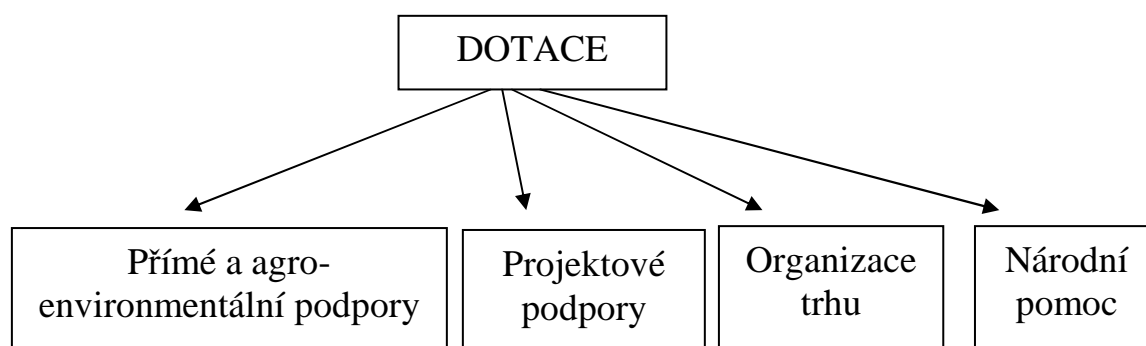
Poslední a největší část tvoří **podpory financované jen z rozpočtu EU**. Jedná se především o přímé platby využívané metodikou jednotné platby na plochu SAPS, Oddělené platby na cukr a dále Organizace trhu. Platby SAPS byly v roce 2008 realizovány ve výši 156 173 mil. HUF (77% podpor financovaných z rozpočtu EU) a Oddělené platby na cukr ve výši 8037 mil HUF (4%). Organizace trhu pak tvořily částku 39586 mil HUF (19%).

4.1.4 Slovensko

Slovensko je střeoevropský stát o rozloze 49 034 km². Na Slovensku žije 5,42 mil. obyvatel a hustota zalidnění činí 110 obyv./km². Z celkového počtu obyvatel pracuje v zemědělském sektoru 2,2% obyvatel a přidaná hodnota v běžných cenách ze zemědělství, lesnictví a rybolovu činila v roce 2009 na

celkovém hrubém domácím produktu 2,6 %.³⁸ Rostlinná výroba je zaměřena na pěstování pšenice, ova, ječmene, žita, kukuřice, brambor, cukrové řepy, vinné révy, zeleniny, ovoce, tabáku, lnu a chmele. Živočišná výroba se specializuje zvláště na chov skotu, ovcí, koní, prasat a drůbeže. Na Slovensku tvoří méně příznivé oblasti 50% z celkové výměry zemědělské půdy tzn. 1226 tis. ha a do oblasti Natura 2000 patří 29 % území. Do horských oblastí spadá 20% půdy a do jiných než horských 30% (z toho do ostatních LFA 16% a do LFA se specifickými omezeními 14%). Z celkové rozlohy zaujímá 31 % orná půda, 17 % pastviny, 41 % lesy, 11 % ostatní půda. Venkovské oblasti pokrývají 80% území a žije v nich 40% celkové populace. Průměrná velikost farem činí 48 ha, ale 98,5 % farem hospodaří na cca 1372 ha.³⁹

Dotační politika na Slovensku je rozdělena do 4 základních kategorií.

Obr. 27 Struktura dotací Slovensko

Zdroj: vlastní zpracování

První významnou oblastí jsou **přímé a agro-environmentální podpory**. Tuto oblast lze členit na dvě kategorie podpor. Ty, které spadají pod přímé

³⁸ *Agricultural Policy Perspectives Member States factsheets – May 2010 : SLOVAKIA* [online]. Evropská unie : Evropská komise, 2010 [cit. 2010-08-12]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/perspec/background/index_en.htm#SMT>.

³⁹ *Program rozvoja vidieka SR 2007 – 2013* [online]. Bratislava : Ministerstvo pôdohospodárstva SR, 2007 [cit. 2008-06-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.apa.sk/index.php?navID=252>>.

platby a podpory z Programu rozvoje venkova. U přímých plateb se jedná o přímé platby z Evropského zemědělského záručního fondu, konkrétně:

- Jednotou platbu na plochu (SAPS),
- Platbu na pěstování energetických plodin,
- Zvláštní platbu na cukr,
- Zvláštní platbu na ovoce a zeleninu.
- Přejídnou platbu na rajčata.

Dále zde patří doplňkové přímé platby ze státního rozpočtu Slovenské republiky a to:

- Doplňková platba na plochu
- Platba na chmel
- Platba na velké dobytčí jednotky.

Dle Drenková, Schwarz, Bandlerová (2009) celková výše přímých plateb v roce 2005 činila 6 138,5 mil SKK, z toho 3 511,8 mil SKK činily přímé platby a 2 626,7 mil SKK činily doplňkové přímé platby.

Do druhé kategorie této oblasti, agro-environmentálních podpor, lze zařadit platby z Programu rozvoje venkova skrze Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova. Jedná se o následující podpory:

- Podpora méně příznivých oblastí (LFA),
- Agro-environmentální platby,
- Podpora na územích evropského významu na zemědělské půdě,
- Platba na opatření životní podmínky zvířat,
- Platba na první zalesnění zemědělské půdy,
- Lesnicko-environmentální platba,
- Podpora lesních pozemků na území evropského významu.

Projektové podpory jsou poskytovány z Programu rozvoje venkova 2007-2013 a z Operačního programu Rybářství 2007-2013. Z Programu rozvoje venkova se jedná o vybraná opatření ze všech 4 os, jejichž náplň je obdobná osám Programu rozvoje venkova České republiky 2007-2013. Jedná se o ta opatření, u kterých je třeba podávat projekt k získání podpory (nejsou

nárokové). Mezi nejvyužívanější priority této oblasti podpor patří Modernizace farem a Přidávání hodnoty zemědělským produktům, obě z Osy 1. Celkové výdaje na období 2007-2013 Programu rozvoje venkova Slovenska jsou uvedeny v následující tabulce.

Tab. 8 Celkové výdaje Programu rozvoje venkova Slovenska 2007-2013

Zdroj: Program rozvoje venkova Slovensko (2007)

Osy	mil EUR
Osa 1	835,40
Osa 2	1 242,10
Osa 3	358,00
Osa 4	74,5
Technická asistence	52,5
Celkem	2 562,50

Z Tab. 8 je zřejmé, že nejvíce financí je alokováno do osy 2 (48%) a následně do osy 1 (32%). V roce 2008 bylo z Programu rozvoje venkova vyčerpáno 5604 mil. SK. Hlavními prioritami Operačního programu Rybářství 2007-2013 jsou opatření osy 2 Investice do akvakultury a Investice do managementu a uvedení na trh a opatření osy 3 Organizace výrobců a Podpora a rozvoj nových trhů. Celkově je do OP Rybářství alokována částka 18 923 tis. EUR na období 2007-2013.

Organizace trhu obsahuje různé formy podpory. Mezi základní formy podpory patří:

- Obchodní mechanismy – dovozní a vývozní licence, osvědčení, vývozní náhrady na zemědělské a potravinářské výrobky
- Rostlinné komodity – intervenční nákupy a podpory rostlinné výroby
- Živočišné komodity - intervenční nákupy a podpory živočišné výroby.

Národní pomoc je poskytována zemědělským podnikatelům působícím v zemědělské prvovýrobě, potravinářství, lesnictví a rybářství. Do těchto kategorií je též rozdělena národní pomoc dle nařízení vlády Slovenské

republiky č. 264/2009 Z. z. O podporných opatreniach v pôdohospodárstve v znení neskorších predpisov. Kromě těchto podpor jsou podpory poskytované na základě výnosu MP SR č. 1065/2009 – 100 z 8. 7 2009 O poskytovaní dotácií na zachovanie historicky významného genofondu koní a na dostihovú prevádzku.⁴⁰

4.1.5 Srovnání

Porovnáním dotačních politik ve zkoumaných zemích lze zjistit, že základní kategorie dotací jsou shodné, avšak kritéria členění jsou různá. V Maďarsku člení dotace dle zdroje financování na dotace financované ze státního rozpočtu, dotace spolufinancované z EU a dotace financované z rozpočtů EU. Na Slovensku jsou členěny dotace na nárokové, projektové, organizace trhu a národní platby. V České republice a v Polsku jsou dotace členěny spíše dle sektorového zaměření a to na přímé platby, dotace z programu rozvoje venkova, národní platby, společné organizace trhu a operační program rybníkářství. Pro následující srovnání je zvoleno rozdělení, jaké je užíváno v České republice a v Polsku. Nejprve bude srovnán poměr alokovaných částek jednotlivých kategoriích dotací a to v české měně, aby srovnání bylo názornější. Převodové kurzy jednotlivých měn jsou uvedeny v následující Tab. 9.

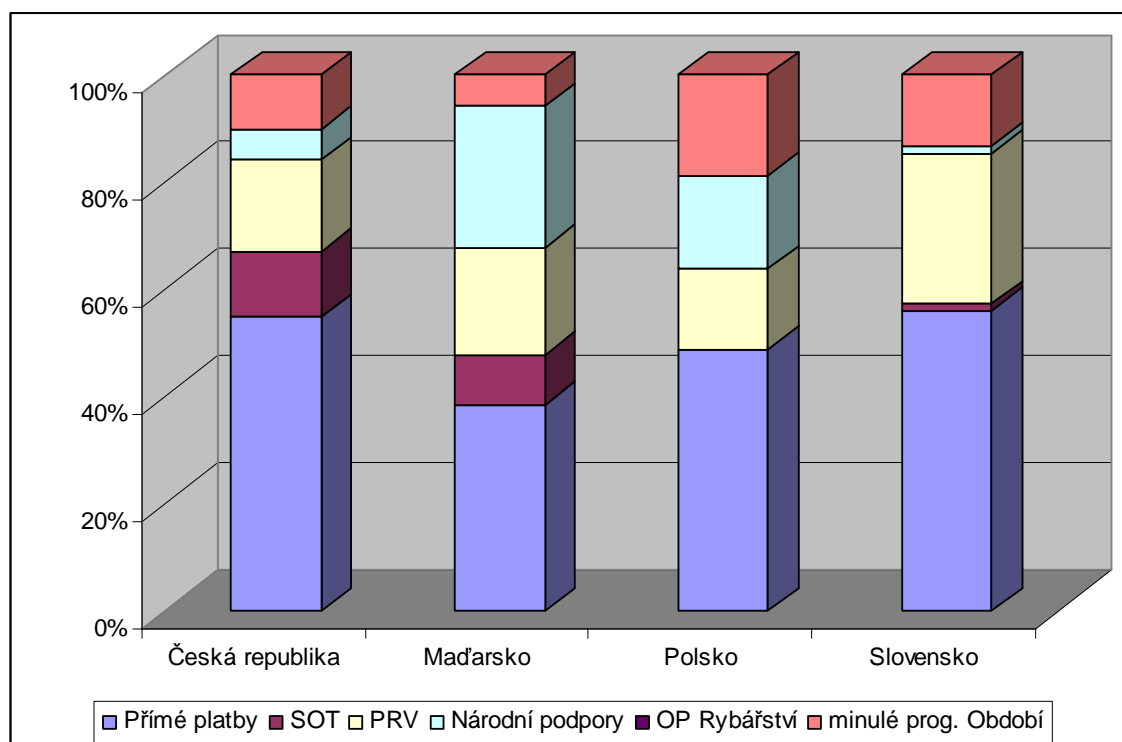
Kurzy jsou převzaty z České národní banky vždy k 1.10 příslušného kalendářního roku. Toto datum je vybráno z důvodu jeho používání Evropskou Unií při převodu kurzů dotačních plateb do zemědělství, jak je uvedeno ve Výroční zprávě Státního zemědělského intervenčního fondu (2007): „*Směnný kurz pro výplaty přímých plateb je stanoven nařízením Rady vždy k poslednímu směnnému kurzu stanovenému Evropskou centrální bankou před 1. říjnem kalendářního roku. Tento kurz je závazný pro výplaty žádostí podaných v příslušném roce.*“ Směnný kurz je zvolen k tomuto datu, jelikož výplaty zemědělských dotací na příslušný kalendářní rok probíhají vždy na konci daného roku a počátku roku dalšího. Pro Slovenskou republiku jsou uvedeny jak údaje pro Eura tak slovenské koruny z důvodu změny národní měny ze slovenských korun na Eura.

⁴⁰ *Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v Slovenskej republike 2009* [online]. Bratislava : Ministerstvo pôdohospodárstva SR, 2009 [cit. 2010-05-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.land.gov.sk/sk/index.php?navID=122>>.

Tab. 9 Směnné kurzy ČNB k 1.10 příslušných let

Zdroj: ČNB⁴¹

kurzy k 1.10		2007	2008	2009
Polsko	PLN/CZK	7,306	7,245	5,986
Slovensko	SKK/CZK	0,812	0,809	
Slovensko	EUR/CZK		24,510	25,410
Maďarsko	HUF/CZK	0,110	0,101	0,094

Obr. 28 Poměr alokovaných částek jednotlivých kategorií dotací

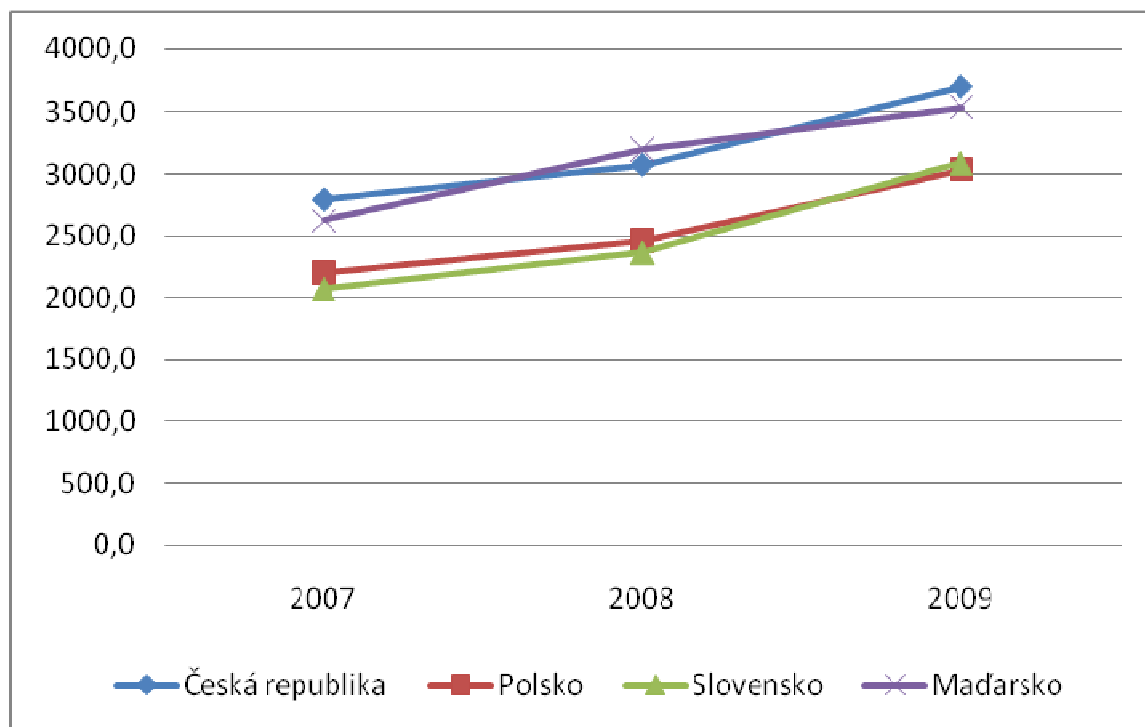
Zdroj: vlastní zpracování

Z Obr. 28 je zřejmé, že největší část plateb zabírají přímé platby a to u všech zkoumaných států. Na druhém místě jsou dotace z Programu rozvoje venkova a třetí místo zabírají u Maďarska a Polska národní podpory. Jednotlivé

⁴¹ Česká národní banka [online]. 2003-2010 [cit. 2010-05-06]. Kurzy devizového trhu. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/denni_kurz.jsp>.

alokované částky přepočtené na CZK nelze s dobrou vypovídací schopností mezi jednotlivými zeměmi srovnat, z důvodu značné různorodosti ve velikosti území jednotlivých zemí a rozdílnosti podmínek pro obdržení dotace. Srovnání lze provést pouze u dotace SAPS a u jednotlivých os Programu rozvoje venkova.

Z přímých plateb jsou nejdůležitější dotace SAPS. Vývoj sazeb v letech 2007 – 2009 přepočteno dle tab. 10 na české koruny je uvedeno na následujícím grafu.

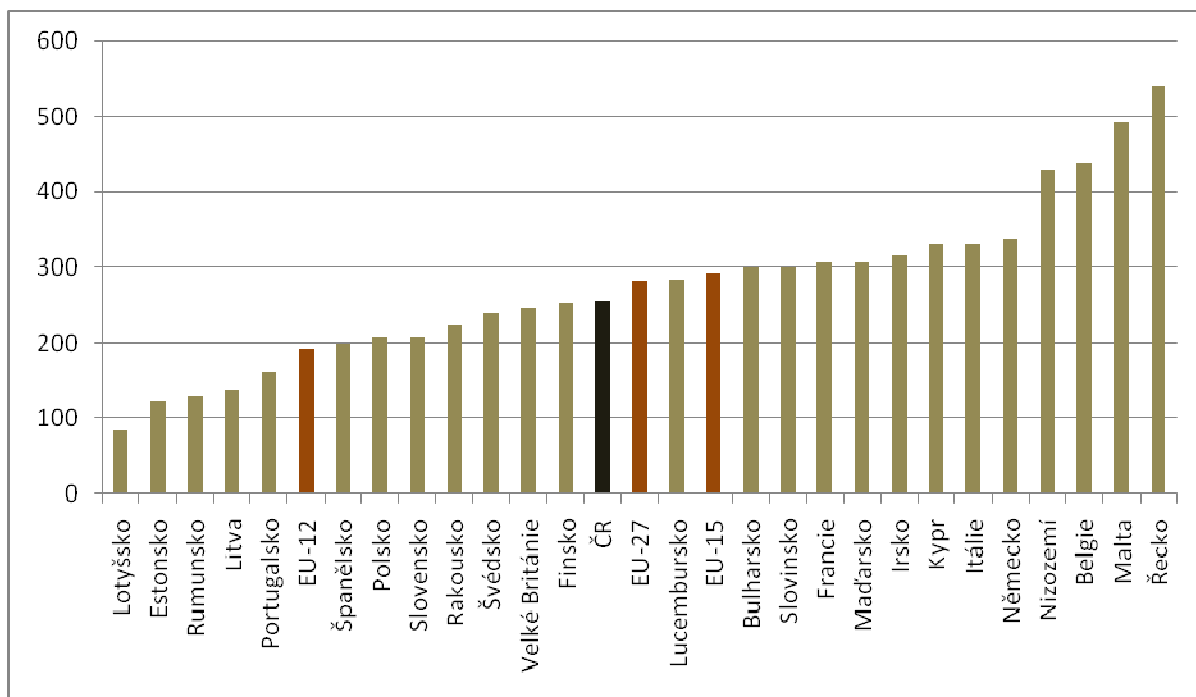
Obr. 29 Vývoj sazby SAPS v letech 2007-2009⁴²

Zdroj: vlastní zpracování

Z Obr. 29 je zřejmé, že ve všech zemích se sazby SAPS v průběhu sledovaného období zvyšují. Toto navyšování je dáno přístupovým vyjednáváním s Evropskou Unií a postupným dorovnáváním přímých plateb na úroveň Evropské unie v roce 2013. Z grafu je zřejmé, že přibližně stejnou výši sazeb má Polsko a Slovensko. Na vyšší úrovni je Česká republika a Maďarsko. Postupné navyšování SAPS v jednotlivých letech 2004-2013 je uvedeno v kapitole 1.4.3. Pro doplnění tohoto zkoumání je uveden graf průměrných

⁴² U Maďarska jsou z důvodu nedostatku údajů, sazby SAPS vypočítány jako podíl vyplacených plateb SAPS k „užití zemědělské ploše“ dle Annex XXI Regulation (EC) No 1973/2004 používané k výpočtu národních plateb SAPS na ha Evropskou Unií.

přímých plateb v členských státech po dorovnání na 100% ve všech státech v roce 2013. Graf je v jednotkách EUR/ha.

Obr. 30 Průměrné přímé platby v roce 2013 (EUR/ha)

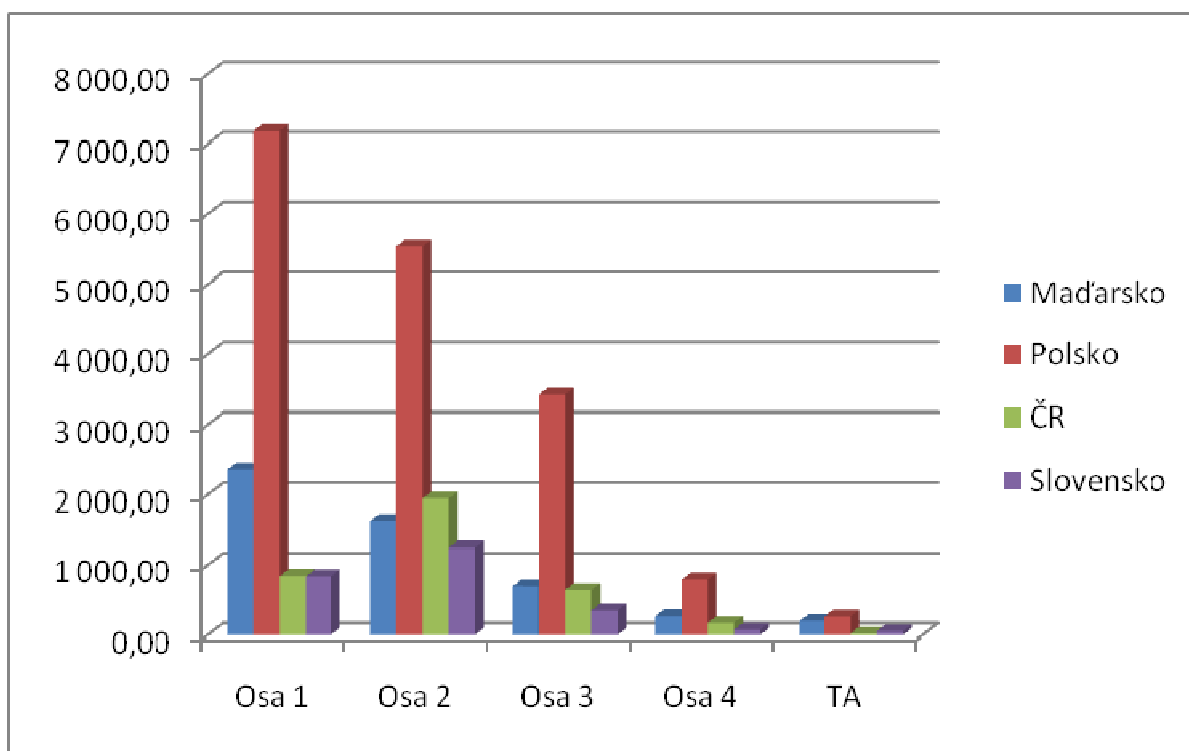
Zdroj: ASZ⁴³

Z grafu (Obr. 30) vyplývá, že Polsko a Slovensko mají nižší přímé platby než Česká republika a Maďarsko. Maďarsko by mělo v roce 2013 dosáhnout nejvyšších přímých plateb ze všech zkoumaných států.

Další významnou položkou v dotacích do zemědělství jsou dotace z Programu rozvoje venkova. Vývoj alokovaných částek Programů rozvoje venkova pro období 2007-2013 (mil EUR) je uveden v následujícím grafu. Jelikož v Programech rozvoje venkova jsou začleněny dotace jak projektové, tak „plošné“ tzn. bez nutnosti podávat projekt nejsou uvedené částky přepočteny na ha, ale ponechány v hodnotách, v jakých byly alokovány v jednotlivých státech. Ze srovnání vyplývá, že hlavní prioritou pro Maďarsko a Polsko je osa 1, zatímco pro Českou republiku a Slovensko osa 2. Osy 3 a 4

⁴³ POSPÍŠIL, Michal. *Asociace soukromého zemědělství ČR* [online]. 1.4.2009 [cit. 2010-06-01]. Přímé platby, SPS, SAPS...co to vlastně je?. Dostupné z WWW: <<http://www.asz.cz/cs/aktualne-z-asociace/prime-platby-sps-saps-co-to-vlastne-je.html>>.

jsou pro všechny státy spíše okrajové. Velmi vysoké hodnoty u Polska jsou dány mnohonásobně větší rozlohou země než u ostatních zkoumaných států.

Obr. 31 Srovnání alokovaných částek PRV 2007-2013 (mil EUR)

Zdroj: vlastní zpracování dle PRV jednotlivých zemí

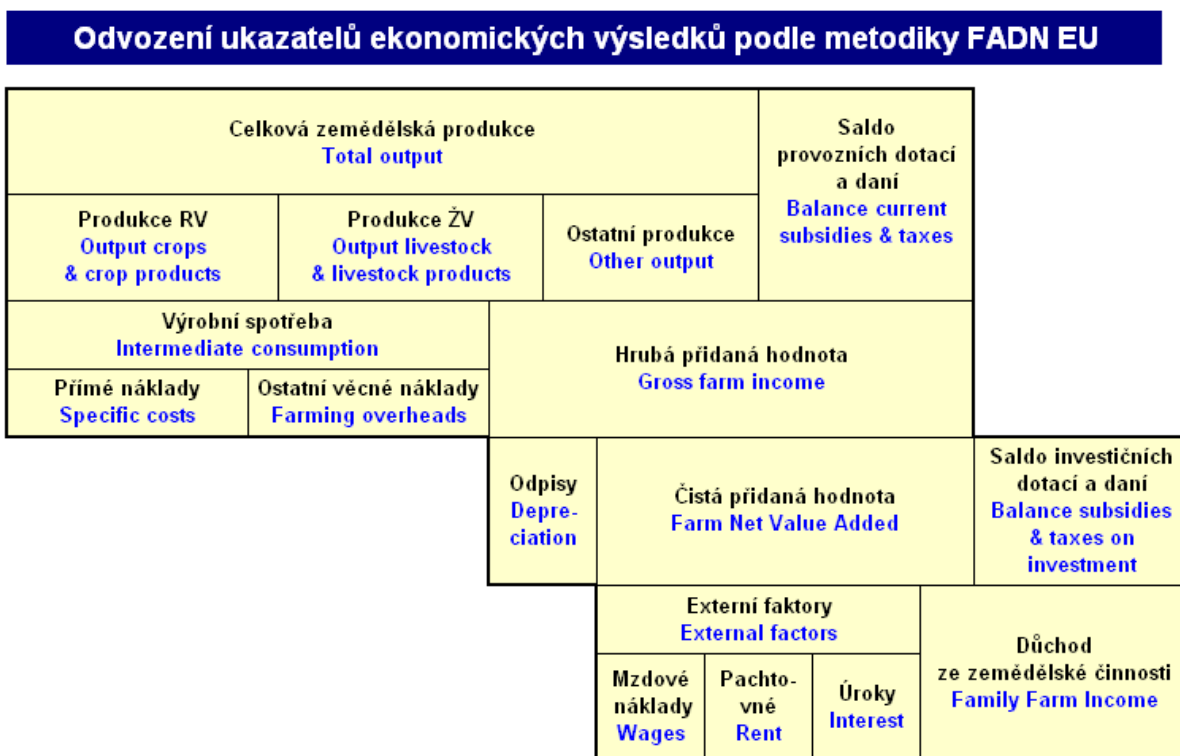
Při srovnání ostatních plateb jako jsou národní platby či organizace trhu je pozoruhodný důraz Polska u národních plateb na dotace na pojištění a garance a dotace na úroky investičních půjček a půjček na „přírodní katastrofy“. V České republice a Slovensku jsou národní platby zvláště zaměřené na konkrétní problémové oblasti dané země, jako je podpora na chov včelstev atd.

Všechny zkoumané země jsou členy Evropské Unie a proto i struktura dotací je velmi podobná. Zajímavé výsledky jsou se srovnání zemí OECD a EU, které provedli např. Bielik, Juríček, Kunová (2007). Ti se zaměřili na srovnání ukazatele PSE, který využívá OECD při hodnocení dotačních politik. Zjistili, že se hodnota PSE v zemích OECD během let 2002-2004 téměř nezměnila.

4.2 Komparativní analýza ekonomických výsledků zemědělských podniků ve vybraných zemích střední Evropy

Komparativní analýza ekonomických výsledků zemědělských podniků ve vybraných zemích střední Evropy srovnává hlavní ekonomické výsledky zemědělských podniků podle databáze FADN. Ta využívá jednotou metodiku odvození ukazatelů ekonomických výsledků pro celou Evropskou Unii. Tato metodika vychází se z celkové zemědělské produkce, která je dána součtem produkce rostlinné výroby, živočišné výroby a ostatní produkce. Součet

provozních dotací a celkové zemědělské produkce pak udává celkové výnosy z provozní činnosti. Pokud se k tomuto součtu přidá saldo investičních dotací a daní získají se celkové výnosy farmy. Na straně nákladů lze nalézt výrobní spotřebu složenou z přímých nákladů a ostatních nákladů, dále odpisy a externí faktory zahrnující mzdové náklady, pachtovné či úroky. Rozdíl mezi celkovými výnosy a celkovými náklady tvoří důchod ze zemědělské činnosti. Saldo provozních dotací a daní lze získat následovně. Od celkových provozních dotací, mezi které patří celkové dotace na plodiny, na zvířata a ostatní dotace se odečtou daně (především daně z pozemků a budov) a přičte bilance DPH (DPH z tržeb + DPH vrácená správcem daně – DPH z nákupů). Hrubá přidaná hodnota se získá rozdílem mezi celkovými příjmy z provozní činnosti a výrobní spotřebou. Čistou přidanou hodnotu lze dosáhnout odečtením odpisů od hrubé přidané hodnoty. Schéma odvození ukazatelů ekonomických výsledků podle metodiky FADN je znázorněno na následujícím obrázku.

Obr. 32 Odvození ukazatelů ekonom. výsledků podle metodiky FADN EU
Zdroj: FADN CZ

Komparativní analýza ekonomických výsledků je zpracována pro rok 2007. Nejprve je přiblížena výše obhospodařované zemědělské půdy z důvodu značné rozdílnosti v množství obhospodařované půdy mezi státy. Dále je serován ukazatel celkových vstupů neboli všech nákladů na produkci. Jedná se zvláště o přímé náklady, režijní náklady, odpisy a externí faktory dle schématu FADN. Dalším ukazatelem pro srovnání je celková produkce tzn. celkové výstupy a to jak ze sektoru rostlinné výroby, tak živočišné a ostatní výroby. Dále je do

srovnání začleněn rozdíl produkce a vstupů, což udává zisk nebo ztrátu podniků bez dotací a za poslední ukazatel je zvolen ukazatel celkových dotací.

Tab. 10 Základní ekonomické ukazatele zemědělských farem pro rok 2007 (EUR)

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

	zemědělská půda	celkové vstupy	celková produkce	rozdíl produkce a vstupů	celkové provozní dotace
Česká republika	236,86	325762	301523	-24239	64606
Maďarsko	54,11	70368	68561	-1807	13220
Polsko	17,28	20812	27346	6534	3817
Slovensko	582,28	637815	509600	-128215	140503
EU27	30,59	60287	50390	-9897	9817

První zkoumaný ukazatel, zemědělská půda, dokládá značnou různorodost ve velikostech podniků. Podniky s nejvíce ha jsou na Slovensku, s nejméně pak v Polsku a to skoro 34x méně ha na průměrný podnik. Podrobnější rozbor důvodů, proč tomu tak je a jaké jsou velikostní struktury podniků ve zkoumaných zemích, je uveden v předcházejících kapitolách. Z Tab. 10 je zřejmá vazba mezi množstvím obdělávané zemědělské půdy a celkovými vstupy a celkovou produkcí, proto je tato tabulka přepočítána na jeden ha zemědělské půdy.

Tab. 11 Základní ekonomické ukazatele zemědělských farem pro rok 2007(EUR/ha)

Zdroj: vlastní zpracování podle FADN

	celkové vstupy	celková produkce	rozdíl produkce a vstupů	celkové provozní dotace
Česká republika	1375	1273	-102	273
Maďarsko	1300	1267	-33	244
Polsko	1204	1583	378	221
Slovensko	1095	875	-220	241
EU27	1971	1647	-324	321

Z Tab. 11 lze vyčíst, že nejnižších hodnot celkových vstupů i produkce dosahuje Slovensko, na rozdíl od Tab. 10, kde jsou tyto hodnoty nejvyšší. To dokládá, že zemědělské podniky na Slovensku mají nejnižší obrát oproti

ostatním zkoumaným státům. Nejvyšší náklady na ha zemědělské půdy jsou z V4 v České republice, avšak ještě vyšší hodnoty dosahují zemědělské podniky v průměru EU 27, a to 1971 EUR na ha zemědělské půdy. Největší celkovou produkci z V4 dosahují zemědělské podniky v Polsku, avšak průměr EU 27 je opět vyšší, a to o 64 EUR/ha. Při srovnání efektivnosti výroby pak nejlepší výsledky dosahují podniky v Polsku, které jsou jako jediné ze zkoumaných ziskové. Ukazatel rozdíl celkové produkce a celkových vstupů byl zvolen z důvodu možnosti zjištění ziskovosti podniků bez započítání dotací. Nejvíce ztrátové (bez dotací) jsou zemědělské podniky na Slovensku a to jak v celkových hodnotách, tak při přepočtu na ha zemědělské půdy. Při porovnání zemí V4 s průměrem EU 27 dosahují zemědělské podniky ve všech zkoumaných zemích V4 lepších výsledků, jelikož ztráta v průměru EU27 je 324 EUR na ha. Posledním zkoumaným údajem jsou celkové dotace. Zde všechny zkoumané země dosahují mezi 220-275 EUR na ha a průměr EU27 dle FADN je mnohem vyšší, konkrétně 321 EUR na ha. Konečnou efektivnost podniků lze získat součtem rozdílu produkce a vstupů s celkovými dotacemi. Zde je zřejmé, že všechny podniky dosahují zisku, avšak rozdíly jsou značné. Nejvyššího zisku 599 EUR na ha dosahuje Polsko a to díky ziskovosti i před získáním dotací a naopak nejnižšího zisku dosahuje Slovensko 21 EUR na ha. V České republice je výše zisku po dotacích 171 EUR na ha a v Maďarsku 211 EUR na ha. Zajímavé je i srovnání s průměrem EU27, které jako jediné dosahuje ztráty 3 EUR na ha. Dále jsou srovnány ekonomické ukazatele: hrubá přidaná hodnota, čistá přidaná hodnota, důchod ze zemědělské činnosti a bilance dotací a daní na ha zemědělské půdy.

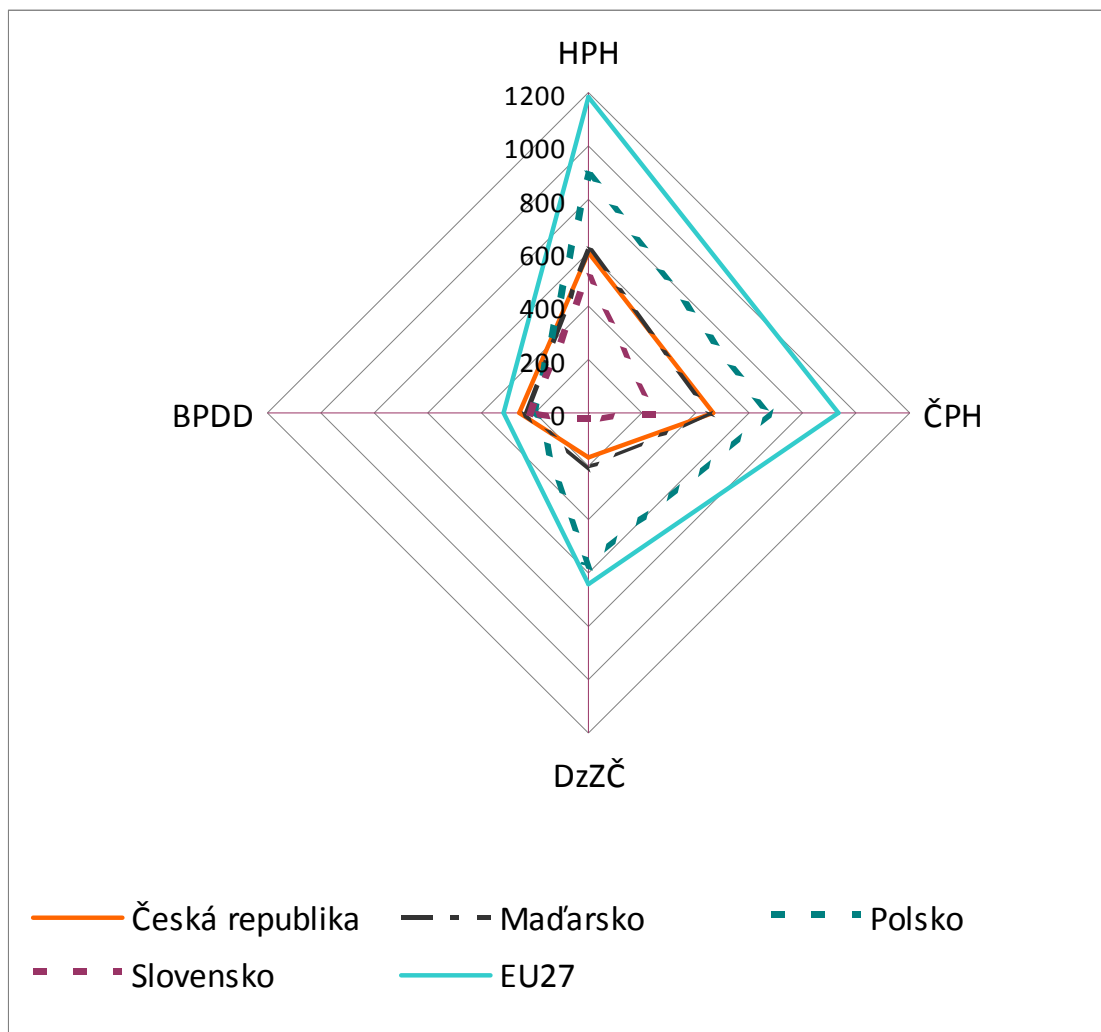
Tab. 12 Ekonomické ukazatele zemědělských farem pro rok 2007(EUR/ha)

Zdroj: vlastní zpracování podle FADN

	hrubá přidaná hodnota	čistá přidaná hodnota	důchod ze zemědělské činnosti	bilance provozních dotací a daní
Česká republika	598	470	165	258
Maďarsko	604	457	209	231
Polsko	885	676	571	208
Slovensko	499	244	20	226
EU27	1181	933	639	315

Z Tab. 12 je zřejmé, že všechny zkoumané státy dosahují nižší hrubé přidané hodnoty než průměr EU 27. Čistá přidaná hodnota a důchod ze zemědělské činnosti je nejvyšší v Polsku. Důchod ze zemědělské činnosti je dokonce více než dvojnásobně vyšší než u ostatních zkoumaných států a osminásobně vyšší

než u průměru EU 27. To je dáno velmi nízkými náklady na externí faktory, jako jsou mzdové náklady, pachtovné a úroky díky malé velikosti farem většinou rodinného charakteru. Na rozdíl od celkových dotací (uvedených v tabulce 12), kdy celkové dotace průměru EU 27 převyšují celkové dotace zkoumaných zemí, bilance dotací a daní průměru EU 27 je jen o málo vyšší než u ostatních zemí (200-250 EUR/ha u zkoumaných zemí vůči 315 EUR/ha v průměru EU 27). Názorné srovnání je na následujícím grafu, kde HPH je hrubá přidaná hodnota, ČPH je čistá přidaná hodnota, DzZČ je důchod ze zemědělské činnosti a BPDD je bilance provozních dotací a daní.

Obr. 33 Srovnání ekonomických ukazatelů pro rok 2007 (EUR/ha)

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

Nejlepších hodnot srovnávaných ukazatelů z V4 dosahuje Polsko, přičemž má nejnižší bilanci dotací a daní a nejhorších hodnot dosahuje Slovensko. Česká republika a Maďarsko dosahují obdobných hodnot ve všech ukazatelích a ukazatele průměru EU 27 jsou značně vyšší než u států V4.

Srovnání dotací v zemích V4 z výsledků databáze FADN provedli např. i Střeček, Zdeněk a Lososová (2009). Srovnání však bylo provedeno pro rok 2006 a autoři se zaměřili na jednotlivé typy výrobního zaměření. V rámci ziskovosti dospěli ke stejnému závěru, že všechny zkoumané státy V4, kromě Polska, byly i v roce 2006 ztrátové. Při porovnání dotací na 1 ha zemědělské půdy zjistili, že v roce 2006 nejvíce dotací obdrželi zemědělci v Polsku, dále v České republice, v Maďarsku a nejméně na Slovensku. V roce 2007 tedy byla výše dotací v těchto zkoumaných státech odlišná. Tyto odlišnosti mohou být dány změnou programového období.

Střeček, Zdeněk a Lososová (2009) srovnávali dále dotace v České republice s vybranými státy EU, konkrétně Německem, Francií, Polskem a Velkou Británií. Opět bylo srovnání provedeno pro rok 2006. Hlavním výsledkem tohoto srovnání bylo zjištění, že rozdíl v dotacích při srovnání s největšími producenty s obdobnou strukturou výroby, je pro Českou republiku významný a lze jej přirovnat ke zvýšení SAPS o 75%. Obdobným srovnáním vybraných ukazatelů zemědělských podniků se zabývali také např. Bašek, Kraus (2011), kteří srovnávali vývoj v letech 2004-2007.

4.3 Dopady dotací na ekonomické výsledky zemědělských podniků v České republice dle FADN

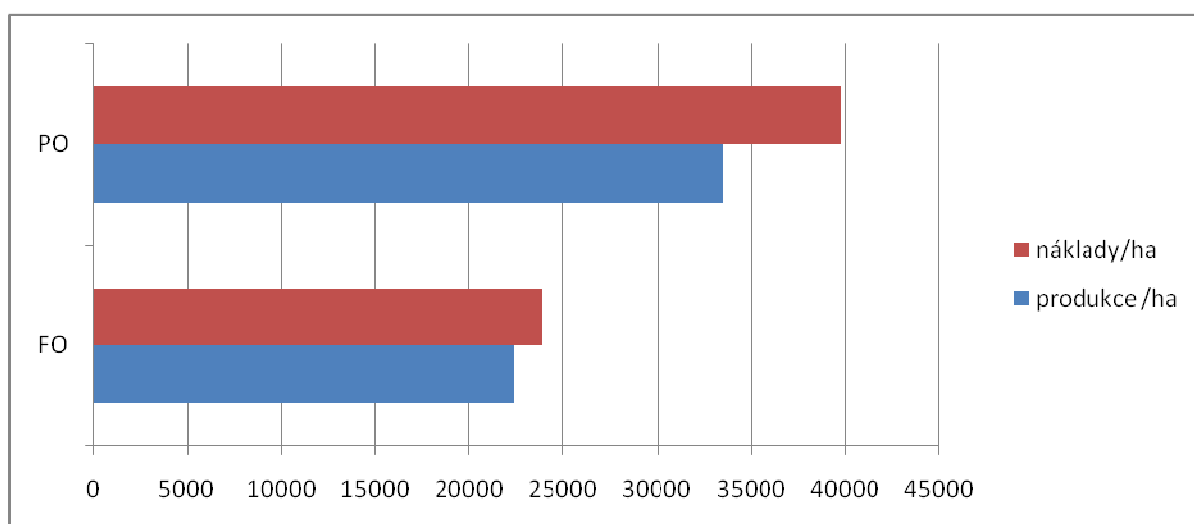
Výsledky hospodaření z výběrového souboru zemědělských podniků v České republice jsou hodnoceny již od roku 1996. Na základě analýz jsou stanovovány dlouhodobé tendence jejich vývoje a určovány, faktory, které je ovlivňují. Dotace patří k významným faktorům ovlivňujícím ekonomiku zemědělských podniků a závislost výsledku hospodaření na dotacích roste (Střeček, Lososová, Zdeněk, 2007).

V této části práce jsou zkoumány dopady dotací na ekonomické výsledky zkoumaných zemědělských podniků. Tyto dopady jsou hodnoceny opět dle metodiky FADN, a to pomocí ukazatelů celková zemědělská produkce, celkové náklady a dotace přepočteny na ha zemědělské půdy a dále podíly dotací k hrubé přidané hodnotě, čisté přidané hodnotě a důchodu ze zemědělské činnosti. Tyto podíly byly vybrány z důvodu možnosti srovnání výše dotace na základních ekonomických ukazatelích. Srovnání je provedeno pro rok 2008 a uvedeno v následující tabulce a grafu.

Tab. 13 Ekonomické výsledky FO a PO v databázi FADN v roce 2008

Zdroj: FADN CZ

	FO	PO
produkce /ha	22363	33507
náklady/ha	23868	39758
dotace /ha	8532	8312
dotace/HPH	0,63	0,55
dotace / ČPH	0,92	0,68
dotace/ důchod ze zem. čin.	1,24	4,37

Obr. 34 Ziskovost zemědělských podniků bez dotací v roce 2008 (v tis Kč)

Zdroj: FADN CZ

Aby byla vyloučena možnost nepříznivých podmínek pro zemědělství v roce 2008, je zjištěna průměrná ziskovost bez dotací za předešlých 5 let a to nejprve pro průměrný zemědělský podnik a následně zvlášť pro PO a FO (viz následující tabulky - Tab. 14, Tab. 15, Tab. 16).

Jak je z Tab. 14 vidět, průměrná ziskovost zemědělských podniků bez dotací je ve všech zkoumaných letech záporná. Nejlepších výsledků dosahovaly podniky v roce 2004, nejhorších v roce 2008. Průměrná hodnota výsledku hospodaření je 3855 Kč na hektar zemědělské půdy.

Tab. 14 Ziskovost zemědělských podniků v letech 2003-2008

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN CR (2009)

		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Celková produkce	Kč/ha	30581	35207	34068	33524	36951	37877
Celkové náklady	Kč/ha	34178	36522	37922	38548	41073	43098
rozdíl	Kč/ha	-3598	-1315	-3855	-5023	-4121	-5220
Celkové dotace	Kč/ha	2622	4710	6006	7428	7818	8568
VH	Kč/ha	-976	3396	2151	2405	3697	3348

Tab. 15 Ziskovost právnických osob v letech 2003-2008

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN CR (2009)

		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Celková produkce	Kč/ha	31700	36997	35772	35346	38559	40137
Celkové náklady	Kč/ha	35814	38821	40160	41181	43746	46006
rozdíl	Kč/ha	-4113	-1825	-4388	-5835	-5187	-5868
Celkové dotace	Kč/ha	2648	4779	6075	7507	7952	8579
VH	Kč/ha	-1465	2954	1687	1672	2766	2711

Tab. 16 Ziskovost fyzických osob v letech 2003-2008

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN CR (2009)

		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Celková produkce	Kč/ha	20620	22707	21780	22260	27013	23948
Celkové náklady	Kč/ha	19630	20461	21794	22265	24548	25176
rozdíl	Kč/ha	990	2246	-13	-6	2465	-1227
Celkové dotace	Kč/ha	2384	4232	5514	6942	6985	8502
VH	Kč/ha	3374	6478	5501	6936	9450	7275

Při podrobnějším členění na FO a PO (Tab. 15 a Tab. 16) je průměrná ziskovost bez dotací PO ve všech zkoumaných letech záporná, zatímco průměrná ziskovost bez dotací FO kolísá mezi ziskem a ztrátou, vždy s ohledem na konkrétní rok. Podnikání u FO bylo ziskové bez dotací v letech 2003, 2004 a 2007. V letech 2005 a 2006 ztráta byla poměrně nízká, avšak v roce 2008 byla

vykazována ztráta přes 1200 Kč na ha zemědělské půdy. Rok 2008 je nejvíce ztrátovým rokem pro FO i PO v rámci všech 6 zkoumaných let. Výsledek hospodaření po započtení dotací je ve všech zkoumaných letech mimo rok 2003 kladný. V roce 2003 byl výsledek hospodaření záporný u PO a průměru zemědělských podniků. Výši výsledku hospodaření významně ovlivňuje hospodaření v méně příznivých oblastech. Srovnání ziskovosti zemědělských podniků hospodařících v méně příznivých oblastech (LFA) a mimo ně je provedeno v následujících tabulkách.

Tab. 17 Ziskovost zemědělských podniků hospodařících mimo LFA v letech 2003-2008

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN CR (2009)

		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Celková produkce	Kč/ha	36706	40803	38653	36853	39695	41852
Celkové náklady	Kč/ha	39597	41305	42189	41611	43493	46287
rozdíl	Kč/ha	-2891	-502	-3536	-4758	-3798	-4435
Celkové dotace	Kč/ha	2356	4320	5494	7002	7425	8208
VH	Kč/ha	-535	3819	1958	2245	3627	3773

Tab. 18 Ziskovost zemědělských podniků hospodařících v LFA v letech 2003-2008

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN CR (2009)

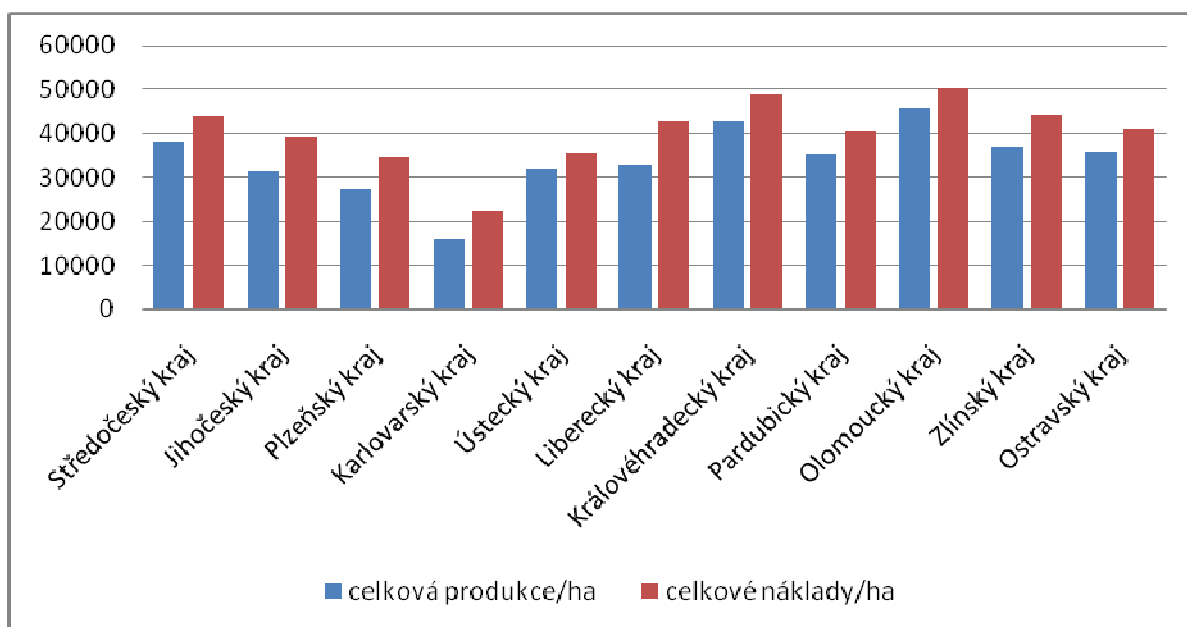
		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Celková produkce	Kč/ha	28050	29947	27890	27108	33436	31666
Celkové náklady	Kč/ha	31991	31940	32245	32436	37671	38148
rozdíl	Kč/ha	-3941	-1993	-4355	-5328	-4236	-6482
Celkové dotace	Kč/ha	2596	4885	6534	7889	8354	8502
VH	Kč/ha	-1346	2892	2179	2561	4119	2020

Při porovnání Tab. 17 a Tab. 18 je zřejmé, že ziskovost zemědělských podniků bez dotací je u podniků hospodařících v méně příznivých oblastech nižší, tzn. dosahují vyšší ztráty, než u podniků hospodařících mimo LFA. Při porovnání výsledku hospodaření to však nelze říci. Vyšší ziskovost u podniků hospodařících mimo LFA je zaznamenána v letech 2003, 2004 a 2008 zatímco v ostatních 3 zkoumaných letech dosahují podniky hospodařící v LFA vyššího výsledku hospodaření než podniky hospodařící mimo toto území. Z tohoto srovnání vyplývá, že podniky hospodařící v LFA díky různým omezením dosahují nižších výsledků hospodaření avšak dotacemi je tento rozdíl

dorovnáván na úroveň podniků hospodařících mimo LFA a v letech 2005, 2006 a 2007 dokonce přesahují VH u podniků hospodařících mimo LFA.

Dopady plateb LFA na ekonomické výsledky zemědělských podniků se nejvíce zabývá Štolbová M. a kol. Z jejich šetření vyplynula následující tvrzení: „Z šetření je patrná stále vyšší závislost hospodářských výsledků zemědělských podniků na dotacích a to nejen v méně příznivých oblastech, ale i ve skupině podniků FADN hospodařících mimo LFA. Analýza dopadu plateb LFA v jednotlivých typech LFA prokázala pozitivní působení plateb LFA na vyrovnávání rozdílů ekonomických výsledků podniků v LFA a mimo LFA. ... V průměru za období 2004-06 byl důchod ze zemědělské činnosti jako syntetický ukazatel ekonomických výsledků hospodaření v přepočtu na ha z. p. i na AWU u reprezentantů horské oblasti a oblasti se specifickými omezeními vyšší než ve skupině podniků mimo LFA. Zjištěné poměry signalizují, že některým podnikům v horské oblasti a v oblasti se specifickými omezeními mohly být v letech 2004-06 vypláceny platby LFA ve vyšší úrovni, než představuje kompenzaci existujících znevýhodnění.“ (Štolbová M. a kol., 2008, str. 47) Obdobné výsledky jsou tedy prokázány i pro rok 2007, avšak v roce 2008 dosahovaly podniky mimo LFA vyšších VH než v LFA.

Poslední provedená analýza se zaměřuje na ziskovost zemědělských podniků v jednotlivých krajích. Data jsou opět čerpána z databáze FADN CZ. Do srovnání nejsou zahrnuty kraje Praha, Jihomoravský kraj a Moravskoslezský kraj z důvodu nedostatku údajů.

Obr. 35 Ziskovost zemědělských podniků bez dotací v roce 2008 v jednotlivých krajích (v Kč/ha)

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN CR (2009)

Z Obr. 35 je vyplývá, že zemědělské podniky ve všech zkoumaných krajích byly v roce 2008 ztrátové. Ztrátovost zemědělských podniků ze Zlínském kraji, který byl vybrán pro analýzu vybraných zemědělských podniků, není ani nejvyšší, jak je tomu v Libereckém kraji, ani nejnižší v České republice. Toto postavení zaujímal v roce 2008 Ústecký kraj. Pro zajištění vyšší vypovídací schopnosti následující analýzy budou využity metody popisné statistiky, přesněji míry variability, k zhodnocení, zda-li se výše ztráty zemědělských podniků od sebe v různých krajích příliš neliší a zda může být Zlínský kraj vybrán jako zástupce krajů ostatních. Výše ztráty se však v různých krajích liší. Následná bude provedena pouze v jednom z krajů, konkrétně Zlínském kraji.

Tab. 19 Míry variability

Zdroj: vlastní zpracování

ukazatel míry variability	hodnota
aritmetický průměr	-6189
rozptyl	283775
směrodatná odchylka	1684,5
variační koeficient	27,219

Zemědělské podniky v krajích byly průměrně ztrátové, a to přes 6000 Kč na ha zemědělské půdy. Směrodatná odchylka činí necelých 1700 Kč. Nejvyšší vypovídací schopnost pro řešení zkoumaného problému má variační koeficient, který udává míru variability v %. Lze jej získat jako podíl směrodatné odchylky k aritmetickému průměru. Výsledná hodnota variačního koeficientu ve zkoumaném případě byla 27%. Tato hodnota není vysoká. Je tedy možné využít dat zemědělských podniků z jednoho kraje, v tomto případě Zlínského kraje, k přiblížení situace v České republice.

4.4 Analýza vybraných zemědělských podniků

Tato analýza byla provedena v 11 zkoumaných podnicích Zlínského kraje. Do zkoumaného vzorku byly vybrány 2 akciové společnosti, 2 společnosti s ručením omezeným, 3 zemědělská družstva a 4 fyzické osoby. Rozmístění zkoumaných subjektů v rámci Zlínského kraje je uvedeno na následujícím Obr. 36 Rozmístění zkoumaných zemědělských podniků.

Obr. 36 Rozmístění zkoumaných zemědělských podniků

Zdroj: vlastní zpracování dle mapy.cz

Z mapy je patrné, že vybraný vzorek podniků pokrývá celý střed Zlínského kraje. Okrajové části ať již na jihu (Uherské Hradiště, Uherský Brod) či na severu (Bystřice pod Hostýnem, Valašské Meziříčí či Rožnov pod Radhoštěm) nejsou ve vzorku zastoupeny.

4.4.1 Představení zkoumaných podniků

Na úvod je každý ze zkoumaných podniků stručně charakterizován.

Společnost A, a.s. je zaměřena na živočišnou a rostlinnou výrobu s konvenčním zemědělstvím. Sídlo podnikání se nachází v okrese Kroměříž. Společnost zaměstnává 56 zaměstnanců. Obhospodařuje celkem 1349 ha půdy. Obhospodařované pozemky se nachází v nadmořské výšce do 300 m.n.m. a žádný z obhospodařovaných pozemků se nenachází v méně příznivých oblastech (LFA). Většina obhospodařované půdy je připachtovaná (cca 87 %). Vlastní půdy je cca 172 ha, z toho 162 ha orná půda. Živočišná produkce je zaměřena na chov skotu a to jak chov dojnic tak i ostatního skotu a to s mírnou převahou ostatního skotu. Rostlinná výroba zahrnuje plodiny: pšenice jarní a ozimá, ječmen, kukuřice, řepka, vojtěška, sója, řepa, brambory. Společnost A, a.s. ve všech zkoumaných letech dosahovala zisku.

Společnost B, a.s. je druhým příkladem akciové společnosti se zemědělským zaměřením. Sídlo podnikání se nachází ve Zlínském okrese a je zde zaměstnáno 25 zaměstnanců. Obhospodařuje 1563,4 ha půdy z toho je 1283,5 ha v méně příznivých oblastech (LFA - specifické) a na obhospodařovaných pozemcích nalezneme environmentální omezení. Podnik aplikuje ekologické zemědělství na všech svých pozemcích. Veškerá obhospodařovaná půda (kromě části ostatních ploch) je připachtovaná. Živočišná produkce je zaměřena na chov ostatního skotu, rostlinná výroba pak na produkci pšenice ozimé, ovsa, hořčice, tritikalu, víceletých plodin a luskobilných směsí. Ve společnosti B, a.s. výnosy převyšovaly náklady v letech 2006-2007, avšak v roce 2008 tato společnost vykazovala ztrátu.

Společnost C s.r.o. hospodaří ve Zlínském okrese a zabývá se živočišnou a rostlinnou výrobou. Obhospodařované pozemky tvoří 927 ha půdy a tyto pozemky se nachází v nadmořské výšce mezi 300-600 m.n.m. Z celkové obhospodařované půdy je 8,8 ha v méně příznivých oblastech (LFA - ostatní) a na části svých pozemků podnik aplikuje ekologické zemědělství. Veškerá obhospodařovaná půda je připachtovaná. Živočišná produkce je zaměřena na chov skotu, prasat a ovcí. Produkce skotu zahrnuje jak chov dojníc tak i ostatního skotu a to v poměru 1:1. Rostlinná výroba je zaměřena na plodiny: pšenice jarní a ozimá, ječmen, oves, kukuřice na zrno i na zeleno, řepka, vojtěška, ostatní jednoleté i víceleté píceiny, slunečnice a léčivé byliny. Ve společnosti C, s.r.o. byla ztráta vykazována v letech 2005 a 2006 zatímco v letech 2007-2008 byl dosahován zisk. Společnost zaměstnává 24 zaměstnanců.

Sídlo **společnosti D s.r.o.**, která je zaměřena na živočišnou a rostlinnou výrobu, se nachází ve Zlínském okrese. Tato společnost není velká, zaměstnává cca 7 zaměstnanců. Všechny obhospodařované pozemky, jež celkem činí cca 360 ha, jsou v méně příznivých oblastech (LFA – specifické) a nachází se na nich environmentální omezení. Společnost nevyužívá ornou půdu, ale zaměřuje se převážně na chov krav bez tržní produkce mléka na pastvinách. Společnost D, s.r.o. měla ve všech zkoumaných letech výsledek hospodaření kladný.

Zemědělské družstvo E podniká v okrese Kroměříž se 40 zaměstnanci (v roce 2007 až z 55 zaměstnanci). Výroba je uskutečňována na 1307,7 ha půdy, přičemž obhospodařované pozemky se nachází mimo méně příznivé oblasti (LFA). Většina obhospodařované půdy je připachtovaná (vlastní je pouze 125 ha orné půdy). Živočišná produkce byla do roku 2007 zaměřena na chov skotu a prasat avšak od roku 2008 je směřována pouze na chov skotu. Z rostlinné výroby lze zmínit pěstování pšenice jarní a ozimé, ječmene, řepky, kukuřice na zrno i na zeleno, sóji či vojtěšky. Družstvo není začleněno do

ekologického zemědělství. Výsledek hospodaření zemědělského družstva E byl ve všech zkoumaných letech kladný.

Živočišná a rostlinná výroba je hlavním zaměřením i **zemědělského družstva F**. To se nachází ve Zlínském okrese a zaměstnává 44 zaměstnanců. Přes polovinu obhospodařované půdy z celkových 786 ha se nachází v méně příznivých oblastech (LFA-S) a obhospodařované pozemky leží mezi 300 až 600 m.n.m. Všechna obhospodařovaná půda je připachtovaná. Zemědělské družstvo se zabývá chovem skotu a to jak dojnic tak i krav bez produkce mléka. Okrajově chová i koně. Výroba zahrnuje i rostlinnou podobu pěstováním hořčice na semeno, pšenice, ječmene, kukuřice, ovsu, jetele, lnu a jednoletých i víceletých píceň. Toto družstvo ve všech zkoumaných letech vykazovalo ztrátu.

Poslední uvedené **zemědělské družstvo G** bylo založeno v roce 1974 a hospodaří v okrese Vsetín. Hlavním předmětem podnikání je zemědělská výroba konkrétně chov skotu – krav s tržní i bez tržní produkce mléka. Počet zaměstnanců v ZD je 37 a za poslední tři roky se nezměnil. Všechny obhospodařované pozemky se nachází v horských méně příznivých oblastech a jedná se pouze o louky a pastviny. Ve zkoumaných letech bylo zemědělské družstvo G ztrátové.

Fyzická osoba H hospodaří konvenčním zemědělstvím v okrese Zlín na 41 ha zemědělské půdy. Většina této zemědělské půdy se nachází v méně příznivých oblastech (LFA–S,H) Tato fyzická osoba se zabývá převážně pastvou skotu bez tržní produkce mléka a dále pěstováním obilovin, brambor, krmné řepy a víceletých píceň jen pro osobní spotřebu na 1,3 ha orné půdy. Zbytek obhospodařované půdy jsou převážně pastviny. FO H nezaměstnává žádné zaměstnance a ve všech letech byla zisková.

Fyzická osoba I hospodaří taktéž konvenčním zemědělstvím v okrese Zlín. Zabývá se jak rostlinnou tak živočišnou výrobou. Všechna obhospodařovaná zemědělská půda cca 99 ha se nachází v méně příznivých oblastech (LFA-S). Jedná se jak o ornou půdu, na které FO pěstuje převážně obiloviny (oves, ječmen, triticales) a kukuřici na siláž, tak o louky a pastviny, které využívá pro pastvu skotu (KBTM). Pastva však není celoroční, probíhá jen přes letní měsíce. FO I nezaměstnává žádné zaměstnance a ve všech letech byla zisková.

Poslední dvě fyzické osoby hospodaří v okrese Vsetín. **Fyzická osoba J** hospodaří na 41 ha půdy, přičemž většina z ní jsou lesní pozemky. Tato fyzická osoba má jen malé hospodářství s 6 kusy ostatního skotu. Hospodaří mimo méně příznivé oblasti, ale na půdě s environmentálními omezeními. Rostlinnou výrobu nevyužívá. Mimo této živnosti pracuje formou zkráceného úvazku

v oblasti zemědělství. Ze zemědělské živnosti FO J ve všech zkoumaných letech dosahovala zisku.

Fyzická osoba K je nejmenší ze zkoumaných osob. Hospodaří na 30,5 ha v horské oblasti nad 600 m.n.m. Většina půdy jsou lesní pozemky. V roce 2008 vlastnil pouze 12 včelstev, avšak v roce 2009 rozšířil podnikání na 20 včelstev a 6 ovcí. I přes velmi malé hospodářství aktivně využívá dotací a v mém zkoumání je zástupce vznikajících hospodářství.

Shrnutí a porovnání základních údajů o zkoumaných podnicích je uvedeno v následující tabulce.

Tab. 20 Shrnutí základních údajů zkoumaných podniků

Zdroj: vlastní zpracování

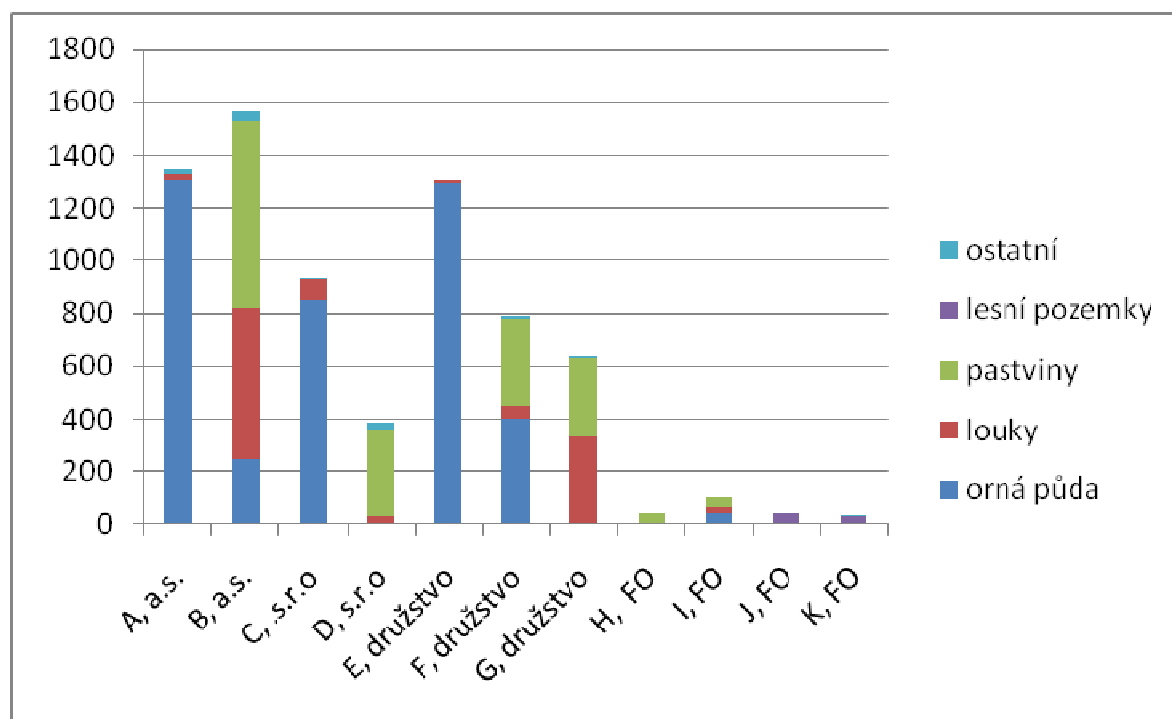
	Živočišná výroba	Rostlinná výroba	LFA	Ekologické zemědělství	Environmentální omezení	Připach. půda
A, a.s.	x	x				x
B, a.s.	x	x	x	x	x	x
C, .s.r.o	x	x	x			x
D, s.r.o	x		x		x	x
E, družstvo	x	x				x
F, družstvo	x	x	x			x
G, družstvo	x	x	x		x	x
H, FO	x	x	x			x
I, FO	x	x	x			x
J, FO	x				x	x
K, FO	x				x	x

Z tabulky je zřejmé, že všechny zkoumané podniky hospodaří na připachtované půdě a zabývají se živočišnou výrobou. Většina z nich se zabývá i rostlinnou výrobou. Více než polovina podniků hospodaří alespoň na části svých pozemků v méně příznivých oblastech a méně než polovina zkoumaných podniků na pozemcích s nějakým environmentálním omezením. Jen dva z podniků aplikují ekologické zemědělství.

4.4.2 Analýza hospodaření zkoumaných podniků

K lepšímu pochopení zaměření jednotlivých podniků je zvolena analýza struktury obdělávané půdy, rostlinné výroby, živočišné výroby a ziskovosti.

Poslední uvedená analýza je rozdělena na FO a PO . U PO byla provedena analýza poměru nákladů a výnosů, u FO pak příjmů a výdajů.

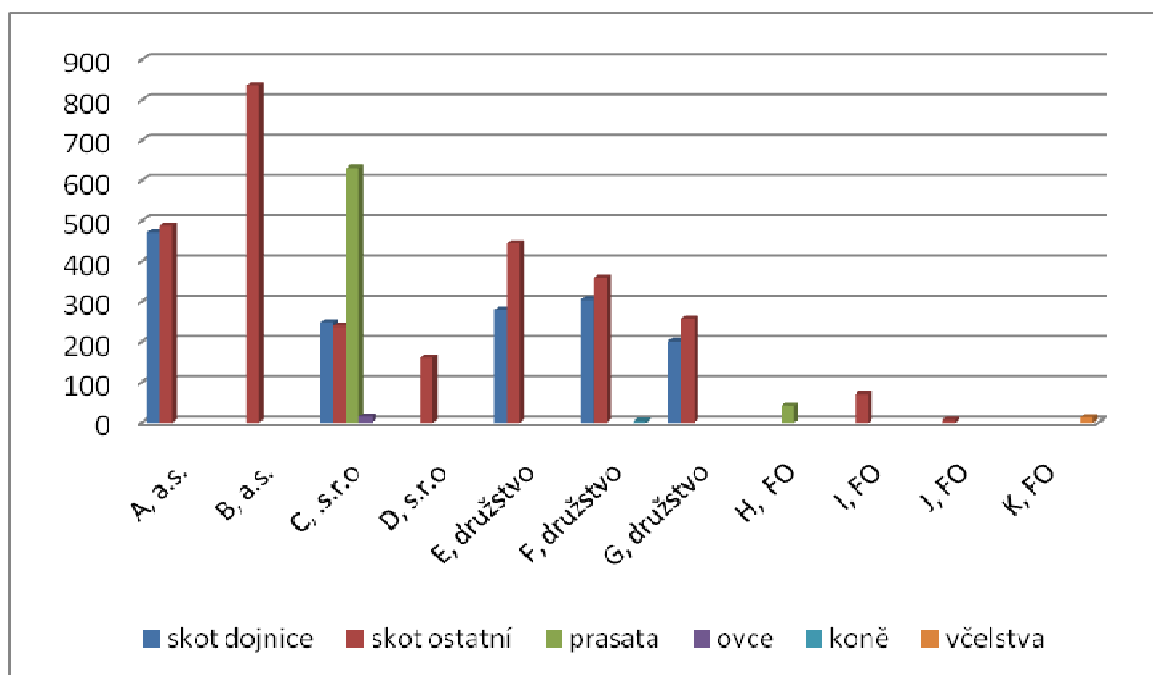
Obr. 37 Struktura obdělávané půdy u zkoumaných podniků (ha)

Zdroj: vlastní zpracování

Z Obr. 37 je patrné, že nejvíce půdy obdělává společnost B, a.s.. Společnost A, a.s., C, s.r.o. a E, družstvo obdělávají převážně ornou půdu tzn. zaměřují se zvláště na rostlinnou výrobu. U analýzy rostlinné výroby by měli dosahovat největších obdělávaných ploch. Společnost B, a.s., D, s.r.o., G družstvo a fyzická osoba H obdělávají nejvíce pastvin a luk. Vyrovnaný poměr mezi ornou půdou a loukami a pastvinami má F družstvo a fyzická osoba I. Největší plocha obdělávané půdy rostlinnou výrobou se nachází v zemědělském družstvu E a akciové společnosti A. To je dáno vysokým podílem orné půdy, která vyplývá s umístění obou těchto podniků a to v okrese Kroměříž. Největší podíl osetých ploch v roce 2008 byl ječmenem dále řepkou, kukuřicí a vojtěškou. Fyzické osoby H, J a K se rostlinnou výrobou nezabývají či zcela okrajově.

Další analýza je zaměřena na živočišnou výrobu. Z Obr. 38 je patrné, že na chov skotu jsou zaměřeny všechny právnické osoby včetně družstev a většina fyzických osob. Nejrozšířenějším druhem je ostatní skot přesněji krávy bez tržní produkce mléka. Na chov tohoto skotu jsou zcela zaměřeny akciová společnost B, dále společnost s ručením omezeným D a fyzická osoba J. Druhým nejrozšířenějším chovaným druhem jsou dojnice. Často bývá u zemědělských podniků kombinován chov krav bez tržní produkce mléka a chov dojníc. Tento kombinovaný chov skotu je u A, a.s., C, s.r.o., a všech družstev E, F a G. Pouze

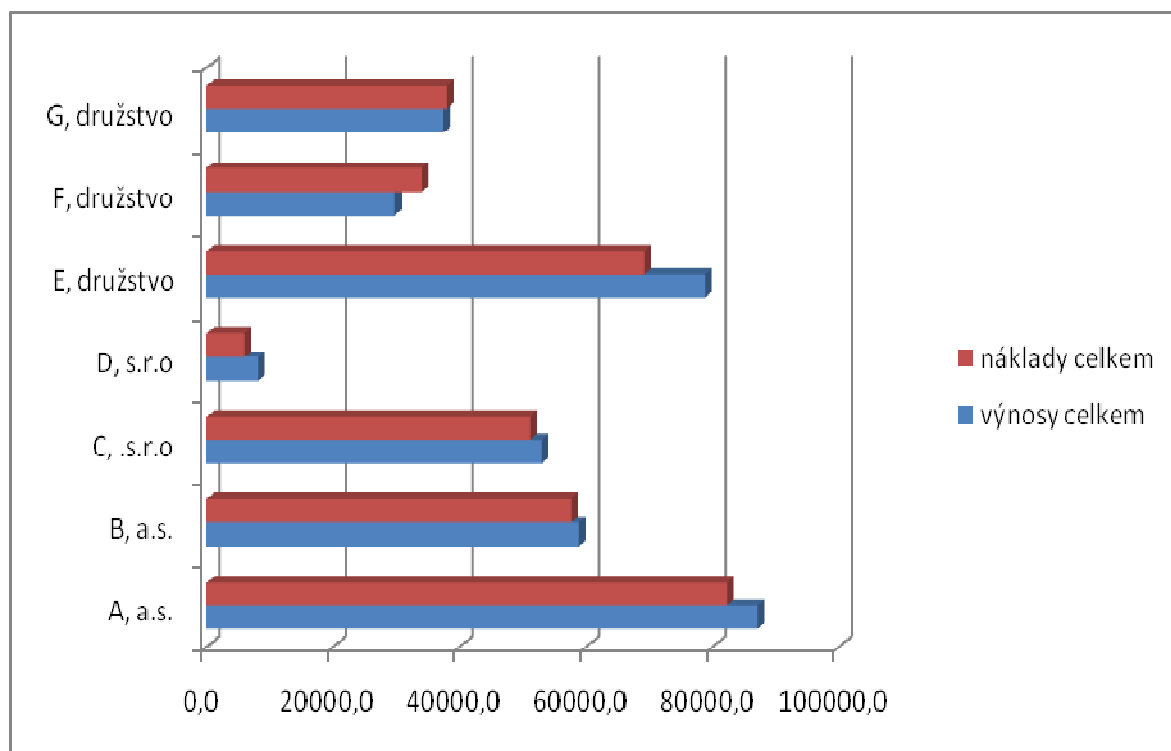
na chov dojnic není zaměřen žádný zkoumaný podnik. Na chov prasat je zaměřena jen společnost C, s.r.o, a H FO. Fyzická osoba K chová včelstva.

Obr. 38 Struktura živočišné výroby u zkoumaných subjektů (ks)

Zdroj: vlastní zpracování

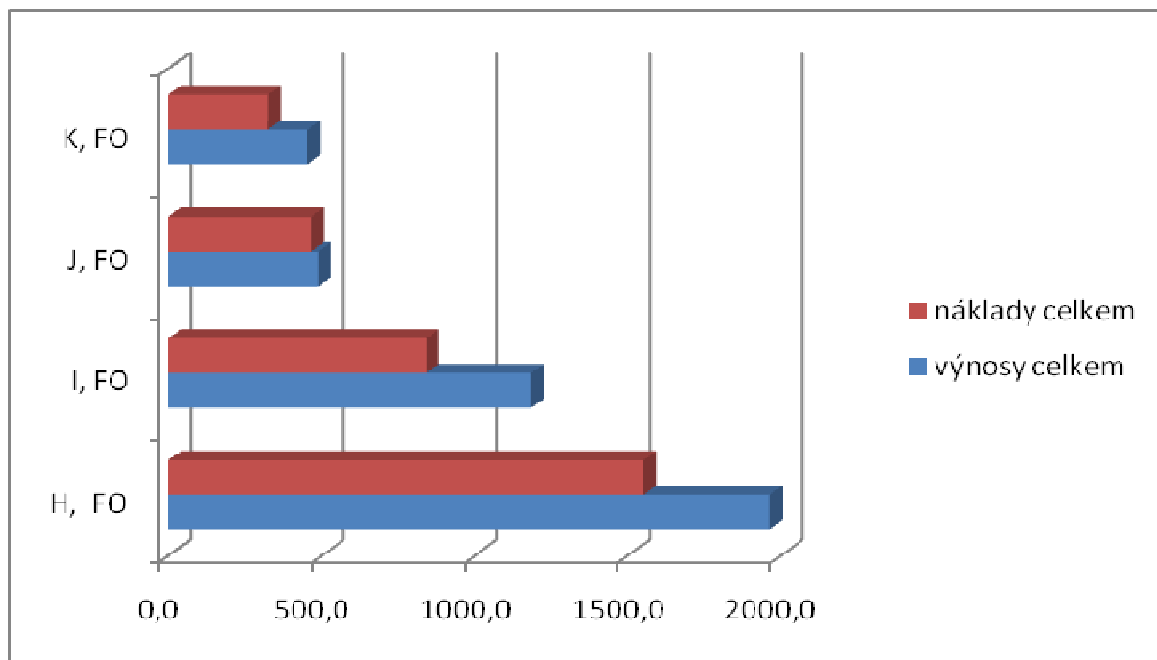
Analýza nákladů a výnosů je z důvodu značných disproporcí mezi výsledky hospodaření rozdělena na PO a FO.

Obr. 39 Analýza výnosů a nákladů u PO v roce 2008 (v tis. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

Z analýzy výnosů a nákladů PO (Obr. 39) vyplývá, že většina zkoumaných podniků v roce 2008 dosahuje zisku. Největšího rozdílu mezi náklady a výnosy s dosažením zisku dosáhla společnost A, a.s., největšího obratu pak E družstvo. Záporných výsledků hospodaření dosáhlo družstvo F a družstvo G. Průměrný obrat je u zkoumaných podniků kolem 50 milionů Kč a průměrný výsledek hospodaření necelé 3 mil Kč.

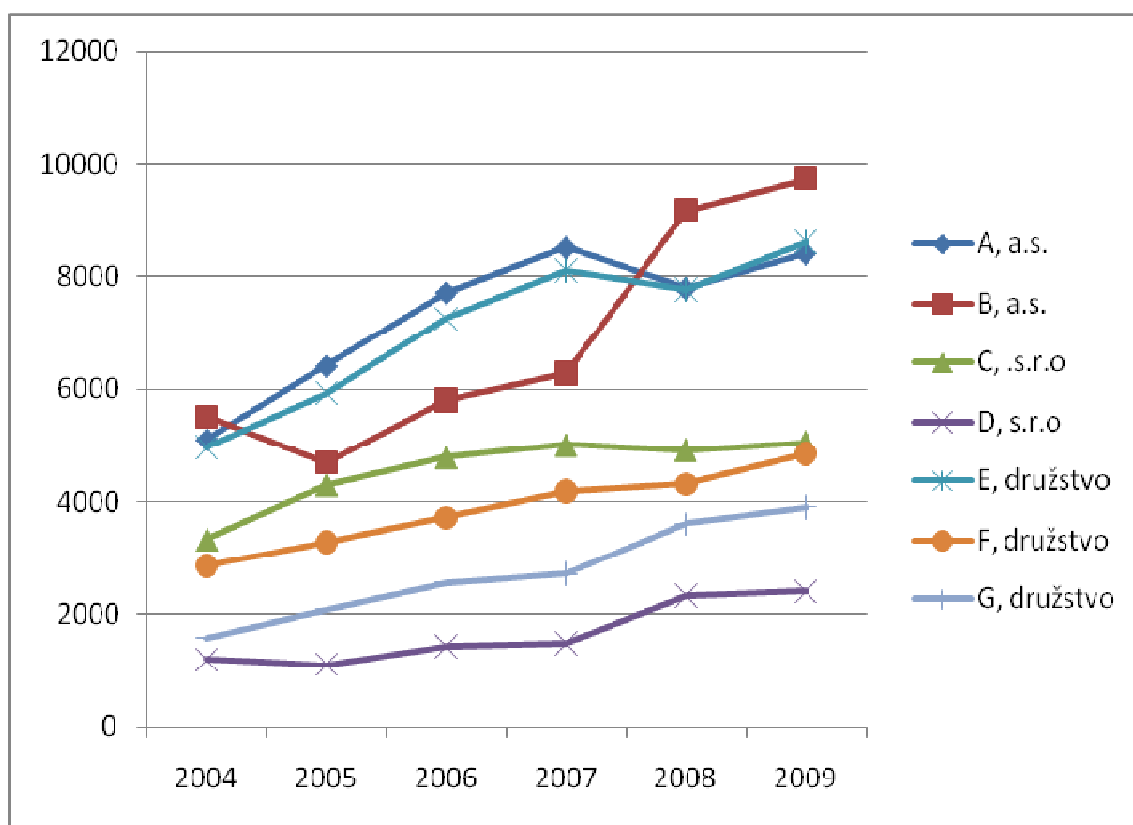
Obr. 40 Analýza příjmů a výdajů u FO v roce 2008 (v tis. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

Analýza příjmů a výdajů u FO (Obr. 40) ukazuje značné rozdíly mezi FO. Obrat větších FO se nachází kolem 1-1,5 mil Kč zatímco roční obrat menších FO (např. u hospodaření jako vedlejší činnosti) se nachází ve statisících. Všechny zkoumané fyzické osoby v roce 2008 nebyly ztrátové, 3 ze 4 dosahovali zisku a jedna FO měla vyrovnaný rozpočet. Největšího zisku dosahovala FO H a pak FO I.

4.4.3 Analýza využívání dotací zkoumanými podniky

Analýza využívání dotací ve zkoumaných podnicích je rozdělena dle základní struktury dotací na přímé platby, dotace z programu rozvoje venkova (před rokem 2007 dotace HRDP) a národní platby. Poslední dvě části struktury dotací a to SOT a OP Rybářství nejsou zkoumanými podniky využívány. U jednotlivých kategorií dotací je provedena nejprve horizontální analýza v letech 2004 -2009 zvlášť pro PO a zvlášť pro FO. Dále je provedena vertikální analýza jednotlivých kategorií dotací u PO a FO a na závěr je zpracována poměrová struktura jednotlivých kategorií dotací pro rok 2008.

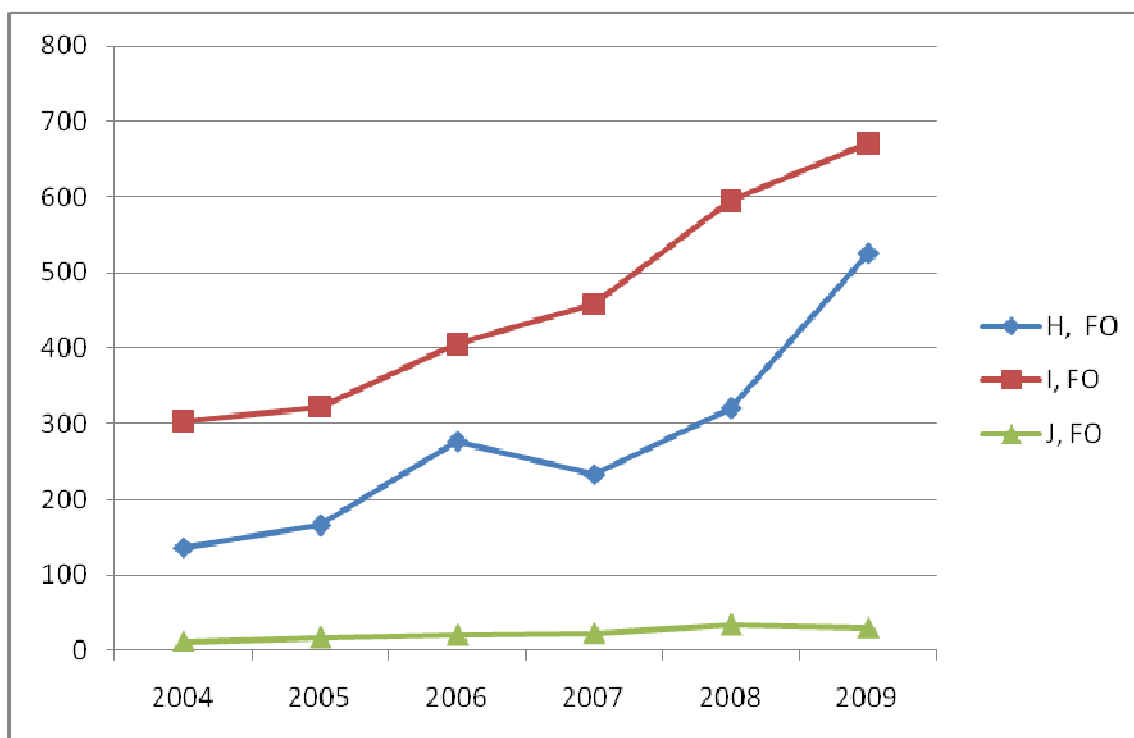

Obr. 41 Vývoj přímých plateb u PO v letech 2004-2009 (v tis.Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

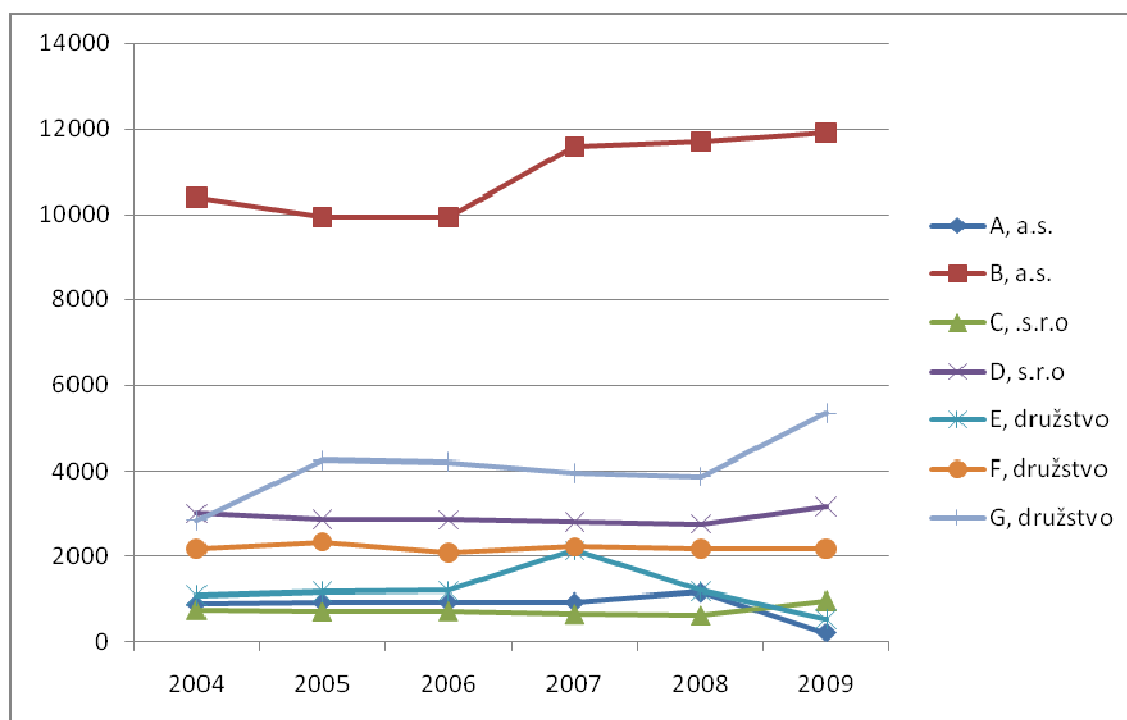
Vývoj přímých plateb u PO udává významný růst od roku 2006 až do roku 2009. Tento růst názorně ukazuje výsledky Kodaňských přístupových vyjednávání, díky nimž Česká republika stejně jako ostatní kandidátské země po vstupu do EU nedostala plnou výši přímých plateb, jakou získávali zemědělci v EU 15 (viz. kap. 3.5.3.) Tento růst vykazují všechny právnické osoby, přičemž různé odchylky jsou dány legislativními změnami např. změnou dotačních titulů v TOP UP nebo změnami v množství ohospodařovaných pozemků či VDJ u jednotlivých subjektů. Nejvyšších hodnot dosahují společnost A a družstvo E a dále společnost B, která v posledních dvou letech významně převýšila ostatní zkoumané PO. Tento nárůst dotací u společnosti B je dán jeho výrobním zaměřením na ostatní skot tzn. krávy bez tržní produkce mléka a zavedením dotačního titulu TOP UP Krávy bez tržní produkce mléka. Lze sledovat přímou úměrnost mezi podílem ohospodařované půdy a výší dotace SAPS.

Jen tři fyzické osoby (Obr. 42) využívaly přímých plateb, a to H, I a J. FO K přímých plateb v daných letech nevyužívala, proto v uvedeném grafu není znázorněna. Opět množství půdy ovlivňuje výši dotací a je zde patrný rostoucí trend dotací a to zvláště u fyzické osoby I a H. U fyzické osoby I je tento nárůst způsoben výrobním zaměřením na krávy bez tržní produkce mléka a u fyzické osoby H nárůstem množství obdělávané půdy.

Obr. 42 Vývoj přímých plateb u FO v letech 2004-2009 (v tis.Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

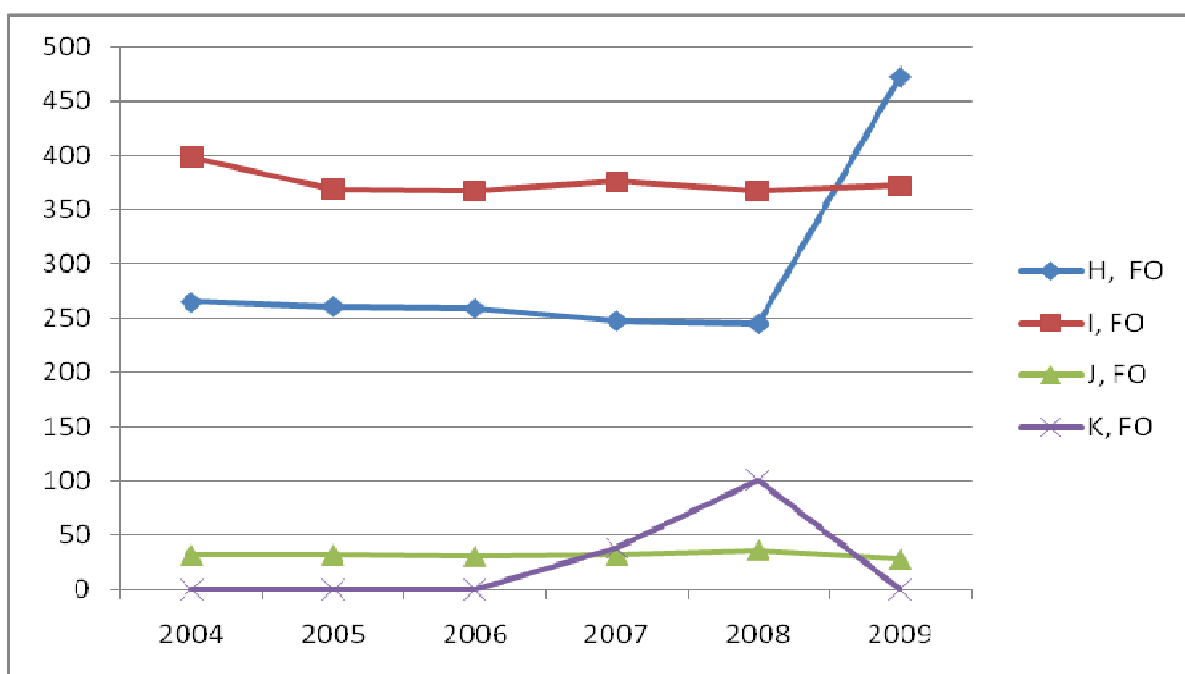

Obr. 43 Vývoj dotací z HRDP a PRV u PO v letech 2004-2009 (v tis.Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

Další graf (Obr. 43) znázorňuje vývoj dotací z HRDP do roku 2006 a dotací z PRV od roku 2007. Tyto kapitoly dotací můžeme propojit, jelikož lze nalézt

kontinuitu mezi dotačními tituly z těchto zdrojů. Nejvíce finančních prostředků získala akciová společnost B, přičemž jejich výše je více než dvojnásobná než u ostatních zkoumaných PO. Tato vysoká výše dotací je dána opět výrobním zaměřením a umístěním podniku. Jak je zřejmé z kapitoly 4.3.1 a 4.3.2 B, a.s. aplikuje Ekologické zemědělství, hospodaří v méně příznivých oblastech, a zaměřuje se na pastvu ostatního skotu a obdělávání luk, což je hlavní příčinou tak vysokých dotací. Družstvo G má druhou příčku v množství dotací z HRDP a PRV přičemž nárůst v roce 2009 je dán navýšením dotací z Agro-environmentálních opatření (AEO). Akciová společnost A a družstvo E, které dosahovali nejvyšších přímých plateb, jsou na nejnižších pozicích tzn. využívají oproti ostatním zkoumaným PO tyto dotace ve velmi malé míře, a to z důvodu svého výrobního zaměření na rostlinnou výrobu a svého umístění v okrese Kroměříž tzn. na územích mimo méně příznivé oblasti. Společností s ručením omezeným C dosahuje nejnižších dotací, přestože hospodaří v méně příznivých oblastech a aplikuje ekologické zemědělství. Méně příznivé oblasti však tvoří necelé 1% všech obhospodařovaných pozemků a aplikace ekologického zemědělství je až od roku 2009 (proto ani v přehledu - tab. 13 není uvedena). Významné změny v grafu nalezneme i u družstva G, kdy v roce 2007 zaznamenalo značný nárůst dotací a to díky významnému navýšení pěstování meziplodin a v roce 2009 značný pokles, jelikož neobnovilo pětiletý závazek Agro-environmentálních opatření, ale místo nich využilo investiční dotace z PRV. Vývoj dotací z HRDP a PRV u fyzických osob je znázorněn na následujícím grafu.

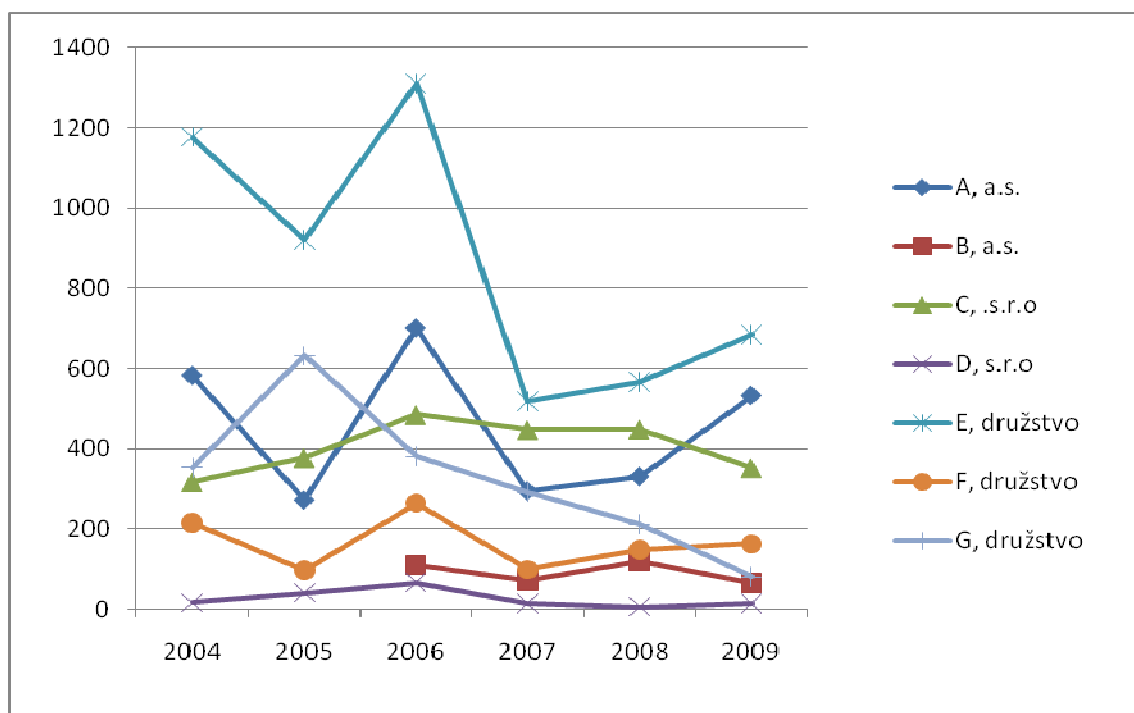

Obr. 44 Vývoj dotací z HRDP a PRV u FO v letech 2004-2009 (v tis.Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce dotací získává FO I a to díky výrobnímu zaměření a umístění podniku v méně příznivých oblastech. U fyzické osoby H lze zaznamenat významný nárůst v roce 2009, ve kterém byl podepsán 5-letý závazek Agro-environmentálních opatření a navýšilo se množství obdělávaných pozemků, konkrétně luk. Specifický vývoj dotací nalezneme i u fyzické osoby K, která byla do zkoumaného vzorku zařazena právě díky využívání investičních dotací z PRV a to v letech 2007 a 2008. Ostatní dotace tato FO nevyužívá, avšak výhledově hodlá rozšířit své podnikání a tím i žádosti o dotace.

Poslední zkoumanou kategorií u vertikální analýzy jsou národní podpory. Tato oblast podpor je podniky využívána jen okrajově a podniky jí využívaly spíše v letech 2004-2006. Z následujícího grafu je vidět značná rozkolísanost. Pokud bychom hledali nějaký jednotný trend, pak je značně složité jej najít, jelikož národní podpory jsou vymezeny tak specificky (např. zlepšování genetického fondu či nákazový fond u Zásad), že jejich využití odpovídá aktuálnímu stavu v podniku (např. na množství nemocných či uhynulých zvířat). Nejvíce národních podpor ze zkoumaných PO lze najít u družstva E, které zvláště v prvních 3 letech využívalo dotace z Nákazového fondu na odstranění kadáverů (tzn. uhynulých zvířat).

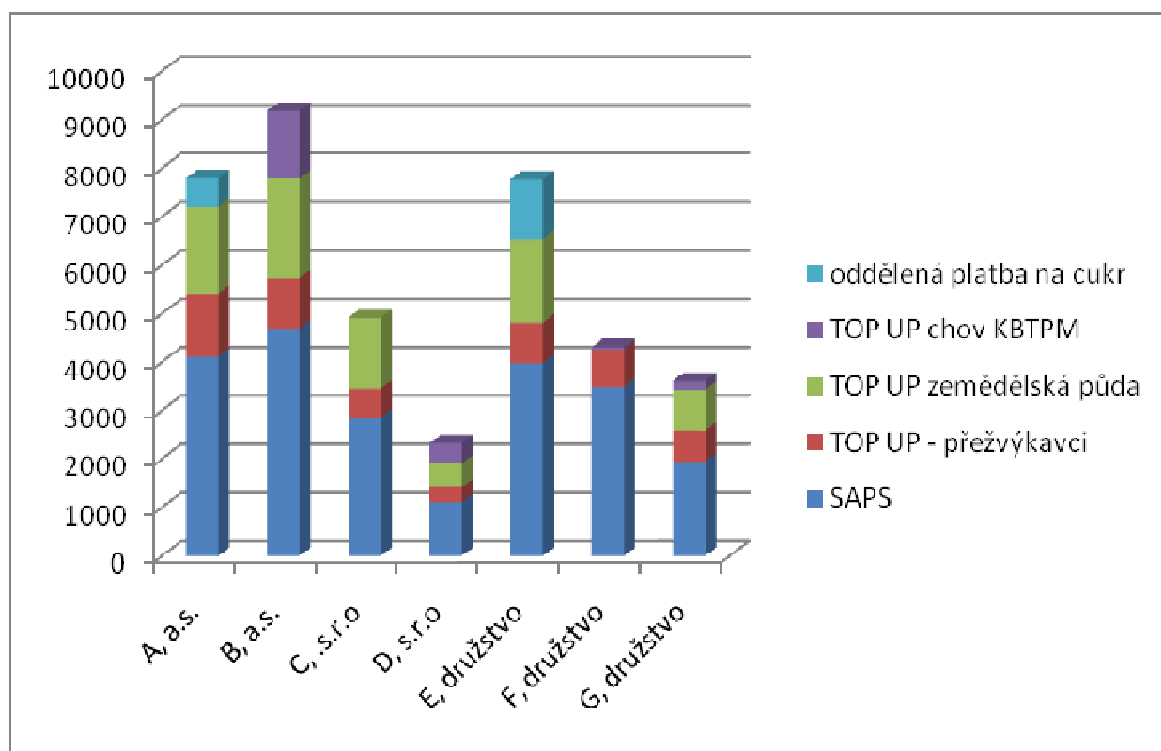
Obr. 45 Vývoj národních podpor u PO v letech 2004-2009 (v tis.Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

U fyzických osob je využití národních podpor značně sporadické, což je dáno specifickým charakterem těchto podpor. Nejčastěji je využívala fyzická osoba H a to v letech 2005-2009, dále fyzická osoba I v letech 2005 a 2006 a fyzická osoba J v roce 2006. Všechny dotace z národních podpor byly čerpány pouze ze

„Zásad“. Ani jedna ze zkoumaných FO dotací z PGRLF nevyužila. Využité dotace se pohybují v rozmezí jednotek tisíc, což je oproti ostatním dotacím zanedbatelné množství.

Vertikální analýza zkoumá strukturu jednotlivých kategorií podpor ve vybraném roce konkrétně v roce 2008. První zkoumanou kategorií jsou přímé platby skládající se z dotací SAPS, TOP UP a Oddělených plateb. V rámci TOP UP byl v tomto roce poprvé zaveden dotační titul chov krav bez tržní produkce mléka (KBTPM).

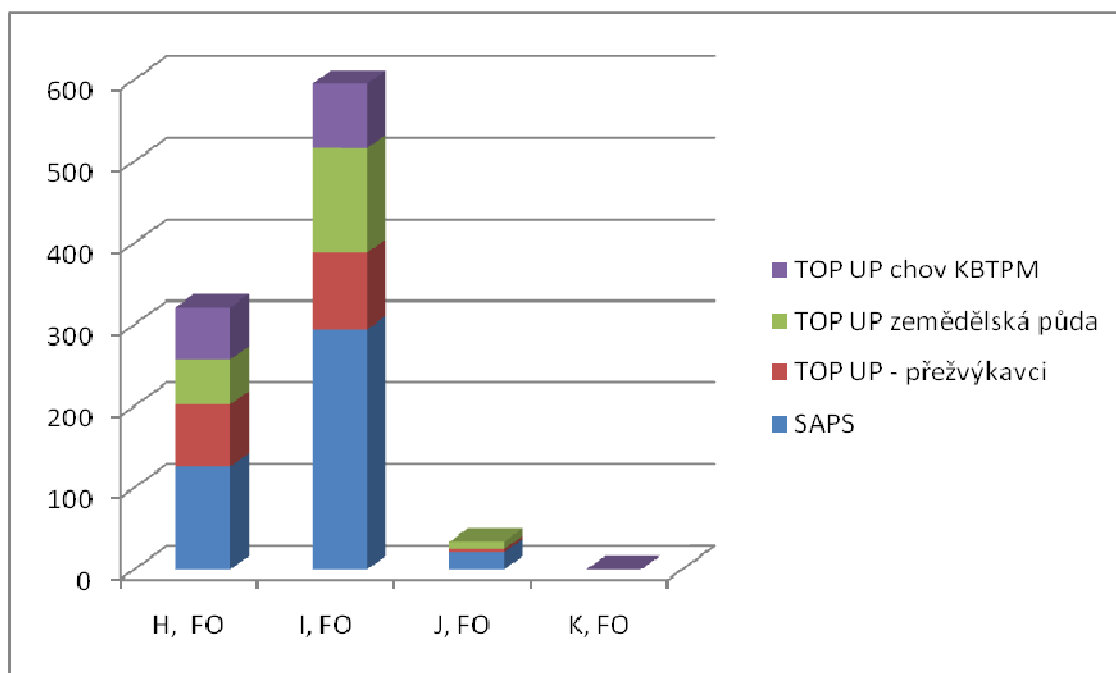

Obr. 46 Struktura přímých plateb u zkoumaných PO v roce 2008 (v tis.Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

Dotace SAPS tvoří u všech zkoumaných podniků cca 50% přímých plateb jen u družstva F je to něco málo přes 80%. Alespoň jeden z dotačních titulů TOP UP nalezneme u všech zkoumaných PO a oddělenou platbu na cukr využívá A, a.s. a družstvo E a to díky svému výrobnímu zaměření a umístění obou podniků v okrese Kroměříž, kde jsou podmínky pro toto výrobní zaměření. Nový dotační titul TOP UP chov KBTPM využily nejvíce B, a.s. a D s.r.o., které se zaměřují převážně na chov KBTPM.

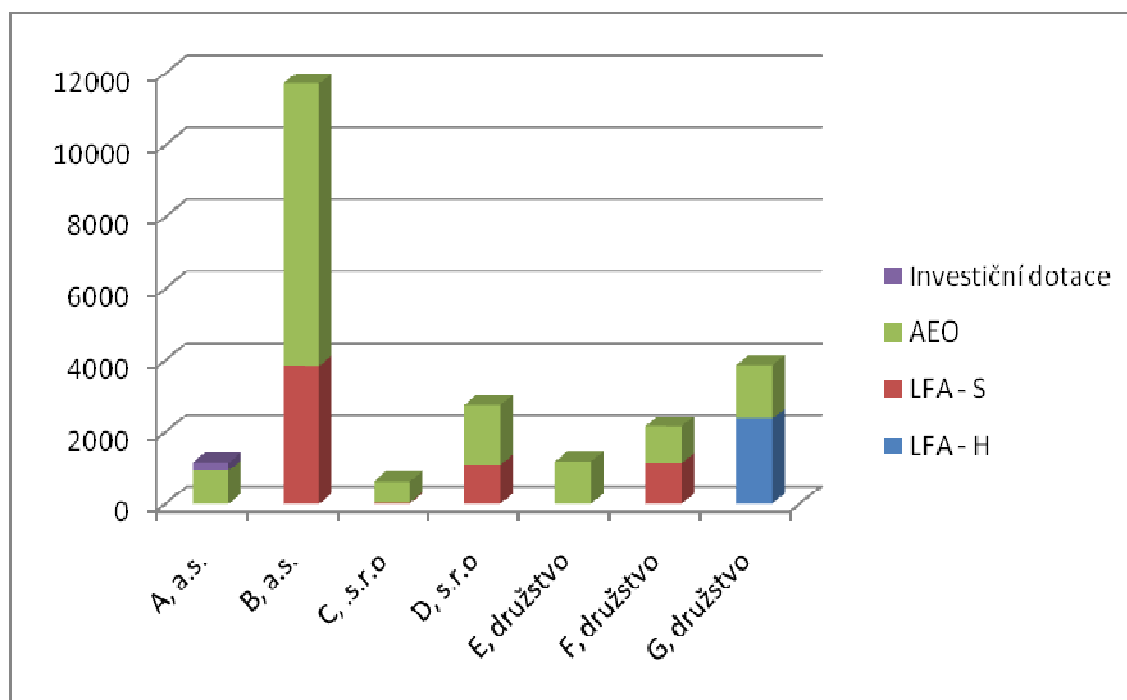
U fyzických osob je situace obdobná. Z důvodu umístění a výrobního zaměření nevyužívají FO oddělených plateb jen dotací SAPS a TOP UP. Konkrétní struktura je uvedena na následujícím grafu (Obr. 47). Nejvíce přímých plateb získala FO I a to necelých 600 tis. Kč a FO H něco málo přes 300 tis. Kč. Opět největší podíl zabírají dotace SAPS. Fyzická osoba K o přímé platby v roce 2008 nežádala.

Obr. 47 Struktura přímých plateb u zkoumaných FO v roce 2008 (v tis.Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

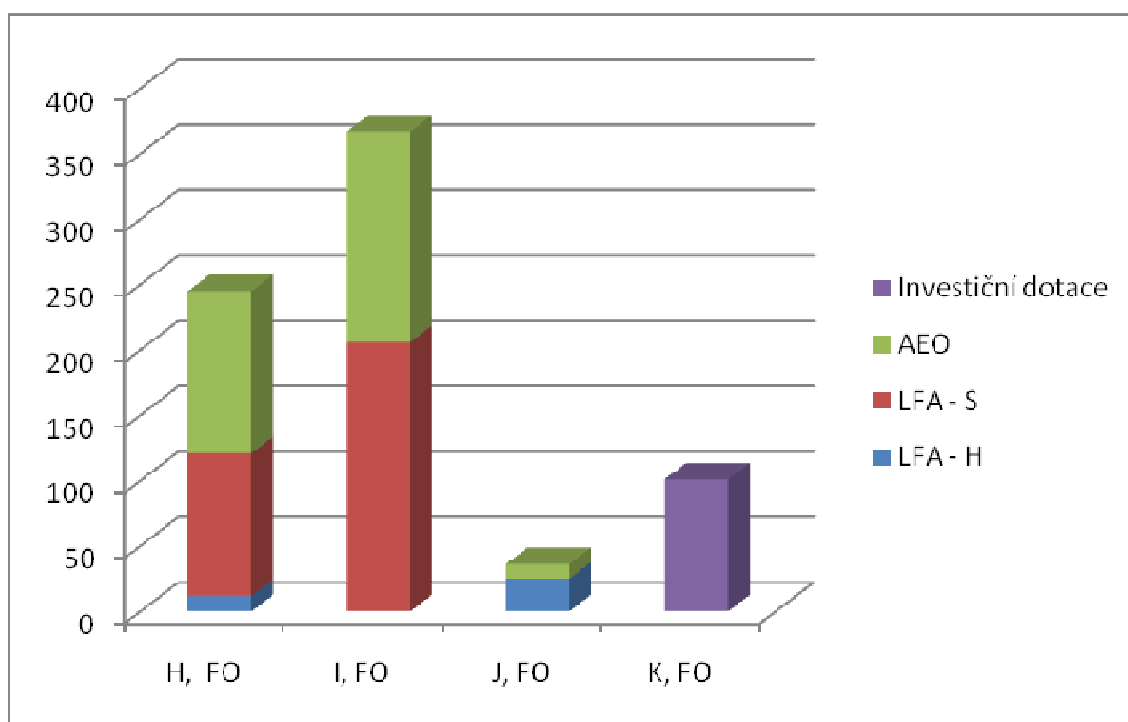
Struktura dotací z Programu rozvoje venkova je do jisté míry stejnorodá. Z velkého množství dotačních titulů, které Program rozvoje venkova nabízí, jsou nejčastěji využívány dotace z osy 2 Zlepšování životního prostředí a krajiny. Za hlavní důvod lze považovat to, že tyto dotace jsou oproti ostatním dotacím z PRV nárokové.

Obr. 48 Struktura dotací z PRV u zkoumaných PO v roce 2008 (v tis.Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

Z méně příznivých oblastí jsou u PO (Obr. 48) využívány oblasti horské a specifické. Do oblastí horských spadá pouze družstvo G. Do oblastí specifických pak družstvo F, D s.r.o. a B a.s.. Významnou dotační oblastí z Programu rozvoje venkova jsou Agro-environmentální opatření. K nim se zavázaly všechny zkoumané právnické osoby. K nejčastějším využívaným dotacím patří dotační tituly Louky, Pastviny, Ekologické zemědělství, Pěstování meziplodin, Biopásy, atd.. Dotací z Luk a Pastvin využívají především podniky zaměřující se na živočišnou výrobu tzn. B, a.s., D, s.r.o., družstvo F a Pěstování meziplodin či Biopásy využívají především podniky se specializací na rostlinnou výrobu tzn. A, a.s. či družstvo E. Investičních dotací v roce 2008 využila pouze akciová společnost A.

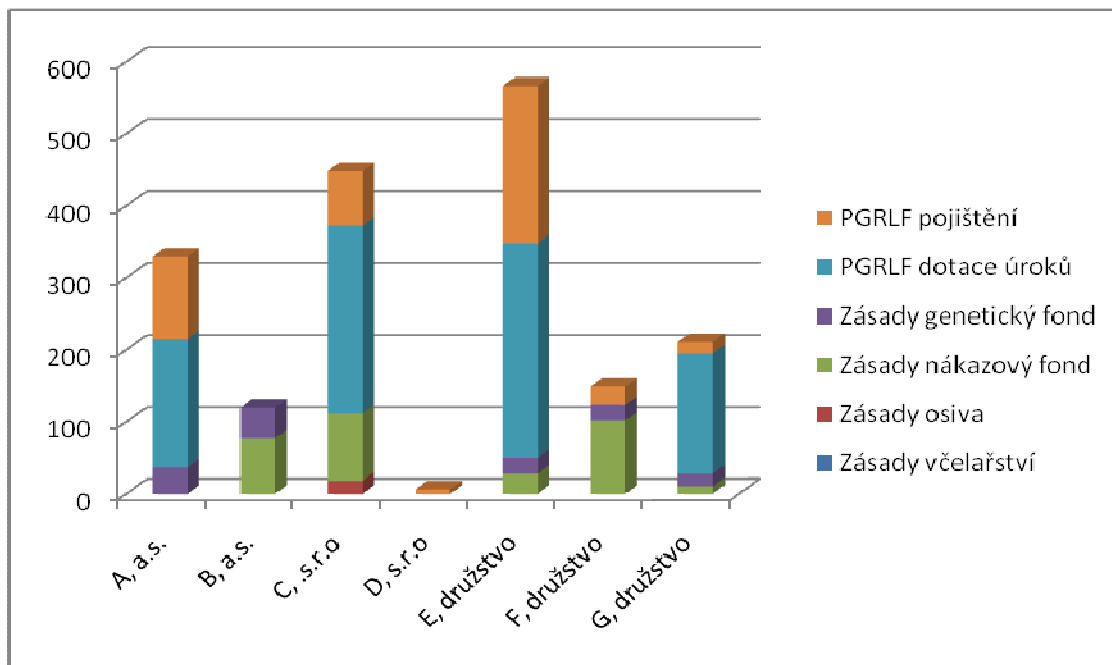
Obr. 49 Struktura dotací z PRV u zkoumaných FO v roce 2008 (v tis.Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

U zkoumaných fyzických osob využívá dotací na méně příznivé oblasti FO H, I a J přičemž H využívá jak LFA horské tak specifické, FO I pouze specifické a FO J jen horské LFA. Agroenvironmentální opatření využívají také tyto tři osoby, přičemž se jedná především o dotační tituly Louky a Pastviny. Investiční dotace využívá pouze fyzická osoba K, která nevyužívá žádné jiné dotace. Jednalo se o dotace z PRV osy 1 Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství, potravinářství a lesnictví na nákup zemědělské a lesnické techniky.

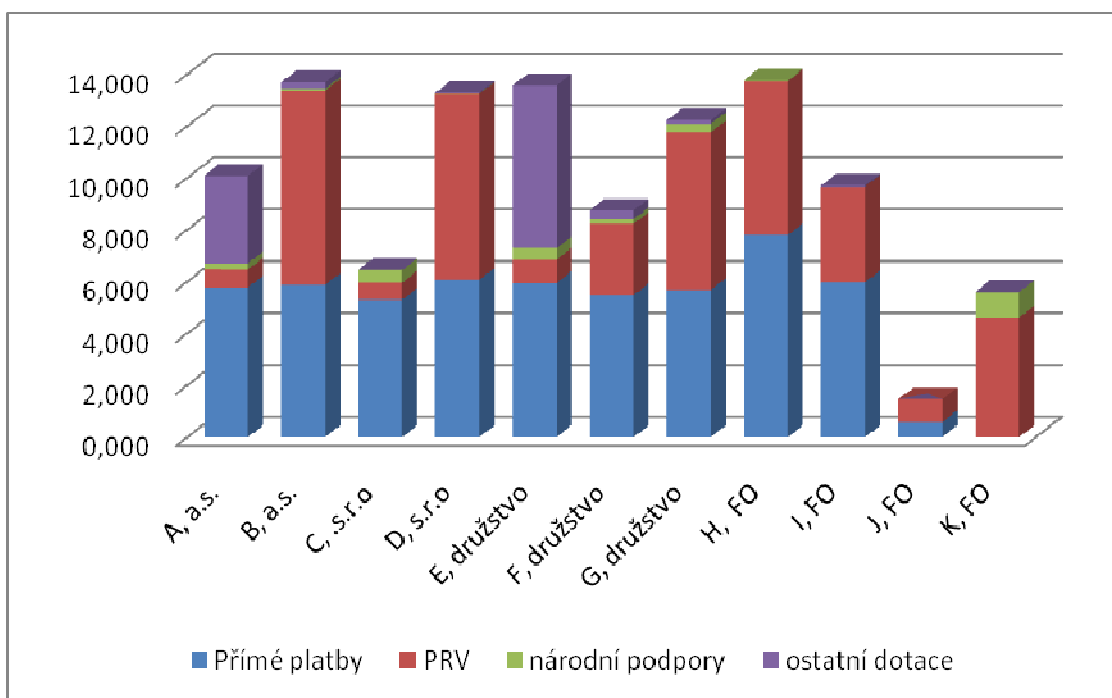
Struktura poslední koumané oblasti, národních podpor, je znázorněna jen u PO, jelikož FO využívají těchto podpor jen sporadicky a jejich popis je uveden u vertikální analýzy těchto podpor. U národních podpor jsou nejvíce využívány dotace z PGRLF a to jak na pojištění, tak na dotace úroků. Dotace ze Zásad jsou

zkoumanými podniky využívány jen okrajově a při zhodnocení výše celkových dotací v podnicích jsou zanedbatelné. Nejvíce dotací z PGRLF v absolutní výši využívají podniky E, družstvo, C, s.r.o. a A, a.s.. Poslední část analýzy bude zaměřena na procentuální strukturu jednotlivých kategorií dotací ve zkoumaných podnicích.

Obr. 50 Struktura národních podpor PO v roce 2008 (v tis.Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

Obr. 51 Procentuální struktura dotací u PO a FO v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování

V rámci této analýzy jsou zhodnoceny kromě předcházejících kategorií dotací také kategorie ostatní dotace, do které jsou zařazeny dotace nespádající do žádné z předcházejících kapitol např. Zelená nafta či ostatní provozní dotace. Z grafu je patrné, že největší podíl na dotacích zaujímají přímé platby, dále podpory z PRV a ostatní dotace. Dotace z národních podpor jsou spíše okrajové. Struktura dotací u PO a FO je dosti podobná. U FO zaujímají významnou část dotace z PRV zatímco u PO jsou zastoupeny významněji i ostatní dotace.

4.5 Dopady dotací na ekonomické výsledky zkoumaných zemědělských podniků

Pro zjištění dopadů dotací na ekonomické výsledky zkoumaných zemědělských podniků byly vybrány z metodiky FADN ukazatele celková zemědělská produkce, výrobní spotřeba, hrubá přidaná hodnota, čistá přidaná hodnota a důchod ze zemědělské činnosti, z důvodu jejich nejvyšší vypovídací schopnosti. Tyto ukazatele budou porovnány s dotacemi. Výstupy z tohoto srovnání jsou uvedeny v tabulce. Pro lepší přehlednost jsou zkoumané podniky rozděleny na obchodní společnosti, družstva a FO.

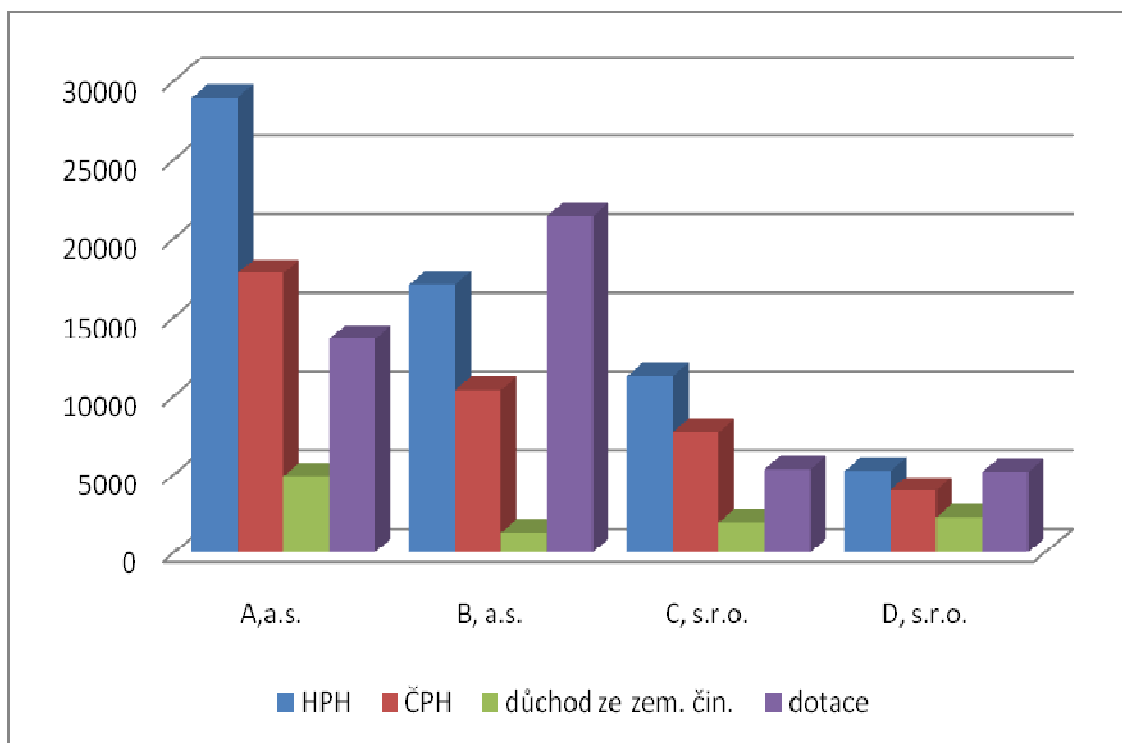
Tab. 21 Dopady dotací na ekonomické výsledky PO v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování

(v tis. Kč)	A,a.s.	B, a.s.	C, s.r.o.	D, s.r.o.
zemědělská produkce	87008	58820	52928	8079
výrobní spotřeba	58091	41818	24970	2873
hrubá přidaná hodnota	28917	17002	11202	5206
čistá přidaná hodnota	17768	10347	7623	3945
důchod ze zem. čin.	4857	1264	1907	2232
dotace	13600	21349	5319	5136
dotace/ HPH	0,47	1,26	0,47	0,99
dotace/ ČPH	0,77	2,06	0,70	1,30
dotace/důchod ze zem. čin.	2,80	16,89	2,79	2,30

Z Tab. 21 je zřejmé, že všechny 4 zemědělské podniky v roce 2008 měly kladný důchod ze zemědělské činnosti tzn. dosahovaly zisku. Při srovnání hrubé přidané hodnoty (HPH) a dotací lze zjistit, že dotace tvoří u podniku A, a.s. a C, s.r.o. necelou polovinu hrubé přidané hodnoty (podíl dotací ku HPH je 0,47 tzn.

dotace tvoří 47% HPH), u podniku D, s.r.o téměř celou HPH a u B, a.s. jsou dotace cca o ¼ vyšší než je HPH. Co to znamená? Např. u podniku B, a.s. výnosy tohoto podniku nepokryjí ani celé náklady na výrobní spotřebu a vše ostatní tzn. odpisy, externí faktory či případný zisk je kryt dotacemi. Při srovnání dotací s čistou přidanou hodnotou (ČPH), dotace převyšují ČPH u podniku B, a.s. a D, s.r.o zatímco u podniků A, a.s. a C, s.r.o. tvoří cca ¾ ČPH. Nejhorší je situace u důchodu ze zemědělské činnosti. Zde dotace tento ukazatel u všech 4 zkoumaných podniků převyšují více než dvojnásobně. To znamená, že v případě neobdržení dotací by zkoumané podniky dosahovaly záporný důchod ze zemědělské činnosti tzn. byly by ztrátové. U podniku B, a.s. je hodnota důchodu ze zemědělské činnosti překročena více než 16x, což při neobdržení dotací by přineslo ohrožení chodu podniku. Tato situace je velmi názorně zachycena na následujícím grafu.

Obr. 52 Srovnání ekonomických výsledků a dotací u PO v roce 2008

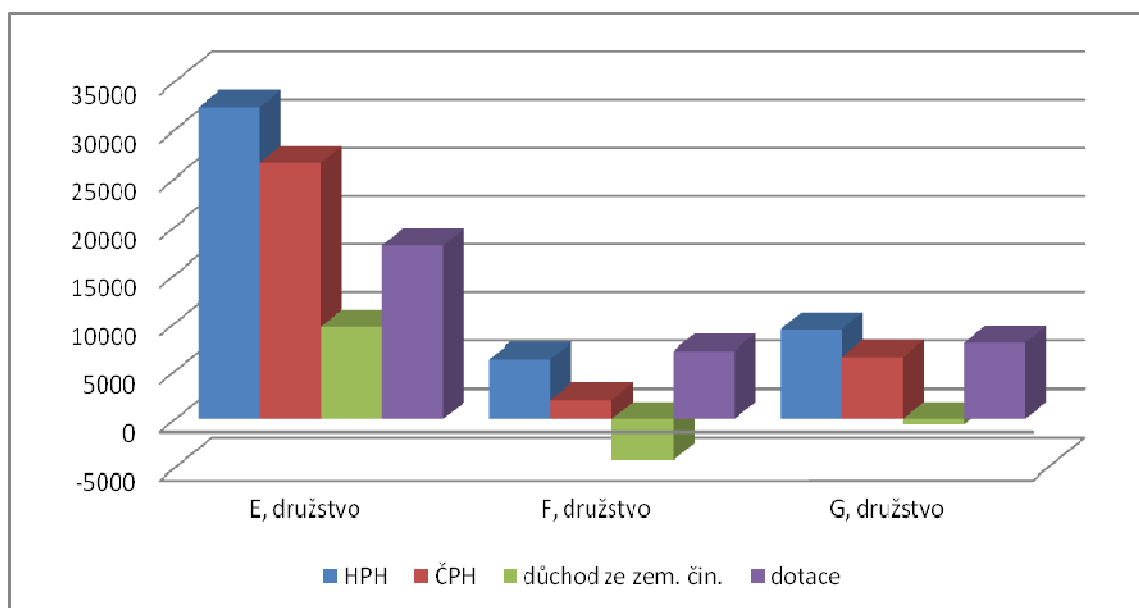
Zdroj: vlastní zpracování

U zemědělských družstev je situace odlišná. Dvě ze tří zkoumaných družstev mají záporný důchod ze zemědělské činnosti pro rok 2008. Proto také, z důvodu možnosti zkreslení, nebyl u těchto společností vypočítán podíl dotací k důchodu ze zemědělské činnosti. Ostatní ukazatele jsou uvedeny v Tab. 22 Dopady dotací na ekonomické výsledky zemědělských družstev v roce 2008 a dále znázorněny na Obr. 53 Srovnání ekonomických výsledků a dotací u zemědělských družstev v roce 2008.

Tab. 22 Dopady dotací na ekonomické výsledky zemědělských družstev v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování

(v tis. Kč)	E, družstvo	F, družstvo	G, družstvo
zemědělská produkce	78771	29693	37368
výrobní spotřeba	46461	23483	28085
hrubá přidaná hodnota	32310	6210	9283
čistá přidaná hodnota	26533	2008	6427
důchod ze zem. čin.	9569	-4273	-573
dotace	18004	7061	7879
dotace/ HPH	0,56	1,14	0,85
dotace/ ČPH	0,68	3,52	1,23
dotace/důchod ze zem. čin.	1,88	-	-

Obr. 53 Srovnání ekonomických výsledků a dotací u zemědělských družstev v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování

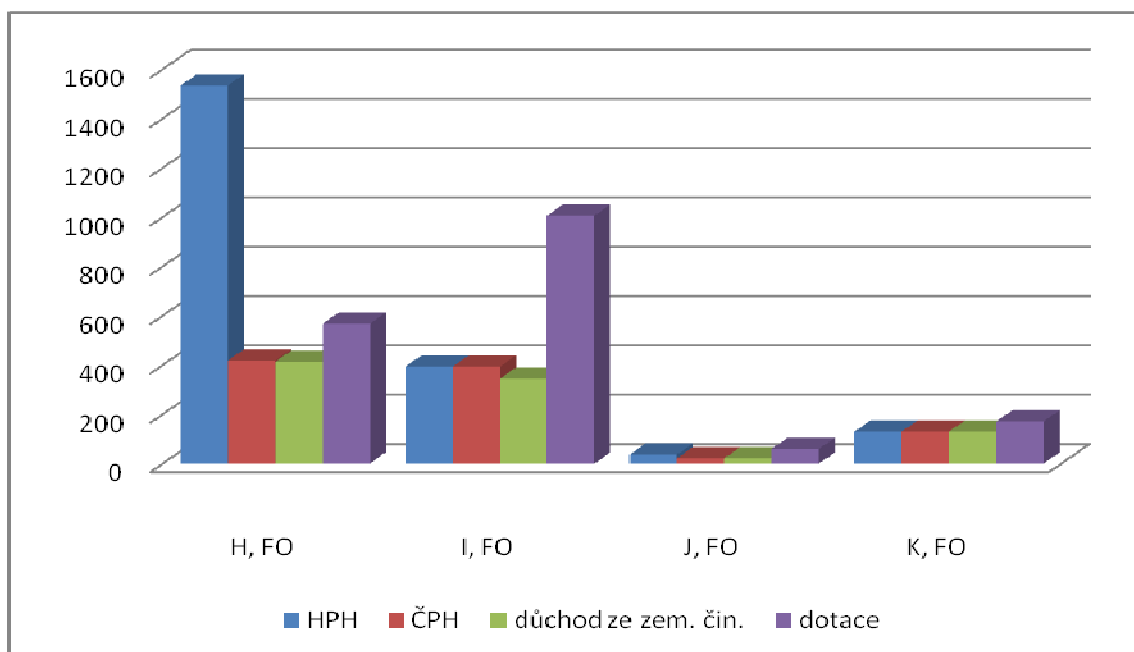
Z Tab. 22 i Obr. 53 vyplývá, že dotace tvoří 56 % hrubé přidané hodnoty u družstva E, 85% hrubé přidané hodnoty u družstva G a jsou vyšší než hrubá přidaná hodnota u F, družstva. Pokud srovnáme výši dotací a čisté přidané hodnoty tak dotace převyšují ČPH u družstev G a F. Poslední ukazatel dotace ku důchodu ze zemědělské činnosti je vypočítán jen u družstva E a to z důvodu záporného důchodu ze zemědělské činnosti u družstev G a F. Avšak i u družstva

E dotace převyšují důchod ze zemědělské činnosti a to téměř o jedenkrát tolik. Všechna zkoumaná družstva by tedy dosahovala bez dotací záporného důchodu ze zemědělské činnosti. Poslední zkoumanou oblastí jsou vybrané fyzické osoby. Analýza dopadů dotací na jejich ekonomické výsledky je uvedena v následující tabulce a grafu.

Tab. 23 Dopady dotací na ekonomické výsledky FO v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování

(v tis. Kč)	H, FO	I, FO	J, FO	K, FO
zemědělská produkce	1964	1186	488	455
výrobní spotřeba	430	793	451	325
hrubá přidaná hodnota	1534	393	37	130
čistá přidaná hodnota	418	393	22	130
důchod ze zem. čin.	413	344	22	130
dotace	567	1006	60	171
dotace/ HPH	0,37	2,56	1,62	1,32
dotace/ ČPH	1,36	2,56	2,73	1,32
dotace/důchod ze zem. čin.	1,37	2,92	2,73	1,32

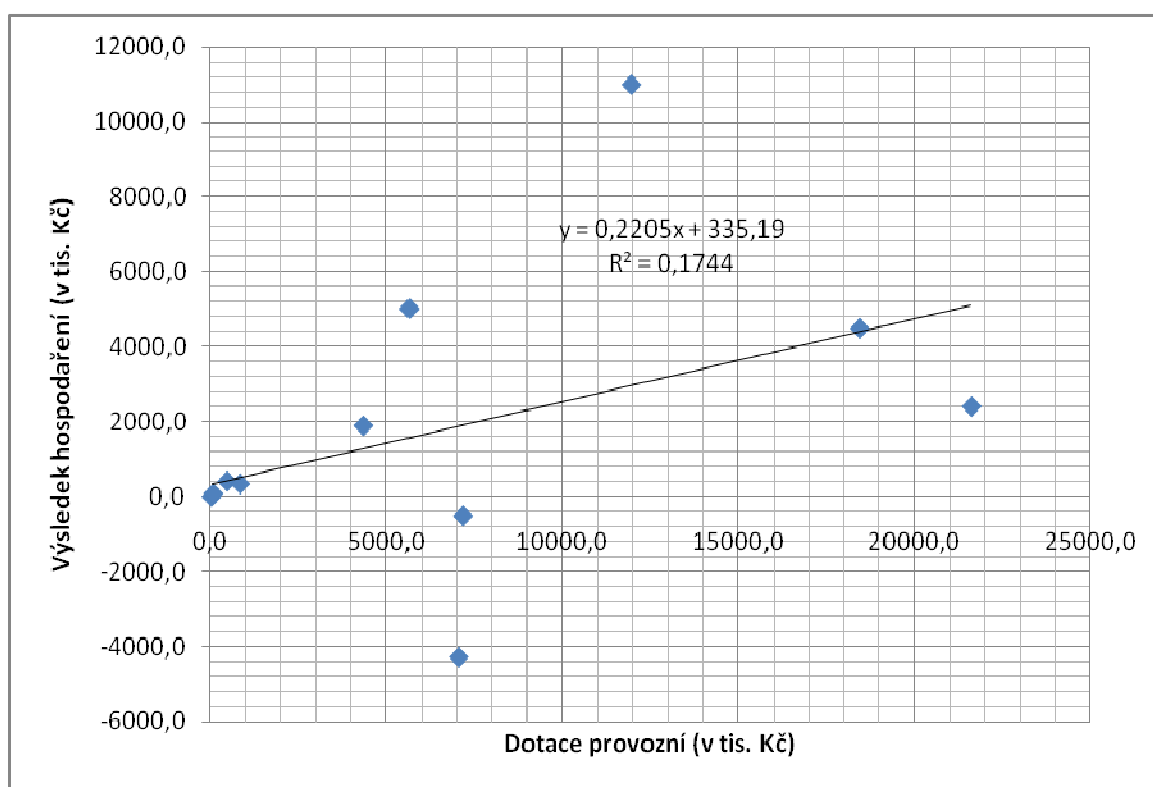

Obr. 54 Srovnání ekonomických výsledků u FO a dotací v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování

Na rozdíl od PO zkoumané fyzické osoby nevedou účetnictví, proto uvedená data jsou přebrána z daňových evidencí či evidencí příjmů při uplatňování výdajů % z příjmů pro daňové účely. Navíc všechny zkoumané FO pracují samy, bez zaměstnanců, proto nemají žádné mzdové náklady. FO I nemá ani žádné odpisy proto hrubá a čistá přidaná hodnota se rovnají. U FO K tvoří příjmy převážně lesnická výroba a se zemědělskou výrobou teprve začíná proto hrubá, čistá přidaná hodnota i důchod ze zemědělské činnosti se rovnají. Nejmenší podíl dotací na hrubé přidané hodnotě lze nalézt u FO H a to 37%. Naopak nejvyšší podíl, více než dvojnásobek, lze nalézt u FO I. U této FO z důvodu absence odpisů je stejný podíl i u dotací k čisté přidané hodnotě. Při srovnání dotací a důchodu ze zemědělské činnosti dotace ve všech podnicích převyšují důchod ze zemědělské činnosti.

Dále byla zkoumána existence závislosti výše výsledku hospodaření na výši dotací u zkoumaných podniků. viz Obr. 55.

Obr. 55 Závislost VH zkoumaných podniků na výši provozních dotací

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedeného grafu vyplývá, že u zkoumaných podniků byla zjištěna velmi nízká závislost VH na dotacích. Výše korelačního koeficientu je 0,18. Z důvodu nereprezentativního výběrového souboru nelze však výsledky tohoto zkoumání zobecnit.

Na závěr této části je porovnávána ziskovost zkoumaných zemědělských podniků bez dotací. Ziskovost je zjištěna jako rozdíl výnosů a nákladů u PO a příjmů a výdajů u FO a to při nezahrnutí dotací do výnosů a příjmů.

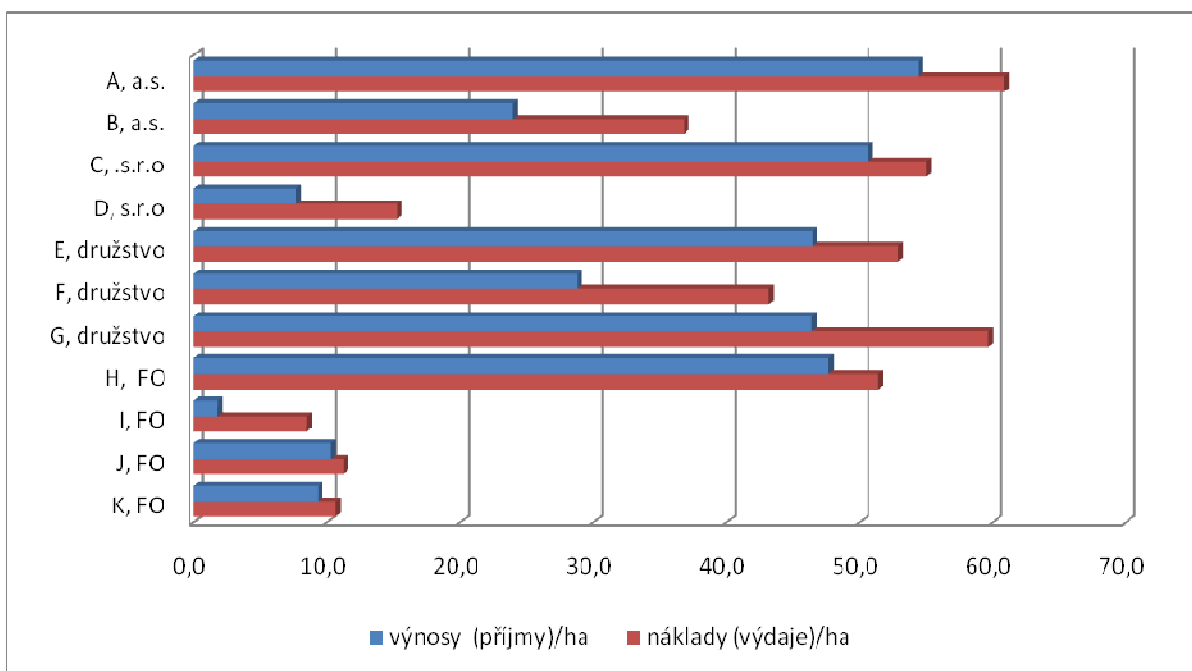
Tab. 24 Ziskovost zemědělských podniků bez dotací v roce 2008 (v tis Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

	výnosy (příjmy)/ha	náklady (výdaje)/ha	VH bez dotací /ha
A, a.s.	54,42	60,90	-6,48
B, a.s.	23,97	36,82	-12,85
C, s.r.o.	50,64	55,04	-4,40
D, s.r.o.	7,67	15,24	-7,57
E, družstvo	46,47	52,92	-6,45
F, družstvo	28,79	43,21	-14,42
G, družstvo	46,37	59,66	-13,29
H, FO	47,67	51,41	-3,74
I, FO	1,82	8,47	-6,65
J, FO	10,30	11,23	-0,93
K, FO	9,30	10,64	-1,34

Všechny právnické i fyzické osoby by bez dotací dosahovaly v roce 2008 ztráty. Největší ztráty dosahuje u PO akciová společnost B, družstvo E a u fyzických osob FO I. Při srovnání níže uvedených výsledků se ziskovostí podniků včetně dotací, jsou zaznamenány zcela odlišné výsledky. Ztráty při započtení dotací dosahují pouze družstva F a G, zatímco ostatní zkoumané zemědělské podniky jsou ziskové a to i podniky B, a.s., družstvo E a FO I. U všech zkoumaných podniků s vysokou ztrátou při zkoumání ziskovosti bez dotací, byly zaznamenány velmi vysoké dotace. Toto srovnání bylo provedeno na absolutních číslech, proto výsledky mohou být zkresleny množstvím obdělávané půdy. Názorné výsledky tohoto srovnání přepočtené na jeden ha zemědělské půdy jsou uvedeny v následujícím grafu (Obr. 56).

Z Obr. 56 je zřejmé, že největší ztráty dosahují družstva F a G a dále společnost B, a.s.. Družstvo E a FO I dosahují průměrných hodnot ztrát na rozdíl od srovnání v absolutních číslech. Družstva F a G dosahují ztráty i v případě započítání dotací do výnosů. B, a.s. pak dosahuje největšího poměru dotací k důchodu ze zemědělské činnosti proto je vysoká výše ztráty při výpočtu ziskovosti bez dotací očekávána.

Obr. 56 Ziskovost zemědělských podniků bez dotací v roce 2008 (v tis Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

K podobným závěrům ztrátovosti zemědělských podniků bez dotací dospěli i řešitelé projektu QG60042 Harmonizace nástrojů Společné zemědělské politiky se specifickými podmínkami českého zemědělství vedoucí ke zvýšení konkurenceschopnosti a trvale udržitelnému rozvoji vyhlášeného Ministerstvem zemědělství (Střeček, Lososová, Zdeněk, 2009).

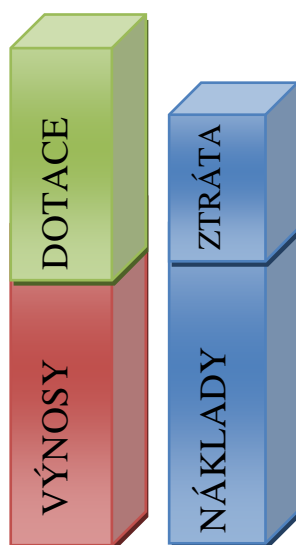
5 NÁVRH METODIKY PRO STANOVENÍ MINIMÁLNÍ VÝŠE DOTACÍ PRO URČENÍ BODU ZVRATU ZEMĚDĚLSKÝCH PODNIKŮ

Pro zemědělské podniky je důležité znát výši dotací, která pokrývá jejich případnou ztrátu bez dotací. Zjistí tak závislost výsledku hospodaření na dotacích. Pokud totiž je závislost VH na dotacích příliš velká, pak snížení výše dotací může ohrozit ziskovost či dokonce chod podniku. V současné době je tato problematika obzvláště aktuální, jelikož v roce 2013 končí současné programovací období Evropské unie, a nové programovací období může přinést významnou změnu dotační politiky v celé Evropské unii. Právě probíhají diskuze do jaké míry dotovat zemědělství a jakou zvolit formu těchto dotací. Hrozby u zemědělských podniků jsou větší než u průmyslových podniků, protože zemědělské podnikání je velmi rizikové (závislost na počasí, úrodě atd.) a změna výrobního zaměření je značně obtížná, ať finančně, či časově (např. u chovu skotu 2-5 let). Proto bude vytvořen návrh ukazatele, který by zemědělským podnikatelům mohl pomoci jednoduchou formou určit závislost jejich VH na dotacích. Tento ukazatel by měl vyhovovat jak FO tak PO a měl by vycházet z údajů, které tyto osoby používají, aby získání údajů pro jeho výpočet nebylo příliš obtížné. Jinak by v praxi nenalezl uplatnění (především u fyzických osob). Ekonomickými ukazateli u zemědělských podniků se zabývá např. Novák (2006), Kopta (2009) či Metodika finančního zdraví Státního zemědělského intervenčního fondu (2010).

5.1 Návrh metodiky pro stanovení minimální výše dotací

Za výchozí údaj ukazatele minimální výše dotací je zvolen výsledek hospodaření u právnických osob a rozdíl mezi příjmy a výdaji u osob fyzických. Z pohledu účetnictví i daňové evidence (evidence příjmů) jsou do výnosů i příjmů zahrnuty provozní dotace. Proto je potřeba od výnosů či příjmů tyto dotace odečíst, aby byl získán výsledek hospodaření či rozdíl příjmů a výdajů (dále jen výsledek hospodaření) bez započítání dotací. Tento výsledek hospodaření bude porovnán s výši dotací. Výchozí schéma pro toto srovnání je uvedeno na Obr. 57.

Dále je potřeba zvolit typ ukazatele. Za nejvhodnější byl zvolen poměrový ukazatel, ve kterém je srovnána výše dotací s výsledkem hospodaření bez dotací. Je však třeba zvážit, zdali bude srovnána výše dotací k výsledku hospodaření nebo výsledek hospodaření k výši dotací. Obě možnosti jsou uvedeny na Obr. 58.

Obr. 57 Výchozí schéma pro tvorbu ukazatele

Zdroj: vlastní zpracování

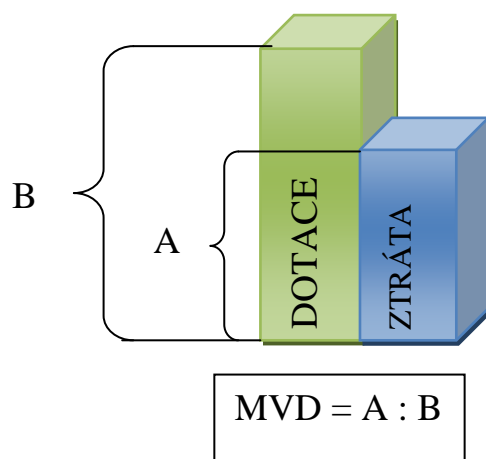
$\frac{\text{DOTACE}}{\text{VH bez dotací}}$	X	$\frac{\text{VH bez dotací}}{\text{DOTACE}}$
--	---	--

Obr. 58 Možné varianty ukazatele

Zdroj: vlastní zpracování

Při srovnání výše dotací (čítatel) k výsledku hospodaření (jmenovatel) je vyjádřeno, kolik dotací připadá na jednu korunu výsledku hospodaření, tzn. např. na jednu korunu zisku připadá 2,4 Kč dotací. Obdobným způsobem jsou tvořeny podíly dotací k HPH, ČPH a důchodu ze zemědělské činnosti v předchozí kapitole. Zde však nastává problém ztrátovosti zemědělských podniků bez dotací a uvádění tak záporného čísla do jmenovatele. Druhou možností sestavení tohoto ukazatele je vložení výsledku hospodaření bez dotací do čitatele a výše dotací do jmenovatele. V tomto případě lze zjistit, jaká část výsledku hospodaření připadá na jednu korunu dotací (viz Obr. 59). Výše dotací je kladná, proto se lze vyhnout zápornému číslu ve jmenovateli. Přesto při ztrátovosti zemědělského podniku je získána záporná hodnota celého ukazatele, což ztěžuje jeho interpretaci. Pokud by tedy zemědělský podnik dosáhl ztráty bez dotací 5 tis. Kč a získal dotace 10 tis. Kč, pak by hodnota tohoto ukazatele činila $-5/10$ tzn. $-0,5$. Pokud by však zemědělský podnik dosáhl bez dotací zisku 1 tis. Kč a získal dotace 10 tis. Kč, pak by hodnota tohoto ukazatele činila $1/10$ tzn. $0,1$. Čím tedy by byla vyšší závislost VH zemědělského podniku na dotacích, tím nižší by byla hodnota ukazatele. Tato nepřímá úměrnost je pro

interpretaci hodně složitá, proto je potřeba dále tento ukazatel upravit. První možností je použití absolutní hodnoty. Při její aplikaci lze dosáhnout vždy kladných hodnot, proto i konečná hodnota ukazatel bude kladná. Absolutní hodnota vymaže rozdíl mezi ziskem či ztrátou, proto je pro tento ukazatel absolutní hodnota nepoužitelná. Je třeba zvolit jiné řešení. Jedním z prvních kritérií stanovených při tvorbě tohoto ukazatele byla podmínka vycházení z údajů používaných zemědělskými podnikateli, tzn. z účetnictví, daňové evidence či evidence příjmů. Proto se při zjišťování výsledku hospodaření bez dotací musí dotace odečíst od výsledku hospodaření.

Obr. 59 Schematické znázornění ukazatele

Zdroj: vlastní zpracování

Při otočení prvků tohoto rozdílu tzn. odečtením výsledku hospodaření od dotací lze dosáhnout obrácených hodnot, tzn. ztráta bude kladné číslo a zisk záporné. Tím se lze vyhnout nevýhodám použití absolutní hodnoty a zároveň zajistit přímou úměru při interpretaci tzn. čím vyšší hodnota ukazatele, tím vyšší závislost. Nelze však zapomenout na přiřazení investičních dotací k výnosům, které zde nejsou zahrnuty. Po těchto úpravách by ukazatel minimální výše dotací vypadal následovně.

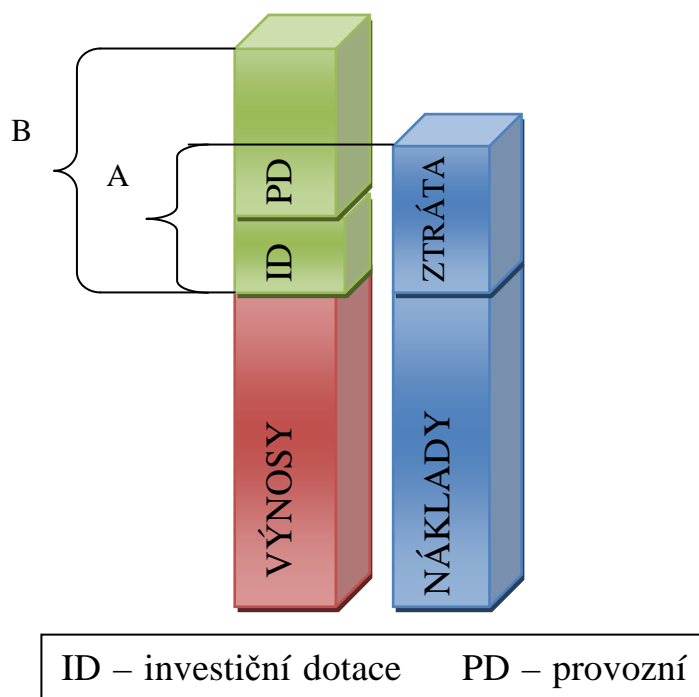
$$MVD = \frac{DOTACE\ CELKEM - (VH + ID)}{DOTACE\ CELKEM} \quad (3)$$

Kde:

- MVD je minimální výše dotací [-]
- ID jsou investiční dotace [Kč]
- VH je výsledek hospodaření [Kč]

Zdroj: vlastní zpracování

Takto sestavený ukazatel udává poměr ztráty (bez dotací) k celkovým dotacím a zároveň vyjadřuje, jakou část získaných dotací podnik potřebuje k pokrytí ztráty, jež by vznikla při hospodaření bez dotací. Názorně je vidět na následujícím schématu.

Obr. 60 Schéma přiřazení investičních dotací k výnosům

Zdroj: vlastní zpracování

Ze schématu je zřejmé, že ukazatel minimální výše dotací nám udává výši dotací nezbytnou k uhrazení ztráty, která by vznikla při neobdržení dotací. Ještě názornější je procentuální vyjádření tohoto ukazatele.

$$MVD = \frac{DOTACE\ CELKEM - (VH + ID)}{DOTACE\ CELKEM} \cdot 100 \quad (4)$$

Kde:

- MVD je minimální výše dotací [%]
- ID jsou investiční dotace [Kč]
- VH je výsledek hospodaření [Kč]

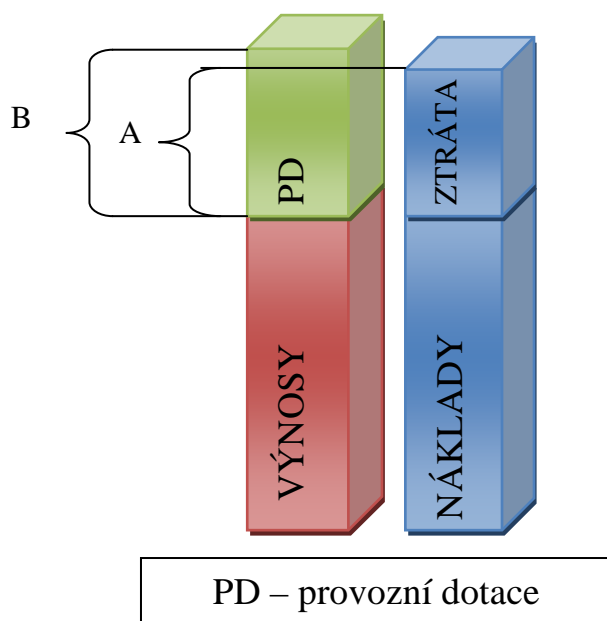
Zdroj: vlastní zpracování

Prostřednictvím tohoto vyjádření lze získat závislost zemědělských podniků na dotacích v procentech, tzn. kolik procent ze současné výše dotací podnik potřebuje, aby se nedostal do ztráty. Čím vyšší hodnotu ukazatele minimální výše dotací podnik dosáhne, tím vyšší je závislost tohoto podniku na dotacích.

Na druhou stranu, pokud by podnik dosáhl zisku bez dotací, hodnota tohoto ukazatele by byla záporná, což značí zápornou závislost podniku na dotacích. Tato interpretace by měla být dostatečně srozumitelná.

5.1.1 Úpravy ukazatele minimální výše dotací

Při začlenění investičních dotací do výnosů dochází k určitému zkreslení, jelikož investiční dotace nejsou obecně určeny na podporu chodu společnosti. Proto by bylo vhodné je vypustit z ukazatele minimální výše dotací a vytvořit ukazatel minimální výše provozních dotací (viz následující schéma).

Obr. 61 Schéma úplného vyřazení investičních dotací

Zdroj: vlastní zpracování

Výnosy jsou ponechány bez investiční dotací a je zkoumán podíl provozních dotací k výsledku hospodaření bez začlenění dotací. Ukazatel minimální výše provozních dotací by pak vypadal následovně.

$$MVPD = \frac{PROVOZNÍ DOTACE - VH}{PROVOZNÍ DOTACE} \quad (5)$$

$$MVPD = \frac{PROVOZNÍ DOTACE - VH}{PROVOZNÍ DOTACE} \cdot 100 \quad (6)$$

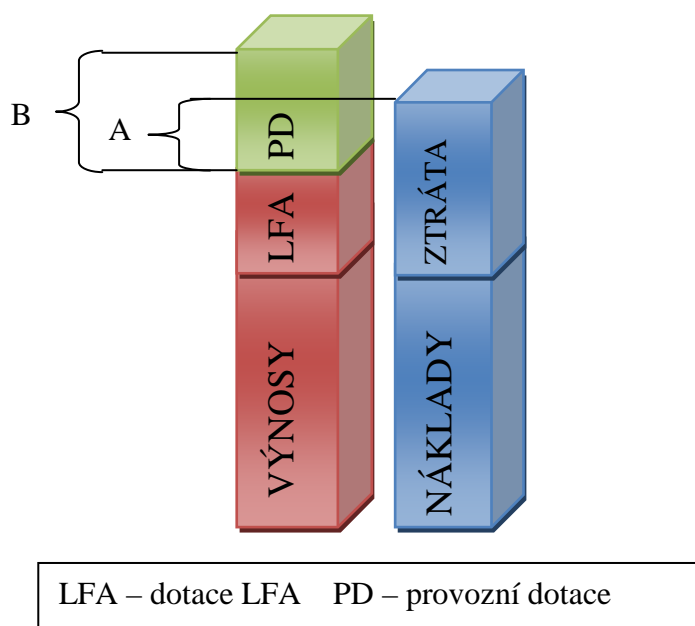
Kde:

- MVPD je minimální výše provozních dotací [-, %]

- VH je výsledek hospodaření [Kč]

Zdroj: vlastní zpracování

Další specifickou dotací je dotace na méně příznivé oblasti (LFA). Je vhodné zvážit úpravu ukazatele o tuto dotaci z důvodu lepší vypovídací schopnosti při srovnání se srovnávacími údaji. Zde nastává situace, zda zahrnout dotaci LFA do výnosů či ji zcela vyloučit z tohoto ukazatele. Při zvážení podmínek získávání LFA je vhodné zařadit tuto dotaci do výnosů a snížit tak případnou ztrátu u podniků v LFA, která vzniká právě z důvodu hospodaření v méně příznivých oblastech. Schéma tohoto ukazatele a jeho matematické vyjádření jsou uvedeny níže.

Obr. 62 Schematické znázornění ukazatele MVPD bez LFA

Zdroj: vlastní zpracování

$$MVPD \text{ bez } LFA = \frac{PROVOZNÍ \text{ DOTACE} - (VH + LFA)}{PROVOZNÍ \text{ DOTACE} - LFA} \quad (7)$$

$$MVPD \text{ bez } LFA = \frac{PROVOZNÍ \text{ DOTACE} - (VH + LFA)}{PROVOZNÍ \text{ DOTACE} - LFA} \cdot 100 \quad (8)$$

Kde:

- MVPD bez LFA je minimální výše dotací bez LFA [-, %]

- LFA jsou podpory pro méně příznivé oblasti [Kč]
- VH je výsledek hospodaření [Kč]

Zdroj: vlastní zpracování

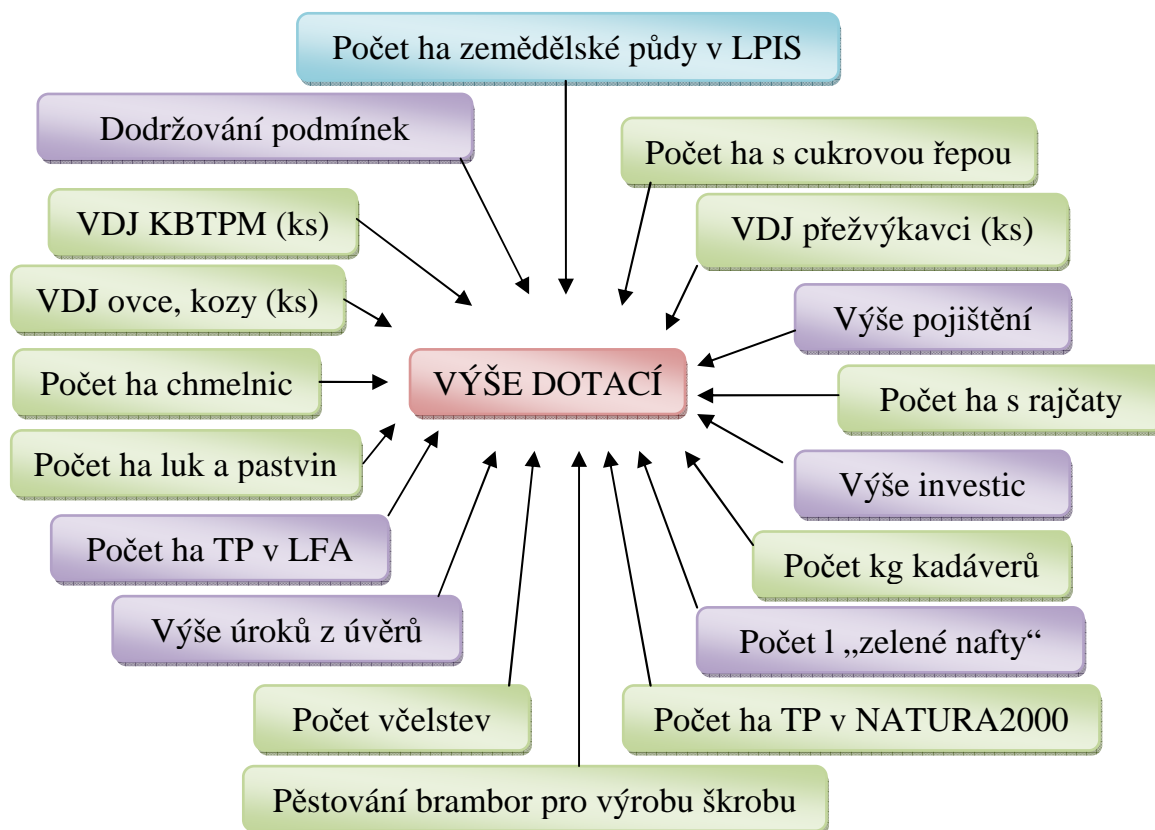
Obecně lze uvést, že ať již původní ukazatel MVD nebo jeden z upravených ukazatelů napoví zemědělskému podnikateli, do jaké míry je jeho podnikání závislé na dotacích a může mu pomoci při řešení strategických otázek při rozhodování a plánování budoucího vývoje firmy. Na obdobném principu jsou sestavovány ukazatele autokarkie (soběstačnosti) u neziskových organizací.

5.2 Návrh metodiky pro stanovení srovnávacích údajů k ukazateli minimální výše dotací

K tomu, aby si zemědělství podnikatelé mohli určit výši své závislosti na dotacích s lepší vypovídací schopností než je tomu u ukazatele MVD příp. MVPD, je třeba stanovit buď doporučené hodnoty tohoto ukazatele, nebo srovnávací údaje. Výhodou doporučených hodnot je jejich jednodušší použití, jelikož se v průběhu let téměř nemění. K jejich stanovení je třeba dlouhodobá analýza. Nevýhodou je jejich nižší vypovídací schopnost oproti srovnávacím údajům. Srovnávací údaje jsou naopak sestavovány každý rok např. výpočtem daného ukazatele pro dané odvětví. Po zvážení výhod a nevýhod byla zvolena tvorba srovnávacích údajů. Pro tvorbu srovnávacích údajů ukazatele MVD nejsou použity údaje odvětví, jak tomu bývá zvykem u analýz podniku, ale údaje z databáze FADN, z důvodů její všeobecné dostupnosti a konkrétnímu zaměření na zemědělské podniky. Nelze také sestavit jeden srovnatelný údaj, dle kterého by se zemědělství podnikatelé řídili, jelikož jednotnou minimální výši dotací nelze, s dobrou vypovídací schopností, určit pro všechny zemědělské podniky v celé České republice. Proto je potřeba si stanovit kritéria, podle kterých budou zemědělské podniky rozděleny do kategorií, pro které bude stanovena jednotná minimální výše dotací. Nejprve budou zemědělské podniky rozčleněny na právnické a fyzické osoby. Toto členění je prováděno i v předchozích analýzách a to z důvodu značné odlišnosti těchto typů subjektů. Další kritéria budou odvozena od základních vlivů působících na výši dotací v zemědělských podnicích. Následující schéma základních vlivů působících na dotace je vytvořeno na základě získaných poznatků z literární rešerše podmínek k získání dotací a z provedené analýzy využívání dotací zkoumanými podniky v kapitole 4.4.3 . (viz Obr. 63).

Ze schématu (Obr. 63) lze vyčíst základní vlivy působící na výši dotací vycházející z podmínek získání dotací, přičemž některé vlivy jsou agregované a to u těch podmínek, které byly shodné pro více dotačních titulů a zanedbatelné vlivy jsou vynechány z důvodu větší přehlednosti. I přesto je zřejmé, že je

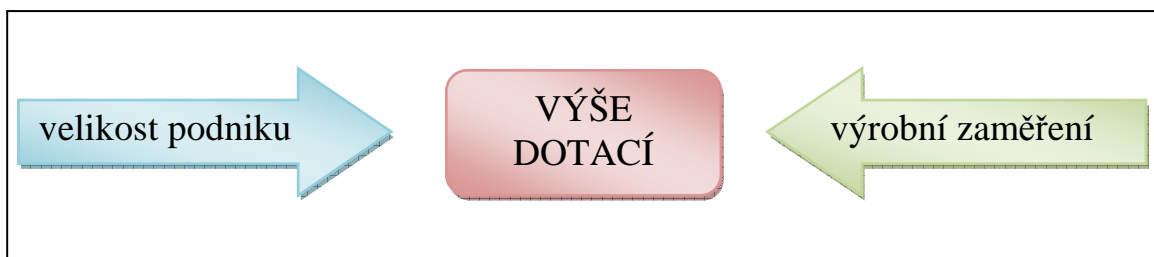
těchto vlivů velké množství a navíc se v jednotlivých letech mění v závislosti na vypisování dotačních titulů. Pro sestavení kategorií zemědělských podniků je tak toto schéma příliš obsáhlé s velkou varibilitou. Z toho důvodu jsou všechny vlivy uvedené ve schématu agregovány do dvou hlavních vlivů, ze kterých bude následně vycházeno.

Obr. 63 Schéma základních vlivů na výši dotací dle podmínek jejich získání
Zdroj: vlastní zpracování

Za společný prvek téměř všech vlivů lze považovat velikost podniku. Čím více kusů dotovaných zvířat a hektarů vymezených pozemků bude podnik mít, tím více dotací obdrží. Přímý vliv má velikost podniku na počet ha zemědělské půdy v L-pis, jelikož velikost podniku se odvozuje mimo jiné od počtu ha obhospodařované zemědělské půdy. Proto je tento vliv vyčleněn ve schématu jinou barvou (světle modrou) než ostatní vlivy. Další vliv působící na většinu faktorů ovlivňující výši dotací je výrobní zaměření podniku. U většiny dotací je potřeba pěstovat dotované plodiny či chovat dotovaná zvířata k získání dotace. Faktory přímo ovlivněné výrobním zaměřením podniku jsou označeny zelenou barvou. Fialovou barvou jsou označeny podmínky, na které výrobní zaměření také působí, ale nepřímě. Do této kategorie patří např. výše pojištění, investic, úroků z úvěrů, počet spotřebovaných litrů nafty pro zemědělské účely tzv. „zelené nafty“ či dodržování podmínek Agro-environmentálních opatření. Za

hlavní vlivy na výši dotací lze tedy uvést velikost podniku a výrobní zaměření (viz. následující schéma).

Obr. 64 Schéma agregovaných vlivů na výši dotací

Zdroj: vlastní zpracování

Dle schématu lze zemědělské podniky rozdělit podle kritéria velikosti podniku a výrobního zaměření. Tato kritéria však nezahrnují možnost hospodaření v méně příznivých oblastech, které významně ovlivňuje výsledek hospodaření i výši dotací. Proto je vhodné využít ukazatel MVPD bez LFA.

Kritéria velikosti podniku a výrobního zaměření jsou vhodně vybrána i z hlediska využití databáze FADN. Jedno z hlavních členění zemědělských podniků v této databázi je právě podle kritéria velikosti podniku a výrobního zaměření. Podle **ekonomické velikosti podniku** jsou zemědělské podniky ve FADN zjednodušeně členěny na velmi malé, malé, střední, velké a velmi velké. Tato klasifikace vychází ze standardního příspěvku na úhradu (StPÚ). Podle databáze FADN (2002-2009) standardní příspěvek na úhradu vyjadřuje ekonomický přínos jednotky produkce jednotlivých odvětví rostlinné a živočišné výroby. Je stanoven na 1 ha každé plodiny rostlinné výroby a jeden kus jednotlivých kategorií zvířat. Jeho hodnota odpovídá standardní hodnotě produkce z 1 ha dané plodiny, nebo 1 kusu dané kategorie zvířat po odpočtu variabilních (specifických) nákladů na produkci této výroby. Standardní příspěvky na úhradu jsou aktuálně stanoveny ve všech zemích EU pro všechny plodiny a kategorie zvířat podle reálných podmínek dané země a lze je nalézt v příloze č. III. Podle výměry jednotlivých plodin a počtu zvířat konkrétního podniku lze vypočítat podnikový standardní příspěvek na úhradu, který umožňuje zařadit tento podnik do třídy ekonomické velikosti podniků. Ekonomická velikost podniků je vyjádřena v Evropských velikostních jednotkách (EVJ). Hodnota podnikového standardního příspěvku na úhradu je převedena do měnové jednotky EURO a přepočtena na EVJ podle rovnice: **1 EVJ = 1200 EURO**. Třídění podle ekonomické velikosti je pak uvedeno v následující tabulce - Tab. 25. Převodem Evropské velikostní jednotky na Eura lze získat výši podnikového standardního příspěvku na úhradu pro velmi malé podniky do 4800 Euro, pro malé podniky do 9600 Euro, pro střední podniky do 48000 Euro, pro velké podniky do 120000 Euro a nad 120 000 Euro pro velmi velké podniky.

Tab. 25 Ekonomická velikost podniku

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

Velmi malé	0-4 EVJ
Malé	4-8 EVJ
Střední	8-40 EVJ
Velké	40-100 EVJ
Velmi velké	100 a více EVJ

Výhodou tohoto členění je možnost jeho aplikace ve všech státech EU a možnost porovnání s jakýmkoli jiným státem EU. V databázi FADN nelze najít všechny podniky. Z principů sítě FADN (2002-2009) vyplývá, že by měla reprezentovat tržně orientované zemědělské podniky a neměla by zahrnovat malá, převážně samozásobitelská, hospodářství, kde zemědělství není hlavním zdrojem příjmu ani jedné osoby. Proto pro soubor FADN ČR byl stanoven práh 4 EVJ, od kterého jsou zemědělské podniky sledovány. Prakticky to znamená, že subjekty zahrnuté ve velikostní třídě velmi malé nejsou brány do úvahy při výběru do sítě FADN. Jedná se o fyzické osoby s průměrnou výměrou cca 3 ha zemědělské půdy. Zbývající část zemědělských podniků vytváří cca 97 % celého odvětví.

Výrobní zaměření je opět srovnáváno dle standardních příspěvků na úhradu, přičemž je dle databáze FADN (2002-2009) sledován podíl standardních příspěvků jednotlivých odvětví rostlinné výroby a živočišné výroby na hodnotě podnikového standardního příspěvku. Zjednodušený princip zařazení a charakteristika jednotlivých výrobních zaměření je uvedena v Tab. 26.

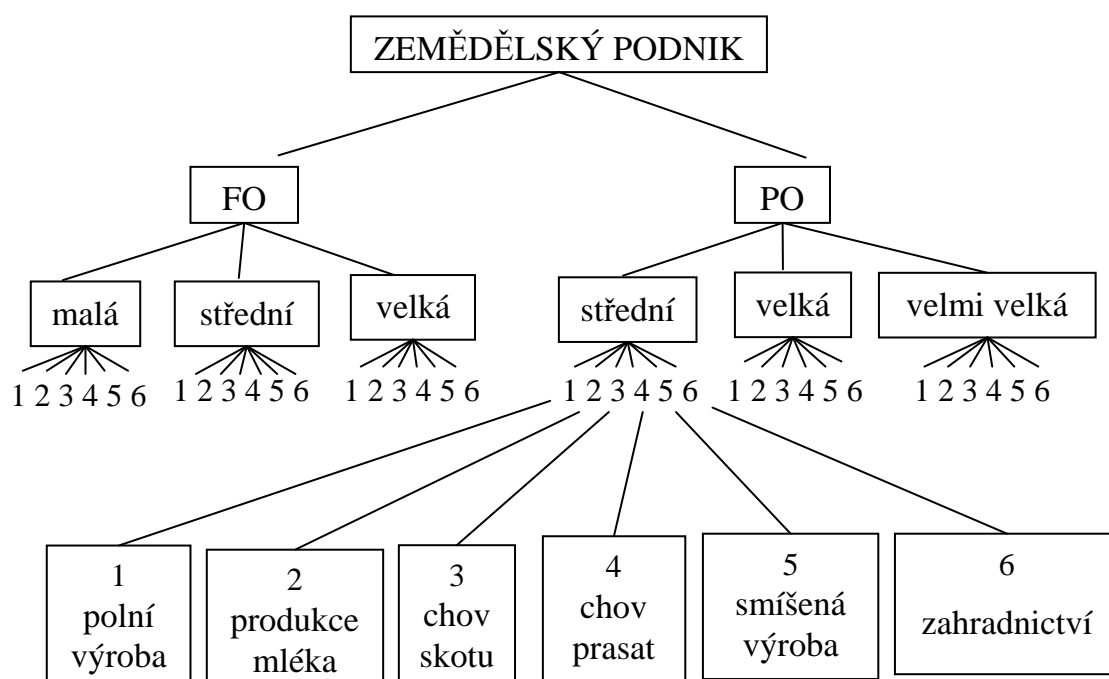
Tab. 26 Rozdělení dle výrobního zaměření

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

Typ výrobního zaměření	Podíl StPÚ odvětví na tvorbě podnik. StPÚ
Polní výroba	polní plodiny > 2/3
Zahradnictví	zahradnické plodiny > 2/3
Produkce mléka	Mléko > 2/3
Chov skotu	Skot, ovce, kozy a ostatní zvířata zkrmujičích objemnou pící > 2/3
Chov prasat a drůbeže	Chov prasat, drůbeže a jiných druhů zvířat krmených jádrem > 2/3
Smíšená výroba	polní plodiny > 1/3, chov skotu > 1/3, žádná činnost nepřevažuje

Výrobní zaměření je v Tab. 26 rozděleno na polní výrobu, zahradnictví, produkce mléka, chov skotu, chov prasat a drůbeže a smíšenou výrobu. Jak je z tabulky patrné, hlavním kritériem přiřazení do daného typu výrobního zaměření je více než dvoutřetinový podíl daného StPÚ na tvorbě podnikového StPÚ. U smíšené výroby pak tento podíl u jednotlivé produkce musí převyšovat 1/3 a žádná činnost nesmí převažovat. Nelze opomenout, že postup při zařazování do výrobního zaměření je oproti databázi FADN velmi zjednodušený avšak pro potřeby získání srovnatelných údajů dostatečný. Při složitějším algoritmu lze dosáhnout přesnějších výsledků pro zařazení, avšak náročnost výpočtu by odradila případné uživatele ke srovnávání.

Při propojení zkoumaných kritérií lze dostat 36 variant zatřídění zemědělského podniku (viz následující schéma).

Obr. 65 Schéma rozdělení podniků dle vybraných kritérií

Zdroj: vlastní zpracování

K zjištění zařazení daného podniku do příslušných kategorií stačí znát právní formu, počet ha osetých jednotlivými plodinami včetně luk a pastvin a počet kusů jednotlivých druhů zvířat chovaných podnikem. Hodnoty osetých ploch a chovaných ks zvířat se vynásobí příslušným standardním příspěvkem SGM uvedeným v tabulkách (v eurech - viz příloha č. III.), sečtou a získá se tak podnikový StPÚ. Podílem získané hodnoty a částky 1200 lze dostat počet EVJ pro podnik a dle tabulky (Tab. 25) zatřídít podnik dle příslušné velikosti.

V další tabulce (Tab. 27) jsou vypočítány srovnatelné hodnoty ukazatele MVPD z databáze FADN pro rok 2008. Ukazatel MVPD je vypočítán podíl výsledku hospodaření bez dotací k provozním dotacím. Některé hodnoty nejsou

vyplněny a to z důvodu nedostatku podniků této kategorie účastníků se šetření databáze FADN a nedostatku relevantních údajů pro sestavení ekonomických ukazatelů.

Tab. 27 Srovnatelné hodnoty ukazatele MVPD

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

		Polní výroba	Zahradnictví	Produkce mléka	Chov skotu	Smíšená výroba	Chov prasat a drůbeže
FO	malá	0,11		0,14	0,43	0,35	-6,81
	střední	0,17	-109,02	-0,33	0,44	0,33	-11,35
	velká	0,22	-40,17		0,31	0,29	0,01
PO	střední	0,33		-0,64	0,63	0,63	4,71
	velká	0,57		-0,68	0,95	0,98	
	velmi velká	0,67		-1,51	0,77	0,86	4,07

Z tabulky je zřejmé, že největší závislosti na dotacích nalezneme u podniků se zaměřením na chov skotu, smíšenou výrobu a polní výrobu. Zcela největší hodnoty ukazatele MVPD v roce 2008 dosáhly právnické osoby se zaměřením na chov prasat a drůbeže a to ve výši přes 4 tzn. přes 400%. Podniky zaměřené na zahradnictví a produkci mléka, kromě malých FO, závislé na dotacích nejsou. Pro lepší pochopení srovnatelných hodnot jsou v další tabulce uvedeny výsledky hospodaření včetně dotací, které byly použity pro výpočet MVPD z předcházející tabulky.

Tab. 28 Výsledek hospodaření s dotacemi v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

		Polní výroba	Zahradnictví	Produkce mléka	Chov skotu	Smíšená výroba	Chov prasat a drůbeže
FO	malá	5272	127657	8808	7634	5866	160160
	střední	5164	157112	13191	7897	5940	293606
	velká	5059	148641		10134	6830	473184
PO	střední	4007		18455	4491	4246	-1696571
	velká	2837		19413	567	192	0
	velmi velká	2469		23677	2259	1111	-4315448

Z Tab. 28 je zřejmá ziskovost všech zemědělských podniků kromě právnických osob s výrobním zaměřením chov prasat a drůbeže. Díky této ztrátě

i po započtení dotací jsou ukazatele MVPD u podniků zabývajících se chovem prasat a drůbeže značně vysoké. V další tabulce je vypočítán ukazatel MVPD upravený o LFA.

Tab. 29 Srovnatelné hodnoty ukazatele MVPD bez LFA v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

		Polní výroba	Zahradnictví	Produkce mléka	Chov skotu	Smíšená výroba	Chov prasat a drůbeže
FO	malá	0,09		-0,15	0,27	0,23	-8,55
	střední	0,15	-109,02	-0,64	0,27	0,24	-13,25
	velká	0,22	-40,17		0,11	0,14	0,01
PO	střední	0,30		-1,26	0,50	0,53	4,71
	velká	0,53		-1,18	0,94	0,98	
	velmi velká	0,64		-2,03	0,70	0,84	4,07

Oproti ukazateli MVPD jsou hodnoty MVPD bez LFA u mnohých kategorií nižší z důvodu vyloučení LFA z dotací a zahrnutí této dotace do výnosů. Tento ukazatel by měl dávat přesnější výstupy a to díky zvoleným kategoriím (velikost podniku a výrobní zaměření), ve kterých není zahrnuto rozlišení hospodaření uvnitř a mimo LFA. Jak je z tabulky zřejmé, výrobní zaměření na zahradnictví i produkci mléka je v roce 2008 ziskové i bez dotací. Největší závislost na dotacích má opět výrobní zaměření chov skotu, smíšená a polní výroba.

5.3 Verifikace navržených metodik

Navržené metodiky budou verifikovány aplikací těchto metodik na zkoumané podniky A-K. Představení těchto podniků, analýzu hospodaření a využívání dotací i zhodnocení dopadů dotací na ekonomické výsledky těchto podniků lze nalézt v kapitolách 4.4 a 4.5. V této části práce budou nejprve vypočítány ukazatele MVD, MVPD a MVPD bez LFA pro každý podnik a to jak v absolutní hodnotě tak v procentech. Dále bude zjištěna výše evropské velikostní jednotky u každého podniku a zatříděny zkoumané podniky podle velikosti a výrobního zaměření. Následně budou srovnány ukazatele MVPD a MVPD bez LFA s příslušnými srovnatelnými hodnotami. Tak bude zhodnocena míra závislosti výsledku hospodaření těchto podniků na dotacích. Na závěr bude využita navržená metodika k podrobnému zhodnocení závislosti vybraného zkoumaného podniku na dotacích v rámci závěrečné případové studie.

5.3.1 Aplikace metodik na zkoumané podniky

Aplikace ukazatelů na zkoumané podniky je uvedena v následující tabulce.

Tab. 30 Aplikace vybraných ukazatelů na zkoumané podniky v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování

	MVD	MVD %	MVPD	MVPD %	MVPD bez LFA	MVPD bez LFA %
A, a.s.	0,64	64%	0,71	71%	0,71	71%
B, a.s.	0,94	94%	0,94	94%	0,93	93%
C, .s.r.o	0,68	68%	0,68	68%	0,68	68%
D, s.r.o	0,57	57%	0,57	57%	0,45	45%
E, družstvo	0,47	47%	0,56	56%	0,56	56%
F, družstvo	1,61	161%	1,61	161%	1,72	172%
G, družstvo	1,07	107%	1,07	107%	1,10	110%
H, FO	0,27	27%	0,27	27%	0,07	7%
I, FO	0,66	66%	0,66	66%	0,57	57%
J, FO	0,64	64%	0,64	64%	0,38	38%
K, FO	0,24	24%	0,59	59%	0,59	59%

Z Aplikace ukazatelů na zkoumané podniky je uvedena v následující tabulce.

Tab. 30 je zřejmé, že největší závislosti VH na dotacích v rámci ukazatele MVD dosahují družstvo F, G a akciová společnost B. U družstva F a družstva G je tato vysoká výše závislosti dána vykazováním ztráty i při započítání dotací do výnosů. U B, a.s. lze najít nejvyšší hodnotu dotací k důchodu ze zemědělské činnosti. Nejmenší závislost na dotacích vyazuje FO K a FO H. Tyto FO vykazují též nejmenší hodnoty poměru dotací k důchodu ze zemědělské činnosti. Nejčastěji se hodnota minimální výše dotací pohybuje mezi 60-70%. Při porovnání aplikace ukazatele MVPD s původním MVD lze dosáhnout rozdílu u těch zemědělských podniků, které využívaly investičních dotací. Jedná se o akciovou společnost A, družstvo E a fyzickou osobu K. U všech se po vyloučení investičních dotací jejich závislost na dotacích zvýšila a to v závislosti na výši investičních dotacích. Závislost zemědělských podniků na dotacích je při výpočtu ukazatele MVPD bez LFA naopak nižší a to zvláště u těch podniků, které hojně využívají dotací LFA (toto snížení je dáno začleněním LFA do VH). Největší snížení závislosti je u FO H z 27% na 7%. Ukazatel MVPD bez LFA bude využit při porovnávání hodnot se srovnatelnými

hodnotami, přičemž by měl udávat přesnější údaje z důvodu eliminace vlivů hospodaření v rámci LFA (viz kap. 5.2.).

Aby mohly být porovnány výsledky ukazatelů se srovnatelnými hodnotami, je třeba tyto podniky zařadit podle velikosti a výrobního zařízení. Nejprve budou podniky rozříděny podle velikosti. K tomu je potřeba znát podnikový příspěvek na úhradu. Ten je dán součtem násobků ha každé plodiny rostlinné výroby a kusů jednotlivých kategorií zvířat s jednotlivými standardními příspěvky na úhradu (viz příloha III.). Podílem podnikového příspěvku na úhradu a hodnoty 1200 bude vypočítán počet EVJ pro konkrétní podnik a dle Tab. 25 zaříděn podnik do dané kategorie velikosti podniku (viz následující Tab. 31). Podrobné postupy pro zařazení jsou uvedeny v kapitole 5.2.

Tab. 31 Počet EVJ a zařídění dle velikosti u zkoumaných podniků

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

	EVJ	velikost
A, a.s.	921	velmi velký
B, a.s.	256	velmi velký
C, s.r.o.	579	velmi velký
D, s.r.o.	73	velký
E, družstvo	768	velmi velký
F, družstvo	426	velmi velký
G, družstvo	271	velmi velký
H, FO	14	střední
I, FO	36	střední
J, FO	1	velmi malý
K, FO	1	velmi malý

Fyzické osoby J a K dosahují velmi malé velikosti zemědělského podniku, kterou databáze FADN už nesleduje, proto pro tyto podniky nelze z databáze FADN určit srovnatelné údaje a pro další zkoumání srovnatelných údajů budou vyloučeny. Dle Tab. 31 nejvíce podniků patří do velmi velké velikosti, přičemž hranici pro velmi velký podnik (250 EVJ) některé z nich převyšují více než dvojnásobně. Pro Českou republiku je tato hranice nastavena dosti nízko, avšak z důvodu použití těchto jednotek pro celou EU, je její nastavení v této výši vhodné. Nesoulad u stanovení hranice pro velmi velké podniky vyplývá ze značně nadprůměrné velikosti zemědělských podniků v České a Slovenské republice oproti ostatním státům EU viz kap. 4.2.

Typ výrobního zaměření lze získat poměřením StPÚ odvětví dle výrobního zaměření (např. počet ks dojnic krát příslušné SGM udává StPÚ u produkce mléka) a podnikového StPÚ. Pokud dané StPÚ odvětví bude vyšší než 2/3 podnikového StPÚ bude zařazen podnik do daného typu výrobního zaměření. Pokud bude StPÚ odvětví u více odvětví větší jak 1/3 podnikového StPÚ a zároveň žádné z těchto odvětví nebude převažovat, bude zařazen tento podnik do smíšené výroby. Zařazení zkoumaných podniků do jednotlivých typů výrob je uvedeno v následující Tab. 32.

Tab. 32 Zařazení zkoumaných podniků do typů výrobních zaměření

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

		Polní výroba	Zahradnictví	Produkce mléka	Chov skotu	Smíšená výroba	Chov prasat a drůbeže
FO	malá						
	střední				H	I	
	velká						
PO	střední						
	velká					D	
	velmi velká			G, F		A, B, C, E	

Dle Tab. 32 většina zkoumaných podniků spadá do smíšené výroby, přičemž se jedná o smísení rostlinné a živočišné výroby. U FO I je polní výroba zastoupena 54% a živočišná výroba (chov skotu) 46% a u D, s.r.o. zaujímá 48% polní výroba a 52% chov skotu. Polní výroba zaujímá u A, a.s. 49 % zatímco živočišná výroba je složena z produkce mléka (38%) a chovu skotu (12%). B, a.s. je zaměřena z 48% na polní výrobu a z 52% na chov skotu. U C, s.r.o. je výrobní zaměření složeno z 41% z polní výroby a z 51% živočišné výroby, která se dále skládá z produkce mléka, chovu skotu a chovu prasat. Družstvo E je zaměřeno zvláště na polní výrobu a to 59% a zbylých 41% živočišnou výrobou a to hlavně produkcí mléka a splňuje také kritéria smíšené výroby, jelikož žádná z výrob nepřesahuje 66% podnikového StPÚ. FO H se zabývá převážně chovem skotu a to krav bez tržní produkce mléka a družstva G a F chovem dojnic a produkcí mléka.

Nyní budou porovnány hodnoty ukazatele MVPD a MVPD bez LFA u zkoumaných podniků se srovnatelnými hodnotami a zjištěna výše jejich závislosti na dotacích oproti průměru ve zkoumané kategorii. Toto srovnání za rok 2008 je uvedeno v následující tabulce.

Tab. 33 Porovnání MVPD a MVPD bez LFA se srovnatelnými hodnotami

Zdroj: vlastní zpracování

	MVPD	MVPD srov.	MVPD bez LFA	MVPD bez LFA srov.
A, a.s.	0,60	0,86	0,60	0,84
B, a.s.	0,94	0,86	0,93	0,84
C, s.r.o.	0,68	0,86	0,68	0,84
D, s.r.o.	0,57	0,98	0,45	0,98
E, družstvo	0,37	0,86	0,37	0,84
F, družstvo	1,61	-1,51	1,72	-2,03
G, družstvo	1,07	-1,51	1,10	-2,03
H, FO	0,27	0,44	0,07	0,27
I, FO	0,66	0,33	0,57	0,24
J, FO	0,64	-	0,38	-
K, FO	-0,86	-	-0,86	-

V Tab. 33 jsou označeny hodnoty MVPD a MVPD bez LFA zkoumaných podniků nižší než srovnatelné údaje zelenou barvou a hodnoty MVPD a MVPD bez LFA zkoumaných podniků vyšší než srovnatelné údaje označeny barvou červenou. Jak lze vidět z 9 podniků, které mají vytvořenou srovnatelnou hodnotu, je 5 označených zelenou barvou tzn. jejich závislost na dotacích je nižší než u srovnatelných hodnot a 4 zemědělské podniky barvou červenou tj. jsou závislejší na dotacích než průměr jejich kategorie. Přesnější výsledky by měl udávat ukazatel MVPD bez LFA, jelikož je zde eliminována možnost hospodaření v méně příznivých oblastech. Oba ukazatele však v konečném důsledku udávají stejné výsledky, jelikož podniky, které mají nižší závislost na dotacích oproti srovnatelné hodnotě u ukazatele MVPD ji mají také u ukazatele MVPD bez LFA a naopak. Odchylku však lze nalézt ve velikosti rozdílu mezi ukazateli a srovnatelnou hodnotou.

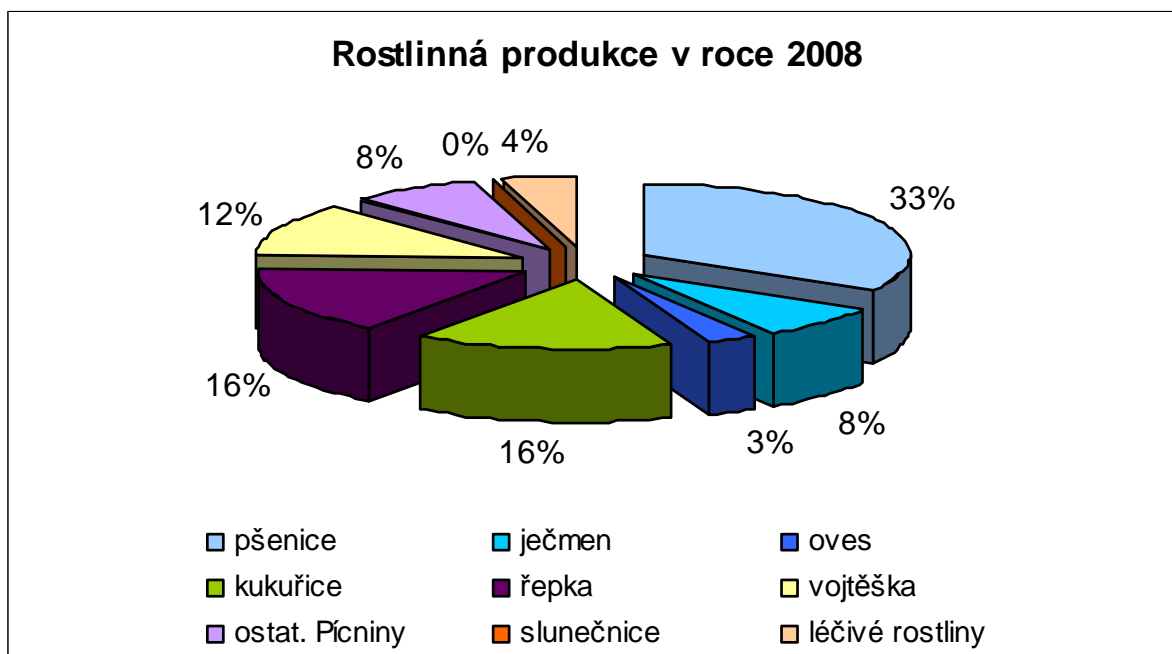
5.3.2 Případová studie

Případová studie je vypracována na náhodně vybraný zkoumaný podnik, konkrétně C, s.r.o. K uvedení do problematiky je nejprve stručně přiblížen profil společnosti, dále zpracována analýza dotací za poslední 4 roky a zhodnoceny dopady dotací na ekonomické výsledky zkoumaného podniku. Na závěr jsou aplikovány ukazatele MVPD a MVPD bez LFA a porovnány

výsledky předchozích analýz s výstupy aplikace těchto ukazatelů včetně porovnání se srovnatelnými hodnotami.

Profil společnosti

Společnost C, s.r.o. se zabývá živočišnou a rostlinnou výrobou. Sídlo podnikání se nachází ve Zlíně. Společnost zaměstnává cca 25 zaměstnanců. Obhospodařuje 927 ha půdy, z toho je 851,5 ha orná půda, 75 ha louky a 0,5 ha ostatní plocha. Obhospodařované pozemky se nachází v nadmořské výšce mezi 300-600 m.n.m. a z celkové obhospodařované půdy je 8,8 ha v méně příznivých oblastech (LFA - ostatní). Na obhospodařovaných pozemcích se nevyskytuje žádné environmentální omezení. Podnik aplikuje ekologické zemědělství na části svých pozemků. Veškerá obhospodařovaná půda (kromě ostatních ploch) je připachtovaná. Živočišná produkce je zaměřena na chov skotu, prasat a ovcí. V roce 2008 byla živočišná výroba tvořena z 56% chovem prasat, z 43% chovem skotu a z 1% chovem ovcí. Produkce skotu zahrnuje jak chov dojníc tak i ostatního skotu a to v poměru 1:1. Rostlinná výroba je zaměřena na plodiny: pšenice jarní a ozimá, ječmen, oves, kukuřice na zrno i na zeleno, řepka, vojtěška, ostatní jednoleté i víceleté píceiny, slunečnice a léčivé byliny. Rozdělení rostlinné produkce je znázorněno na Obr. 66. Nejvíce je oseto pšenicí 379 ha dále kukuřicí a řepkou vždy cca 131 ha.

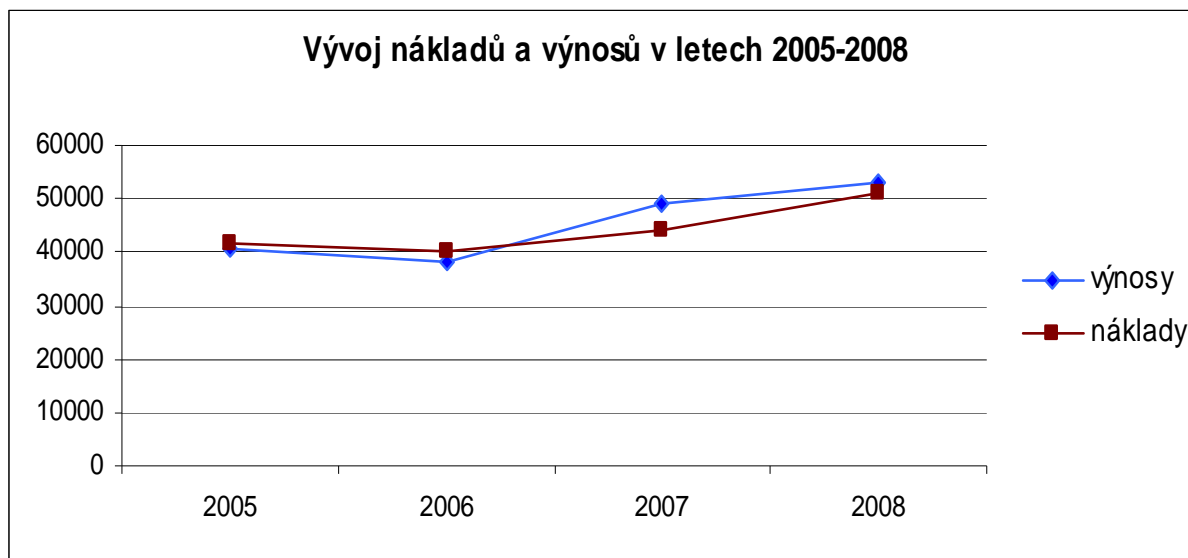

Obr. 66 Rozdělení rostlinné produkce v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování

Celková produkce činila v roce 2008 přibližně 36,4 mil Kč z toho 22,8 mil. Kč živočišná produkce, 12,2 mil. Kč rostlinná produkce, 1,4 mil Kč ostatní produkce a 5,65 mil dotací. Celkové náklady v roce 2008 činily cca 51 mil Kč.

Při horizontální analýze lze pozorovat od roku 2006 růst nákladů i výnosů. Největší rozpětí mezi náklady a výnosy je zaznamenáno v roce 2007. Vývoj nákladů a výnosů v čase je znázorněn na Obr. 67.

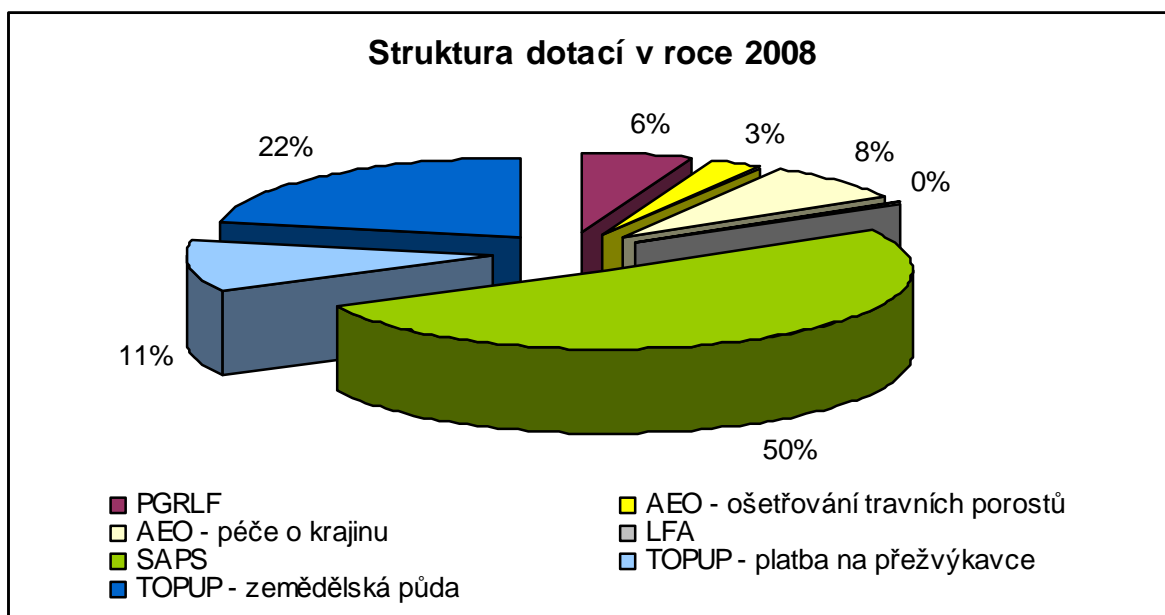
Obr. 67 Vývoj nákladů a výnosů v čase (v tis. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

Analýza dotací a jejich dopady na ekonomické výsledky zkoumaného podniku

Podnik C s.r.o. žádal v letech 2005-2008 o platbu na plochu (SAPS), doplňkové přímé platby (Top-Up), národní podpory poskytované podle Zásad MZE ČR, dotace poskytované PGRLF, a.s., platby na méně příznivé oblasti (LFA) a Agroenvironmentální opatření. V roce 2006 navíc žádal o dotace ze Společných organizací trhu. Nejvyšší dotace získala firma v roce 2006 a to v přibližné výši 6 398 tis Kč. Tento výrazný nárůst byl dán především díky využití dotací z titulu společné organizace trhu. Celkové dotace se ve výše zkoumaných letech vždy pohybovaly nad hranicí 5 mil. Kč. Struktura dotací v roce 2008 je znázorněna na Obr. 68. Struktura dotací je členěna nejen dle využívaných dotačních titulů ale i podtitulů. Jednotlivé dotační podtituly stejného dotačního titulu jsou znázorněny pouze jinými odstíny stejné barvy.

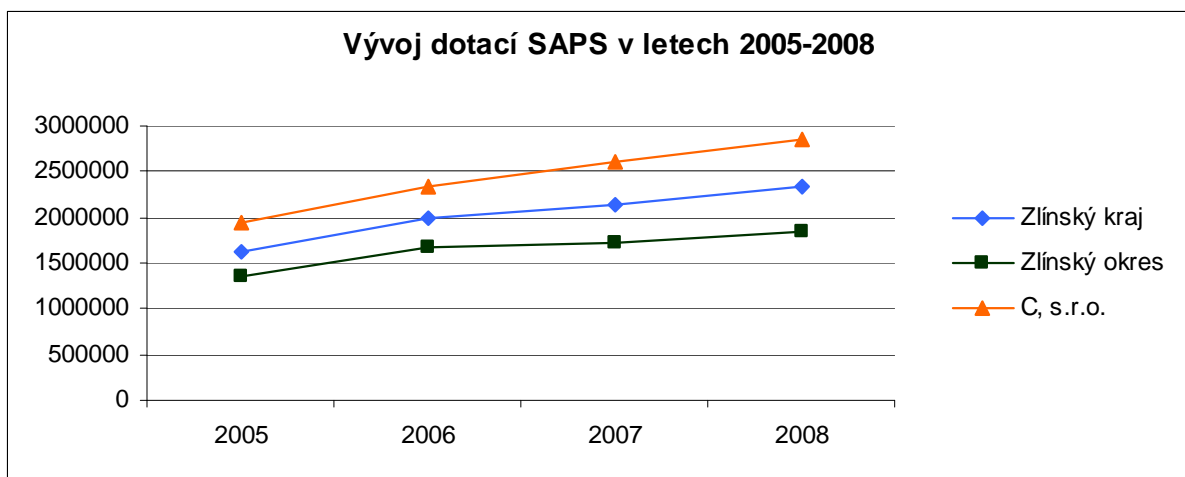
Ze struktury dotací podniku C, s.r.o. v roce 2008 lze vyčíst, že nejvíce dotací tvoří přímé platby a to SAPS (50% všech dotací) a dále Top-Up (33%). Zemědělský podnik využívá z dotací Top-Up díky svému výrobnímu zaměření podtituly Zemědělská půda a Platba na přežvýkavce. Dotace LFA podnik téměř nevyužívá z důvodu umístění většiny obhospodařovaných pozemků mimo oblast LFA. Další významnější skupinou jsou dotace z Agroenvironmentálních opatření. Dotace z PGRLF tvoří 6% ze všech dotací a jsou určeny na úhradu části úroků z úvěrů pro zemědělskou činnost.

Obr. 68 Struktura dotací v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování

Dále bude pozornost zaměřena na dotaci SAPS, která tvoří 50% všech dotací v tomto podniku. Srovnání výše této dotace s průměrem ve Zlínském kraji a Zlínském okrese je uvedeno v následujícím obrázku.

Obr. 69 Vývoj dotací SAPS v letech 2005-2008

Zdroj: vlastní zpracování

Z Obr. 69 je zřejmé, že výše dotací SAPS v podniku C s.r.o. je vyšší než v průměrné právnické osobě ve Zlínském kraji a Zlínském okrese. Jelikož se dotace SAPS vyplácí v jednotné výši na počet obhospodařovaných ha, vypovídá obr. 71 o mírně nadprůměrném množství ha obhospodařovaných pozemků ve zkoumaném podniku oproti průměrnému podniku ve zlínském kraji či okrese.

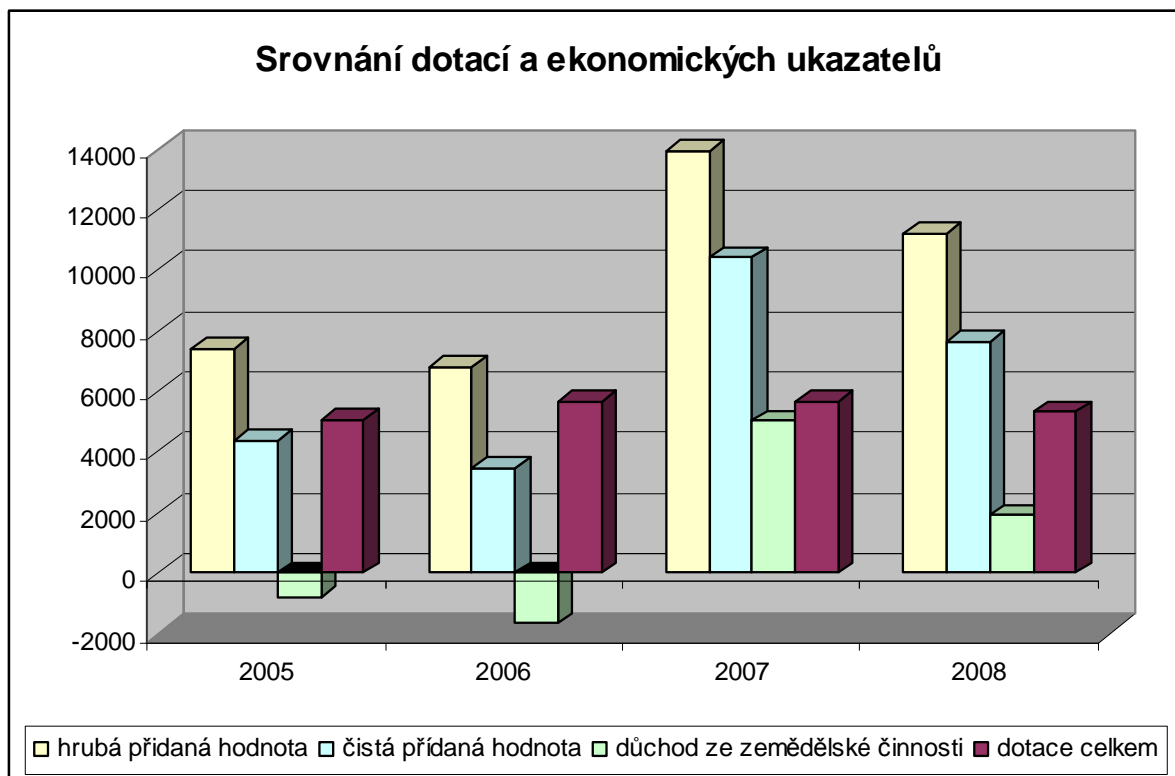
Z ukazatelů FADN bude brán zřetel na hrubou přidanou hodnotu, čistou přidanou hodnotu a důchod ze zemědělské činnosti, z důvodu jejich nejvyšší

vypovídací schopnosti. Tyto ukazatelé budou porovnány s výší dotací. Výstupy z tohoto srovnání jsou uvedeny v tabulce a následujícím grafu.

Tab. 34 Srovnání ekonomických ukazatelů s dotacemi (v tis. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

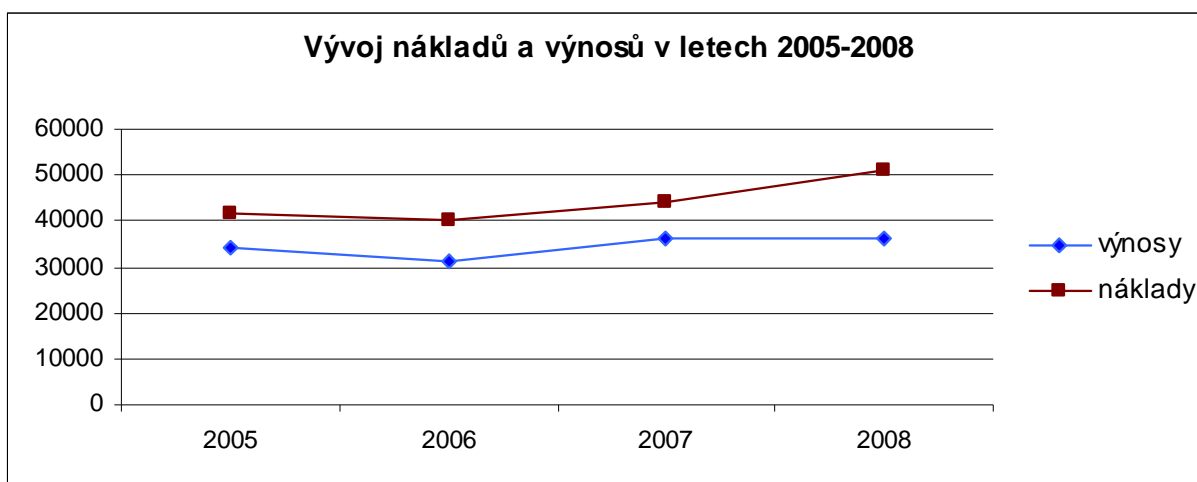
	2005	2006	2007	2008
hrubá přidaná hodnota	7393	6780	13939	11202
čistá přidaná hodnota	4389	3484	10404	7623
důchod ze zem. čin.	-795	-1661	5012	1907
dotace	5019	5640,5	5658	5319
přímé platby	4306	4927	5009	4702
LFA	30	30	28	26
dotace/ HPH	0,68	0,83	0,41	0,47
dotace/ ČPH	1,14	1,62	0,54	0,70
dotace/důchod ze zemědělské činnosti			1,13	2,79

Obr. 70 Srovnání ekonomických ukazatelů s dotacemi (v tis. Kč)

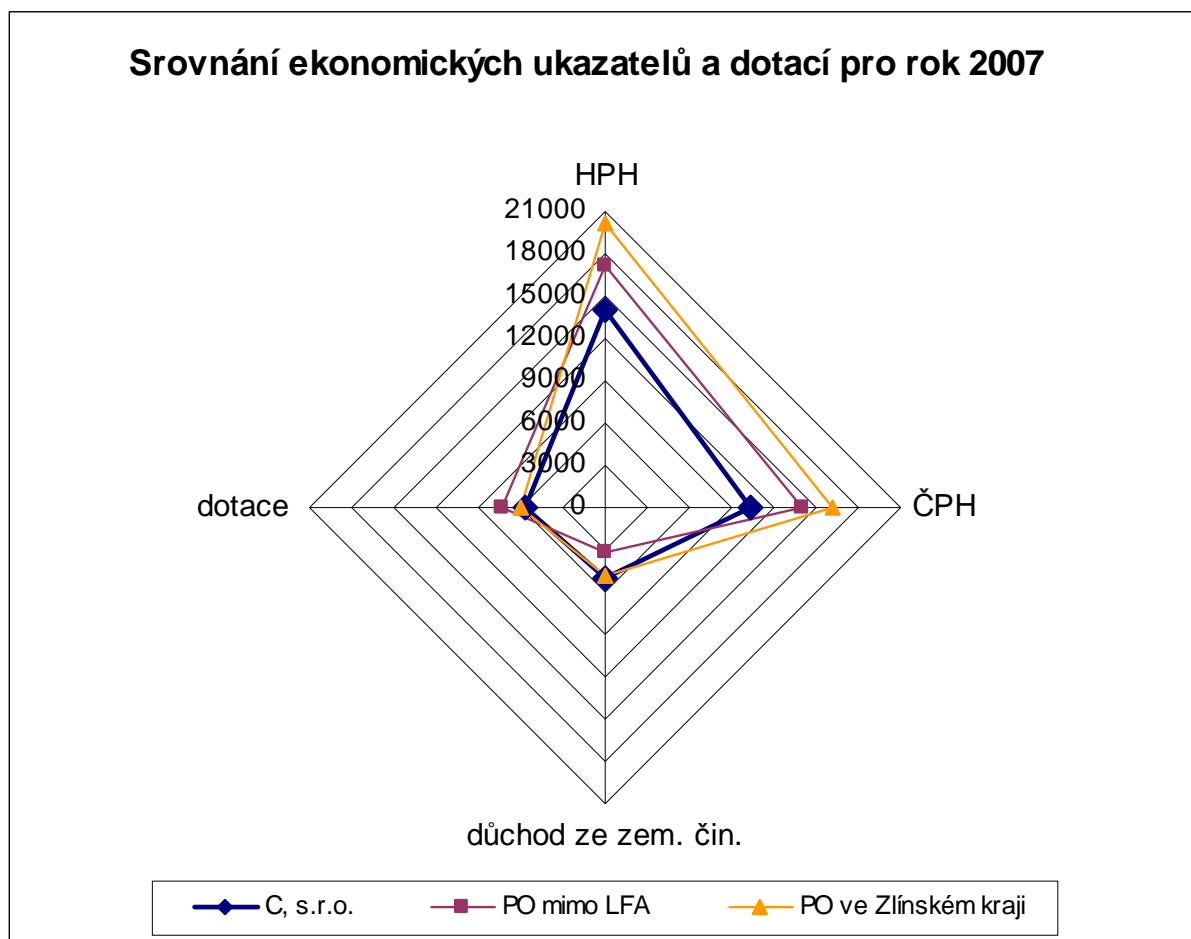
Zdroj: vlastní zpracování

Z Tab. 34 a grafu (Obr. 70) je zřejmé, že podnik C, s.r.o. dosahoval nejvyšších hodnot vybraných ekonomických ukazatelů v roce 2007. V tomto roce byla též dosahována nejvyšší hodnota důchodu ze zemědělské činnosti avšak i zde celkové dotace převyšují důchod ze zemědělské činnosti tzn. bez nich by byl podnik ztrátový. Nejhorších ekonomických výsledků dosahuje podnik v letech 2005 a 2006, kdy má důchod ze zemědělské činnosti záporný a výše dotací převyšuje čistou přidanou hodnotu tzn. dotace pokrývají náklady na externí faktory jako jsou mzdy, pachtovné či úroky a také část nákladů na odpisy. V těchto letech dotace tvoří 68 % (2005) a 83% (2006) hrubé přidané hodnoty. V Tab. 34 není vyčíslen pro tyto roky ani poměr dotací k důchodu ze zemědělské činnosti z důvodu záporné hodnoty tohoto ukazatele. V případě, že by podnik v letech 2005 a 2006 nezískal dotace nacházel by se ve značných finančních potížích. V roce 2008 je situace stabilnější, jelikož je dosahován kladný důchod ze zemědělské činnosti. Dotace tvoří 70% čisté přidané hodnoty a 48 % hrubé přidané hodnoty. Při zohlednění struktury dotací lze říci, že přímé platby, jež tvoří cca tři čtvrtiny všech dotací podniku, jsou nepostradatelnou subvencí, bez které by podnik jen stěží dosáhl kladného důchodu ze zemědělské činnosti. Podařilo by se to pouze v roce 2007 avšak výše důchodu ze zemědělské činnosti by byla značně nízká. Dotace LFA je pro podnik nevýznamná z důvodu umístění většiny pozemků mimo oblasti LFA. Ekonomické výsledky z první poloviny roku 2009 naznačují, že podíl dotací na čisté i hrubé přidané hodnotě bude značný z důvodu záporného důchodu ze zemědělské činnosti. Ztrátovost podniku bez dotací dokládá i Obr. 71, kdy při srovnání nákladů a výnosů bez dotací ve všech letech náklady převyšují výnosy. Nejhorší situace je v roce 2008, kdy rozpětí mez celkovými náklady a celkovými výnosy je největší.

Obr. 71 Vývoj nákladů a výnosů v čase (bez dotací) (v tis. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

Obr. 72 Srovnání ekonomických ukazatelů s dotacemi (v tis. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

Obr. 72 porovnává vybrané ekonomické ukazatele zkoumané firmy s právníky osobami hospodařícími mimo LFA (stejně jako u zkoumaného podniku většina pozemků se nachází mimo LFA) a s právníky osobami hospodařícími ve Zlínském kraji.⁴⁴ Z Obr. 72 je patrná podobnost čtyřúhelníku zkoumaného podniku s PO hospodařícími mimo LFA i s PO hospodařícími ve Zlínském kraji. Hodnoty hrubé a čisté přidané hodnoty jsou u zkoumaného podniku značně nižší. Naopak hodnota důchodu ze zemědělské činnosti je vyšší než u PO hospodařících mimo LFA a srovnatelná s PO hospodařícími ve Zlínském kraji. Dotace zkoumaný podnik získává v mírně nižších částkách než u PO hospodařících mimo LFA a srovnatelných částkách s PO hospodařícími ve Zlínském kraji. U tohoto srovnání je potřeba zohlednit zkreslení u srovnávacích kategorií z důvodu práce s průměrnými hodnotami v databázi FADN.

⁴⁴ Hodnoty PO hospodařících ve Zlínském kraji jsou zpracovány pouze ze zkráceného výsledku hospodaření.

Aplikace ukazatele minimální výše dotací

Při aplikaci ukazatele MVD jsou použity ukazatele MVPD a MVPD bez LFA. Tyto ukazatele jsou vypočteny pro roky 2005-2008 a to jak v absolutních hodnotách tak v % (viz následující tabulka).

Tab. 35 Ukazatel MVPD a MVPD bez LFA v letech 2005-2008

Zdroj: vlastní zpracování

	2005	2006	2007	2008
VH	-795	-1661	5012	1907
dotace provozní	5395	5990	6101	5982
LFA	30	30	28	26
MVPD	1,15	1,28	0,18	0,68
MVPD v %	115%	128%	18%	68%
MVPD bez LFA	1,14	1,27	0,17	0,68
MVPD bez LFA v %	114%	127%	17%	68%

Výsledek hospodaření podniku C je dle ukazatelů MVPD a MVPD bez LFA v letech 2005 a 2006 velmi závislý na dotacích, v roce 2007 je tato závislost nejnižší a v roce 2008 se opět zvyšuje na polovinu hodnot z let 2005-2006. Významné závislosti z let 2005 a 2006 jsou dány ztrátovostí podniku zatímco kladný výsledek hospodaření z roku 2007 snižuje tuto závislost na provozních dotacích na 18 % u ukazatele MVPD a na 17% u ukazatele MVPD bez LFA.

Pro porovnání ukazatele se srovnatelnými hodnotami je třeba si nejprve tento podnik zařadit podle velikosti a výrobního zaměření. Z Tab. 31 vyplývá, že podnik C s.r.o. dosáhl 579 EVJ a patří tak mezi velmi velké podniky. Hodnota EVJ byla vypočtena dle následujících údajů (viz Tab. 36). Hodnota EVJ byla získána podílem součtu podnikových příspěvků na úhradu u jednotlivých činností podniku vypočtených podle návodu uvedeného v kapitole 5.3.1. v Eurech a sazby 1200 Eur. Z údajů z Tab. 36 lze vyčíst nejen hodnotu EVJ, ale i zařazení podniku podle výrobní činnosti, jelikož podíl rostlinné a živočišné výroby odpovídá zařazení do smíšené výroby (viz. kapitola 5.3.1). Z databáze FADN jsou vypočteny srovnatelné údaje dle daného zařazení pro roky 2005-2008 a tyto hodnoty jsou v následující tabulce (Tab. 37) použity pro srovnání se zkoumaným podnikem.

Tab. 36 Příspěvky na úhradu jednotlivých činností podniku C za rok 2008

Zdroj: vlastní zpracování

pšenice	110714	skot dojnice	220472
ječmen	22620	skot ostatní	67398
oves	6725	ovce	252
kukuřice	69660	prasata	59408
řepka	44460	živočišná výroba	347530
vojtěška	46800		
pícniny	23391	výroba celkem	695358
léčivé rostliny	23458	sazba	1200
rostlinná výroba celkem	347828	EVJ	579

Tab. 37 Porovnání ukazatelů MVPD a MVPD bez se srovnatelnými hodnotami

Zdroj: vlastní zpracování

	2005	2006	2007	2008
MVPD	1,15	1,28	0,18	0,68
MVPD srov. ⁴⁵	0,72	0,84	0,65	0,86
MVPD bez LFA	1,14	1,27	0,17	0,68
MVPD bez LFA srov. ⁴⁶	-	-	0,62	0,84

Z Tab. 37 vyplývá, že podnik C má vyšší závislost na dotacích než srovnatelné podniky v letech 2005 a 2006 a nižší závislost v následujících 2 zkoumaných letech. Vyšší závislost je opět zaznamenána u ukazatele MVPD při srovnání s ukazatelem MVPD bez LFA. To opět odpovídá výsledkům zjištěným v předchozích analýzách.

⁴⁵ Z důvodu změny v kategorizaci podniků databázi FADN jsou pro roky 2005 a 2006 uvedeny údaje průměrné právnické osoby s výrobním zaměřením smíšená výroba.

⁴⁶ Z důvodu změny v kategorizaci podniků databázi FADN nejsou pro roky 2005 a 2006 uvedeny příslušné srovnávací údaje.

Závěr případové studie

Při srovnání celkových dotací s vybranými ekonomickými ukazateli (z *Tab. 34* a *Obr. 70* a *Obr. 71*) vyplynulo, že ve všech zkoumaných letech by byl podnik bez dotací ztrátový. Dle *Obr. 71* by největší závislost na dotacích měl podnik dosahovat v letech 2005 a 2006 a nejmenší pak v roce 2007. Tyto výstupy odpovídají výsledkům ukazatele MVPD a MVPD bez LFA. Oba ukazatele jsou nejvyšší v letech 2005 a 2006 a nejnižší v roce 2007. Ve všech letech je závislost VH tohoto podniku na dotacích kladná, což odpovídá vykazované ztrátě při výpočtu výsledku hospodaření bez dotací. Při srovnání zkoumaného podniku s PO hospodařícími mimo LFA a s PO hospodařícími ve Zlínském kraji z roku 2007 jsou hodnoty hrubé a čisté přidané hodnoty i dotací u zkoumaného podniku nižší, naopak hodnota důchodu ze zemědělské činnosti je vyšší než u PO hospodařících mimo LFA a je srovnatelná s PO hospodařícími ve Zlínském kraji. Také hodnoty ukazatelů MVPD a MVPD bez LFA jsou v tomto roce nižší než u podniků srovnatelným zaměřením a velikostí.

6 MODIFIKACE NÁVRHU METODIKY PRO STANOVENÍ MINIMÁLNÍ VÝŠE DOTACÍ K EFEKTIVNĚJŠÍMU ZACÍLENÍ DOTACE SAPS NA PŘÍKLADU ČESKÉ REPUBLIKY

Pojem dotace lze vymezit jako finanční podporu poskytovatele dotace příjemci dotace. Tato definice je velmi obecná, přesto zachycuje základní podstatu dotací: vazbu mezi poskytovatelem a příjemcem dotace. Tato vazba je dána tokem finančních prostředků mezi oběma výše zmíněnými subjekty. Ukazatel Minimální výše dotací pomáhá při určení závislosti zemědělských podniků na dotacích proto je prioritně určen pro příjemce dotací. Jeho využití je však širší. Při pohledu na stranu poskytovatelů dotací a problematiku dotačních politik je zřejmé, že lze využít princip stanovení minimální výše dotací i zde. Tato kapitola je zaměřena na efektivnější zacílení dotace SAPS na příkladu České republiky.

6.1 Definice pojmu „zacílení“

Jedním z velmi diskutovaných témat posledních let je problematika zacílení (targeting) dotačních politik. Při definici pojmu „zacílení“ dotační politiky lze vycházet z příručky OECD: Efektivní zacílení zemědělských politik od Catherine Moreddu⁴⁷. Zde jsou nejprve stanoveny základní podmínky pro opatření v rámci dotačních politik. Opatření by měla být:

- *transparentní* - mající jednoduše identifikovatelné koncepční cíle, finanční náklady, přínosy a jejich příjemce
- *zacílená* - na přesně stanovené výstupy a co možná nejvíce nezávislá na ostatních vlivech
- *upravená na míru* - poskytující transfery, které nejsou větší než je nutné k dosažení jasně identifikovatelných výstupů

⁴⁷ MOREDDU, Catherine. *Effective Targeting od Agricultural Policies*. France : OECD Publications, 2007. 81 s. ISBN 978-92-64-03827-1.

- *pružná* - odrážející různorodost poměrů v zemědělství, schopná reagovat na měnící se cíle a priority a použitelná v časovém období potřebném pro dosažení přesně stanovených výstupů
- *spravedlivá* - beroucí v úvahu rozložení podpory mezi jednotlivá odvětví zemědělství, zemědělské podniky a oblasti.

Zacílení (targeting) je definováno (Moreddu, 2007) jako tvorba koncepce, zaměřené na přesně stanovené výstupy s využitím vhodně zvolených postupů (kvantitativně či kvalitativně měřitelných), která je aplikována na jasně definované skupiny subjektů či oblasti⁴⁸.

Zacílená politika je obecně definována (Moreddu, 2007) jako koncepční opatření, která jsou zaměřená na přesně stanovené výstupy, obyvatelstvo nebo oblasti. Její realizace vyžaduje identifikaci cílů, skupin a oblastí. Opakem je široká politika (broad-based policy), která je realizována nerozlišujícím nebo nezacíleným způsobem.

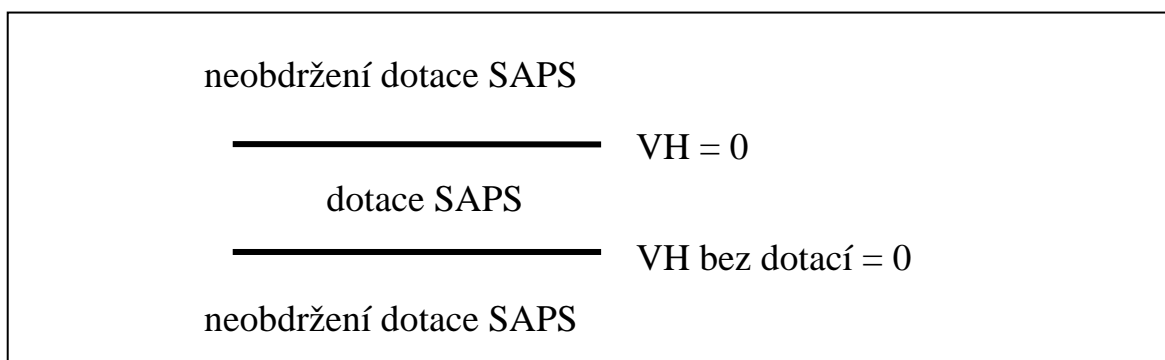
6.2 Charakteristika dotace SAPS

Dotace SAPS je nejčastěji se vyskytující dotací do zemědělství v ČR i v ostatních zkoumaných státech střední Evropy. Ve struktuře zemědělských dotací v České republice tvoří z pohledu výše alokovaných finančních prostředků největší část (viz kap. 4.1.1.). Ve všech zkoumaných státech tvoří významnou část dotací (viz kap. 4.1. a 4.2.). Podmínky jejího získání jsou ve všech zemích obdobné. SAPS je tzv. decouplovaná platba, tzn. odpojena od produkce. Tato dotace je vyplácena z fondů Evropské unie pro FO a PO na jednotku zemědělské půdy (bližší podmínky viz kap. 1.4.3.). Z pohledu zacílení je dotace SAPS opatření ze široké politiky, jelikož dotace SAPS není zaměřena na přesně stanovený výstup a aplikována na jasně definované skupiny subjektů či oblasti. Pro efektivnější zacílení této dotace je potřeba stanovit cíl (měřitelný výstup) a diferencovat její platbu podle určitého kritéria pro přesně stanovené skupiny příjemců. Pro zacílení této dotace lze s výhodou použít upravenou metodiku stanovení minimální výše dotací.

⁴⁸ *Princip zacílení byl vypracován Cordenem a zobecněn Bhagwatim. Zjistili, že „zásah“ politiky by měl být použit co možná nejbližže požadovaného cíle, který je zdrojem deformace výstupu.*

6.3 Modifikace návrhu metodiky pro stanovení minimální výše dotací pro efektivnější zacílení dotace SAPS

Dotace SAPS je svými podmínkami získání velmi široce zaměřená a podporuje obecně zemědělské podnikatele v jejich činnosti (není vázána na konkrétní výstup jako plodinu či druh dobytka). Za cíl si lze tedy stanovit dorovnání příjmů na minimální výši výsledku hospodaření. Cíl musí být stanoven v měřitelných jednotkách, proto je za cíl stanoveno dorovnání příjmů do $VH = 0$. Cíl může být určen i na jinou hodnotu, avšak nulový výsledek hospodaření nejvíce zefektivňuje dotaci, jelikož eliminuje ztrátu, ale nepřispívá k tvorbě zisku. Dále je třeba si stanovit hranice výsledku hospodaření pro obdržení dotace, aby nebyly podporovány zemědělské podniky velmi ztrátové a naopak ty zemědělské podniky, které tuto dotaci nepotřebují. Za spodní hranici je navržen výsledek hospodaření bez dotací roven 0, tzn. zemědělské podniky, které bez dotací dosahují zisku, by dotaci SAPS neobdrželi. Vrchní hranicí je výsledek hospodaření při započtení všech dotací do výnosů (příjmů) roven 0. Grafické znázornění těchto hranic je uvedeno na následujícím schématu.

Obr. 73 Hranice pro udělení dotace SAPS

Zdroj: vlastní zpracování

Dle těchto kritérií by mohla být dotace SAPS udělena či neudělena každému podniku pouze podle jeho výsledku hospodaření. Nastává však problém v podobě finanční a administrativní náročnosti. Pokud by byl každý podnik testován na výši výsledku hospodaření a podle tohoto výsledku by mu byla udělena dotace SAPS, pak by byl tento systém tak finančně a administrativně náročný, že by bylo neefektivní jej v praxi realizovat. Zároveň by demotivoval příjemce dotací k dosahování zisku, jelikož výše dotace by se odvíjela od výše jeho ztráty. Za efektivnější řešení lze považovat rozdělení příjemců dotací do přesně stanovených kategorií a určení koeficientů pro výpočet dotace SAPS pro každou kategorii.

Při tvorbě metodiky pro stanovení srovnatelných údajů pro ukazatel minimální výše dotací (kap. 5.3.) byly rozděleny podniky podle výrobního zaměření a velikosti podniku se zohledněním jeho právní formy. Toto rozdělení

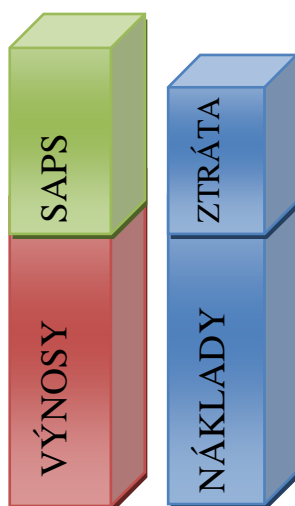
Ize uplatnit i pro udílení dotace SAPS. Výhoda tohoto rozdělení je v tom, že je využíváno databází FADN, jejíž výsledky lze použít pro zjištění výsledku hospodaření jednotlivých kategorií. Tato databáze je jednotná pro celou Evropskou Unii a její výsledky jsou využívány Eurostatem, Evropskou komisí a jinými institucemi Evropské unie. Proto lze tato kritéria rozdělení příjemců dotací po jejich úpravě využít i v jiných zemích EU. Tato práce se však dále bude zabývat pouze podmínkami pro Českou republiku, jen nebude zohledněna právní forma podnikání z důvodu možnosti snazší využitelnosti pro jiné země EU. Kritéria rozdělení příjemců dotace SAPS vypadají následovně.

Tab. 38 Kritéria rozdělení příjemců dotace SAPS

Zdroj: vlastní zpracování

	Polní výroba	Zahradnictví	Produkce mléka	Chov skotu	Smíšená výroba	Chov prasat a drůbeže
malá						
střední						
velká						
velmi velká						

Koeficienty pro výpočet výše dotace SAPS pro každou kategorii budou stanoveny obdobnou metodikou jako u minimální výše dotací. Výchozím prvkem bude ukazatel MVPD (viz kap. 5.2.). Jelikož je pozornost zaměřena pouze na dotaci SAPS bude poměr výsledku hospodaření bez dotací k dotaci SAPS stanoven stejným postupem jako u minimální výše dotací, viz schéma.

Obr. 74 Výchozí schéma pro tvorbu ukazatele s dotací SAPS

Zdroj: vlastní zpracování

Rovnice by vypadala následovně.

$$MVPD\ SAPS = \frac{PROVOZNÍDOTACE - VH}{SAPS} \quad (9)$$

Kde:

- MVPD SAPS je minimální výše provozních dotací pro SAPS [-]
- SAPS je jednotná platba na plochu [Kč]
- VH je výsledek hospodaření [Kč]

Zdroj: vlastní zpracování

Pro eliminaci meziročních výkyvů bude tento ukazatel zprůměrován pro poslední 4 - 5 let, dle následující rovnice:

$$MVD\ SAPS_m = \frac{\sum_{i=n-m-1}^n (PROVOZNÍDOTACE - VH)}{\sum_{i=n-m-1}^n (SAPS)} \quad (10)$$

Kde:

- MVPD SAPS_m je minimální výše provozních dotací pro SAPS_m [-]
- SAPS je jednotná platba na plochu [Kč]
- VH je výsledek hospodaření [Kč]
- n je poslední rok rozhodného období [rok]
- i je první rok rozhodného období [rok]
- m je časová délka rozhodného období [rok]

Zdroj: vlastní zpracování

Rovnice je stanovena obecně pro možnost volby počtu let, které je možno průměrovat. Takto určený koeficient bude vypočítán pro každou kategorii stanovenou pro tvorbu srovnatelných údajů. K aplikaci těchto koeficientů pro určitý rok je třeba znát hodnotu SAPS na ha zemědělské půdy pro určený rok výpočtu. Tou se vynásobí podíl výše uvedený podíl (10) podle následujícího vzorce:

$$MVPD\ SAPS_{m,n+1} = \frac{\sum_{i=n-m-1}^n (\text{PROVOZNÍ DOTACE} - \text{VH})}{\sum_{i=n-m-1}^n (\text{SAPS})} \cdot \text{SAPS}_{n+1} \quad (10)$$

Kde:

- MVPD SAPS je minimální výše provozních dotací pro SAPS_m pro rok n + 1 [Kč]
- SAPS je jednotná platba na plochu [Kč]
- VH je výsledek hospodaření [Kč]
- n je poslední rok průměrování [rok]
- i je první rok průměrování [rok]
- m je počet průměrovaných let [rok]

Zdroj: vlastní zpracování

6.4 Verifikace modifikovaného návrhu metodiky

Výše stanovená metodika je aplikována na dotaci SAPS pro rok 2010. V následujících tabulkách je vypočítán průměr MVPD SAPS₅ z let 2005-2009 pro pětileté zkoumané období a následně MVPD SAPS₄ z let 2006-2009 pro čtyřleté zkoumané období. Kladné hodnoty ukazatele v Tab. 39 a Tab. 40 ukazují závislost podniků na dotaci SAPS, zatímco záporné hodnoty ukazují tvorbu zisku i bez zahrnutí dotací do výnosů podniku.

Tab. 39 Ukazatel MVPD SAPS₅ průměr z let 2005-2009

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

	Polní výroba	Zahradnictví	Produkce mléka	Chov skotu	Smíšená výroba	Chov prasat a drůbeže
malá	0,17	-63,47	-0,15	2,24	-0,09	-22,16
střední	0,17	-50,65	-1,09	1,83	0,39	-19,82
velká	0,71	-27,17	1,30	2,52	1,40	-3,92
velmi velká	1,76	0,00	2,95	2,68	2,25	69,89

Tab. 40 Ukazatel MVPD SAPS₄ průměr z let 2006-2009

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

	Polní výroba	Zahradnictví	Produkce mléka	Chov skotu	Smíšená výroba	Chov prasat a drůbeže
malá	0,20	-29,82	-0,07	2,40	0,01	-11,55
střední	0,49	-24,35	-0,50	2,47	0,53	250,06
velká	0,56	-21,49	1,29	2,55	1,48	-2,19
velmi velká	1,72	0,00	2,91	2,65	2,27	90,77

Tab. 39 a Tab. 40 udávají koeficienty, podle kterých lze rozvrhnout dotaci SAPS pro každou kategorii. V případě záporných hodnot nejsou dané kategorie závislé na dotacích a tudíž je lze vyloučit z dotace SAPS. Z tabulek vyplývá, že záporných hodnot dosahuje obor zahradnictví, a dále produkce mléka u malých a středních podniků. U malých podniků smíšené výroby je výsledek hospodaření cca nulový. Nejrozporuplnější kategorií je chov prasat a drůbeže, ve které jsou určité velikosti podniků ziskové a to i bez dotací nebo naopak jiné ztrátové a to i při započítání dotací. Všechny výše uvedené kategorie lze pro následující rok vyloučit z dotace SAPS, jelikož nesplňují cíl dotace. Ostatní dotace by byly zemědělským podnikatelům v těchto kategoriích zachovány. Údaje z těchto tabulek jsou použity pro výpočet MVPD SAPS₅ a MVPD SAPS₄ pro rok 2010 pro ty kategorie podniků, které dosahují určité závislosti na dotacích a to podle vztahu 10. Výše SAPS pro rok 2010 byla stanovena na 4060,80 Kč na ha zemědělské půdy.

Tab. 41 Ukazatel MVPD SAPS_{5, 2010} průměr z let 2005-2009

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

	Polní výroba	Zahradnictví	Produkce mléka	Chov skotu	Smíšená výroba	Chov prasat a drůbeže
malá	682			9104		
střední	671			7435	1573	
velká	2886		5277	10215	5701	
velmi velká	7141		11976	10877	9152	

Tab. 42 Ukazatel MVPD SAPS₄, 2010 průměr z let 2006-2009

Zdroj: vlastní zpracování dle FADN

	Polní výroba	Zahradnictví	Produkce mléka	Chov skotu	Smíšená výroba	Chov prasat a drůbeže
malá	796			9766	36	
střední	2006			10042	2143	
velká	2282		5221	10367	6008	
velmi velká	6987		11816	10770	9238	

Z tabulek je patrné, že největší dotace by získali velmi velké podniky a to nejvíce u produkce mléka. Dále jsou velké podniky. Při současné prioritě podpory malého a středního podnikání je možné zjištěné koeficienty dále upravit váhami pro zvýšení podpory malých a středních podniků. Kategorii nejvíce závislou na dotacích, dle výrobního zaměření, je chov skotu. Zde by se dotace oproti původní částce SAPS zdvojnásobila. Výhodou tohoto systému je efektivnější zacílení této dotace přinášející úspory pro poskytovatele dotace. Nevýhodou tohoto systému je nedostatečná motivace zemědělských podnikatelů k dosahování zisku a administrativní náročnost.

Cílem této modifikace návrhu metodiky stanovení minimální výše dotací je poukázání na širší možnost využití ukazatele minimální výše dotací a to nejen u příjemce dotace ale i u poskytovatele dotací. Pro praktické uplatnění této modifikace návrhu by bylo třeba provedení podrobnějšího výzkumu a ex-ante zhodnocení dopadů modifikace návrhu na zemědělské podniky.

7 SHRnutí VÝSLEDKŮ DISERTAČNÍ PRÁCE

Dotace do zemědělství významně ovlivňují ziskovost zemědělských podniků v České republice. Na základě provedených analýz bylo dokázáno, že v letech 2003-2008 byly zemědělské podniky v průměru bez dotací ztrátové. Proto byla navržena metodika stanovení minimální výše dotací pro určení bodu zvratu zemědělských podniků v České republice. Pomocí nového ukazatele si zemědělské podniky mohou zjistit svou závislost na dotacích tzn. jakou částí se dotace podílejí na krytí jejich případné ztráty, která by vznikla při neobdržení dotací. Tato metodika byla dále modifikována k efektivnějšímu zacílení dotace SAPS na příkladu České republiky.

7.1 Ověření hypotéz

H1: Konkurenceschopnost zemědělských podniků České republiky určená základními ekonomickými ukazateli databáze FADN je na obdobné úrovni jako konkurenceschopnost zemědělských podniků ve vybraných post-komunistických státech Evropské unie.

Na základě komparativní analýzy ekonomických výsledků zemědělských podniků v České republice, Polsku, Slovenské republice a Maďarsku lze tvrdit, že nejvíce podobné ekonomické výsledky dosahují zemědělské podniky v České republice a Maďarsku (viz. kap. 4.2.). Srovnání bylo provedeno mezi ukazateli hrubou přidanou hodnotou, čistou přidanou hodnotou a důchodem ze zemědělské činnosti, vše na jeden hektar zemědělské půdy. Nejlepších ekonomických výsledků v těchto kategoriích dosahovaly zemědělské podniky v Polsku, zatímco nejhorší ekonomické výsledky mají zemědělské podniky na Slovensku. Byla též zpracována komparace bilance provozní dotací a daní. Nevíce dotací po odpočtu daní na ha zemědělské půdy má Česká republika, nejméně pak Polsko. **Hypotézu nelze potvrdit**, jelikož konkurenceschopnost zemědělských podniků České republiky je na obdobné úrovni jako konkurenceschopnost zemědělských podniků v Maďarsku, ale ne v Polsku, a Slovensku (viz Obr. 33).

H2: Většina vybraných zemědělských podniků by bez dotací nedosahovala v daném roce zisku.

Tato hypotéza vychází z předpokladu, že zemědělské podniky nedosahují bez dotací zisku. Komparativní analýza zaměřující se na konkurenceschopnost zemědělských podniků v České republice, Polsku, Maďarsku a Slovenské republice ukázala, že kromě Polska jsou v průměru zemědělské podniky bez dotací ztrátové. Stejný výsledek byl zjištěn i u průměru 27 států Evropské unie (EU27). Tato ztráta přepočtena na ha zemědělské půdy u EU 27 byla více než

trojnásobně vyšší než v České republice (viz. kap. 4.2.). Při podrobné analýze zemědělských podniků v ČR v letech 2003-2008 je opět zřejmá ztrátovost těchto podniků a to zvláště v méně příznivých oblastech. Ziskovost lze nalézt u fyzických osob a to jen ve vybraných letech (viz kap. 4.3). Hypotéza je zaměřena na poslední část výzkumu, který byl prováděn přímo primárním šetřením mezi zemědělskými podniky ve Zlínském kraji. Ani jeden ze zkoumaných 11 podniků nedosáhl v roce 2008 zisku (viz. kap. 4.5.). **Stanovenou hypotézu lze potvrdit.**

H3: Lze stanovit minimální výši dotací pro určení bodu zvratu zemědělských podniků.

Metodika stanovení minimální výše dotací pro určení bodu zvratu zemědělských podniků a její verifikace (viz. kap. 5) dokazuje, že lze určit minimální výši dotací pro určení bodu zvratu zemědělských podniků. Minimální výše dotace je stanovena ukazatelem minimální výše dotací (MVD) a ukazatelem minimální výše provozních dotací (MVPD). Oba ukazatele jsou vytvořeny tak, aby pomáhaly zemědělským podnikům zjistit závislost jejich VH na dotacích tzn. do jaké míry dotace kryjí jejich případnou ztrátu (bez dotací). Dále byla stanovena metodika pro určení srovnatelných údajů k ukazateli minimální výše dotací. Srovnatelné údaje slouží pro lepší vypovídací schopnost vytvořených ukazatelů. Na základě výše uvedených informací **lze hypotézu potvrdit.**

H4: Lze efektivněji zacílit dotaci SAPS v České republice v podmínkách Evropské unie.

Postup pro efektivní zacílení zemědělských dotací vychází z příručky OECD⁴⁹. Vždy je třeba si stanovit cíl (měřitelný výstup) a diferencovat platbu dotace dle určitého kritéria pro přesně stanovené skupiny příjemců. Dotace SAPS je široce zaměřené opatření, které lze efektivněji zacílit. Toto zacílení bylo provedeno určením měřitelného cíle dotace, rozříděním příjemců do skupin dle metodiky pro určení srovnatelných údajů k ukazateli minimální výše dotací a stanovením kritéria pro diferenciaci platby dotace pomocí modifikace

⁴⁹ MOREDDU, Catherine. *Effective Targeting of Agricultural Policies*. France : OECD Publications, 2007. 81 s. ISBN 978-92-64-03827-1.

ukazatele minimální výše dotací. Toto zacílení bylo verifikováno na dotaci SAPS pro rok 2010 (viz. kap. 6). **Hypotéza je potvrzena.**

7.2 Přínos práce pro vědu a praxi

Podnětem pro zpracování disertační práce byly rozhovory se zemědělskými podnikateli o jejich současných ekonomických problémech. Dotace se stávají stále důležitějším prvkem ovlivňující ekonomické výsledky zemědělského podniku. Zkoumání vlivu dotací na ekonomické výsledky zemědělských podniků může přispět k řešení vznikajících problémů. Jednotlivé přínosy práce pro teoretické poznání, pedagogiku a praktické poznání jsou přiblíženy v následujících podkapitolách. Každý přínos je nejprve popsán a následně shrnut do jedné výstižné věty.

7.2.1 Přínos práce pro teoretické poznání

Řešená problematika je velmi aktuální, jelikož právě probíhají diskuze na téma: Společná zemědělská politika po roce 2013. Od roku 2014 začíná nové programovací období, které potrvá dalších 7 let. Na začátku programovacího období 2014 - 2020 se očekávají významné změny v dotační politice v zemědělství v Evropské unii, které ovlivní dotační politiku v zemědělství v České republice. Ta bude mít dopad na zemědělské podniky a jejich ekonomické výsledky. Proto je potřeba se touto problematikou zabývat a zkoumat vliv dotací na ekonomické výsledky zemědělských podniků.

⇒ *Zpracování aktuální problematiky.*

Dotační politika v zemědělství se neustále vyvíjí, a to v závislosti na požadavcích mezinárodních trhu se zemědělskými komoditami, stavu a požadavcích národního hospodářství i samotných zemědělských subjektů. Ucelený soupis aktuálních poznatků z oblasti agrárního sektoru, agrární politiky, Společné zemědělské politiky Evropské unie a dotační politiky v zemědělství v České republice přispěje ke komplexnosti pohledu na dotace do zemědělství v podmínkách Evropské unie.

⇒ *Komplexní zmapování teoretických poznatků z oblasti dotační politiky v zemědělství.*

Prostřednictvím komparativní analýzy dotačních politik v České republice, Polsku, Maďarsku a Slovenské republice je rozšířeno teoretické poznání v této oblasti o další 3 státy. Pozornost byla zaměřena zvláště na strukturu dotačních politik, popis vybraných kategorií dotací i jednotlivých dotačních titulů. Pro lepší pochopení zkoumané problematiky byla u každého státu zpracována

stručná charakteristika daného státu se zaměřením na půdně-klimatické podmínky a základní data týkající se zemědělského sektoru.

⇒ *Rozšíření spektra teoretických poznatků z oblasti dotační politiky v zemědělství.*

Nebylo zjištěno, že by se v současné odborné literatuře vyskytovala metodika stanovení minimální výše dotací pro určení bodu zvratu zemědělských podniků. V rámci disertační práce byla navržena metodika stanovení minimální výše dotací. Součástí této metodiky je ukazatel minimální výše dotací (MVD), který udává poměr výše dotací nezbyté k pokrytí případné ztráty, k celkovým dotacím. Ukazatel MVD pomáhá určit závislost výsledku hospodaření na dotacích. Ukazatel MVD je dále rozšířen o ukazatel minimální výše provozních dotací (MVPD) a ukazatel minimální výše provozních dotací bez započtení dotace LFA (MVPD bez LFA). Součástí metodiky je stanovení srovnávacích údajů k ukazateli MVD. Nejprve je zemědělský podnik zařazen do určité kategorie dle stanovených kritérií a této kategorii je přiřazen srovnávací údaj.

⇒ *Vytvoření metodiky pro stanovení minimální výše dotací pro určení bodu zvratu zemědělských podniků.*

Pojem dotace udává vazbu mezi příjemcem dotace a jejím poskytovatelem. Tento duální vztah je využit i při zpracování disertační práce. Metodika stanovení minimální výše dotací je primárně určena pro příjemce dotací, avšak po její modifikaci lze využít i pro poskytovatele dotací, např. pro efektivnější zacílení dotace SAPS v České republice.

⇒ *Využití duálního vztahu u metodiky stanovení minimální výše dotací.*

7.2.2 Přínos práce pro pedagogiku

Většina příkladů a případových studií využívaných pro pedagogickou činnost na FaME se zabývá průmyslovým odvětvím případně odvětvím služeb. Zemědělství je zde doposud dosti opomíjenou oblastí. Poznatky z disertační práce mohou pomoci při rozšíření spektra příkladů i případových studií.

⇒ *Rozšíření oblasti pedagogiky na FaME o problematiku zemědělské ekonomiky.*

Finanční analýza může být definována jako soubor činností s cílem zjištění a komplexního vyhodnocení finanční situace podniku (Kislingerová, 2005; Pavelková, 2005). Součástí této analýzy by mělo být i zjištění vlivu dotací na

ziskovost zemědělského podniku. V případě, že podnik dosahuje dobrých výsledků finanční analýzy, avšak zemědělské dotace tvoří významnou část jeho výnosů, může tato situace znamenat významné riziko do budoucna. Změna v dotační politice či nedodržení podmínek pro získání dotace znamená pokles výše zemědělských dotací nebo jejich neobdržení, které může ohrozit ziskovost podniku.

⇒ *Možnost začlenění ukazatele minimální výše dotací do finanční analýzy u zemědělských podniků.*

7.2.3 Přínos práce pro praktické poznání

Komparativní analýzou ekonomických výsledků zemědělských podniků prostřednictvím databáze FADN ČR a FADN EU byla porovnána konkurenceschopnost zemědělství v České republice, Polsku, Maďarsku a na Slovensku. Tato analýza byla zaměřena na ekonomické ukazatele vztahující se k dotacím a konečným výstupům zemědělských podniků (celková produkce, čistá přidaná hodnota, důchod ze zemědělské činnosti atd.). Toto srovnání je využitelné nejen pro zemědělské podniky ale i pro ostatní odvětví, zvláště pak pro zpracovatele zemědělských produktů a navazující zpracovatelský průmysl.

⇒ *Vytvoření názorného srovnání konkurenceschopnosti zemědělství v České republice a vybraných státech Evropské unie.*

Stanovení minimální výše dotací pro určení bodu zvratu pomůže zemědělským podnikům k tomu, aby zjistily svou závislost na subvencích. Pokud je příliš velká, pak pokles výše dotací může ohrozit ziskovost podniku. Řešení případné ztrátovosti je u zemědělských podniků složitější než u průmyslových podniků, protože zemědělské podnikání je velmi rizikové (závislost na počasí, úrodě atd.) a změna zaměření je značně obtížná, ať již finančně či časově (např. u chovu skotu 2-5 let). Proto je třeba identifikovat toto riziko a hledat řešení. V rámci metodiky stanovení minimální výše dotací byl vytvořen ukazatel minimální výše dotací (MVD), který určuje míru závislosti zemědělského podniku na dotacích. Tato závislost je dána poměrem výše dotací připadající na výši ztráty (případně zisku) k celkovým dotacím. V rámci návrhu metodiky byly vytvořeny srovnávací údaje k ukazateli minimální výše dotací, bez kterých nemůže podnik objektivně posoudit svou závislost na zemědělských subvencích. Skrze tuto metodiku, by měl zemědělský podnik včas identifikovat hrozící riziko a hledat možnosti jeho řešení.

⇒ *Stanovení minimální výše dotací pro určení bodu zvratu zemědělských podniků.*

Dotace do zemědělství se neustále mění. Zemědělské podniky se budou muset přizpůsobit těmto změnám. Pro některé z nich budou znamenat nové výzvy, pro jiné hrozby. Je potřeba, aby dotační politiku v zemědělství podniky dobře znaly a uvědomovaly si též dopady dotací na jejich ekonomické výsledky. Prostřednictvím spolupráce s krajským informačním střediskem ve Zlíně a vzájemnou spoluprací krajských informačních středisek budou získané informace zprostředkovány zemědělským podnikům.

⇒ *Zlepšení informovanosti zemědělských podniků o dotační politice v zemědělství.*

ZÁVĚR

V disertační práci byla řešena problematika dotací do zemědělství a jejich vlivu na ekonomické výsledky zemědělských podniků. Jejím hlavním cílem bylo navržení metodiky pro stanovení minimální výše dotací pro zemědělské podniky v České republice v podmínkách Evropské unie.

Nejprve byly zpracovány teoretické poznatky z oblasti agrárního sektoru, agrární politiky a dotační politiky do zemědělství, jak v České republice tak v Evropské unii. Byl tak sestaven ucelený soupis informací týkajících se oblasti dotací do zemědělství v České republice v podmínkách Evropské unie. Dále byla stručně nastíněna problematika analýzy bodu zvratu.

Prostřednictvím komparativních analýz dotačních politik v České republice, Polsku, Maďarsku a Slovenské republice bylo poukázáno na obdobné prvky dotačních politik především z důvodu uplatňování Společné zemědělské politiky Evropské unie. Rozdílné dotační programy a tituly bylo možno nalézt zvláště u národních plateb. Členění základních kategorií dotací bylo také v jednotlivých státech různé.

Dále byly provedeny komparativní analýzy ekonomických výsledků zemědělských podniků v zemích Visegrádské čtyřky, které byly dále porovnány s průměrem EU27. K analýzám byly využity výstupy z databáze FADN. U zemědělských podniků ve všech zkoumaných státech byla prokázána ziskovost při započtení dotací do výnosů. U České republiky, Slovenské republiky a Maďarska byla zjištěna ztrátovost podniků při nezapočtení dotací do výnosů. Dále byla zjištěna určitá rozdílnost ekonomických výsledků zemědělských podniků v rámci zkoumaných států. Pouze při porovnání ekonomických výsledků zemědělských podniků České republiky a Maďarska byla vyzorována podobnost. Nejlepší ekonomické výsledky byly dosaženy v Polsku, zatímco u Slovenské republiky byly zaznamenány výsledky nejhorsí.

Provedením analýz vlivu dotací na ekonomické výsledky zemědělských podniků v České republice byla zjištěna ztrátovost zemědělských podniků v letech 2003-2008 (bez započtení dotací). Z tohoto důvodu byla navržena metodika stanovení minimální výše dotací pro určení bodu zvratu zemědělských podniků v České republice. Zemědělským podnikům tak bylo umožněno zjistit si pomocí nově vytvořeného ukazatele závislost svého výsledku hospodaření na dotacích, tj. výši dotace nutnou ke krytí jejich případné ztráty (při nezapočítání výše dotací do výnosů). Kromě základního ukazatele minimální výše dotací, byly navrženy i upravené verze tohoto ukazatele, konkrétně ukazatel minimální výše provozní dotací a ukazatel minimální výše provozních dotací bez LFA. Dále byla stanovena metodika pro určení srovnatelných údajů k ukazateli

minimální výše dotací. Bylo zjištěno, že pro všechny zemědělské podniky by nebylo možné vytvořit jeden srovnatelný údaj s dobrou vypovídací schopností, proto byly zemědělské podniky rozděleny podle velikosti a výrobního zaměření a pro každou kategorii byl vytvořen srovnatelný údaj. Srovnatelné údaje byly stanoveny kvůli názornějšímu srovnání hodnot ukazatele. Navržená metodika byla verifikována aplikací na 11 zkoumaných podniků ve Zlínském kraji.

Závěrečná část – Modifikace návrhu metodiky stanovení minimální výše dotací - byla vytvořena z důvodu duality dotačních vztahů a možnosti uplatnění návrhu metodiky u poskytovatelů dotací. Tato metodika byla modifikována k efektivnějšímu zacílení dotace SAPS na příkladu České republiky. Toto zacílení bylo provedeno určením měřitelného cíle dotace, roztríděním příjemců do skupin a stanovením kritéria pro diferenciaci platby dotace pomocí modifikace ukazatele minimální výše dotací. Toto zacílení bylo verifikováno na dotaci SAPS pro rok 2010.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] *Agricultural Policy Perspectives Member States factsheets – May 2010 : CZECH REPUBLIC* [online]. Evropská unie : Evropská komise, 2010 [cit. 2010-08-12]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/perspec/background/index_en.htm#SMT>.
- [2] *Agricultural Policy Perspectives Member States factsheets – May 2010 : POLAND* [online]. Evropská unie : Evropská komise, 2010 [cit. 2010-08-12]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/perspec/background/index_en.htm#SMT>.
- [3] *Agricultural Policy Perspectives Member States factsheets – May 2010 : SLOVAKIA* [online]. Evropská unie : Evropská komise, 2010 [cit. 2010-08-12]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/perspec/background/index_en.htm#SMT>.
- [4] *Agricultural Policy Perspectives Member States factsheets – May 2010 : HUNGARY* [online]. Evropská unie : Evropská komise, 2010 [cit. 2010-08-12]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/perspec/background/index_en.htm#SMT>.
- [5] BAŠEK, V; KRAUS, J. *Comparison of selected indicators of farms in the EU member states*. *Agricultural Economics (Zemědělská ekonomika)* [online]. 2011(2), 57, [cit. 2011-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://journals.uzpi.cz/publicFiles/35542.pdf>>.
- [6] BEČVÁŘOVÁ, V. *Lidské zdroje v agrárním výzkumu* [online]. 23. 4. 2010 [cit. 2011-04-21]. *Agrární ekonomika a politika 4 - prezentace*. Dostupné z WWW: <<http://www.vuchs.cz/OPVpK/dokumenty/Becvarova-AEaP-4-prezentace.pdf>>.
- [7] BEČVÁŘOVÁ, V. a kol. *Vývoj českého zemědělství v evropském kontextu*. Brno: MZLU v Brně, 2008. 64 s. ISBN 978-80-7375-255-2.
- [8] BEČVÁŘOVÁ, V. *Lidské zdroje v agrárním výzkumu* [online]. 13. 11. 2009 [cit. 2011-04-21]. *Agrární ekonomika a politika 2 -*

- prezentace. Dostupné z WWW: <<http://www.vuchs.cz/OPVpK/dokumenty/Becvarova-AEaP-4-prezentace.pdf>>.
- [9] BEČVÁŘOVÁ, V. *Podstata a ekonomické souvislosti formování agrobiznysu*. 1. vyd. Brno: MZLU v Brně, 2005. 68 s. ISBN 80-7157-911-4.
- [10] BEČVÁŘOVÁ, V. *Zemědělská politika*. 1. vyd. Brno: MZLU, 2001. 116 s. ISBN 80-7157-514-3.
- [11] BEČVÁŘOVÁ, V. *Zemědělství a potravinářský průmysl v rámci komoditních vertikál : obecné a regionální aspekty*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2006. 48 s. ISBN 80-7157-921-1.
- [12] BEČVÁŘOVÁ, V. *Zemědělství v agrobiznysu*. 1 vydání. Brno: MZLU, 2005. 62 str. ISBN 80-7157-891-6.
- [13] BIELIK, P; JURÍČEK, P; KUNOVÁ, D. The comparison of agricultural support policies in the OECD and the EU countries from the perspective of economic globalization processes. *Agricultural Economics (Zemědělská ekonomika)*. 2007(8), 53, s. 339-348 . Dostupný také z WWW: <<http://journals.uzpi.cz/publicFiles/00335.pdf>>.
- [14] BLAAS, G. Health check a výhledy SZP po roce 2013. *Bulletin ÚZEI*. 2009, 4, s. 1-18. BEČVÁŘOVÁ, V. *Zemědělská politika*. 1 vydání. Brno: MZLU, 2005. 120 str. ISBN 80-7157-514.
- [15] *BusinessInfo.cz : oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 22.5.2009 [cit. 2009-12-02]. Společná zemědělská politika Evropské unie. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/spolecna-zemedelska-politika-evropske/1000521/4234/>>.
- [16] CRAMER, Gail, L., et al. *Agricultural Economics and Agribusiness*. 8. US : John Wiley and Sons, Inc., 2001. 519 s. ISBN 0-471-38847-5.
- [17] CYVÍNOVÁ P., ČERNÍKOVÁ R. *Analýza cenové a tržní politiky v Evropské unii – Analysis of price and market policy in the European Union* [online]. [citace dne 15.9.2009]. Dostupné z WWW:

<www2.zf.jcu.cz/public/departments/kre/konference_model_2002/sbornik/prispevky/pdf/03.cyvinova.pdf>.

- [18] Česká národní banka [online]. 2003-2010 [cit. 2010-05-06]. Kurzy devizového trhu. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/denni_kurz.jsp>.
- [19] Česká republika. Nařízení vlády 505/2000 Sb., kterým se stanoví podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny, programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí, a kritéria pro jejich posuzování.. In *Sbírka zákonů*. 2000, 505.
- [20] České zemědělství v mezinárodním kontextu [online]. Praha : Český statistický úřad, únor 2009 [cit. 2010-08-12]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/620038145C/\\$File/2131087.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/620038145C/$File/2131087.pdf)>.
- [21] ČUBA, F. ; HURTA, J.; P, Josef. *Zemědělství na rozcestí : expanze nebo živoření*. Zlín : Mondon. s.r.o., 2001. 92 s.
- [22] ČUBA, F. ; TRNKA, F. ; HURTA, J. *České zemědělství : Jeho stav a možnosti rozvoje*. Zlín : Hart press, spol. s.r.o, 1998. 120 s. ISBN 80-902411-2-3.
- [23] Development of Synergic Effects Followed from Duality of Financial Relations within the Frame of Public Budgets. In PASTUZSKOVÁ, E.; OTRUSINOVÁ, M.; KAMENÍKOVÁ, B., ŽIŽKOVÁ, B. *Comparing responses of Global Instability : 11-th Bi-annual Conference of EACES*. Tartu : 2010. v tisku
- [24] DRENKOVÁ, L; SCHWARCZ, P; BANDLEROVÁ, A. Utilisation of the direct EU payments in Slovak agriculture after the 2003 Common Agricultural Policy reform. *Agricultural Economics (Zemědělská ekonomika)* [online]. 2009(6), 55, [cit. 2010-01-08]. Dostupný z WWW: <<http://journals.uzpi.cz/publicFiles/09437.pdf>>.
- [25] DROBĚNOVÁ, Radmila. *Dotační politika jako jeden z faktorů změny výrobní struktury a ekonomické situace v zemědělství ČR v regionálních souvislostech*. Brno, 2009. 150 s. Dizertační práce. Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně.

- [26] Evropská Unie. ROZHODNUTÍ RADY ze dne 20. února 2006 o strategických směrech Společenství pro rozvoj venkova (programovací období 2007–2013). In *Úřední věstník Evropské unie*. 2006, 144, s. 20-29. Dostupný také z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:055:0020:0029:CS:PDF>>.
- [27] *FADN CR : Zemědělská účetní a datová síť* [online]. 2002-2009 [cit. 2009-11-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.vsbox.cz/fadn/>>.
- [28] *Farm Accountancy Data Network (FADN)* [online]. 2009 [cit. 2010-05-05]. Dostupné z WWW: <<http://ec.europa.eu/agriculture/rica/>>.
- [29] *FOLTÝN, I, et al. Profitability development of key Czech agricultural commodities in the period 2002–2006. Agricultural Economics (Zemědělská ekonomika)* [online]. 2009(4), 55, [cit. 2010-01-03]. Dostupný z WWW: <<http://journals.uzpi.cz/publicFiles/06131.pdf>>.
- [30] *GAEC : Podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu*. Praha : Ministerstvo zemědělství, 2010. 16 s.
- [31] *Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro období 2004-2006* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství ČR, 2004 [cit. 25.1.2006]. Dostupné z WWW: <<http://www.mze.cz/default.asp?ids=649&ch=74&typ=2&val=649>>.
- [32] HRABÁNKOVÁ, Magdaléna, et al. *Přístupy k harmonizaci Evropského modelu zemědělství na podmínky regionů ČR*. České Budějovice : Jihočeské univerzita v Český Budějovicích, 2008. 238 s. ISBN 978-80-7394-133-8.
- [33] *Hungarian agriculture and food industry in figures 2009* [online]. Budapest : Ministry of Agriculture and Rural Development, 2010 [cit. 2010-07-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.vm.gov.hu/main.php?folderID=1862>>.
- [34] Chambers, A.D., Rand, G.: *The Operational Auditing Handbook, Auditing Business Processes*. Chichester: John Wiley&Sons, 1999.
- [35] JABŁOŃSKA-URBANIĄK, T. *Agriculture and food economy in Poland* [online]. Warsaw : Ministry of Agriculture and Rural

- Development, 2009 [cit. 2010-05-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.minrol.gov.pl/index.php?/eng/content/view/full/18560>>.
- [36] JUST, M. *Agriculture and food economy in Poland* [online]. Warsaw : Ministry of agriculture and rural development, 2007 [cit. 2010-02-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.minrol.gov.pl/index.php?/eng/content/view/full/18560>>.
- [37] KISLINGEROVÁ, E.; HNILICA, J. *Finanční analýza : krok za krokem*. Praha : C. H. Beck, 2005. 137 s. ISBN 80-7179-321-3.
- [38] KOPTA, D. Possibilities of financial health indicators used for prediction of future development of agricultural enterprises. *Agricultural Economics (Zemědělská ekonomika)*. 2009(3), 55, s. 111-125. Dostupný také z WWW: <<http://journals.uzpi.cz/publicFiles/05382.pdf>>.
- [39] KRAUS, J.; DYKOVÁ, E. [9] Diskuse ke koncepci SZP pro období po roce 2013. *Bulletin ÚZEI*. 2009, 6, s. 1-11.
- [40] KYSILKOVÁ, B., RYCHECKÝ, P. *EU policies agricultural, regional, environmental*. 1. vydání Brno: MZLU, 2004. 94 s. ISBN 80-7157-834-7.
- [41] LAMB DEN, John; TARGETT, David. *Hospodaření malého podniku*. Praha : Profess Consulting, s.r.o., 2005. 126 s. ISBN 80-7259-017-0.
- [42] *Mapy.cz* [online]. 2005-2010 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <<http://mapy.cz/>>.
- [43] *Metodika k provádění nařízení vlády č. 75/2007 Sb.*. Praha : Ministerstvo zemědělství, 2010. 12 s. ISBN 978-80-7084-888-3.
- [44] *Metodika k provádění nařízení vlády č. 79/2007 Sb.*. Praha : Ministerstvo zemědělství, 2010. 76 s. ISBN 978-80-7084-884-5.
- [45] *Metodika výpočtu finančního zdraví* [online]. Praha : Státní zemědělský intervenční fond, 2010 [cit. 2011-04-05]. Dostupné z WWW: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fefafd%2Fekonomika%2F1298035391331.pdf>

- [46] *Ministerstvo zemědělství* [online]. 2009-2010 [cit. 2010-08-12]. Zemědělská výroba. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/eagri/zemedelstvi/>>.
- [47] *MOLNÁR, Z. Úvod do základů vědecké práce.* [online]. [cit. 2006-05-03]. Dostupné z WWW: <http://kit.vse.cz/kit/WCMS_KIT.nsf/pages/ZakladyVedeckePrace.html>
- [48] MOREDDU, Catherine. *Effective Targeting od Agricultural Policies.* France : OECD Publications, 2007. 81 s. ISBN 978-92-64-03827-1.
- [49] *Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství ČR, Listopad 2005 [cit. 11.2.2007]. Dostupné z WWW: <<http://www.mze.cz/attachments/NSPRV.doc> >.
- [50] *Nařízení Rady 1290/2005* [on line] [cit. 2006-01-27]. Dostupný na URL: <http://eurex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2005/l_209/l_20920050811cs00010025.pdf >
- [51] *Nařízení Rady č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV)* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství, Říjen 2005 [cit. 2007-08-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.mze.cz/attachments/EAFRD.32005R1698.pdf> >.
- [52] *NATIONAL FISHERIES STRATEGIC PLAN OF HUNGARY : for the programming period of 2007-2013* [online]. Budapest : Ministry of Agriculture and Rural Development, 2007 [cit. 2009-05-06]. Dostupné z WWW: <http://www.fvm.gov.hu/doc/upload/200711/07_oct_nhst_en.pdf>.
- [53] *National strategic plan for 2007-2013 rural development* [online]. Warsaw : Ministry of Agriculture and Rural Development, July 2007 [cit. 2010-03-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.minrol.gov.pl/index.php?/eng/content/view/full/18575>>.
- [54] *New Hungary Rural Development Programme* [online]. Version 5. Budapest : Ministry of Agriculture and Rural Development, December, 2009 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW:

<http://www.mvh.gov.hu/portal/MVHPortal_en/default/mainmenu/UMVP_en>.

- [55] *New Hungary Rural Development Strategic Plan (2007-2013)* [online]. Budapest : Ministry of Agriculture and Rural Development, 2007 [cit. 2010-08-16]. Dostupné z WWW: <http://www.fvm.gov.hu/doc/upload/200701/nhrdsp_2007_01_12_os.pdf>.
- [56] NOVÁK, Jaroslav. Metodické přístupy k hodnocení zemědělských podniků v využitím finančních ukazatelů (Methodical approaches to agricultural enterprises evaluation with financial and nonfinancial indicators). In *Sborník z mezinárodní vědecké konference Agrární perspektivy XV*. Praha : Česká zemědělská univerzita, 2006. s. 5. ISBN 80-213-1531-8.
- [57] *Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství, Březen 2004 [cit. 2007-01-08]. Dostupné z WWW: <http://www.strukturalni-fondy.cz/uploads/documents/Programy_2004_2006/OPRVMZ/Programovy_dokument_OP_Rozvoj_venkova_a_multifunkcni_zemedelstvi_2004_2006.doc>.
- [58] *Operační program Rybářství : Česká republika* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství České republiky, listopad 2007 [cit. 2009-03-14]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/eagri/file/430/OP_R_191_11_07_msc_CZ.pdf>.
- [59] PAVELKOVÁ, D.; KNÁPKOVÁ, A. *Podnikové finance : studijní pomůcka pro distanční studium*. 2.vyd. Zlín : Univerzita Tomáše Bati, 2006. 292 s. ISBN 80-7318-457-5
- [60] *PGRLF : Podpůrný a garační rolnický a lesnický fond, a.s.* [online]. 2006 [cit. 2010-01-10]. Přehled programů. Dostupné z WWW: <http://www.pgrlf.cz/pgrlf/menu_programy.php>.
- [61] *Podpora zemědělství v rozšířené Evropě*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2003. ISBN 80-7084-293-8.
- [62] POSPÍŠIL, Michal. *Asociace soukromého zemědělství ČR* [online]. 1.4.2009 [cit. 2010-06-01]. Přímé platby, SPS, SAPS...co to vlastně je?. Dostupné z WWW: <<http://www.asz.cz/cs/aktualne-z-asociace/prime-platby-sps-saps-co-to-vlastne-je.html>>.

- [63] *Praktická příručka : Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2010 na základě §2 a §2d zákona č.252/1997 Sb., o zemědělství.* Praha : Ministerstvo zemědělství, 2010. 106 s. ISBN 978-80-7084-891-3.
- [64] *Program rozvoja vidieka SR 2007 – 2013* [online]. Bratislava : Ministerstvo pôdohospodárstva SR, 2007 [cit. 2008-06-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.apa.sk/index.php?navID=252>>.
- [65] *Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství ČR, Květen 2007 [cit. 29.5.2007]. Dostupné z WWW: <http://www.mze.cz/UserFiles/File/EAFRD/PRV_oficiln_schvlen.pdf>.
- [66] *Příručka pro žadatele 2009* [online]. Praha : Státní zemědělský intervenční fond, 2009 [cit. 2009-07-10]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/eagri/file/1009/Prirucka_jednotna_zadost_2009.pdf>.
- [67] *Příručka pro žadatele 2010* [online]. Praha : Státní zemědělský intervenční fond, 2009 [cit. 2010-06-13]. Dostupné z WWW: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fpa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fsaps%2F03%2F1207727195562.pdf>.
- [68] REDLICHOVÁ, Radka. *Zhodnocení ekonomické úrovně ekologicky hospodařících zemědělských podniků.* Brno, 2007. 142 s. Dizertační práce. Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně.
- [69] *Rural development programme for 2007-2013* [online]. Warsaw : Ministry of Agriculture and Rural Development, July 2007 [cit. 2010-03-21]. Dostupné z WWW: <http://www.minrol.gov.pl/index.php?/eng/content/view/full/18575>
- [70] SEJÁK, Josef, et al. *Udržitelnost českého zemědělství v globalizovaném prostředí.* Ústí nad Labem : Univerzita J.E.Purkyně, 2008. 151 s. ISBN 978-80-7414-007-5.
- [71] *Smlouva o založení Evropského společenství* [online]. Maastricht : 1992 [cit. 25.4.2008] . Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/index.htm#founding>>.

- [72] *SOUHRN ke Zprávě o stavu zemědělství ČR za rok 2004* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství, 2005 [cit. 2010-08-12]. Dostupné z WWW: <http://www.mze.cz/attachments/SOUHRN_ZZ_2004.doc>.
- [73] *Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v Slovenskej republike 2009* [online]. Bratislava : Ministerstvo pôdohospodárstva SR, 2009 [cit. 2010-05-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.land.gov.sk/sk/index.php?navID=122>>.
- [74] *Státní zemědělský intervenční fond* [online]. 2007, 2008 [cit. 2010-08-19]. Zpravodajství TOP-UP. Dostupné z WWW: <<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/jz?lyt=arc&year=2007&page=3&ino=0>>.
- [75] *Státní zemědělský intervenční fond* [online]. 2007, 2008, 2009 [cit. 2010-08-19]. Zpravodajství SAPS. Dostupné z WWW: <<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/jz?lyt=arc&year=2007&page=3&ino=0>>.
- [76] *Státní zemědělský intervenční fond* [online]. 2007, 2008, 2009 [cit. 2010-08-19]. Zpravodajství SSP. Dostupné z WWW: <<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/jz?lyt=arc&year=2007&page=3&ino=0>>.
- [77] *Státní zemědělský intervenční fond* [online]. 2007, 2008, 2009 [cit. 2010-08-19]. Zpravodajství STP. Dostupné z WWW: <<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/jz?lyt=arc&year=2007&page=3&ino=0>>.
- [78] STŘEČEK, F; LOSOSOVÁ, J; ZDENĚK, R. Comparison of subsidies in the Visegrad Group after the EU accession. *Agricultural Economics (Zemědělská ekonomika)*. 2009(9), 55, s. 415-423 . Dostupný také z WWW: <<http://journals.uzpi.cz/publicFiles/10697.pdf>>.
- [79] STŘEČEK, F; LOSOSOVÁ, J; ZDENĚK, R. Economic results of agricultural enterprises in 2005. *Agricultural Economics (Zemědělská ekonomika)*. 2007(5), 53, s. 201-216. Dostupný také z WWW: <<http://journals.uzpi.cz/publicFiles/00201.pdf>>.
- [80] STŘEČEK, F; LOSOSOVÁ, J; ZDENĚK, R. Economic results of agricultural holdings in less favoured areas. *Agricultural Economics (Zemědělská ekonomika)*. 2008(11), 54, s. 510-520 .

- Dostupný také z WWW:
<<http://journals.uzpi.cz/publicFiles/02777.pdf>>.
- [81] STŘEČEK, F; LOSOSOVÁ, J; ZDENĚK, R. Economic results of agricultural enterprises in 2009. *Agricultural Economics (Zemědělská ekonomika)* [online]. 2011(3), 57, [cit. 2011-04-05]. Dostupný z WWW:
<<http://journals.uzpi.cz/publicFiles/37350.pdf>>.
- [82] STŘEČEK, F; LOSOSOVÁ, J; ZDENĚK, R. *Vliv dotací na ekonomickou situaci českých zemědělských podniků*. České Budějovice : JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH, 2009. 84 s. ISBN 978-80-7394-174-1.
- [83] STŘELEČEK, F; LOSOSOVÁ, J. Comparison of agricultural subsidies in the Czech Republic and in the selected states of the European Union. *Agricultural Economics (Zemědělská ekonomika)* [online]. 2009(11), 55, [cit. 2010-04-03]. Dostupný z WWW:
<<http://journals.uzpi.cz/publicFiles/12530.pdf>>.
- [84] STŘELEČEK, F; LOSOSOVÁ, J; ZDENĚK, R. A comparison of the simlified system of direct payments with the system applied by EU 15.. *Agricultural Economics (Zemědělská ekonomika)* [online]. 2006(12), 52, [cit. 2009-04-05]. Dostupný z WWW:
<http://www.cazv.cz/userfiles/File/ZE%2052_560-573.pdf>.
- [85] SVATOŠ, M. *Agrární politika : vybraná témata*. 2. vydání . Praha : Česká zemědělská univerzita v Praze., 2007. 133 s. ISBN 978-80-213-0760-5.
- [86] SVATOŠ, M. *Ekonomika agrárního sektoru* . 4. Vydání . Praha : Česká zemědělská univerzita v Praze., 2007. 173 s. ISBN 978-80-213-0803-9.
- [87] SVATOŠ, M. *Ekonomika zemědělství a evropská integrace*. 4.vydání . Praha : Česká zemědělská univerzita v Praze., 1999. 266 s. ISBN SBN80-213-0439-1.
- [88] SYNEK, M. a kolektiv. *Manažerská ekonomika*. 3.vyd. Praha : Grada Publishing a.s., 2003. 472 s. ISBN 80-247-0515-X.
- [89] ŠTOLBOVÁ, Marie; HLAVSA, Tomáš; MAUR, Petr et al. *Dopady plateb LFA na ekonomické výsledky zemědělských podniků a návrhy na diferenciaci sazeb*. Praha : Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, 2008. 56 s. ISBN 978-808-6671-505.

- [90] *The Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture (ARMA)* [online]. 2010 [cit. 2010-08-12]. Pomoc krajowa. Dostupné z WWW: <<http://www.arimr.gov.pl/pomoc-krajowa.html>>.
- [91] *The Implementation costs of agricultural policies*. USA : OECD, 2007. 195 s. ISBN 978-92-64-03091-6.
- [92] *Vize českého zemědělství po roce 2010* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství, 2010 [cit. 2010-12-12]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/file/56419/>>.
- [93] *Výroční Zpráva Státního Zemědělského Intervenčního Fondu za rok 2007* [online]. Praha : Státní zemědělský intervenční fond, 2009 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/o-nas/vyrocní-zprava>>.
- [94] *Výroční Zpráva Státního Zemědělského Intervenčního Fondu za rok 2008* [online]. Praha : Státní zemědělský intervenční fond, 2009 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/o-nas/vyrocní-zprava>>.
- [95] *Výroční Zpráva Státního Zemědělského Intervenčního Fondu za rok 2009* [online]. Praha : Státní zemědělský intervenční fond, 2009 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/o-nas/vyrocní-zprava>>.
- [96] *Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2009 na základě § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství České republiky, 2009 [cit. 2009-07-19]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/eagri/dotace/narodni-dotace/zasady-zemedelstvi-potravinarstvi/zasady-pro-rok-2009/>>.
- [97] *Zemědělský svaz České republiky* [online]. 5. 10.2010 [cit. 2010-12-21]. SZP po roce 2013. Dostupné z WWW: <<http://www.zscr.cz/szp-po-r-2013/>>.
- [98] *Zemědělství 2005* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství, 2006 [cit. 2006-04-12]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/eagri/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/publikace-zemedelstvi/>>. ISBN 80-7084-545-7.
- [99] *Zemědělství 2006* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství, 2007 [cit. 2009-05-22]. Dostupné z WWW:

<<http://eagri.cz/public/eagri/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocni-a-hodnotici-zpravy/publikace-zemedelstvi/>>.

- [100] *Zemědělství 2007* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství, 2008 [cit. 2009-05-02]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/eagri/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocni-a-hodnotici-zpravy/publikace-zemedelstvi/>>.
- [101] *Zemědělství 2008* [online]. Praha : Ministerstvo zemědělství, 2009 [cit. 2010-07-07]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/eagri/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocni-a-hodnotici-zpravy/publikace-zemedelstvi/>>. ISBN 978-80-7084-847-0.
- [102] ZITKOVÁ, H. *Vliv vstupu ČR do EU na české zemědělství*. Zlín, 2004. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky.

SEZNAM PUBLIKACÍ AUTORA

- [1] KAMENIKOVÁ, B., OTRUSINOVÁ, M., PASTUSZKOVÁ, E., SVITÁKOVÁ, B. Models of Dual Financial Relations between Public Administration and other Economic Subjects. In Soliman, K.S. (ed.) Knowledge Management and Innovation: A Business Competitive Edge Perspective. 15 th IBIMA Conference. Cairo, Egypt, November 6-7,2010. ISBN 978-0-9821489-4-5.
- [2] KAMENIKOVÁ, B., OTRUSINOVÁ, M., PASTUSZKOVÁ, E., ŽIŽKOVÁ, B. Development of Synergic Effects followed from Duality of Financial Relations within the Frame of Public Budgets. In Comparing Responses to Global Instability. In.11-th Bi-Annual Conference of European Association for Comparative Economic Studies. Tartu: University of Tartu, s. 1147-1153, 2010. ISBN 978-9985-4-0613-7.
- [3] SVITÁKOVÁ, B. Komparativní analýza podpor hospodaření v méně příznivých oblastech (LFA) v postkomunistických zemích střední Evropy. In Journal of Competitiveness. Zlín : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2010. s. 85-97. Dostupné z WWW: <www.cjournal.cz>. ISSN 1804-171x.
- [4] ŽIŽKOVÁ, Bohumila. Komparativní analýza podpor hospodaření v méně příznivých oblastech (LFA) v postkomunistických zemích střední Evropy. In Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Finance a výkonnost firem ve vědě, výuce a praxi. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2009. s. 10. ISBN 978-80-7318-798-9.
- [5] ŽIŽKOVÁ, Bohumila. Main changes and new trends of the Czech agricultural policy in the new millennium. In Proceedings of the 11th International Conference of the Society for Global Business and Economic Development (SGBED). 1st edition. Bratislava : [s.n.], 2009. s. 232-244. ISBN 978-0-9797659-5-7.
- [6] ŽIŽKOVÁ, Bohumila. Impact of the Common Agricultural Policy (CAP) on the economic indicators of farms in the middle-European post-communistic countries. In MANSO, José R. Pires, MONTEIRO, Joao Dionisio. Anais De Economia Aplicada 2009. 1st edition. Colviha (Portugal) Delta Publicaciones, 2009. Urban, Regional and Local Economics. s. 1548-1559. ISBN 978-84-92453-69-6.

- [7] ŽIŽKOVÁ, B., BARÁKOVÁ, B. Agricultural subsidies: What's new in the 2007 - 2013 programming period. In *Recenzovaný sborník abstraktů z Mezinárodní Bařovy konference pro doktorakdy a mladé vědecké pracovníky 2008*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2008. Veřejná správa. s. 420. ISBN 978-80-7318-663-0.
- [8] ŽIŽKOVÁ, B. Závislost zemědělských podniků na provozních dotacích vzhledem k jejich umístění. In *Konkurenceschopnost podniků : Sborník příspěvků z mezinárodní konference*. 1. vyd. Brno : Masarykova Univerzita, 2008. s. 757-765. ISBN 978-80-210-4521-7.
- [9] ŽIŽKOVÁ, B. Srovnání vybraných ukazatelů ekonomických výsledků zemědělských podniků v zemích Evropské Unie. In *Imea 2008 : Sborník abstraktů*. 1. vyd. Liberec : [s.n.], 2008. Economics. s. 87. ISBN 978-80-7372-3.
- [10] ŽIŽKOVÁ, B. Nové směry Společné zemědělské politiky Evropské Unie. In *COFOLA 2008 CONFERENCE: KEY POINTS AND IDEAS*. 1. vyd. Brno : Masarykova Univerzita, 2008. Economic sectors within European integration. s. 207-209. ISBN 978-80-210-46.
- [11] ŽIŽKOVÁ, B. Podpora rozvoje venkova v rámci Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a srovnání s obdobím 2004-2006. In *Proceedings of Abstracts Academic Interational Conference : Increasing Competitiveness or Regional and Interregional, National and International Markets Development - New Challenges*. Ostrava : [s.n.], 2007. Workshop 153 - Public Sector Innovations as a Factor of the Municipal and Regional Development. s. 291-292. ISBN 978-80-248-1458-2.
- [12] ŽIŽKOVÁ, B. Míra decouplingu v rámci dotační politiky do zemědělství v České republice a jeho dopad na české zemědělce. In *Sborník příspěvků z mezinárodní konference Finance a výkonnost firem ve vědě, výuce a praxi*. Zlín : [s.n.], 2007. s. 243. ISBN 978-80-7318-536-7.
- [13] ŽIŽKOVÁ, B. Závislost produkce vybraných komodit na subvencích . In *Recenzovaný sborník Mezinárodní Bařovy Doktorandské Konference*. Zlín : [s.n.], 2007. s. 321. ISBN 978-80-7318-529-9.

CURRICULUM VITAE

Jméno a příjmení, titul: Bohumila Svitáková, Ing.

Datum a místo narození: 2.2.1982 Zlín

Adresa bydliště: Lysá 460, 763 11 Želechovice nad Dřevnicí

E-mail: svitakova@fame.utb.cz

Rodinný stav: vdaná

Vzdělání:

- 2006 – FaME, doktorandský studijní program Hospodářská politika a správa, obor Finance
- 2004 - 2006 FaME, magisterský studijní program Hospodářská politika a správa, obor Finance, ukončeno diplomem s vyznamenáním, diplomová práce na téma: Využití dotační politiky soukromě hospodařícím subjektem - oceněna Cenou primátora města Zlína
- 2001 - 2004 FaME, bakalářský studijní program Ekonomika a management, ukončeno diplomem s vyznamenáním
- 1993 - 2001 osmileté Gymnázium Zlín, Lesní čtvrť

Pedagogická činnost:

2006 – 2011 prezenční studium:

Veřejné finance	přednášky, cvičení
Veřejné finance II	přednášky, cvičení
Základy účetnictví	cvičení
Finanční účetnictví	cvičení
Daně	cvičení

Do roku 2011 vedoucí 30 bakalářských a diplomových prací.

Znalost jazyků:

- anglický,
- německý (pasivně)

Specifické údaje:

- řidičský průkaz skupiny „B“
- zkoušky z anglického jazyka City&Guilds - EBC a SET for Business
- osvědčení o absolvování kurzu: České zemědělství v podmínkách reformy SZP a nástroje k její realizaci: přímé platby a cross compliance, zvyšování konkurenceschopnosti (Program rozvoje venkova, VaV)
- certifikát o úspěšném absolvování kurzu Projektové řízení
- certifikát o úspěšném absolvování anglického kurzu Public Budgeting
- praxe v daňové kanceláři Jitky Brychtové

PŘÍLOHY

Seznam příloh

- PI Doporučení a návrhy Zemědělského svazu ČR k „Budoucnosti SZP po roce 2013“
- PII Otázky pro strukturované rozhovory
- PIII SGM 2004 - stanoveno na bázi údajů let 2003 - 2005

PŘÍLOHA PI: DOPORUČENÍ A NÁVRHY ZEMĚDĚLSKÉHO SVAZU ČR K „BUDOUCNOSTI SZP PO ROCE 2013“

Jednání u kulatého stolu na MZe ČR dne 7. října 2010

Reforma Společné zemědělské politiky EU po roce 2013 je příležitostí k její modernizaci. Zemědělský svaz ČR s cílem zvýšit funkčnost a efektivitu SZP doporučuje v rámci reformy:

- Obhájit maximální výši zdrojů pro SZP po roce 2013, se záměrem co nejméně snížit přímé platby.
- Udržet stávající strukturu dvou pilířů SZP s akcentem na zamezení renacionalizace 1. pilíře zahrnující zejména přímé platby a na udržení výše kofinancování 2. pilíře Programu rozvoje venkova.
- Sjednocující pravidla rovněž uplatnit při používání národních podpor v zemích EU-27.

K 1. pilíři SZP

Základem musí zůstat nárokové přímé platby plně hrazené z prostředků EU, v jejichž režimu některé diskutované návrhy **nebudou uplatněny**:

- **Degresivita, modulace a zastropování přímých plateb.** Vyslovit zásadní nesouhlas s odstupňováním plateb podle velikosti podniků, neboť nižší základ plateb pro ČR v období 2004 – 2013 nezabezpečuje odpovídající konkurenceschopnost podniků, což v ČR vede k poklesu zemědělské produkce a pracovníků (viz příloha č. 1 – graf poklesu produkce a počtu pracovníků v zemědělství ČR). V ČR hospodaří významná část zemědělců v rámci podniků s vyšší výměrou zemědělské půdy, ale tyto podniky nelze v žádném případě považovat za zainvestované (viz příloha č. 2 – porovnání aktiv zemědělských podniků zemí EU-27). Všechny zemědělské podniky ČR včetně podniků s vyšší výměrou obhospodařované půdy se obtížně vyrovnávají s cross-compliance, GAEC a dalšími požadavky.
- **Dofinancování** (resp. kofinancování) přímých plateb z národních zdrojů, neboť ČR jako nová členská země EU s nižší výkonností ekonomiky nemá na dofinancování národní zdroje.
- Kriteria **hrubý domácí produkt (HDP)** na obyvatele, **parita kupní síly (PKS)**, **stupeň zornění a průměrná velikost farem.**
- Další **přechodné období pro staré členské země EU.**

Přímé platby – pravidla

- Nárok na výplatu přímých plateb podmínit **aktivním zemědělským podnikáním**.
- Z celkové obálky část plateb cca 60% (**cca 150 EUR/ha** při zachování stávající obálky výše PP) vyplácet v celé EU na hektar zemědělské půdy. Druhou část vyplácet na **náročné či ohrožené sektory zvyšující zaměstnanost** dané země (v ČR např. na přežvýkavce atd., komodity RV a pod).
- V členských zemích EU **nezahrnovat přímé platby do daňového základu**.

Tržní opatření – princip

Měla by být transformována na skutečnou bezpečnostní síť se zaměřením na vyrovnání poklesu příjmů zemědělců v období výrazného poklesu cen či produkce.

K návrhům dopadů nelineárních kombinací kritérií.

Nejvýhodnější variantou, která jen mírně krátí obálku Německu i Francii je scénář C, který uchovává národní obálku ČR beze změn.

Ke 2. pilíři SZP

- Pro ČR zachovat **stávající úroveň financování** ze zdrojů EU a národního kofinancování. Právě u tohoto pilíře se doporučuje **uplatnit kritéria HDP a PKS**.
- Zařadit **opatření pro řízení rizik a řešení krizí**, včetně vytvoření fondu rizik a krizí (nepojistitelných škod) s postupným uplatněním zajištění příjmů (viz model USA).
- Dále pokračovat v **projektových opatřeních**, ale bez prostředků z modulace. Opatření systematicky členit na projekty s vazbou na **zemědělství** (podpora investic, LFA a AEO, přidávání hodnoty apod.) a na projekty s vazbou na **venkovský prostor**.

K národním podporám

O konkurenceschopnosti zemědělství rovněž rozhoduje ekonomická síla daných zemí. Vzhledem k různé výši národních podpor v jednotlivých členských zemích EU se v rámci reformy doporučuje přijmout **regulační opatření pro jejich použití**, např. stanovit jejich minimální a maximální výši určitým procentickým podílem k přímým platbám. Regulační opatření se

doporučuje rovněž vztáhnout i na **státní podpory na zdravotní a sociální pojištění** zemědělců, které jsou v některých členských zemích EU uplatňovány.

Předchozí konzultace

Výše uvedené návrhy byly Zemědělským svazem ČR v rámci diskusí a výměny názorů opakovaně uplatněny v nevládním seskupení COPA/COGECA. Ve dnech 14. a 15. září 2010 byly společnou delegací představitelů a zástupců ZS ČR, AK ČR a ASZ ČR diskutovány v Bruselu s

- třemi europoslanci - Janem Březinou, Zuzanou Roithovou a Zuzanou Brzobohatou,
- stálou představitelkou ČR při EU Milenou Vicenovou,
- tajemníkem COPA/COGECA Pekka Pesonenem,
- předsedou Výboru pro zemědělství a rozvoj venkova EP Paolo de Castrem,
- Georgem Haeuslerem, vedoucím kabinetu eurokomisaře komisaře D. Ciolose.

Praha, 5. října 2010, Zemědělský svaz ČR

Zdroj: *Zemědělský svaz České republiky* [online]. 5. 10.2010 [cit. 2010-12-21]. SZP po roce 2013. Dostupné z WWW: <<http://www.zscr.cz/szp-po-r-2013/>>.

PŘÍLOHA P II:

Otázky pro strukturované rozhovory

Identifikace podniku

1. Prosím o **identifikační údaje** Vašeho podniku (název, IČ, sídlo...). Tyto údaje budou zachovány v anonymitě, přesto tyto údaje nemusíte uvádět.
2. Jaká je **právní forma** Vašeho podnikání?
3. Kolik má váš podnik **zaměstnanců**?
4. Měnil se počet zaměstnanců od roku 2005?

Pokud **ANO**

Kolik zaměstnanců měl Váš podnik v jednotlivých letech od roku 2005?

5. Jste plátcí DPH?
6. Aplikujete **ekologické zemědělství**?

Pokud **ANO**

Aplikujete jej na všech svých pozemcích nebo jen na části obhospodařovaných pozemků?

Půda

7. Kolik **zemědělské půdy** obhospodařujete?
8. Využíváte ornou půdu?

Pokud **ANO**

Kolik ha orné půdy obhospodařujete?

9. Využíváte **chmelnice**?

Pokud **ANO**

Kolik ha chmelnic obhospodařujete?

10. Využíváte **vinice**?

Pokud **ANO**

Kolik ha vinic obhospodařujete?

11. Využíváte **zahrad**?

Pokud **ANO**

Kolik ha zahrad obhospodařujete?

12. Využíváte **louky**?

Pokud **ANO**

Kolik ha luk obhospodařujete?

13. Využíváte **pastviny**?

Pokud **ANO**

Kolik ha pastvin obhospodařujete?

14. Využíváte **lesní pozemky**?

Pokud **ANO**

Kolik ha lesních pozemků obhospodařujete?

15. Využíváte ještě nějaké **jiné plochy**?

Pokud **ANO**

Jaké a kolik ha těchto ploch využíváte?

16. Hospodaříte na půdě nacházející se v **méně příznivých oblastech**?

Pokud **ANO**

V jaké typu LFA se tato půda nachází a kolik ha půdy v daném typu LFA obhospodařujete?

17. Do jaké **výrobní oblasti** spadá půda, kterou obhospodařujete? (Pokud obhospodařovaná půda spadá do více výrobních oblastí, určete oblast, ve které se nachází převažující výměra půdy.)

18. V jaké **nadmořské výšce** se Vaše pozemky nachází? (Uveďte alespoň přibližnou hodnotu u převažující výměry ploch.)

19. Nachází se na vašich obhospodařovaných pozemcích nějaká **environmentální omezení**?

Výrobní zaměření

20. Zabýváte se **živočišnou výrobou**?

Pokud **ANO**

Jaké druhy zvířat a kolik kusů jednotlivých druhů zvířat chováte?

21. Zabýváte se **rostlinnou výrobou**?

Pokud **ANO**

Jaké druhy plodin pěstujete a kolik ha půdy jste měli osety jednotlivými druhy plodin?

22. Máte ještě nějaké **další výrobní zaměření** Vašeho podniku?

Pokud **ANO**

Jaké?

Hospodářská činnost

23. Kolik činila Vaše **produkce** (výnosy – v tis. Kč) v letech 2005 – 2008

- a) z rostlinné výroby?
- b) z živočišné výroby?
- c) z ostatních činností?

24. Kolik činily Vaše **náklady** (v tis. Kč) v letech 2005-2008?

25. Kolik z těchto nákladů činily (v tis. Kč)

- a) odpisy?
- b) mzdové náklady?
- c) pachtovné?
- d) úroky?

26. Jakého **výsledku hospodaření** (v tis. Kč) jste v letech 2005-2008 dosáhli?

27. Kolik % z celkových příjmů tvořily v letech 2005-2008 dotace?

Dotace

28. Využívali jste dotaci **Jednotná platba na plochu (SAPS)** v letech 2006-2008?

Pokud **ANO**

Na kolik ha zemědělské půdy jste žádali a kolik Kč Vám bylo přiděleno?

29. Žádali jste o dotace **TOP UP** v letech 2006-2008?

Pokud **ANO**

O jaké dotační tituly jste žádali a kolik Kč Vám bylo v jednotlivých letech přiznáno?

30. Žádali jste o dotace z oblasti **Vinice a vinná réva** v letech 2006-2008?

Pokud **ANO**

O jaké dotační tituly jste žádali a kolik Kč Vám bylo v jednotlivých letech přiznáno?

31. Žádali jste o dotace z **PGRLF** v letech 2006-2008?

Pokud **ANO**

Jednalo se o dotace úroků z poskytnutých úvěrů nebo o podporu pojištění?

V jaké výši Vám byla dotace přiznána?

32. Žádali jste o dotace z **Programu rozvoje venkova** v letech 2007-2008?

Pokud **ANO**

Jednalo se o investiční nebo provozní dotaci?

U **investiční dotace** se jednalo o dotaci

- a) na stavby a v jaké částce Vám byla přiznána?
- b) na stroje a v jaké částce Vám byla přiznána?
- c) na pěstitelské celky trvalých porostů a v jaké částce Vám byla přiznána?
- d) na zlepšování půdy a v jaké částce Vám byla přiznána?

U **provozních dotací** se jednalo o

- e) platbu LFA oblast horská a v jaké částce Vám byla přiznána?
- f) platbu LFA oblast ostatní a v jaké částce Vám byla přiznána?
- g) platbu LFA oblast specifická a v jaké částce Vám byla přiznána?
- h) platby v rámci NATURA 2000 a v jaké částce Vám byly přiznány?
- i) platby v rámci Agro-environmentálních opatření a v jakých částkách Vám byly přiznány?
- j) Jinou provozní dotaci – jakou a v jaké částce Vám byla přiznána?

33. Žádali jste o dotace z **Horizontálního plánu rozvoje venkova** v roce 2006?

Pokud **ANO**

O jaké dotační tituly se jednalo a v jakých částkách Vám byly přiznány?

34. Žádali jste o úlevu **spotřební daně při nákupu nafty a bionafty** v letech 2006-2008?

Pokud **ANO**

V jaké výši Vám byla dotace přiznána?

35. O jaké **ostatní dotace** jste v letech 2006-2008 žádali a v jakých částkách Vám byly přiznány?

Poděkovat za zodpovězení otázek.

PŘÍLOHA P III:**SGM 2004 - stanovené na bázi údajů let 2003 - 2005**

Zdroj: FADN CR (2002-2009)

Kód plodiny / kategorie ŽV	Název	Oblast NUTS 1	SGM	
			Kč	EURO
D01	Pšenice obecná a špalda	CZ	12276	394
D02	Pšenice tvrdá	CZ	12276	394
D03	Žito	CZ	10129	325
D04	Ječmen	CZ	10843	348
D05	Oves	CZ	8373	269
D06	Kukuřice na zrno	CZ	16101	516
D08	Ostatní obiloviny	CZ	7701	247
D09	Luskoviny na zrno	CZ	7344	236
D10	Brambory	CZ	60687	1946
D11	Cukrovka	CZ	31325	1005
D12	Krmné okopaniny	CZ	10320	331
D14A	Čerstvá zelenina, melouny, jahody polní	CZ	124300	3987
D14B	Čerstvá zelenina, melouny, jahody - v zahradnictví	CZ	190235	6102
D15	Čerstvá zelenina, melouny, jahody - pod sklem	CZ	1572577	50439
D16	Květiny a jiné dekorativní rostliny - venkovní	CZ	1149751	36877
D17	Květiny a jiné dekorativní rostliny - pod sklem	CZ	3463811	111098
D18	Pícniny	CZ	10563	339
D19	Osivo a sadba plodin na orné půdě	CZ	8766	281
D20	Ostatní plodiny na orné půdě	CZ	5534	177
D21	Půda ležící ladem bez dotací	CZ	0	0
D22	Půda ležící ladem, na kterou se vztahuje program podpory při vynětí půdy z produkce	CZ	0	0
D24	Chmel	CZ	114124	3660
D26	Řepka a řepice	CZ	10649	342

D27	Slunečnice	CZ	7659	246
D28	Sója	CZ	8744	280
D29	Lněné semeno (lněný olej)	CZ	7591	243
D30	Ostatní olejniny	CZ	12659	406
D31	Len	CZ	11875	381
D32	Konopí	CZ	10773	346
D34	Léčivé, aromatické a kořeninové rostliny	CZ	19764	634
D35	Technické plodiny, jinde neuvedené	CZ	14584	468
F01	Trvalé louky a pastviny s výjimkou extenzivních	CZ	3677	118
F02	Extenzivní pastviny	CZ	917	29
F03	Trvalé travní porosty, které se již nevyužívají k účelům produkce	CZ	917	29
G01	Sady s ovocem a bobulovinami	CZ	55894	1793
G04A	Vinice - jakostní víno	CZ	140125	4494
G04B	Vinice - ostatní víno	CZ	140125	4494
G04C	Vinice - stolní hrozny	CZ	56745	1820
G05	Školky	CZ	173563	5567
G06	Ostatní trvalé kultury	CZ	4344	139
I02	Houby (100 m ²)	CZ	365628	11727
J01	Koňovití	CZ	5522	177
J02	Skot do 1 roku	CZ	4480	144
J03	Býci od 1 do 2 let	CZ	4613	148
J04	Jalovice od 1 do 2 let	CZ	2868	92
J05	Býci nad 2 roky	CZ	3949	127
J06	Jalovice nad 2 roky	CZ	3329	107
J07	Dojnice	CZ	27707	889
J08	Ostatní krávy	CZ	8802	282
J09	Ovce	CZ	576	18
J10	Kozy	CZ	2392	77
J11	Selata o živé hmotnosti méně než 20 kg	CZ	2064	66
J12	Chovné prasnice o hmotnosti nejméně 50 kg	CZ	9391	301
J13	Ostatní prasata	CZ	2941	94

J14	Jatečná drůbež (100 kusů)	CZ	1545	50
J15	Nosnice (100 kusů)	CZ	19082	612
J16	Ostatní drůbež (100 kusů)	CZ	5446	175
J17	Králíci, chovné samice	CZ	1153	37
J18	Včely (1 včelstvo)	CZ	528	17
Chov zvířat zkrmujičích objemnou pící s nedostatkem vlastních objemných krmiv:				
J01-D	Koňovítí	CZ	3771	121
J02-D	Skot do 1 roku	CZ	3708	119
J03-D	Býci od 1 do 2 let	CZ	3154	101
J04-D	Jalovice od 1 do 2 let	CZ	2297	74
J05-D	Býci nad 2 roky	CZ	2490	80
J06-D	Jalovice nad 2 roky	CZ	1748	56
J07-D	Dojnice	CZ	23730	761
J08-D	Ostatní krávy	CZ	5228	168
J09-D	Ovce	CZ	344	11
J10-D	Kozy	CZ	1546	50

SGM 2004

byl použit ke stanovení typologie zemědělských podniků v rámci šetření Strukturální výsledky za zemědělství v roce 2007 a v šetření FADN 2007 a 2008.